فارسي خوانو د حیرت گوتي په غاښ کړي
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د میرزا حنان بارکزي دیوان

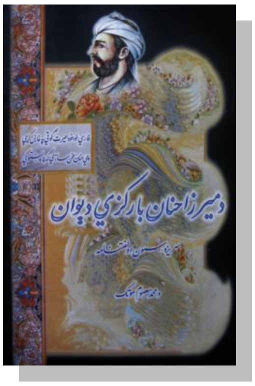

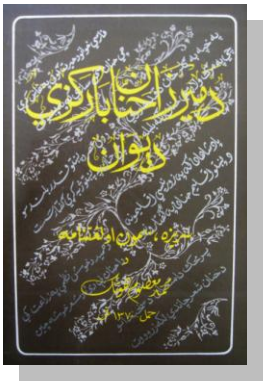

سریزه، سمون او لغتنامه

د محمد معصوم هوتک

Ketabton.com

www.hotakonline.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: د میرزا حنان بارکزي دېوان

شاعر :: میرزا حنان بارکزی

سریزه، سمون او لغتنامه :: د محمد معصوم "هوتک"

خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه ⇦ صحاف نشراتي مؤسسه -
hamdullahsahaf@yahoo.com
فون:- ۰۸۱ -۲٦٦۴۲۳٦

اهتمام او صفحه آرايي :: خلیل احمد "ودودي"

د حنان بارکزي انځور :: د عبدالهادي تپاند

کمپوزر :: خالقداد "غنوي"

خلورم چاپ :: ۱۳۸۸ل

د چاپ شمېر :: (۱۰۰۰) زر ټوکه

د چاپ ځای :: لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسي سره دي !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي درې واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروسته د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیار خپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ یې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده او موږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده. هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولو سره ونازول سو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ هڅه کوو او کړې مو ده چې د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنۍ ملغلري د مينه والوترلاسو پوري صحيح سلامتي ورسوو. له پاک خدايه څخه په دې لارکي توفيق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه خېړنيز کارونه او ليکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي يې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی يې هيله من دی او د دې انتقادي او تحقيقي متن د بيا چاپ مبارکي ور ته وايو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې یې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۲۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تیارولو کار پر شروع کړ شېبړ، اووه میاشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مي ور ته ولیکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسلیم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان یوه بله ښکلې خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته یې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به یې تاسي د همدې لیکني په یوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو میاشتي وړاندي لاس ته راغلې وای او د هغې په مرسته به یو ډېر بشپړ دېوان تهیه سوی وای. اوبه تروړخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصاید مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتیاوو یاداښتونه مي هم واخیستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نیت غوټې تړلې وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هیواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کالیو کتابونه ډېر را اخیستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شپږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د یکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکي میاشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ویشتمه کېږي، د مازیګر پر پنځو بجو یې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات يې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر يې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم يې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وايي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلریش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلریش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستايم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دي په عزت لري. [1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه يې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټي چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي يې کښلي دي چي: (دلریش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده– ۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم يې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته يې د کاکړو ګوشخانه او بل ته يې د الکوزو ګوشخانه وايي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړې دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي يې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دو اویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر يې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي يې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[۲] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به يې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

---

(1) د دلریش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه موده وړاندې ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره راسره طرحه کړه او ما ورته و ویل چي په دې چاپ کي باید هغه برخه، چي موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کي یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستې له لاري را ولېږئ. په دې متن کي یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کي ور اچولی ؤ، چي ما ور ته نښاني کړي ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کي یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازې یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چي محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چي د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کي د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه خبره) کي د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کي یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مي په دې نوي چاپ کي د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کي د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه دحنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کي د کوټې تر چاپ شپږ ډېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چي دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چي نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چي ټول متن دي له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوي ولري چي ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چي د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کي دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چي په بل چاپ کي سمي سي.

په دې چاپ کي چي کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چي ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کي د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۲ش.
ب = د پښتو اکېډمی بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کي د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نسخې معرفي:

ګچه ۱۳,۵ * ۲۰,۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند ه" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټې ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۶۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلو بدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق څیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلي نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کې بل راز ده او کال یې هم د هماغې بلې نسخې له تاریخي مادې سره توپیر لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چې تحقیق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډی لري. په پای کې یې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کې "۳۶" غزلې قطعې او قصیدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زیاتي دي.

باید و وایم چې د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسیون کې خوندي او له سره وقایه سوي دي. د صحاف صاحب له یادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کې، چې ما یې یادونه کړې ده، بدلون نه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه یو وار بیا د زړه له کومي مننه کوم چې خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسیون یې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کې ایښی دئ. دا یې له خپلې ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلایشه مینې ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاینه کې د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چې د ښاغلي صحاف په باب د ستاینو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی، بریالی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هیله.

محمد معصوم هوتک

اوکویل – اونټاریو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي لیکني د لوستلو تکلیف بیا ورکړم چي ښایي څو کاله وړاندي یې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړی ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لاري له پیاوړو لارویانو څخه دئ او کلام یې په ډېرو ښکلو رنګینیو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروی د ځینو تاریخي پېښو نېټې د تعمیې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او یو ونیم معماوي یې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعری یوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاریخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکي هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کي یوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نو یې د تاریخي مادې په معنا پسې نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښیږو. نوموړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
په غره واوره وربدلې نیساني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سړ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
امیدوار اوسه له بخته له اقباله (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځیني یې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د لیکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان ختک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ښلابښلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښي راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۶ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوچستان کوټې د پښتو اکېډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي ستة خو هغه داسي شعرونه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه راسره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نوري په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغي خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي ستة، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰مخ کي او نوري پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ورزیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقــل و ویــل تــاریخ اختصــار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزي په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلي او قطعې زیاتي لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دي خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټي چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په ۷۵ مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د رو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وایي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ورولوېږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۰ مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره
ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره

دا حیـــوان قـــادر پخپـــل قـــدرت جـــوړ کـــړی
لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دي معما حل ما په دېوان کي راوړی دئ، چي د کوټي چاپ د ښاغلي مرتب په واک کي هم ؤ. خو نه پوهېږم چي ولي يې په حاشيه کي (معنا ئي را معلومه نه شوه) ور ته کښلي دي؟

دريمه معما د (مدينه) په نامه ده، چي زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټي چاپ په ۲۲۰ مخ کي راغلې ده.

افلاکو نه يې په نور د جبين ونيو | درست جهان يې نبوت په نگين ونيو
پر نامه د مديني معجزه گوره | چي مه خيري سوه په ميان کي يې دين ونيو

په دي معما کي د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزي ته اشاره سوې ده او حل يې ساده دئ "مه" چي خيري سي يعني "ميم" او "ها" يې سره جلا سي، "دين" يې په منځ کي ور ولوېږي، "مدينه" ځني جوړېږي. د کوټي چاپ ثبت يې داسي دئ:

افلاکو نه يې په نور د جبين ونيو | درست جهان يې نبوت په نگين ونيو
پر نامه د مديني معجزه گوره | چي ماه خيرى شوه په ميان کښې ئې دين ونيو

دلته د (ماه) ليکدود معما ته زيان رسولی دئ. ځکه که (ماه) خيري سي او (دين) يې ميان ته ور ولوېږي نو به يا (مديناه) ځني جوړېږي يا (مادينه) چي دواړه شکله يې سم نه دي.

تاريخي مادې:

ميرزا حنان د خپل پلار د وفات تاريخي ماده د خپل دېوان په يوه نسخه کي داسي راوړې ده:

زما پلار محمد حسن د دين پنجه | خدای دي ورکړي په جنت کي سراچه
له هوښياره مې د مرگ وکړه پوښتنه | را تې و ويل تاريخ سو مرغ چه

دا تاريخي ماده زما په لاس د ترتيب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کي سته د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ھ ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله گاه د مړيني کال بللی دئ، چي سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندي چي مي و ويل د حنان د دېوان د ترتيبولو په وخت کي زما سره يوازي يوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل له يوه ثبت څخه ما دا حقيقت نه سوای معلومولای چي د نوموړي شاعر پلار په رشتيا سره په همدې کال وفات سوی دئ که يه؟ دغه تاريخي ماده له اصل پېښي سره د مفهوم او معنا هيڅ راز اړيکی نه لري، يوازي يې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د ميرزا حنان خپل بدعت نه، بلکي د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کي مو د دغه راز تاريخي مادو بېلگي د مخه ولوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوټي چاپ چي له کومي نسخي څخه برابر سوی دئ، هوري حنان د خپل پلار د مړيني بله تاريخي ماده ويلې ده. (۲۲۰مخ)

قبله ګاه مې په عمل لکه بيضه | د ريا له غشي ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښې دغه و وې | چي تاريخ ئې دا مقام سو روضه

تر دي مادې لاندي يې په عدد ۱۲۵۸ کښلي دي چي په دې حساب نو تاريخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چي د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هوري بيا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کي موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټي چاپ تر تاريخي مادې يو کال زيات دئ. هوري داسي لولو:

قبله ګاه مې و جوار ته د کريم | شو روان الحکم لله الحکيم
له هوښياره مې د مرګ پوښتنه وکړه | ول تاريخ يې دئ له اجر عظيم

د "له اجر عظيم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاريخي مادو څخه داسي نتيجه را ايستلای سو، چي "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کي پخپله ميرزا حنان زياتره وخت (ی) په زبر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زبر سره ښوولې وي، چي هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټي چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دليل ولاړ دئ، چي له ميرزا حنان غوندي قادر الکلام شاعر څخه په يوه تاريخي ماده کي، هغه هم د خپل پلار د مړيني په ماده کي د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کي يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کي نه ده شمېرلې. دا چي معمائيون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ويلای خو دومره ويلای سم، چي د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعيد ګوهر صاحب د ميرزا حنان بارکزي د کوټي چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کي زما په لاس برابر سوي دېوان باندي يوه نيوکه کړې ده او هغه دا چي ما (د ميرزا حنان بين المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د ميرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مي عقيده ده چي پخواني متون بايد د ليکونکي يا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هيواد مل صاحب

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټي چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل څرګنده ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټي چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــي پـــر زړه اور بـــلاوه — پـــه پوښـــتنه مـــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاریخ یـــې دا هـــاتفي و وې — لـــه دا نـــیم برهانـــه مـــخ وګـــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړې دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمې نه دي تطبیق کړې. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړې دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړې دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتې دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نو موړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کوټې چاپ نو موږي څلوريځه داسي راوړې ده:

د برهــان مــرګ مــی پــه زړه اوربــلاوه پــه پوښــتنه مــی ځــې هــر ځــای لټــاوه
د وفــات تــاریخ ئــې دا هــاتفي وویــ لــه دا نیمــه برهــان مــخ وګرځــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سني سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتيبونکو يو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن ليک کي يې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي يې هم کټ مټ دغه شان املاء وه يعني (لدا نيم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاريخي ماده (لدانيم برهان مخ وګرزوه) جمله و منو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټې چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مــرګ خبــر مــات کــړم پــر مــلا چــي مشــفق او مهربــان و پــر هــر چــا
لــه هوښــیاره مــې د مــرګ پوښــتنه وکــړه وي ویــل تــاریخ زړدوه ســوه اویــا

دا نېټه بيخي ځرګنده ده او کوم لانجه نه پکښي پېښيږي.(1)

وروستۍ تاريخي ماده د ميا جان محمد اخند ﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوريځه داسي ده:

چــي ولــي و د خپــل وخــت فــاني فــی الله نــا امیــده یــې څــوک نــه تلــه لــه درګــاه
یو هوښیار یې په وفات کښــې داسي وویــ دا تــاریخ میاجــان محمــد رضــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاريخي پېښه د

---

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع يادابنت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثيه ده. څرنګه چي په هغې کي د اسي تاريخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بيتونه داسي دي:

و جـوار تـه د مـولا سـردار قـرين ولاړ | چي مرغوب د کل عـالم و په تحسين ولاړ

اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه" | چي "سـردار مهردل" لـه دې دنيا يقـين ولاړ

☒ ☒ ☒

ټورنټو – کاناډا د مارچ دريمه ۱۹۹۸ع

(2) دغه مياجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شريف د ميا عبدالحميد صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ يو پوړنی – ۹۳مخ د ليکونکي اثر).

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمایي کي په احمدشاهي کندهار کي د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهي په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهني د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألیفېږي، دېوانونه تر تیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدریس په حلقو کي په ډېري ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوي څېرې د ادب میدان ته راوزي دي علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چي په دې ښار کي د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سرۍ سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هېواد په تاریخ کي "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري وروڼو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سر بېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کي کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چي د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کي چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خپل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.
(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي وېناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث وړ شاعر میرزا ن "حنان" بارکزی دی چې د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کې زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کې د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کې مې د دې روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومې اندازې چې زه خبر يم په دې باره کې د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرة المعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کې لږ و ډېر مواد موندلای سو چې تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء څخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کې هم زه ډېر لږ پر داسې ځايو پېښ سوئ يم چې د ژوند زیات اړخونه دې یې په روښانه سي. یوازي مې دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چې:

د پلار نوم یې محمد حسن و چې په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه　　خدای دې ورکړي په جنت کې سراچه
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه　　راتې و ویل تاریخ شو مرغی چه

"دېوان - ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چې د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وایي:

د برهان مرګ مې پر زړه اور بلاوه　　په پوښتنه مې همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې　　له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه

"دېوان - ۲۰۸ مخ"

د کندهار او سېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

په خپه به ګلرخان د قندهار وي　　چې په مرګ ولاړ شي "حنان" رنګه بلبله

"دېوان - ۱۳۵ مخ"

له حنانه قرار څه غواړې ناصحه　　چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې

"دېوان - ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کیښې. لکه په دا لاندي بیتو کې:

دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"　　له ژړلو چې مې نه دربېږي سترګې

"دېوان - ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکارپر دروازې څخه د موټر او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چې د کرز او ذاکر له کلیو څخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته دربېږي. د دې غره په شمالي لمن کې یوه هدیره سته چې پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کې ده چې ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چې مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کې بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرخـوي دیـن پـه دنیـا "میـرزا حنانـه"　　　دا نعمـت زائلـوي پـه دا غـم ولـي
"دیوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني یې شعر ویل شروع کړي دي. له دې لاندې بیته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

ستا لـه غمـه نـه یـم څـه یـم چـي دا هسـي　　　لا د دېرشو کالو نه یم موی مي سپین شو
"دیوان – ۱۰۳ مخ"

عمر یې تر سپین ږیرتابه پوري رسېدلئ و. دی وایي:

چـي پـه سـپینه ږیـره نـه اوړې د ښـکلو　　　آفـرین دي شـه "حنانـه"پـر همـت
"دیوان – ۴۹ مخ"

چـي پیـری مـي ږیـره سـپینه کـړه خـم قـد　　　راتـه ښـایي اوس عصـا د سـر و قـد
"دیوان –۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال"1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ویرنه یې ویلې ده چي د سراو پای بیتونه یې داسي دي:

وجـوار تـه د مـولی سـردار قـرین ولاړ　　　چي مرغـوب د کـل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه"　　　چي "سـردار مهـردل"لـه دې دنیا یقیـن ولاړ
"دیوان –۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي مونږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وینا سره وشنو ، د نورو ښاغلو محققینو څېړني به هم پر وګورو او و به وینو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه یې:

د میرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وینا کي ښودل سوېده ، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثیې په استناد په (ادبي تذکرو – تاریخونو او نورو دې ته ورته آثارو کي یې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري یقیني بلل سوئ دی). دا سي روایت هم سته چي دیوان یې په همدې کال ترتیب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وینا سره سم دغه وخت سپین ږیری دئ. که یې مونږ د سپین ږیرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به یې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا یا په بله وینا د شاه زمان سدوزي، د پاچهی اوایل وي.

(1) وګورئ: حبیبي – عبدالحی- د افغانستان پېښلیک 192 مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي يې د خپل ورور برهان نومي د مړيني نېټه په يوه ځلوريځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخې دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځايه رسېدلې ده خو د پښتو ژبې زيار کښ محقق ښاغلی زلمی هيوادمل ليکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقيق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي ليکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحميد مومند د دېوان په سريزه کي يې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نوموړي ليکونکي په زيار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د۱۲۷۰ هـ ق" ليکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار وليکه ورکوي.

اوس چي زه دا کربښي کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقيق، همدومره ويلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امير شېرعليخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښځېدو د ځای په باب د ويلوو هيڅ راز معلومات نسته.

تأليفات يې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د ميرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهير" نومي کتاب ښاغلی مؤلف ليکي: "ميرزا حنان په پښتو او فارسي زيات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تيار سوي متن کي يوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ثوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ويلي وي، ښايي دېوان به يې هم درلود. خو داخبره راته لاينحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي ديوې فارسي غزلې د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې ځلوريځه کي تاريخي ماده "له دا نيم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د ليکدود له مخې د "برهان" مغيره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي بايد د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم بايد "هـ" محاسبه نه سي. زما په خيال له "نيم برهان" څخه مراد "ځوان برهان " دئ، ولي که د "برهان" نيم قيمت "179" له تاريخي مادې څخه ووزي، "1104 " پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه يې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهير- ۲39 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د ځو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو يوه مجموعه يې له ښاغلي محمد نسيم نوري قندهاري سره سته. په فرهنګ زبان و ادبيات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو ياد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"[5] نومي اثر کي يې د شهزاده سليم جواهري د قصې يادَونه شوې ده).[6]

(5) "پښتو منظومي قصې " د عبدالکريم پتنګ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لاريې:

د ميرزا حنان بارکزي د ديوان له لوستلو څخه له ورايه ښکاري چې ده د پښتو ژبې د کلاسيکو شاعرانو او متقدمينو ديوانونه او آثار کتلي او مروج علوم يې هم پر ښنگ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر يې د پښتو ژبې د نازکخياله شاعر عبدالحميد مومند "1148 ق ژوندی" له خياله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک يې غوره کړئ او پيروي يې کړې ده. زموږ د ادب تاريخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په يوه خوله دي چې ميرزا حنان د حميد د ادبي سبک ډېر ښه پيرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا ليکي: (د حنان شاعرانه تخيل ډېر لوړ او د نوو مضامينو ميندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حميد نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبيهات ځرگندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چې حميد مهمند يې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېگړو ته اهميت ور کوي... په دې لاره کي لوړې درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د گدۍ په پای کي کښېني او د حميد بابا گړندی او نامتو شاگرد گڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د گدۍ په پای کي" د حنان له موقعيت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چې حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد گل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي ديوان په سريزه کي وايي: (ميرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حميد خوشه چين بولي پخپلو اشعارو کي يې د حميد د سبک پيروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقيدت له مخي وايي "حميد ته هيڅ دئ ستا شعر حنانه" مگر حقيقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پيرو دئ).

د حميد د سبک د پيروۍ تصديق موږ د حنان په خپله وينا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حميد د سبک په پيروانو کي شاملېږي:- کامگار ختټک، قلندر، ثاني حميد، کاظم خان، خانگل خليل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، ميرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بياض گدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور. "و گورئ: د عبدالحميد مومند ديوان- د سريزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (د کتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 گڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چې استاد بېنوا کښلئ دئ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي:

پيروي مې د "حيمد" موشگاف وکړه   ما "حنان" د شعرلاس کړ د "رحمان" مات
"دېوان – ۴۲ مخ"

د حميد د شعر بحر ته "حنانه"   يو څو څاڅکي دي لوېدلي ستا ابيات
"دېوان – ۴۵ مخ"

د حميد د خوش نظمۍ په زراعت کي   دا "حنان" يې د ئ د شعر خوشه چين
"دېوان – ۹۷ مخ"

حنان په رشتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو کله کله بيا د حميد پر پله مستقيم گام هم ږدي.

حنان وايي:

چي مې وليدې د ترکو ستر گي غوړي   نه خلاصېږم په هيڅ شان له دغي کوړي
"دېوان – ۱۲۳ مخ"

حميد وايي:

چي په غتو ستر گو کوري نابينا وي   چا چي وليدې د ترکو ستر گي غوړي
"دېوان – ۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ   چي لمر پټ شو په سحاب
"دېوان – ۴۳ مخ"

حميد وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت   نباپېرو مخ په حجاب
"دېوان – ۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سينه نو خطو تور سکاره کړه   که سينه وه د حميد دو کان د مشکو
"دېوان – ۱۰۵ مخ"

حميد وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ   چي سينه شوه د حميد دو کان د مشکو
"دېوان – ۲۳۴ مخ"

---

(1) د حميد د کلام اقتباسات د 1363 هش کال د کابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حنان وايي:

لــه حمیــد ده ســره آس د شــعر نــه ځــي کــه "حنــان" پــه حــرص مځکــه کــړي پــره

"دېوان – ۱۳۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړي پــره رابــه نــه وړي تــر نصــیب زیاتــه ذره

"دېوان – ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمینو اغیزي هم لیدل کېږي د هغو اشعار یې د تضمین په ډول هم اخیستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د یــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســتړی

"دېوان – ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه یـــم پـــه زړه ســـتړی په فلوس مـي پـه کـار نـه دئ درست وګـړی

"دېوان – ۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د یوې غزلي په اقتفاء یوه بشپړه غزل لري چي مقطع یې دا سي ده:

جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پیرمحمـد کـه پـه قیامـت کـي پـه پنـاه د پیغمبـر و درم

"دېوان – ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقیق غواړي او دا څو پاڼي سریزه د دا ډول تحقیق ګنجایش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي لیدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پیکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په ردیف کي په "نوي طرحه" یوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه یې بللای سو. لاندي به یې ولولو:

حنان وايي:

نبـــک بـــدا د ازل و قتـــویش و د چـا بـد چـا ښـه و د چـا بـښ و

دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف روانـه یـخ سـخن کانـد لـرېش و

عشـــق ایـــم دام یـــن لـــره ســـتي د بلبـــل تـــاب رګ د ګلـــو ربـــش و

نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــېش و

(1) وګورئ- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګـل شـرم خ پـه اڼـو کښ ه و نغښـت اب يـې سـتا ديـدن و د اورپـښ و
چي مي وارا پـه ياد شي ارقيب هم اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـښ و

څـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نـښ و
"دېوان –۱۰۴ مخ"

پورتنۍ غزله خو په همدې بڼه معنا نه ور کوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بيانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغــان نالــه هــردم د بلبــل لافــه تـاب يـې ستا د ديدن نه و دارو پېش شـو
عشـق قـايم مـدام مـين لـره هسـتي ده د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېش شـو
نسـترن نـرګس سـنبل لالـه شـبو ده دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل له شرمه مخ په پاڼو کښي ښه و نغښت ما تـه هر ساعت تر مرګ بتر را پېش شو
چي مي يو وار را پـه ياد شي يار رقيب هم فروانه(1) هيڅ سخن نه کاندي دلرېش شو

څـه پـه نـوي طرحـه شــعر کـړي "حنانـه"
سـتا الفــاظ د شــاعرانو د زړه نـښ شـو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رایه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اريانا دائرةالمعارف په دريم ټوک 569 مخ کي يې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بيتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت څخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي ليکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هر راز ادبي صنايعو څخه ډک دئ، دلته به يې څو مثاله ولولو:

تجنيس:

دا يـې چـين د جبـين نـه دئ د زړو چـين دئ پـه دا چـين کـوي د چـين د مشــکو چـين

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د يـار د واړه خـور و ورور دي پـه دنيـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

---

(1) دا کلمه بايد (پروانه) کښل سوې وای مګر د ړومبۍ کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه ګلشــن کــي ګــل تــر تــا خوشــاله نشــته　　نــه پــه مینــه کــي بلبــل تــر مــا حــزین شــته

سوال و جواب:

مــاول ورو ځــي دي کــرېږ او خــال دي څــه دئ　　ویــل خــال مــي دئ امــام ورځــي محــراب دئ

تحت النقط:

چــي لــه بویــه محــروم کــړئ و دلبــر　　پــه کارمــه لــره دا ســي بېکــاره ســر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشــوق د مــخ احــوال درتــه حضــور کــړه　　لــه دا وروســتو هالــه ځان لکــه منصــور کــړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمــــد ســــرور ســــردار و د عــــالم　　عــــدل و حکــــم هــــم دوام واره محکــــم

(ټوله غزله)

د دېوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه:- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلي ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

---

(1) د افغانستان ببلیوګرافي - 192مخ – په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوې ده؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه و ټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي ببخ او کونجونه یې د سرې څرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ — یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په ببخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر - عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په دریم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي. یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه دېوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلٰهي د هر چا قاضي الحاجات یې — په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلٰهي د محبت په اور کي توان را — سمندر رنګه د پټي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفر قاتو کي را وړل چي یو خویې ردیف ګډوډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

---

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلاګردان هغه کاغذ ته وایي چي دکتاب د لومړۍ پاڼي او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دیوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعي، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند ، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخي لیکدودي ځانګړتیا وي په دي ډول دي:

(څ) او (ځ) یو راز د (خ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه بې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کاږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور-زبر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کاږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دیوان

دا دیوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و ، یو مخ سریزه او ښاغلي

---

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي (م. هوتک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد دین ژواک چې په هغه وخت کې د کابل مجلې مدیر و ، دړې مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو لیکنو کې هغه نسخه چې د دېوان د ترتیبولو په وخت کې ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه ده معرفي سوې. ډېرې طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چې سمي سوي نه دي. حتٰی په هغه غزله کې چې حنان د کاتبانو له بې پروایي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و ګورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کې راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کې مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کې داسې نښې نښانې سته چې مرتب باید څوک د ختیځې لهجې و یونکۍ پښتون و ګڼې، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کې لړ څه بې نظمۍ راوستې دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چې (349) غزلې، (25) رباعۍ ترجیع بند ، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکې د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کې چې د میرزا حنان سوانح کښل سوې ده له هغې څخه ښکاري چې په دغه وخت کې د څېړونکو په واک کې د حنان د دېوان دا سې یوه نسخه وه چې "تر جیع بند ، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چې د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کې چې کومه نسخه وه. په هغې کې دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کې د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چې د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کې راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کې لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چې د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندې کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړې چاپونه هرو مرو نیمګړتیا وې لري.

لکه چې مخکې مې و ویل د دې متن په ترتیبولو کې ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چې د متن د برابرولو په وخت کې باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چې د مؤلف یا شاعر په خپل لاس کښل سوې وي. که داسې نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چې د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسې نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چې د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کي د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مي د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مي په حاشيو کي ښودلي دي. ځای ځای چي د چاپي متن ثبت راته غوره ايسېدلئ دئ هلته مي د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشيه کي راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مي پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزليات او متفرقات.

د غزلياتو له برخي څخه مي هغه غزلي چي د بېتو شمېر يې له اوو څخه زيات و، هم ايستلي او په متفرقاتو کي مي راوړي دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کي د غزل د بيتو شمېر حتٰی تر 19 پوري هم رسېدلئ دئ او په يوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د ميرزا حنان د خپلي ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کي وايي:

يــو څوبيتـــه در تـــه وايــم معنـــوي	نــه قطعـــه ده، نــه غـــزل دئ مثنـــوي
پــه پښــتو ژبــه مــي و وايــه کتــاب	هــر غـــزل يـــې اووه بيتــه پــه حســاب
دا پـــه دا چـــي مولانـــا مولـــوي جـــام	د دېـــوان غـــزل اووه بيتـــه تمـــام
چـــي الحمـــد د قـــرآن اووه آيتـــه	زياتـــه نـــه ده ابتـــداء تـــر نهايتـــه
ده نـــور خپـــل دېـــوان پـــر دا بحرتيـــا رکـــړ	مـا هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کـړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې"رغبت" له مخي ما د دېوان د غزلياتو په برخه کي ټولي هغه غزلي راوړي چي د بيتو شمېر يې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسي غزلو پېښ سي چي د بيتو شمېر يې اته، نهه وي. هغه شمېر د يو مجبوريت له مخي زيات سوئ دئ ځکه د عين غزلي ځيني بيتونه به په اصل کي وو خو په چاپي دېوان کي به نه وه راغلي، يا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کي به نه وو ثبت سوي، يا به يې توپير دومره زيات و چي د جلاجلا بيتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بيتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خيال په داسي حالاتو کي زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مي د "ل" د رديف دوې غزلي،(2) د "ن" رديف يوه غزله(۳) د غزلياتو له برخي څخه و

---

(1) جالبه ده چي حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چي وايي:

چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي	جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلي او په متفرقاتو کي مي راوړي.

د متن غزلي مي په هر ردیف کي د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتٰی ځلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلي دي چي په دې تر تیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلي مي له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مي په حاشیه کي ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کي د شاعر د لهجې په پام کي نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخي پر ځای ده چي وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چي مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کي لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروېدلي شوي، چي موږ باید کلاسیک متونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چي د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلي خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازي په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کي نه دئ "لکه ځیني کسان چي داسي فکر کوي"، بلکي د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کي لیدل کېږي. د حنان د لهجې له مخي "چي" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چي یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعرد شعر ویلو په وخت کي له خپلي لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یامعیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چي یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کي پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کي نیولي او متن مي برابر کړئ دئ.
په پای کي د دې خبري یادونه ضروري بولم چي د متن د تهیه کولو په برخه کي زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کي د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چي له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلي په 193 – 194 مخو کي ولولئ. (٣) دا غزله په 195 مخ کي و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان– د 1360 ش کال چاپ– د سریزي 37 مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خپل دقت کړئ دئ که بیا هم تېروتلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښني هیله لرم.

غزلیات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

الهي د محبت په اورکي توان را ... سمندر رنګه د پټي خولي بيان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره ... لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فيض لباس هر څوک را څخه يوسي ... د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله ... په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا يې په زړه بله هوا ګرزي ... د هغه عالِم له ديده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غيره خياله ... په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

۱(۲) ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سينه کي زما "حنان" را ۷(3)

الهي ستا د عرفان له ميو جام را ... چي په مست يم دغه جام علی الدوام را
چي بې تا که کُلي خيال را څخه محوه ... اسم ذات پر زړه جاري(۴) دغه انعام را
ستا بې يادو مي له غيرو زبان بند کړه ... مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه ... ستا په حب سره همېش د زړه ارام را(۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه(۲) ... له شيطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم ... بېزاري له ماسيوا څخه مدام را(۷)
قناعت مي په نصيب کړه کردګاره ... پيروي د کاملانو پر اقدام را(۸)

۲ الهي د خپل حبيب له برکته(۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را ۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بيتونو شمېره ده (۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په ياد سره مدام د زړه آرام را. (۲) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بيت په (ب) کي نسته. (۸) دا بيت له (ب) واخيستل سو. (۹) دا نيم بيتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمين سوی دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي خوناب(1) تئ له چشمانو هر سهار زما
ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما

پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره
که یار کښت د مهرو که پر مزار زما

څو باریک لکه موی نه شي په دېر فکر
و به نه ویني په سترګو ملا د یار زما

هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ
آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما

صفايي ځني څڅېږي لپې لپې
راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما

کې(۲) کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست(۳)
تن بې(۴) شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ عقل هیڅ د عشق په باب کي را و نه ښو
اې "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما ۲۲

ستا له خولې غخه که ګل زده کړه خندا
بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما

د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته
که دوا مي د درد و کړه مسیحا

زړه مي ستا په عشق کي بايلو نه يې غواړم
د کښتۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا(۵)

څو په خیال د خال و خط يم اخته شوی
د خاطر تیاره مي نه مومي روڼا

سوز د میني هسي اور راباندي بل کړ
بې شربته د مرګ نه لري دوا

له غیرته په اور وسوم په چمن کي
چي مي ولید ګل په رنګ ستا د قبا(۶)

۴ فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا ۲۹

څو به ګرزم ستا د مخ په تمنا
ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا

ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره
د مفلس له فکره نه وزي کیمیا

ژبې(۷) پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو
بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها

خزان کښېښووي(۸) د ګل له ژړه رنګه
د بلبل د ږغ پر پښو باندي حنا

دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسي
صنوبر چي سر له باغه کړ بالا

سیا بختي لکه سایه را پسي ځغلي
چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

۵ تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"(۹)
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا(۱۰) ۳۶

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که يې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست بېربېږم. (4) بې = به يې. (5) اصل: "د کښتۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه يې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا — خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد — چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا
پيروي د عقل هسي ده زاهد ته — لکه يو روند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه — چي يې واخيست(1) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه — ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي — که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)
د يعقوب په شان شوم روند راشه يوسفه — د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتيا(۴)

۶ که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ ۴۴
رحم بويه پر "حنان" بې دست و پا

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا — خدای زده څه به شي ور پېښه له دي(6) خوا
را معلومه ده چي بيا به تېښته(7) راوړي — ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړي چا
اختراع دي زما د مرګ نوي پيدا کړه — نوم مي ډېر ډېر ياد وي چي هېر کړې ما
په بېړې ليندې د وروځو خدنګ ولي — هسي رنګ چي خبر نه يم سم اذا(۹)
د باڼو غشي يې بې توبريو منبلي — هيڅ ګذار يې له زړه نه دروي خطا(۱۰)
د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱) — هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷ د خندا په موج يې لب راغله "حنانه" ۵۱
په چمن کي کړ غونچي کميس قبا

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا — خبر نه يم يو وړ کومي(12) دلربا
د دي ښهر خوبرويان دي صدقه شه — بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي — دا چي ناست يې لاس ترزني بېنوا
ځړولئ سر مدام په فکر ناست(14) يې — دا د کوم يوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته(15) — واړه عشق دئ چي دروښوده وفا

---

(۱) چاپي ديوان: چي يې کښېښود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا ". (3) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي ديوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني "بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي ديوان: توبه. (8) چاپي ديوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي ديوان کي دا نيم بيتی له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي ديوان کي دا نيم بيتی د څلرم بيت وروستی نيم بيتی دئ.
(11) چاپي ديوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کښېوځي ". (12) اصل: کومو. (13) چاپي ديوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي ديوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي ديوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې — ته د یو د پاره(1) سل د پاره ستا

۸ — و "حنان" ته راز عیان که چې ته دروميې — ۵۸
جریده به در پسېوي ترغه ځا(2)

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما — خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چې له ځالي مې اخیستئ لاچیچې و — اوس څوک اروي اوازونه د بلبل زما
چې نهال مې اوباوه د زړه په وینو — اوس په لاس کښېي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چې مې باز له لاسه والووت — خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
څوک به زېرې پر ماوکه چې یار راغئ — چې ترجار کړم سرو مال و هستي(3) کل زما
چې له ماتئ ما لیده(۴) هسې مړ نه شوم — حیراني ده پر دا هسې تغافل زما

۹ — راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه — ۲۵
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما — یو پر بل شو شواخون(5) پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ — چې صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم — چې آهو که مدام سیل د جنون زما(۶)
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي(۷) — مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده — په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما(۸)
د اول مینې(۹) ژړا لویه خامي ده — د کباب په دود له سوخته دروميې خون زما

۱۰ — هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه — ۷۲
چې "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما

څو به کړمه ستا(۱۰) د وصل تمنا — عقل و هوښ(۱۱) را څخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي(۱۲) — که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم — ولې نه ده ستا د نیم و بېنته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته (13) بیان کړم — مرض سخت شو(۱۴) طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چې له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چې کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: څو به کړم زه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان" و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم(1) کـه څـه یـو ، یـو پـه رنـګ زه د کهربـا
پـه نیم دید کـه مي زړه(۲) و باخنبـه و تاتـه خدای حاضر دئ خجل یم لـه دې وینا

۱۱ دا واړه د عشـــق اکســـیر اثـــر پـــر وکـــړ ۷۹
چـي یـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا دواړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اســـیرو زړو تـــړل دي بـــل څـــه نـــه دي چـي و غـوړږو تـه خم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګــز نــه اروي زګېـــروی د مهجورانــو(4) آفــرین دي وي پـــر هســـي تغافــل ســـتا
کـــه بـــه آه چیـــري(5) قبلېـــږي د عشـــاقو نـــه دي وي هرګـــز د حســـن تنـــزل ســـتا
د یـــوه لښـــکر ســـپاه دي ســـره وژنـــي(6) وا عجـــب دئ د عشـــاقو تسلســـل ســـتا
ســـجدې د شـــکرانې کـــړم بســـمل طـــوره چي د زړه غوښي مي توی شي(7) پـه منګول ستا

۱۲ کـــه ژړا افســـوس فریـــاد کـــه(8) عیـــب نـــه دئ ۸۲
د رخســـار پـــر ګـــل "حنـــان" دئ یـــو بلبـــل ســـتا

دا یې سترګي کـه جادو دئ کـه نـرګس دئ غـه شـهلا(9) دا یـــې زلفـــي خـــال وخـــط دئ کـــه هجـــوم دئ د بـــلا
دا یې خولـه ده کـه غونچـه ده کـه یې لب دئ کـه مرجان دي(10) دا یـــې غـــاښ پـــه خولـــه کـــي نمـــایې(11)او کـــه دئ دُر یکتـــا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ دایې خط دئ کـه عنبر دئ او کـه مشک دي د خُطا
سـنتره نـارنج تـرنج دئ کـه غبغـب دئ حیرانېـږم نـه توبـه توبـه غلـط شـوم خجـل یـم لـه دې وینـا
دا خنجر دئ کـه مژګـان دئ(12) چي مي څرخ د زړه پـه میـان دئ(13) کـــه نـــاوک دئ نـــه پـــوهېږم قتلـــوي مـــي بـــې پـــروا
دا یې وروځي کـه کمـان دئ چي مي زړه ورتـه نښـان دئ بـــې صـــرفې کـــه ګُزارونـــه غشـــي نـــه دروســـي خطـــا

۱۳ دا یـې زنـه ده کـه سـبب ده د "حنـان" د زړه آسـېب ده ۹۳
چـي پـه تـش آرزو یـې(14) کېـږي د رنځـورو زړو دوا

لـه فتنې(15) پـه سایه خلاص یم د مژګان ستا خـــاطر جمـــع وي لـــه واړو پرېشـــان ســـتا
څـه الفـت(۱۶) زمـا غریـب او سـتا د غشـو دغـــه واړه دلجـــویي کـــوي پیکـــان ســـتا
ســـر یـــې تـــل پـــر زانـــو اېښـــئ وي د فکـــر هغه څوک چي یې پـه زړه کي وي ارمان ستا
لـــه حیرتـــه ســـترګي پټـــي کـــړي خولـــه وازه لـــه کتـــو ســـترګو تړلـــي دي(17) حیـــران ســـتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخنبه. (۳) پـه اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۶) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غاښ برېښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۶) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صحرا آهو پــه سـیل راتــه راشــي(1) — چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نـه لـري ګـلاب سـتا و رخسار تـه(2) — منفعـل کــړه ګــلان واړه ارغــوان سـتا

۱۴ زرغونـه بـې(۳) شـي لالـه ګـلان لـه قبـره ۱۰۰
دا چي ګـور لـره ارمـان یـوړ "حنـان" سـتا

پـه هـزار رنګـه افسـون و پـه اوراد مـا — مسـخر نـه کـړ شـوخ چشـم پریـزاد مـا
سـرو مـال، دیـن و دنیـا، دانـش و صبر — پـه سـودا کـي د ګلرخـو کـړه بربـاد مـا
هیـخ اثـر یـې(۴) پـر سـنګین خاطرو نه شو — یـو پـه سله خواری و کښـې تـر فرهـاد مـا
بـې لـه عشـقه بـل څـه نـه را ویـل کېـږي — ګفت مي وړئ دئ پـه صدق(۵) د اسـتاد مـا
که خبر وای چي شانه بې(۶) ستا پـه کار شي — پــرورش بــه مــي وکــړئ د شمشــاد مــا
پـر زیـارت بـه مي څـراغ لـه خپلـو بـل وي — لــه رقیبــه ســره کــړئ دئ جهــاد مــا
چـا تـه څـه وایـم اوس هرڅـه را رسـېږي — ګیله نه کړم پـه ځـان کړئ دئ فسـاد مـا(۷)

۱۵ مـا ویـل غـورد "حنـان" د بېـداد وکـړه ۱۰۸
ویـل شـرلئ مـي لـه دره دئ پـه داد مـا

زه طلــب د زړه کــوم او زړه طلــب ســتا — آواره شــوم لــه عالمــه پــه ســبب ســتا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني(۸) — حیرانېـــږم و دا فکـــر تـــه عجـــب ســـتا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړي(۹) — مـا مظلـوم پـه داد نیـولئ دئ جلـب سـتا
خپلو سترګو فتـوا درکړه چي مي وژني — حیرانېږم(۱۰) پـر دا لوسـتو د مکتـب سـتا
وکـوثر تــه حاجــت نــه لـري د څښـلو — چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړي — عاشــقان د دیــدار تږي تشــنه لــب ســتا

۱۶ توقـف پـه دا کـي مـه کـوه دلبـره(۱۱) ۱۱۵
که پوره شي(۱۲) د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نـه یـو زخـم لکـه ګـل دئ نمایـان زمـا — غونچـه طوره هزار چاکه دئ پنهـان زمـا(۱۳)
ګیلـه(۱۴) کفـر ده لـه بختـه و اسـمان تـه — سیا بختي مي شوه(۱۵) د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا ورخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي " (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړې " (۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاقبت به مي تاراج که مخ(1) د ترکو
چي کينه لري(2) په زړه کي هر زمان زما

چي له ترکو ليري ګرزي سلامت وي
ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما

په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکليو(3)
نه نرمېږي د غه کاڼی په باران زما

له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره
لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

١٧
په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه"
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما(4)
١٢٢

چي مي وليده رفتار ستا
توري زلفي تار په تار ستا

قد دي سروه د ارم ده
غاښ درون دئ آبدار(5) ستا

پر ګلاب باندي شبنم دئ
که عرق دئ په(6) رخسار ستا

سره لبان دي سره ياقوت دي
خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا

په کوثر کله اوبېږي
چي وي تږی د ديدار ستا

که آفتاب دئ که مهتاب دئ
خوشه چين دئ د انوار ستا

١٨
خال دانه زلفي دي دام کړي
"حنان" وينم ګرفتار ستا
١٢٩

يو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا
رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا(7)

شمعه نه شړي پتنګ له خپله ځانه
اور حيران دئ و تندی و ته د خوی ستا

په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ
هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا

چي دلته باد له زلفو څخه و موښت
له خُطا کړه مشک بيرون د زلفو بوی ستا

که مي زر کتب خاني و پلټلي
و مي نه ليده په سترګو خط د روی ستا

غواړي څه سرو سامان له ما دلبره
و ايستم له نام و ننګه جستجوی ستا

١٩
سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي
دواړه کونه قيمت نه لري يو موی ستا
١٣٢

مه غولېږه په راتله د بې وفا
هرګز مه درومه پرېله د بې وفا(8)

که هرڅو ټينګه وعده در سره وکړي
باور مه کوه په خوله د بې وفا

---

(١) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کينه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.(5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" بايد د (باء) په پېښن درې څپې و لوستل سي.(6) چاپي دېوان: پر رخسار.(7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راتله په نه راتله یې پروا مه کړه — د لګیرمه اوسه په تله د بې وفا
چي نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه — توبه و کاږه له پله د بې وفا
ځړولئ یې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ — په قسم چي یې "حنان" اعتبار نه کړ — ۱۴۲
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چي دي عشق په سترګو روند کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قدعصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرین ستا پر جفا (1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره — چي ارام نه شوي یو دم زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي — نمر له تا سره شي تېر لکه بربښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟ (2) — پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا (3)

۲۱ — ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو — ۱۴۹
د "حنان" په تشه تمنا (4)

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسې — پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي — لکه دُر چي وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا (5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښې — د سبزي طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي روڼا (6)

۲۲ — زړه مې غواړي چي توبه کړم بیرته ماته — ۱۵۷
اي "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا

---

(۱) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چي یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعیفۍ اخستی نه شم — که څه یو یو په رنګ زه او کهربا — ←دا بیت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا — ←دا بیت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید — غزالان ورته پراته وو شا و خوا — ←دا بیت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جودانه ده — که په سر روح الامین کوي سودا — ←دا بیت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چي یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب)

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب   جنون پاڅوي سایه د دې سحاب
چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ   ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب
زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده   له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب
شور په زړه کي اچوي د عشق خبري   پرورش مومي ذره(1) په آفتاب
تبسم يې له ښکنځلو(2) سره زېب که   قدر زیات لري ترخه چي شي شراب
دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ   لا يې عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه" ۱۲۴
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب

مخ يې دئ لکه آفتاب   له آفتابه يې زیات تاب
له پرتوه ستا د مخ دئ   چي لمر پټ شو په سحاب
له خجلته د رخسار دي   غرق په وینو شو ګلاب
په سرخي ستا د لبانو   له عقیقه(3) یو وړ آب
نرګس ستا سترګو حیران کړ   چي عصا په لاس خراب
له نفسه مي سر سم ځي   په مثال لکه حُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه" ۱۷۱
څوک به وکه ستا(4) جواب

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب   معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب
دا د چا د وروځو خیال يې په زړه ګرزي   و قبلې(5) ته چي شا کړې ده محراب
دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي   د هالې سپر پر سرونیوه مهتاب
کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم   دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب
لکه وو ړکي چي نمړی په شوخي غواړي   په بوسه کي عاشق نه لري آداب
چي يې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم   ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵ که هر څو شعر بلند وايې "حنانه" ۱۷۸
د حمید موشګاف نه شي جواب

چي دي لعل آلوده شي په شراب   شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب
په محراب کښي د ابرویو دي خال نه دئ   دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دېوان: ذره هم. (2) چاپي دېوان: له د شنامه. (3) چاپي دېوان: له عقیقو. (4) چاپي دېوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته. (6) اصل: ورو په ورځ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هـر ځـای چي قـدم کښېږدي سـرو قـده — مردګان شي تول پـه زمکه کښي سېراب(1)
ډېـر امیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه — قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه — رحـم کلـه شـته پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بې په خواب کښي(2) خیال حاضر شو — ولـي څـه کـړم چي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۶ لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښـېږدي ۱۸۵
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصـله کامیـاب

چي یې زړه وړئ وي خیال ستا د غبغب — د هغــو رنګونــه ژړ وي تشــنه لــب(3)
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم — چي پـه دیـد سـره یې اوراخلي مکتب
دا د زلفو تـار یې کـوږ پـه رخسـار نـه دئ — و سـپوږمۍ تــه راوتلــئ دئ عقــرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم — پـر جبین بانـدي چین راوړې د غضب
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي — لــه مجنونــه مونــده کلــه شــي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصر — خوش نسب یې، خوش لقب یې خوش حسب

۲۷ لــه حمیــده ســره آس د شــعر نــه ځــي ۱۹۲
اي "حنانــه" بـــس کـــه و نیســـه جلـــب

سـپین رخسـار او زنخـدان د شـکرلب — زړه مــي یــوور ایــن و آن د شــکرلب
پـر درګـاه یې دروېزه کانـدي د حسن — د فقیــر پــه دود ســلطان د شــکرلب
وړي وړي مــي د زړه مــاڼي هالــه دي — چي یـې خیـال شـو را روان د شـکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتـاقـه — هسـي ورک شـوه رقیبـان د شـکرلب
که مي سر که مال که عقل دئ که صبر — تـر دیـدن بې(4) کـړم قربـان د شـکرلب
دی لــري زګــوة د حُســن زه حقــداره — وظیفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب

۲۸ همېشـه بـه د "حنـان" کـاني پـه کېـږي ۱۹۹
چـي بـاور کـه پـه پیمـان د شـکرلب

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غریـب — رقیـب کـړه د یـار لـه دره بي نصیب
سـر درد د عاشـق نـه ور کېـږي دلتـه — صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دې شوخ دلبر د مینې په مکتب کښي — لکــه ګــل مــروړي غوړونــه د ادیــب
چي جرس و ځای ته رسي فغان نه که — فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

---

(۱) ب: مړده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښي. (3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (4) بې= به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلې، دی په کوڅه کې د یار ګرزي — دا خپل زړه مې شو و ماوته رقیب
ژر د یار قدمبوسې کاندي ترلاسه — چې ځان خاوري که په درکې طبیب(1)

۲۹ لـه نـا اهلـه چې وفـا غـوارې "حنانـه" ۲۰۲
لـه املوکـه مـزه غـوارې د زبیـب

راشـه و ګـوره ګفتـار د عنـدلیب — چـې پـاره کـړ ګـل آزار د عنـدلیب
چې ګـل نـه ویني خاموش لـه غمـه کښېني — دا وفـا ګـوره هـر وار د عنـدلیب
ځـان و ګـل تـه رسـوي پـه هـره توګـه — کـه څـه خیـژي تـر زړه خـار د عنـدلیب
چې د اور پـه شـانې(2) سرې لمبې تـر سـر ځي — پـه آه سـوځ دئ ګلـزار د عنـدلیب
و صـلـت مـومي عاقبـت هغـه لـه یـاره — چې قبـول کـه پـر ځـان کـار د عنـدلیب
ګـل چې هسې ځـوانمرګ ځي پـه پـوهېږم — فریـاد اروي هـر سـهار د عنـدلیب

۳۰ چـې اثـر پـر ګلـو نـه کانـدي "حنانـه" ۲۱۳
بـې فایـدې دئ هـر چغـار د عنـدلیب

﴿ت﴾

دا شـبنم پـر مـخ د ګـل دئ قطـرات — کـه عـرق دئ پـر رخسـار لکـه(3) نقـات(4)
دا یې تار د زلفو کوږ و خوله ته پرېووت — کـه افعـې حلقـه وهلـې پـر حیـات
چې د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5) — دم پـه دم راتـه ښـیي د مـرګ حـالات
مـخ یـې شـو زمـا قاتـل سـترګې شـاهدي — بـې قاضـي یـې زمـا قتـل کـړ اثبـات
قربـانې دي یـم د سـترګې روغ بـه نـه شـم(6) — پـر دغـو بیمـارو شـوئ یـم(7) خیـرات
پـه اول بـازي د مینـې پـه شـطرنج کـې — تـا پـه رخ کـړ زمـا د زړه پادشـاه رامـات

۳۱ د حمیـد د شـعر بحـر تـه "حنانـه" ۲۲۰
یـو څـو څـاڅکي دي لوېـدلي سـتا ابیـات

زرغونـه خـط دي رونـق کـړ د ریحـان مـات — ستا د مـخ ګلشـن کـړ رنـګ د ګلسـتان مـات(8)
سـتا د خـولې غـونچې لمـن کـړه د ګـل خیـرې — پـه سـرو لبـو دي قیمـت کـړ د مرجـان مـات
وهـې لار د اسـلام سـتا جـادو د سـترګو — تـورو زلفـو دي ګـردن کـړ د ایمـان مـات

(۱) د دې نیم بیتي په وزن کې یوه څپه لږده. (2) شانې = شان یې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني یم ستا د سترګو ژر مې وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه یمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تــاول(1) کـــاږم بـــه دي زه لـــه پرېشـــانيه   هغـه عهـد دي لکـه زلفـي کـړ آسـان مـات
د بــادام ســينه دي ســترګو ســل ســوري کـړه   چي يو ځلي شوه پـه زړه کي ستا مژګان مات
وي ګنـــډلي پـــه بـــاڼو د بـــادام ســـترګي   شـيرين لـب دي د پسـتې کـړ نمکـدان مـات

۳۲   پيــروي مـــي د حميـــد موشـــګاف وکـــړه
مـــا "حنـــان" د شـــعر لاس کـــړ د رحمـــان مـــات   ۲۲۷

ستا په خط سره زينت شو د مخ زيات(2)   پـــه آبـــرو صـــفايي کېـــږي د مـــرآت
د سيا چشـمو د بوسـې وعـده ببخـا ده(3)   د آهـو پـه ښـاخ موقـوف دئ دا بـرات
چي په مصر کي کلام(4) د شکرلب شي   شـي خجـل لـه ښـاره(5) و باسـي نبـات
زړه و عقـل مـي دا سـتا و خيـال تـه ورکړ   پادشـاهانو لـره وړي رعيـت سورسـات
زمـا د زړه سـکندر بـه کلـه ځنـي ګـرزي(6)   چي يې(7) خط شو راتـه خضـر خولـه حيات
نـه پـوهېږم کـل جهـان دئ پـه دا غـم کـي(8)   کـه سـتا غـم کـړ راتـه تـريخ زمـا اوقـات

۳۳   تـه غنـي نصـاب د حُسـن دي پـوره دئ
زه "حنـــان" يـــم مســـتحق را کـــړه زکـــوة   ۲۳۴

را شـــه پرېـــږده د ګلرخـــو محبـــت   ســـور انګـــار دئ همېشـــه د دئ(9) قربـــت
المدام يې(10) د هجران په اور کښې سوځي   هـــر ســـړی چـــي د ګلرخـــو کـــړي صـــحبت
خوبرويـــان واړه لـــه خرمـــي ظالمـــان دي   زړه ســـوی نـــه لـــري پـــر اهـــل د غربـــت
په آرزو کښې د رخسار که يې څوک مړشو   ســـره لالـــه يـــې زرغـــونېږي پـــر تربـــت
قتلـول پـه تېـغ د هجـر د مظلـوم کـه(11)   تـــې اميـــد کـــوې د شـــونډو د شـــربت
لـه رقيبـه سـره هـردم خوشـخويي کـه(12)   لـه عاشـقه بـل څـه نـه کـه(13) بـې نکبـت

۳۴   بـل څـه نـه دئ يـو مـزرى دئ د يـار هجـر
چي يې پروت پـر مـا "حنـان" هـومره هيبت   ۲۴۱

نـرم نـه شـو زمـا پـه آه زړه د دلـدار سـخت   نـه نرمېږي پـه بـاد کـاڼی د کوهسـار سـخت
غافـل مـه شـه هـيڅ زمـان لـه مړاوو سترګو   پـه نـاجوړه تـن کـه(14) مکـر دا بيمـار سـخت
چي ښاخونه يې د وروځو(15) هسـي خـم دي   دا يې سترګو د بادامو(16) را ووړ بار سخت
نـن شـپه مـه غـواړه قـرار لـه مـا ناصـحه   مضطرب کـړم خيـال د زلفـو د نګـار سـخت

---

(۱) تاول= تاويل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زينت شو ځکه زيات". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً يې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخويې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو يې. (16) اصل: بادام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه   پټه خوله غوټچه بلبل که[1] په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګویه خفه کیږي   شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت

۳۵   بس که[2] ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه   ۲۴۸
چي یې کېنلئ ستا د وصل انتظار سخت

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت   لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي   د مارانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي[3]   هسې درومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه[4]   د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه   توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت[۵]
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي[۶]   لکه اوږد شي[۷] د عاشق د انتظار وخت

۳۶   چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي   ۲۵۵
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت

که مي نه کړ له بلبل سره داستان درست   آه مي پرې نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اسلام ښېښه مدام له سنګه ولي   ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و ښان عاشق بلند که[۸]   مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان[۹] درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه   ارمان دا دئ که د ګل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړې[۱۰]   لکه چیرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسي پښېماني مه کړه   په وعده په قول ډېر وي کریمان درست

۳۷   هیڅ له خیاله ور ته نه ګوري سیا چشم   ۲۷۲
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست

که هر څو په یارانه کي مي دئ یار سُست   ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست[۱۱]
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که   ځکه هسې راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په واړ وارو مخ ته راغئ   لکه ګډ[۱۲] شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نو خط د خط په وخت داد که ښایېږي   شي وریا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه   ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: ځرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست   زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د مخ بهار يې نه وينم خاموش يم … بلبلان کاندي په ژمي کي ګفتار سُست (1)

۳۸ د دې عصر(2) د پښتو قدر بلند شو ۲۷۹
چي "حنان" په پښتو ژبه کړي ګفتار سُست

په ځنځير دي د ګيسو کړم ګردن بست(3) … چي يوه خوا ته مي نه رسېږي دست
په درياب کي دي(4) د ميني هسي ډوب يم … چي په خيال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه ستر کي آګاه نه دي … نه خبرېږي هيڅ د شپې په غلو مست(5)
چي نخچير خپل سر پر ځای د قدم کښېښود … کوم صياد ونيو د کين غشي په شَست
له بدنه مي هغه دم روح جدا شي … چي دي وينم له رقيب سره پيوست
نن د حُسن په دولت کي رحم و کړه(6) … مدام نه وي(7) دغه ستا د حُسن هست

۳۹ حق به غوارې د قيامت(8) په ورځ دلبره ۲۷۲
چي رقيب دي کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کي نه يم ملامت … راتې(9) وښود تر قيامت پخوا قيامت
له خاطره مي ستا خيال په ظلم نه ځي … تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چي دي موذن و ليد په ستر ګو(10) … په مسجد کي يې ويل قامت قامت
د درياب او به صدف له ره دي زهر … شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خياله، زړه بې عشقه په کار نه دئ … بې نګينه ګوتي نه لري قيمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته(11) … که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ نوی خيال د يار له خولي وايه "حنانه" ۲۸۳
شنيده خبري نه لري حرمت

چي بار وړي د يار د هجر په زحمت … تل وايه شي پر هغو باندي رحمت(12)
عاشقان په دنيا نه وزي له غمه … له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قيامت چا په دنيا نه دئ ليدلئ … د ښه يار جدايي و بولئ قيامت
له حيرته سروه و دري ثابته … پر هر ځای چي جلوه وکړي ستا قامت

---

(١) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښي کړي ګفتار سُست".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځير د ګېسو شومه ګردن بست.(4) چاپي دېوان: کي يې.(5) چاپي دېوان: "چي د شپې په غلونو نه خبرېږي مست".(6) چاپي دېوان: مهربويه (7) چاپي دېوان: تل به نه وي (8) چاپي دېوان: محشر.(9) راتې=راته يې. په چاپي متن کي (رايې) دئ.(10) چاپي دېوان: په سترګو وليد.(11) دا نيم بيتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بيا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دوارو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ
خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت

چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو
په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱ چي په سپینه رېږه نه اوړې د ښکلو
آفرین دي شه "حنانه" پر همت ۲۹۰

ستا تر شونډو لعل نه لري قیمت
ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت[1]

پریروی چي عاشق نه لري دئ هسي
لکه پیغمبر چي نه لري امت

بې کشته زړه ورکړه و یار ته مه کړه
چي بې ستـه مېلمه نه لري عزت

په تور خال یې کل عالم دئ قتل کړئ
خوشي وا یې چي هندو وي بې همت

په لویي یې ابرو خمه ده و قدته
په حرف کم دئ له قیامته یې قامت

نه د ګرزم لکه غم ستا په خاطر کښېني
فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲ که پښي کښېږدې د "حنان" پر سترګو باندي
شه به نه لري د دې نعمت منت ۲۹۷

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت
چي له زړه څخه مي خیال د دلبر و ووت

لا مي نه و مراد د وصل پیدا کړئ
د هجران د لمبو[2] دود مي تر سر و ووت

د خپل وصل ملهم[3] زما پر زخم کښېږده[4]
تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت

مجنون بېد له حیرانی و پښو ته ګوري
په هوا دا ستا، تر باغ صنوبر و ووت

د غمزو د غشو[5] جنګ له ره یې هردم
له زخمو مي ډېرک[6] ځګر لکه سپر و ووت

نور مي څه وژني په تېغ د خپلو[7] سترګو
د غمزي تیر مي رسا تر ځګر و ووت[8]

۴۳ پر محک د امتحان د سخندانو
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت ۳۰۴

دا ګیسو[9] دئ د نګار په لاس را کښېوت
نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېوت

که اره لکه شمشاد شم[10] پري بې نه ږدم
که د تورو زلفو تار په لاس را کښېوت

خوله غونچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي
خط ریحان دئ څه ګلزار[11] په لاس را کښېوت

توري زلفي مراوي سترګي د ترکانو
د راز عمر د بیمار[12] په لاس را کښېوت

تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه[13]
هم ګلشن هم لاله زار په لاس را کښېوت

د رقیب و سرته وری تري ناست یم
پري بې نه ږدم که یو وار په لاس را کښېوت

۴۴ زه "حنان" په عشق کي نوي طالع غواړم
که وصال د هغه یار په لاس را کښېوت ۳۱۱

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړه مي په زلفو کښېي نن بيا د دلارام کښېبووت
چي لـه قفسـه دا مرغـه ووت پـه دام کښـېبووت

هغه بندي به وي اميد چي د خلاصيت وي ورته
زړه چي په زلفو شي بندي على الدوام کښېبووت

دا يي پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تاته
دا تور هندو دئ چي په ميان کښېي د اسلام کښېبووت

انتظـار نـه کـه(1) د کـوثر د اوبـو تـږی د ديـد
چي يې په لاس کښېي له ازله د عشق جام کښېبووت

خاندي غُنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه څوک
چي په بغل کښېي يې وصلت د ګل اندام کښېبووت

زړه مـي طـواف د يـار د درکـاوه پـه دغـه اميـد
چي به مي وصل شي نصيب، په عقل خام کښېبووت

۴۵ زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته(2) پوري
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښېي مدام کښېبووت ۳۱۸

﴿ ټ ﴾

چـي اشـنا کـړ پـه مـرګ مـخ را څخـه پـټ
ښـايي اوس چـي مـدام ژاړم پـه ورټ ورټ(3)

چـي لـه نـازه بـه يـې سـر پـر بـالين نـه ښـوو
ګورسـتان لـره روان شـو پـروچ کـټ

که هر څو مي(4) افسوس کړ فايده يې نه کړه
د لحـد پـر خـوا يـې مـخ و مـاتې(5) څـټ

مـاتول او سـازول د فلـک کـار دئ
زنـده سـر واړه منکـې دي د ارهـټ

نـه لـه ښـه زړه ا لوتـه، نـه پـه بـد مـرګ شـته
د اشـنا د مـرګ خبـر نـه کـړم خولـه پـټ

چـي مـي يـار قبـر تـه ولاړ او زه لا ګـرزم
پـه سـل ځلـه تـر مـا بِـه دئ د هنـد جـټ

۴۶ په فراق يې(6) زه "حنان" ستړی ستومان شوم
بېلتانـه هـر ځـای را وښـود د غـم کـټ(7) ۳۲۵

﴿ ث ﴾

يـار مـي يـار شـو لـه رقيبـه الغيـاث
آه لـه دا تـوره نصـيبه الغيـاث

چي له رنځه مي خبر دوا مي نه که(8)
لـه دې بـې پـروا طبيبـه الغيـاث

په هـيڅ نفعـه سـود يـې نـه يـم پوهېـدلئ
زړه مـي بـايلود بـې موجبـه(9) الغيـاث

هـر سـهار د ګـل ګرېوان پـاره پـاره کـه
د آزار لـه عندليبـه الغيـاث

چي دي سِـر پاشي سبا پـه عـامو خلکو
لـه هغـه يـار قريبـه(10) الغيـاث

چا په زده کړه خونريزي دا ستا په سترګو(11)
لـه دا هسـې رنـګ اديبـه الغيـاث

۴۷ د "حنـان" پـه حـال خبـر غمخـوري نـه کـه
لـه دې هسـې رنـګ حبيبـه الغيـاث(12) ۳۳۲

---

(١) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي ديوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي ديوان: که مي هرڅو. (5) وماتې: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته.(7) چاپي ديوان: "بېلتانه پر ځای راوښوده غم، پټ". (8) چاپي ديوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي ديوان: يار و رقيبه؟. (11) چاپي ديوان: جائز ده کړه خونريزی د شاه په سترګو". (12) په اصل کي "له دې بې پروا طبيبه الفياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿چ﴾

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ ... په تدبیر سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راتـــه رام شـــي ترهېــــدلی آهــــو کلــــه ... بخت را اچوي(1) لـه ورایـه پـه تلـوار پـېچ
چـــي وفــا را ســـره کانــدي هــم وېرېـږم ... تمــام نـــه لـــري هرګـــز د جفـــا کـــار پـــېچ
پـــه ژړا مـــي لکـــه ګـــل لا هوســـېږي ... نـه خلاصـېږي لـه جبينـه يـې تابـدار پـېچ
دا افعـــي د ګـــل پـــر بـــرګ حلقـــه وهلـــې ... کـه کاکـل دی پـر عُـذار بانـدي(2) د يـار پـېچ
دا پـر خولـه بانـدي يـې تـار د زلفـو کـوږ دئ ... او کـه پـروت پـر خزانـه د طلسـم مـار پـېچ

۴۸ ... ۳۳۹
شـــاعران شـــعر مغلـــق وايـــي پـــوهېږم
”حنـــان“ نـــه لـــري د ژبـــې د ګفتـــار پـــېچ

﴿ج﴾

پاد شاهان به هسي خوبن نه وي په تاج ... لکـه زه خـوبن يـم د ترکـو پـه تـاراج
همېشـه پـه زور د حسـن بتـان اخلـي(3) ... د ارم لـــه شـــاپېرو څخـــه خـــراج
شـيريني مـي د وصـلت کـړه هجر هېره ... آموختـه مـي شـو پـه دې زهـرو مـزاج
مبـتلا پـه هسـي درد يـم نـه پـوهېږم ... چي طبيب مي درمانده شو(4) په علاج
چي نا جوړه مسيحا شي په اسمان کي ... سـتا خنـدا غـواړي د پـاره د عـلاج
که دي زلفي په شانه کړې زه ضامن يم(5) ... څـو وا نـه خلـې د خُـتن لـه مشـکو بـاج

۴۹ ... ۳۴۶
د بــل عيــب پوشــېده لــره ”حنانــه“
کــه خبــر يــې لــه احوالــه د حــلاج

دا پخپلـه شـو نـن بيـا را سـره يـار کـج ... کـه پـه بـدو پوهـولئ دئ(6) اغيـار کـج
کـه پـه نـاز سـترګي کـړې اړوي څـه شـو؟ ... مست لـه خيالـه مدام ځي پر سمه لار کج
پـر عُـذار زلفـي تـر نيمـو کـړې ښـې دي ... په خپل ځای کي ترسيم ښه ايسي بسيار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوې عجب نه دئ ... مخ په کښته چي ځي هر کله وي مار کج(8)
چي يار يار شو له رقيبه، صبر بويه ... ولـي کېـږي پـه تلـوار سره سم کـار کـج
کـې شـکوه کـوم لـه جـوره راتـه ښـايي ... ګيلـه هلتـه کـړي نـوکر چـي شـي بادار کـج
چي بخت کج شو، فلک کج شو يار مي کج شو ... خدای دي نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰ ... ۳۵۴
چي مزری يې(10) د هجران راغئ ناګاهه
لـه هيبتـه ورتـه شـو د ”حنـان“ وار کـج

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي دېوان: بتان غواړي. (4) چاپي دېوان:چي طبيب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي دېوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند يم".(6) چاپي دېوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي دېوان کي
دا بيت نسته. (8) دا بيت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:
پر اوږو يې زلفي ځکه پېچ و تاب شوې ... مخ په پورته چي ځي هر کله وي يار کج

(9) دا بيت په اصل کي نسته. (10) (يې) په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

راشه پرېږده د دنیا روز ګار قبیح   په لاس واخله د نبي(ص) د دین تسبیح
له غیبته له بُهتانه ځان نګاه کړه   کلمه وایه په ښه زبان فصیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې   هلته نه شي چي اجل دي که (1) ذبیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه   له دنیا که مینه پرې لکه مسیح
د غفلت له خوبه ویښ شه صبحګاه ته   د فیاض باران اورېږي په ترشیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر   ځان دي کړ په بېهوده ویل جریح

۵۱   دا ګوهر به دې په کار شي کې(2) په غوږ کړې
درته وکړه "حنان" ښه ویل ملیح   ۳۲۱

(خ)

چي دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ   دا په دا چي بل یو نه ویني ترځان شوخ
د مژګانو له سایې یې الف لوېږي   د الماسو پر تخته د میم دهان شوخ
له حلقو یې زلفي سر ترپایه سترګي   چي لاس ورنه شي د چا تر زنخدان شوخ
د کمان پر موتي زاغ د تصویر کښلئ   او که خال یې دئ د دوو وروڅو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښې ناست دئ مضطرب یم   لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان شوخ
دا زما سر افرازي ده په جهان کښې   په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲   په خم قد، په سپینه ږیره حُب د تُرکو
بل یو نه وینم "حنانه" ستا په شان شوخ   ۳۲۸

نظر ژغوره له کاکله د نګار شوخ   لېونتوب زېږي له زهرو د دې مار شوخ(4)
له خجلته ګلان مخ په وینو وینځي   چي و باغ ته ځي په سیل ګلعذار شوخ
ترمي ترمي زړه مي جمع د یار مخ که   د کباب کتري پخېږي په انګار شوخ
په تش دید وریږي زړه د زُهد له رستمه   چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قدم تې د کوهسار زرکه حیرانه   چي له نازه خرامان کوي رفتار شوخ
فواره په زړه کښې سازه کړم له وینو   هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳   اې "حنانه" بلبل کوچ و کړ له ګله
چي یې وارویده په باغ کښې ستا ګفتار شوخ   ۳۷۵

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ   لکه حال وي پر بندیانو د زندان تریخ
نو خطان که(5) د عاشق له ژړا بد وړي   پر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دیوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کې، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کې نشته.
(5) چاپي دیوان: چي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وصلت کې له رقیبه نه خلاصېږم ... پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تریخ
مې حرام دي په مجلس کې چې یار نه وي ... بې له ګله و بلبل ته شي بوستان تریخ
چې مې نوم ستا د هجران په ژبه واخیست ... لا تر اوسه مې په هغه دئ زبان[1] تریخ
دا ستا غم مې زړه بتر سره خفه کړ ... شي له سپې مېړمنې عیش د مهمان تریخ[2]

۵۴ ... که فرهاد ته و[3] شیرین غم د شیریني ... ۳۸۲
دا ستا غم کړ شیرین عمر پر "حنان" تریخ

﴿ خ ﴾

ستا د لبو و شربت ته شهد و ناب هیڅ ... په ښایست دي و رخسار ته دئ آفتاب هیڅ[4]
چې دي تاب د دیدن نه لرم حیران یم ... ستا دیدن د پاره هومره اضطراب هیڅ
چې په مې دي د مخمورو سترګو مست یم ... نشته کیف د انګورو د شراب هیڅ
خط آیات، مخ دي کاغذ، شونډې دي وقف ... ستا تر مخ پوري دئ شغل د کتاب هیڅ
چې دي و ویشتم په غشو د مژګانو ... اوس که کړې راته د زلفو پېچ و تاب هیڅ
د ارم[5] نرګس خجل کړه دا ستا سترګو ... و صفا ته د جبین دي دئ مهتاب هیڅ

۵۵ ... پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګورې ... ۳۸۹
د "حنان" په رنګ به نه وي بل خراب هیڅ

﴿ د ﴾

خو به ګرزم ستا په هجر کښې نا ښاد ... په وصلت مې کړه دا تللئ زړګی ښاد
بې مدده یې د زلفو سترګو بند کړم ... ښکار بې دامه نیوه کار دئ د صیاد[6]
چې لیده نه شي سمند له چابکیه[7] ... بندي شوئ یم د هغه پریزاد
ستا له برندو سترګو کله ګیله کېږي ... رحم نه لوېږي[8] په زړه کښې د جلاد
د نور چا له لاسه دا د پرپاد شاه کېږي ... ته پادشاه یې له تا وکړم په چا داد
د آخري تېښتې کار یې پر ځای وکه[9] ... په اول سعیه بېځا وه[10] د فرهاد

۵۶ ... په مکتب کښې یې "حنانه" له اوله ... ۳۹۲
د وفا حرف یې ورو نه ښود[11] استاد

---

(۱) چاپي دیوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کې نسته. (3) چاپي دیوان: که فرهاد و ته (4) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. (5) په چاپي متن کې دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چې معنا نه ورکوي په غلطنامه کې هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښ او معنا هم ورکوي. (6) ب: "ښکار په دام کښې نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ورو نښوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پیری مي ږیره سپینه کړه خم قد ... را ته ښایي اوس عصا د سرو قد[1]
د عشق درس چي په مکتب کي وایه نه شي ... نا خوانده د الف بې وایې ابجد
ناصح وایي په پیری کي مینه پرېږده ... په پیری حرص زیاتېږي، وایي بد
مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي ... تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي ... مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم ... چي په غاړه یې دئ حَبل من مسد[2]

۵۷ ... چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وایي
پـه مذهب زما "حنان" یې بولم رد ... ۴۰۳

چي هوا کړې د ګلرخو[3] د ساعد ... له زړه و باسه د غه خیال[4] فاسد
دا کوتره د حرم ده نبینبه نه ده ... چي و وینو ته یې تری دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم ... ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غپا د سپیو نه ځي[5] ... زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه[6] ... په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم موږ ګناهکاران یو[7] ... که جنت په عبادت غواړي[8] عابد

۵۸ ... همېشه که پرخو برویو په دا فخر[9]
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد ... ۴۱۰

اې چي یې د عاشقانو د لپسند ... نور بایده دي د عاشق سره پیوند[10]
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست[11] ... لا تر اوسه مي شیرین دئ د خولي خوند
که په خیال کي ستا د لبو مړ شم[12] ښایي ... که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ ... چشم زخم تې[13] پر اور ایښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه ... یاد مي نه کړ ځکه سېب د سمر قند
چي پر غوږ یې بد لګېږي زما پندونه ... نه پوهېږم بیا یې واخیست د چا پند

۵۹ ... د وصال ښادي یې[14] نورو ته رسېږي
زه "حنان" یې یم په غم سره خور سند ... ۴۱۷

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خیال. (5) چاپي دېوان: "د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم موږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بایده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست ". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته یې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوخطو په یارۍ کې نشته سود — سترګي ولي د ځان باسي په دا دود
دا چي نن له مغروریه سم نه ګوري — پښېماني لره بې[1] خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و در ته — و جنت و ته لار نشته د مردود
چي عاشق و ته له منعي د عشق وایي — ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چي تفریق د دوو یارانو سره کاندي — همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چي بندي شي په کمند د تورو زلفو — نه خلاصېږي په اوراد و په درود

۲۰ — چي د یار هجر[2] تېوک نه کړي "حنانه" — ۴۲۴
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

عالم کړي ښادۍ په عید — له ما شو هوس بعید[3]
خط یې راکړ د خپل حُسن — زما د زړه د وړو رسید
بې جنونه په مجاز کې — بل څه نه بولم مفید
دئ د مینې په حکمت کې — افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلی — ستا د نیم وښته په خرید
غزالان پراته پر قبر — ستا د سترګو د شهید

۲۱ — ستا په جور له "حنانه" — ۴۳۱
ورک شو ګفت و که شنید

﴿ ډ ﴾

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ — او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورځ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي — که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم — که هلک دی حبشي شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کج پر جبین نه دئ — دا عقرب دئ چي نن شپه شو په مهتاب ګډ
چي حجاب له مخه لیري کړې ګلرخه[4] — شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه[5] — عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

۲۲ — ګل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه" — ۴۳۸
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ

شو په زړه مي د کا کل خیال د دلدار ګډ — همخانه شو همېشه را سره مار ګډ[6]
دا یې مشک د خُطا توی پر نامه ګل کړه — که د خط د سبزې رنګ شو په رخسار ګډ
خپلې سترګي یې و خط ته هسې ګوري — لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چي. (3) په چاپي دېوان کي دا غزله نسته. (4) ب: لیرې کړې دلبره.
(5) ب:... که لېوني دي که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط يې هسې په مخ راغئ په پوهېږم   شو تر حشره پورې دا ليل و نهار ګډ
غاښ يې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي   له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځي مګر له قبره د شهيد خپل   چې په وينو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۲۳   صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه"   ۴۴۵
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ

﴿ ذ ﴾

چې قاصد راته راوړئ دئ کاغذ   زړه يې زما له ځايه وړئ دئ کاغذ
چې مې شرحه د هجران پکښې ليکله   دا په دا را څخه[1] ستړئ دئ کاغذ
هيڅ جواب يې بيا رانه غئ و ما خوار ته   چې هرڅو مې چا ور وړئ دئ کاغذ
هسې نه چې په احوال مې خبر نه دئ   ور ته حال ويلئ سپړئ دئ کاغذ
د يار وصل مې نصيب په دنيا نه شو   هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کې چې مې نوم ويني له درده   هغه دم يې پاره کړئ دئ کاغذ

۲۴   که روح ورکه[2] په دا زېرې "حنان" ښايي   ۴۵۲
چې قاصد ورته راوړئ دئ کاغذ

﴿ ر ﴾

دا کاکل پر رخسار[3] نه دئ د دلدار   دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کې[4] خبرې کړي دوې سترګې خود بخوده   عجب نه ده پرته تل وايي بيمار[5]
دا د وروځو تېغ کې زخم که په زړه کې[6]   شوخ کاته يې بيا ملهم ږدي پر پرهار
که يار ګوري له حيا و خپلو پښو ته   بانوګان يې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته يې د زلفو کباېږم   چې هردم يې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفې په دا که   د هندوانو وي له اوره سرو کار

۲۵   پېچوتاب يې[7] شو کاکل په دا "حنانه"   ۴۵۹
چې يې تاب د کمر وليده د يار

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار   که سرلوح د قرآن ده په زنګار
په[8] ورو الوزه نسيمه پر دا لوري   د يار مخ د ګل په بوی نه کړې ازار
دا چې سترګې د ځنځير را ته کړې شوې   زړه مې دئ د چا د زلفو طلبګار[9]

---

(۱) چاپي دېوان: "دا په دا چې را څه ستړئ دئ کاغذ". (2) چاپي دېوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کې: که يې.
(5) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (6) چاپي دېوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کې "يې" نسته. (8) چاپي دېوان: پرورو. (9) چاپي دېوان: "زړه مې دئ د کومې وړې طلبګار".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي تشبيه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه — په دغه وينا مدام يم شرمسار
که پښې کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي — پښې يې زخم شي د خيال د ګل په خار
د ملا خيال دي لکه موی هسي باريک کړم(2) — چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

۲۶ تور زلفي پر رخسار وينم "حنانه" ۴۶۶
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر څو اخلې د خوږو زړو آزار — بيم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه يې کړ سر پورته — تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځير کي — لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانړو د تورو سترګو بې څه وايم — په تش ديد يې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخی ټکی معلومېږي — نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو — دا سبب نه شو نفقه د دي بيمار

۲۷ که يې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو ۴۷۳
"حنان" زړه په وينو ډک لکه انار

تر څو پروت يې پورته شه وقت دئ د کار — ولوله مستغفرين بالاسحار
چي پايان يې د رحمت د درياب نشته — کل ګناه ورته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم — که هر څو مي ګناهونه دي بېشمار
پس له دي به ګناه ډېر کوم کريمه — د سخي کېږي له لړ بخښنه عار(4)
چي رحمت مي تری وليد و عصيان ته — خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي — ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

۲۸ د احمد په روی مي و بخښې احده ۴۸۰
زه "حنان" يې مدام سپی يم(6) د دربار

څو لا نه يې له مړده و سره شمار — غفلت مه کوه په ليل و په نهار
اوږد اميد دئ اغزي توی کړه په لمن کښې — ته د زړه په شغله(7) و سوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وينو — چي هوري به يې سرخرويه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلې ژبې — نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهي خلک — سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښې د محشر به پښه پر ګل ږدي — چي دلې له لاري واخلي د چا خار

۲۹ وايه ربَّنَا ظَلمنا ډېر "حنانه" ۴۸۷
چي توبه دي که قبوله کردګار

---

(۱) چاپي دېوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه ".(2) چاپي دېوان: هسي ضعيف کړم (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(4) دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ. (5) ب: "نور رحمت به يې پر څه وو معلومدار ".(6) ب: پمن سپی يم (7) ب: په شعله

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښیار — د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي — لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هیڅوک — دغه اور نه که له دي خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پټه خوله غونچه بلبل په نارو سرکه — مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه — په د وو ژبو دوي خبري نه کړي مار(2)

۷۰ — که له ورځي د جزا بیم کړي "حنانه"
تویېده د اوښو خوی کړه په سهار — ۴۹۴

نن په مهر راغئ یار — کا شاني ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه — په خانه کښي د بیمار
توري زلفي پر مخ پروتي — د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسي خواست مي ترې وکړ — وي ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5) — هسي نه چي شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه — او کا کل لکه تور مار(6)

۷۱ — تر دا هسي مهرباني
همېشه شه "حنان" جار — ۵۰۱

چي د ځان په سود دي هیڅ نه یې خبر — ملامت نه یې په ځان نه یې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ — له غروره په قرآن نه یې خبر
د دنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود — چي په حور، قصور، غلمان نه یې خبر
څه قصرونه څه عالم یې کړ ویجاړه — له ګردشه د آسمان نه یې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ — هیڅ په ګران او په ارزان نه یې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړي — چي په دین او په ایمان نه یې خبر

۷۲ — لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه"
ته له قهره د یزدان نه یې خبر — ۵۰۸

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب "کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي یې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي له بويه محروم کړئ و دلبر ... په کار مه لره دا سي بېکاره سر(1)
هر چي و وايم له جوره د مهرويو ... کله سم ګوري په دا وکړه باور
يار به داد د بوسي کله پر ما وکه ... چي له جوره جبرې(2) ګډېم پر هردر
های و هوی کړم د دلبر له بې رحميه ... دا په دا چي های و هوی کړي مرور
چي له ياره سوال جواب کوم اميد مي ... کړي پيدا په بېهوده ويل سرسر
چي پرې جبر د بې مِهر مَهروی وا يي ... بيا پر کوم لوري به درومي برابر

۷۳ چي بې اسمه مي دا و وايه په دا دئ
چي له اسمه سره عيب و يکسر 515

هومره بخت نښايي له کومه زما د سر ... چي يې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در
له دې خيله زړه ګيله کړم ډېره ډېره ... چي د يار کوڅې ته تئ(3) نې کړم خبر
که عاشق له خلکو لېرې ګرزي ښايي ... زخمي نه شي تلای له سبله برابر
نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر ... که پر سر باندي تېرې د هُمای پر
هر شپه دا د فلک بخيلي ګوره ... په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر(4)
زړه مې(5) وور هډونې(6) و سبځل له مخه(۷) ... اور نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

۷۴ چي د حُسن بحر يې موج واهه "حنانه"
تويي کړه پر کناره د خط عنبر 522

ښايسته کړه د نېکۍ په افسر سر ... نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر
پيروي هره ګړۍ د هغو بويه ... چي يې خاوري د بېديا وي په ګذر زر
چي دلې د عوايق له پاره خلاص شي ... د هغو وته آسانه دئ د محشر شر
پر کبليو باندي رحم د سپو نه شي(8) ... د رقيب لاسونه مه شه په دلبر بر
چي تشبيه يې(9) کړله قد د ګلرخو ... ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر
محبت مې زړه له زلفو سره يوور(10) ... د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵ حذر څو وکړي "حنان" د عشق له اوره
همېشه وي(11) دا وَر خلاص پر سمندر در 529

څو به کړې پر آس د عشق جولان د شعر ... نه طی کېږي په رفتن ميدان د شعر
چي يې و وهي بربښنا د يار د هجر ... تل اوربري پر هغو باران د شعر
د يار جور چي حواس متفرق که(12) ... د هغو شي برابر مېزان د شعر

---

(۱) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (2) جبرې= جبر يې. (3) تئ= تلئ (ميرفت)، نې= نه يې. (4) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (5) مې = مي يې. (6) هډونې= هډونه يې. (7) چاپي ديوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سبځلو".
(8) چاپي ديوان: د سپي نشته. (9) "يې" په اصل کي نسته. (10) چاپي ديوان: "چي يې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(11) چاپي ديوان: چي مدام وي. (12) چاپي ديوان: "چي حواس متفرق که د يار جور".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي — په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ — ځوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه[1] ګاه بحر ګاهي برشي — مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۲ بکر[2] خیال د یار له خولي وایه "حنانه" ۵۳۲
چي شیرین دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور — خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي[3] زلفي — پر چندن دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده[4] — چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو[5] — ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ[6] دئ په زړه ایښئ — و غمزو ته[7] ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپین چندڼ دئ ګرزېدلئ[8] — که یې ایښئ دئ په غاړه کي غېتان تور

۷۷ آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم ۵۴۳
لکه سترګي د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور — کوم شوخ چشم کړ بساط[9] را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر یم — چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کي — چي تناکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي — د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه — ډکه ورم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي — ناروا پر ځای روا شي د ضرور[10]

۷۸ چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو ۵۵۰
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که ځوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور — بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مړی باسي — پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زماني هسي بلا ده — و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هېڅ سړی د عشق په خوږو — چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان یې نه وي — کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني — کله وي چي شي د خیال[11] پر براق سپور

۷۹ نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي[12] ۵۵۷
خدای دې[13] و ساتي[14] له دې ګردابه نور

(۱) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک ترمومو نرم".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي يې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر — لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مې یووړه ډېرو اوښو — لکه شي پر آبادۍ باندې طوفان تېر
دا ستا حسن مې له لمره سره تول کړ — په مېزان کې ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده — و سره اور ته چې پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دې تور خط هسې چاري وکړي — لکه چېرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چې ښکارېږي — ګرز شو پا ته چې د حسن شو کاروان تېر

۸۰ — د آشنای د قدم خاوري یې[3] رانجه دي[4] — ۵۲۴
که له نازه شي پر سترګو د "حنان" تېر

چې یې خوله وروړه نژدې غوږ لره تیر — ور ته وا یې حال احوال د کوم نخچیر[5]
خم د زلفو یې زه هسې پر ملا خم کړم — چې مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېرې بویه — مصور چې کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم — چې کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کې ستا بې خولې په تمام عمر — بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مې د نفس د ورو سَت غواړي — چې خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱ — ستا د خط اندوه په هسې شان ضعیف کړ — ۵۷۱
چې تنا ده پر "حنان" بانګ د صریر

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر — چې دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم — چې په خوله مې[7] د رقیب لري زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم — ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
زر زر کېږي د دغې دوعا تأثیر — د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه
چې دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم — چې و غاړي ته مې[8] ژر لوېږي ځنځیر[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بیايي — که مې نه شي دا د عشق پیر دستګیر

۸۲ — ظلم جور قبلوه د یار "حنانه" — ۵۷۸
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګیر

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر — که مصحف دئ چې پر[11] کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مې حاصل نه شو په ډېر صبر — چې کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کې داسې ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر — لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چې پتنګ شي. (3) "یې" په اصل کې نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کې نسته.
(6) چاپي دېوان: چې یې. (7) چاپي دېوان: چې په ګفت مې. (8) په اصل کې "مې" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چې و پښو ته به مې ولوېږي زنځیر". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کې "پر" نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د چا د زلفـو خیـال مـي پـه زړه ګـرزي　　چـي کـړېږ شـوي راتـه سـترګي د ځنځیـر
چي بې فهمـه يـې شانه لـه زلفـو مبتـلي　　زړه مـي سـل[1] شـګافه شـي پـه دغـه ویـر
سـتا بـاڼو پـه زور د وروځـو ادا نـه کـړم　　کـاري نـه مبتـلي د سُسـتي لینـدۍ تیـر
هلتـه شـي بتـان نامبنده[2] چي خط راشـي　　پـه بغـل کـي مابنـام لاس نیسـي فقیـر[3]

۸۳　　هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي[4] "حنانه"
پـه څـه شـان یـې تـر خولـه و باسـم تقریر　　۵۸۵

(ړ)

بنه ګلان له دې دنیا سره وو، که سپین ولاړ　　کـه رعنـا وو کـه زیبـا کـه یـا سـمین ولاړ
د اسـتوګي ځـای دنیـا نـه ده خبـر شـه　　پیغمبـر زمـوږ خـاتم المرسـلین ولاړ
لـه دغـه جامـه هـر چـا دي اوبـه چښلي　　نــازولي خلفــاء الراشــدین ولاړ
نور بـه څوک شي پـر دا مبنه باندي پاته　　چي لوی پیر د بغداد شاه محی الدین ولاړ
ګلرخسار خو بان چي قد یې لکه سروي[5]　　هم یې زلفي وې له نازه چین پر چین ولاړ
چـي یـې مـلا پـه عبـادت لکـه دال خـم وي　　د سکوت مهر یې پر خوله مزري د دین ولاړ

۸۴　　د قیامت خوارۍ هورې دي[6] خدای رحیم دئ
لـه دې ځـا "حنان" لـه یاره پـه زړه شـین ولاړ　　۵۹۲

و جــوار تــه د مــولی ســردار قــرین ولاړ　　چـي مرغـوب د کـل عـالم و پـه تحسـین ولاړ
د هنــر د علــم کــان د حیــا بحــر　　پـه خلعـت د نېکنـامۍ څـه بنـه رنګـین ولاړ
پـه جیفـه یـې د دنیـا ځـان آلـود نـه کـړ　　د عمـل پـه صـابون پاکـه جامـه سـپین ولاړ
و ســخا تــه یــې حیــران حــاتم طــی و　　تکیـه ګـاه د هـر فقیـر و د مسـکین ولاړ
فـیض رسـانه لکـه لمـر و کـل جهـان تـه　　مسـتقیم پـر شـریعت حـامي د دیـن ولاړ
هــر مشــکل بــه حــل کېــده د ســائلانو　　سـردار نـه و د حضـرت سـلیمان نګـین ولاړ
پــه حکمــت یــې افلاطــون شـاګرد د عصـر　　چـي تقریـر یـې و شـېرین تـر انګبـین ولاړ[7]

۸۵　　اعتمــاد بانــدي د کــړو نــه دئ "حنانــه"
چي "سردار مهردل" لـه دې دنیا یقین ولاړ[8]　　۶۰۰

بد خـوی یـار پـر تنـدي چـین و واهـه ولاړ　　پـه هر چین کې[9] ملک د چین و واهه ولاړ
داد بـه څـو کـړم د بـې رحـم یـار لـه جـوره　　پـر سـینه مـې[10] تېـغ د کـین و واهـه ولاړ
څـه پوښـتني لـه خدنګـه د غمـزو[11] کـړي　　چـي پـر زړه یـې زمـا[12] حـزین و واهـه ولاړ

---

(١) چاپي دېوان: شل شګافه. (٢) چاپي دېوان: هاله شي بتان نامید. (3) چاپي دېوان: "لاس په تخرګ کي نمانبام و نیسي فقیر". (4) چاپي دېوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي دېوان: لکه سرو. (6) چاپي دېوان: هورې ده.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: "چي سردار له دې دنیا نه په یقین ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي دېوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغـه شــوخ لــه تاراجــه بــه څــه وایــم — چـي یـې کـور زمـا د دیـن و واهـه ولاړ
چـي سـیالي کـړه بنفشـه د یـار لـه خطـه — ژر خـزان پـر تـور و سـپین و واهـه ولاړ
لـه چـا مـه شـه دښمني د شـوخ چشـمانو — چـي یـې زړه زمـا مسـکین و واهـه ولاړ

۸۲
پـه قیامت چي خدای قاضي وي حق بـه غـواړي
تـا پـه تېـغ "حنـان" د کـین(1) و واهـه ولاړ
۲۰۷

شـوخو سـترګو دي تمـام عـالم خـراب کـړ — پـه سپین مخ دي خجالت زده آفتـاب کـړ(2)
چـي دي نـوش کـړه مـی پـه شـپه لـه رقیبـانو — مستو سترګو مي دي زړه پـه اور کبـاب کـړ
خــط دي نــاز پــر بنفشـــه کــوي دلبــره — تـورو زلفـو دي سـنبل پـه پېچوتـاب کـړ
نرګس کوز ګوري لـه شرمه ستا د سترګو — پـه رخسـار دي منفعـل ګـل د ګـلاب کـړ
ستا لـه غمـه غخـه ورک پـر بیابـان نبـه یـم — چي پر کور مي روغ عالم کـل پـه عـذاب کـړ
زېـر و بـم مـی شـو هـر رګ دا سـتا لـه غمـه — پـه افسـوس مـي لړمـون قـی لکـه ربـاب کـړ

۸۷
پـه کـوم جـرم پـه کـوم ګنـاه دي ګلرخسـاره
چـي "حنـان" دي غـرق د وینـو پـه سـېلاب کـړ
۲۱۴

نـه تنهـا یـې غشـی زمـا پـه زړه کـاري ولاړ — د جفـا پـه تېـغ یـې غـوڅ د دیـن مـزري ولاړ(3)
چـي تالـه یـې لـه یوسـف سـره سـتا حسـن — تـــرازو پســـې اســمان تـــه مشـــتري ولاړ
ســتا لـــه غمـــه مګـــر لمـــر نـــه دئ نـــا جـــوړه — چـــي مســـیح یـــې و دوا تـــه مفـــري ولاړ
دا لیــدلي یـــې غمـــزه ده ســـتا د ســـترګو — چـــي آهـــو لـــه ښـــاره کـــوچ وکـــړ بـــري ولاړ
چــي جمــال یــې مثــل ســتا د جمــال نــه و(4) — پـــه ظـــاهره ګرزېـــده د شـــاپېري ولاړ
رقیبـــان بـــه دي لـــوګي کـــړم دم لـــه دمـــه — کـــه مـــي آه لـــړ څـــه(5) اســـمان تـــه اثـــري ولاړ

۸۸
د "حنـان" قتـل پـه تېـغ د جفـا مـه کـړه
لـه بـدن یـې سـر پـه تشـه دلبـري ولاړ
۲۲۱

چـي قلـم مـي سـتا د مـخ پـه تعریـف سـر کـړ — بلبلانـــو اوس ګلشـــن زمـــا د فتـــر کـــړ(6)
چـي مـي سـتا د زلفـو خیـال پـه خـاطر را ووړ — دانسـته مـي ځـان د مـار پـه خولـه کـي ورکـړ
ســـتا د قـــد د راتلـــو لار ګـــوري دلبـــره — چـي د بـاغ تـر دېـوال سـروي سـر بـدر کـړ
نـه بـادام دئ نـه نـرګس دي بلکـي سِـحر — دا سـتا سـترګي چـي عـالم یـې مسـخر کـړ
چـي پسـته ده کـه غونچـه ده دا خولـه نـه ده — موهـومي نقطـه ده، هـر چـي مـي نظـر کـړ
ســـتا د لبـــو د یـــاقوت هســـي ســـرخي ده — چـي پـه کـان کـي د یـاقوت وینـي ځګـر کـړ

۸۹
لـه مانـه شـي حـال د زړه چـي درتـه وایـم
پـه خنـدا دي لـب پخـوا "حنـان" ابتـر کـړ
۲۲۸

---

(۱) چاپي دېوان: سنګين.(2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوڅ د دېِ مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی بې جمال ستا د جمان نه و".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ   هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم   چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چي کښېنم پاخم آرام نه يم   محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي   زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي وروځي، خال وخط سره لښکر شو   چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6]   د انار په دود مي زړه له وينو پور[7] کړ

۹۰   "حنان" کله غړاوه سر له فرمانه   ۲۳۵
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ   همګي واړه ببځا[8] و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرې نه که[9]   د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله   پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]   چي دي بيا راته تيار د غمزي تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي   چي نخجير قالب تهي لکه زهګير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12]   که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱   چي د زلفو خيال دي څوک که لېوني شي   ۲۴۲
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ   مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمي شي په خزان کي وفا ګوره   څو بيا بهار راځي دي بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم   اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن   د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه   جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14]   خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲   قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو   ۲۴۹
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کاکل کړ

سترګو بيا راباندي پو د سحر دم کړ   چي ببرون مي له خاطره ګلي غم کړ[16]
دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ   که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ   ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

---

(۱) چاپي ديوان: دي. (2) چاپي ديوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي ديوان: "په نصيب چي مي يې تارنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي ديوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي ديوان: ببځای. (9) چاپي ديوان: نه کا. (10) چاپي ديوان: د صورت. (11) چاپي ديوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي ديوان: کوچ کړي. (13) چاپي ديوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي ديوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفې   دا نوروز دې پر ما ولې محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته   هر عاشق چې سهار توی د سترګو نم کړ
هیڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه   چې په سترګو یې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳   په جهان، په ځان، په هیڅ شي خبر نه دئ   ۲۵۲
دا "حنان" دې غم له هري خوا بېغم کړ

په خندا دې د ګوهر قیمت ارزان کړ   منفعل دې لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دې خراج له چینه واخیست   تورو سترګو دې آهو مخ پر بیابان کړ
صفا یې دې مخ له لمره څخه[1] یو وره   پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ
چې یې نه موندهو صلت ستا د لبانو   دا په دا لړمون له وینو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه[2] نه پوهېږم   په آئینه کې یې تصویر هسې حیران کړ[3]
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي   په رخسار دې[4] ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴   د ګلرخو عشق کیمیا نه ده نو څه ده؟   ۲۲۳
چې یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ

د یار غم را باندې هسې رنګ شبخون کړ   چې له درده مې پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځیر به وا چوي په پښو کې   کې په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ
په یوه وطن کې دوه سلطانه نه وي   دا ستا عشق مې له بدنه روح بېرون کړ
چې په فکر یې د خط د سبزې ولاړم   لکه مغز د پستې هډ مې زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځي لبان د زخم   لګېده[5] د دوو مصرع مې ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی تري ځي حیران یم   چې مې خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګلګون کړ

۹۵   چې د مرګ وعده دې کړې وه "حنانه"   ۲۷۰
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ[6]

زما امید و چې دلبر مې کړي فردا مر   هجران وکړه پېشدستي کړم یې پخوا مر
و دیدن ته یې[7] دئ تش رمق را پاته   انتظار د راتلو کړمه[8] بې رضا مر
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیرې   وصل و هجر یې کړمه[9] زه جدا جدا مر
سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم[10]   چې یې زه کړم د سرو لبو په دوا مر
هیڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه   لکه شاه چې خوار سړی که بې پروا مر
هسې نه چې زه تنها مقتول د ده یم   ډېر عالم[11] یې دئ د مخ په تمنا مر

۹۶   وفا کړې له رقیبانو تر حد زیاته   ۲۷۷
په خندا یې کړ "حنان" بې دست و پا مر

---

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چي تصویر یې په هنداره کښې حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس باید چي قلم کړم له وېښته جوړ   چي په کاږم حال د خپل صورت نا جوړ
په دولت کي یې د حُسن نا امید یم   چي د وږي په حال څه خبر وي[1] موړ
چي پرواز مي د هوس پر مځکه وکړ   له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ژر په ژر لښکر د خط وربانديوخوت   ساده رویو[2] چي میدان په خپل مخ خوړ
د بوسې په وخت عاشق له حاله وزي[3]   بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ
خدای غوځ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره[4]   چي رقیب لري له ما سره اروړ

۹۷ نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ ۲۸۴
نا خبر عالم یې ولي بولي زوړ

په پوهېږم[5] زړه مي بیا دلربا یووړ   په اسانه یې رضا بې رضا یووړ
جبین غوټه، وروځي غوټه، زلفي غوټه   هري غوټي زړه له ځایه جدا یووړ
نه يې وېره، نه يې ترس او نه يې بیم و   له سیني مي خراب زړه بې پروا یووړ
آفرین دي وي پر هسي نظر باندي   د دیدن تر ملا قات یې پخوا یووړ
ما لا عشق هوس باله[6] په خبر نه وم   ګلرخانو له ما زړه په رښتیا یووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي[7]   هغه زړه مي خپل اشنا په خندا یووړ

۹۸ پر عُذار یې بنفشه د خط ښکارېږي[8] ۲۹۱
او که زړه د "حنان" خط د ترسا یووړ

ستا کاکل د چین له مشکو میدان یووړ   سرو لبانو دي هم آب د مرجان یووړ
حیرانېږم دي د سترګو و تاراج ته   له زاهده یې جلب د ایمان یووړ
د چا قتل یې په زړه کي مدعا ده   چي و غوړ تي[9] د ابرویو کمان یووړ
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم   چي ارام یې د آهو د دامان یووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو   زړه مي کوم یوه حیران یم تر میان یووړ
نزاکت ته یې د مخ په تعجب یم   چي له ګله یې دوام په څه شان یووړ

۹۹ دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم ۲۹۸
که "حنان" د خپلو اوښو باران یووړ

---

(۱) چاپي دیوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دیوان: ساده رویه. (3) چاپي دیوان: "د بوسې پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دیوان: "خدایه غوځ یې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګاڼه.
(7) ب: په بوخچو کښي. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ز﴾

چي داستان مي ستا د مینې کړ آغاز ... زه هاله شوم[1] په عالم کې سر فراز
مصور که دي صورت کښئ حیرانېږم ... چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونریزیه[2] په طلب کې ... پټې سترګې مدام ناست يې لکه باز[3]
د رقیب د پند پومبه دي دي[4] په غوږ کې ... ځکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که يې څوک مومي ... په پیرۍ کې نعمتونه د مجاز
د ناصح نصیحت هسې و عاشق ته ... لکه مست هوښیار وي په ږغ د ساز[5]

۱۰۰ ... دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي ... ۷۰۵
بې دردان کله خبر دي په دا راز[6]

څوک چي سیل دا ستا د مخ کوي بې نیاز ... له حیرته سترګې پټې کړي خوله واز
له ښایسته ناز معلوم شي او که نه وي ... بد خویي به څه رنګ ښیله کړي له ناز
خوبايي د یار د سترګو بل ځای نشته ... د نرګس خوبايي نه راځي له پیاز
نسب نه دئ شرط په مینه کې که وای[7] ... د محمود مینه به نه وه له ایاز[8]
د زړه حال و یار ته مه وایه بې دربغه[9] ... دغه یار به یار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روی[10] مه غلطېږه ... د تصویر د مرغه څه دي له آواز[11]

۱۰۱ ... د جنون جامه پر تا کله جوړېږي ... ۷۱۲
د "حنان" پر قد يې سکښتي ده غماز

که محرم دي د دیدار نه یم هرګز ... پنبېمان ستا د عشق په کار نه یم هرګز[12]
چي ناصح توبه راکاږي ستا له مینې ... مستمع د دې ګفتار نه یم هرګز
که سل ځله یم د زلفو مار خوړلی[13] ... له دغه ماره بېزار نه یم هرګز
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه[14] ... منتظره د سهار[15] نه یم هرګز
تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم[16] ... خوښ په ګلو په ګلزار نه یم هرګز
زور و ظلم و جفا يې تر حد تېرشو[17] ... چي یو دم ځني وزګار نه یم هرګز

۱۰۲ ... که مي قد د سرو قد راشي په خواکې ... ۷۱۹
زه "حنان" خوښ په جویبار نه یم هرګز[18]

---

(۱) چاپي دیوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دیوان: د خونریزیو. (3) چاپي دیوان: "همېشه په فکر ناست يې لکه باز".
(4) چاپي دیوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دیوان کې دا بیت نسته. (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دیوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کې". (8) چاپي دیوان: "د محمود د مینې څه و له ایاز". (9) چاپي دیوان: "د زړه حال یار ته مه وایه څو دې توان شي".
(10) چاپي دیوان: په رنګ سکه. (11) چاپي دیوان: نه پرواز. (12) چاپي دیوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه یم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کې عیب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښې سوئ. ما د "وصال" پر ځای "دیدار" وکیښ او په دوهمه مصرع کې مې "پښېمان" د مصرع سر ته یووړ. (13) چاپي دیوان: مارچیچلئ. (14) چاپي دیوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دیوان: "زه غریب خوښ په سهار نه یم هرګز". (16) چاپي دیوان: زه کړم. (17) چاپي دیوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دیوان کې مقطع نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار عشق راکښېي(1) پیدا کړ هسې سوز — سمندر را تـه حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي(2) نشته په هیڅ فصل — لکه پېښ په محرم کې شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ — نا خبر مې بېګانه بولي هنوز
څوک به و ګنډي زما د زړګي زخم — نا پیدا دئ په دا شهر کې دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ — کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مې له رقیبه خالي نه شو — په جنت کې را ته شین شو دغه څوز

103
چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که(3)
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز
826

څو به زه له شېرین لبو کړم پرهېز — چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن خو شي — د شېریني لب نصیب شوه(4) د پرویز
هسې قتل کړم بې د رېغه تورو سترګو — چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو باڼو ګانو — ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اوږدو زلفو امیند زما پیدا کړ — د پادشاه پر در ځنځیر دئ(5) د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي — کمبوت نه کوي د ښې مځکې کارېز

104
په تعریف د شکرلبو نه دئ څه دئ
چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز
833

(ز)

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوږ — بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوږ
و کوهي ته ډېر لوېدلي دي نادانه(6) — چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوږ
چي هرزه هرزه ویل وایي(7) بد مومي — غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوږ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي — چي اول خښتې(8) کږه شي(9) وي دېوار کوږ
د آزار اسباب معلوم دئ په هر څه کي — د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوږ(10)
و منزل ته(11) نه رسېږي که پوهېږي — هغو خلکو چي تړلئ یې وي بار کوږ

105
پرېوتلي تر غرو سم شي اې "حنانه"
نه سمېږي هغه څوک چي کړي آزار کوږ
840

---

(۱) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي (4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لوېدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتې: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کږې شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوږ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿س﴾

پــه حلقــو د زلفــو مــه وهــه د يــار لاس
دانسته ځوک نه منډي پـه خوله د مار لاس

د ګلرخــو اشــنا يــې پــه اختيــار نــه شــي
پـه رضـا ځـوک نناسـي پــه انګـار لاس

حــذر بويــه د زخمــي زړونــو لــه آهــه
مـه شـه پورتـه و هيڅـا تـه د آزار لاس(1)

رنګارنګ ګـلان بـه زمـا لـه قبره زېـږي(2)
که پر خاک باندي مي کښېښوو(3) ګلعذار لاس

ستا د مخ تماشـې(4) نـه ښـايي رقيـب تـه
پـه ګلشـن کـي ايلـه مـه شـه د اغيـار لاس

له رګو(5) مـي اواز ښېږي چي ځان ګورم
لکه چيري(6) چي مطرب وهي په تار لاس

106 ځکه ښيني له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي 847
چي دي ورکړه(7) و "حنان" تـه د اقرار لاس

کــه هــر څــو زاهــد را اچــوي و ســواس
وابـه نخلـم سـتا لـه مينـي څخـه لاس

سـتا تعريـف پـه کـوم زبـان(8) کـوم دلبـره
چــي ښايســت دي بــالاتر دئ تــر قيــاس

سـتا تـر نـازو تـر غمـزه بـي(9) صـدقه کـړم
که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس(10)

چي ساقي شي يار په بزم کي(11) مـی نوش کړه
لــه قاضــي او لــه مفتــي مــه کــړه حــراس

تمـام عمـر يـې لـه وصـله بـې نصـيب يـم
لکــه زخــم د ناســور حاصــل مــي يــأس

اخـلاص نـه لـري هرګـز تـرُکان لـه خلکـو
عالمونــه يــې غــرق کــړي(12) پــه لبــاس

107 ورځ و شپه، (13) مياشت و هفته په هر ساعت کي 854
لــه اســمانه دي بــلا د "حنــان" راس(14)

هر ځوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس
کـه انسـان دئ کـه مېـږی دئ کـه مګـس

په چا سـر د زمکـي غـواړي ښـيني تنها کي
ځـوک پـر ښـو آسـو سـپاره کـړي پـه هـوس

چـا تـه نـه رسـي کربـاس و شـړی لـڅ دي
ځوک بازي(15) که په کمخواب و په اطلس(16)

چا تـه ور کړي رنګارنګ نعمت بې سعی
ځـوک خـواري کـه شـپه و ورځ پـه وريې نـس

ځـوک بلبـل رنګـه مشـغوله کـړي پـه ګلـو
چـا تـه خپـل اواز کـړي اور لکـه قـقنس(17)

شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قادر يې
نشـته ځـوک چـي در تـه و وهـي(18) نفـس

---

(١) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کښېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي" له "ب" څخه واخيستل سو په اصل کي مغشوش دئ. - (5): "له رګو" کلمات مي له "ب" څخه واخيستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو. (8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې. (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنيا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د يار بزم کښي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ. (14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: ځوک بازی که. (16) دا بيت په "ب: کي ځلرم بيت دئ. (17) ب: چا ته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

108 تـې پـه غــور[19] ورســېږه ذُالجلالـه
بـې تـا نشـــته د ”حنـان“[20] فریــاد رس 861

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زمـا تـر شـورو تـر فغـان دي بلـبلان پـس
دا یې خط پر رخسار نه دئ چې ښکارېږي — پورتـه شـوئ ګـرز د حُسـن د کـاروان پـس
ژړا نـه کـوي اثـر د خـط پـه وخـت کـې — لکـه بـې وختـه چـې و اوري بـاران پـس
پـر تېـر شـوي کـار یـې نـه رسـي لاسـونه — نوخطـان واړه ببېځـا[1] کـوي ارمـان پـس
نوخطـان پــه عاشــق هســي زهیربېږي — لکـه پـېښ شـي د مفلـس کـره مهمـان پـس
نتیجــه د ســخي څــه ده بــې نېســتیه — لـه پاشـلو شـي خـالي لاس د دهقـان پـس

109 دا پــر لبـو یــې[2] ســیاهي د برېتــو نــه ده
پــر آئینــه د مــخ یــې آه دئ د ”حنـان“ پــس 868

اې پـــه کبـــر کـــې محبـــوس — د بـــل عیـــب لـــره جاســـوس
هر څوک کښت که[3] حاصل اخلي — تـــه ببېکـــاره تشـــه بـــوس[4]
تـر نصـیب بـه زیـات رانـه وړې — کـه څـه ولاړ شـې تـر قنـدوس[5]
دنیـــا ځـــای د آرام نـــه دئ — څـه شـوه پاتـه لـه کـاووس
د عرفـــان څـــراغ نـــه وینـــي — څـه ګیلـه کـړې لـه فـانوس
چـــې نقصـــان د دنیـــا درشـــي — هغـــه دم لـــه خـــدای بـــړوس

110 پـــه لاتقنطـــــوا ”حنانــــه“
امیـــد وار شـــه لـــه قـــدوس 875

چـې د نفـس پـه مقتضـا تلـم پـه هـوس — لـــه مطلبـــه خـــالي ولاړم لکـــه خـــس[6]
د ښـادۍ رخ مـي و نـه لیـد پـردا غـولي — چپـــه ځغلـــم ببهـــوده لکـــه فـــرس
پـه لـویي د زمـانې خوشـي غلـط شـوم — لکـه دود پـر سـر د اور دروميـي عـبس[7]
قافلـه د عمـر درومـي خبـر نـه یـم — ببهـــوده وهـــم نـــارې لکـــه جـــرس
خبـر نـه یـم هـیڅ لـه ځانـه هسـي ولاړم — لکـه بـوی د ګـل چـي ځـي پـه نـیم نفـس
چـي پـه هجـر کـي فریـاد و فغـان ډېر کـړم — خپـل مقـام شـو راتـه اور لکـه ققـنس

---

(١) چاپي دیوان: نوخطان که کړي ببېځا کوي. (2) چاپي دیوان: دا پر شونډو یې.(3) چاپي دیوان: کښت کړي.
(4) چاپي دیوان: "تربېکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان یو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (7) کذا. عبس= عبث.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 چې اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
خه بېځایه قیل و قال کوې، نور بس 882

(ش)

چې یې سر د تور کاکل شو دام فروش — په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)
چې یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ — شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش
کې په روح رانیسم هم راله ښایي — چې قاصد شي ستا د لب پیغام فروش
نتیجه یې په دنیا کې مخ توري ده — د نګین په شان چې څوک شي نام فروش
چې د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي — شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش
چې یې و لیده خمار د یار د سترګو — ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کې چې یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسې شوم مدهوش — چې ناصح راته له وعظه شو خاموش
د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم — په حال پوه وي میخواره(2) د مې فروش
په رخسار دي خط و خال هسې نمایېږي — لکه شاه چې شي له قهر سیاه پوش
له عرقه د جبین دي معلومېږي — دم په دم د عاشقانو د زړه جوش
هم هغه به تر قیامته پوري مست وي — چې یو ځله دې(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)
لکه لمر چې را وخېژي ستوري نه وي — ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چې "حنان" مې دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چې زه افګار ساتم همېش — هسې په سینه کې ګویا مار ساتم همېش
زلفې دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګې نرګس دي — زه باندې باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش
دا له تلوسې چې په رقیب مې پېرزو نه شي — ځکه په ځګر کې ستا انګار(6) ساتم همېش
خلک زهیرېږي چې مجلس له ره ور درومم — پس له دې به زه نور ځان کنار ساتم همېش
عکس د رخسار چې دي زما په زړه کې ګرزي — زه پټ په ځګر کې(7) دغه نار ساتم همېش
زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان که(8) — ګوره(9) په وجود کې دا بیمار ساتم همېش

114 سترګې مې ځلور شي ستا پر خوا چې وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: میخواران. (3) دې = دي يې. (4) چاپي دېوان: "چې یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړي نوش.
(5) چاپي دېوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو تول روپوش". (6) چاپي دېوان: آزار.
(7) چاپي دېوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دېوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دېوان: زه په خپل وجود کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ   له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شونډي وقف   په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي رېز مرېز زما صورت کړ   پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کي   ته پرڅه شوي(2) د رقیب په حمایت خوښ
د یار د ېر هجر کړم مور له خوارړه عمره(3)   شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چي تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم   بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ

115   څه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو   910
چي خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ   که هیبت د افعي مار شو راته پېښ
په نګاه سرې(6) زخمي کړم مړاویو سترګو   له بېماره دا آزار شو راته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم   د نوروز لیل و نهار شو راته پېښ
چي غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو   دو زبانه ذوالفقار شو راته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي   جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي   دا عجب د سترګو خار شو راته پېښ

116   بې اغیاره، یار تنها را له راغئ   917
اي "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ   تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي   که کاتب د قضا تکی کړ د نون خوښ
دا عجبه ده، هغه چي مسلمان وي   چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار و نیو   د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که   د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو   چي په مرګ اشنا شي، نه لري ژوندون خوښ

117   نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که   924
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ

---

(۱) چاپي دیوان: غزال (2) چاپي دیوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا د ېر عمر کړم مور له خوږه عمره". (4) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (5) چاپي دیوان: څه شکوه به کړې (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ص)

اشــنايي ســره رســېږي پــه اخــلاص　　د دريـاب کښـتـۍ چلېـږي پـه اخـلاص
پـه لبـاس مريـد لـه پيـره برخـه نـه وړي　　د ايمـان څـراغ بلېـږي پـه اخـلاص
چي لـه سره غـواص تېر شي دُر وکاږي(1)　　لـه دريـاب، دُر حاصـلېږي پـه اخـلاص(2)
چي خپل سر په صدق لاندي که(3) تر خاورو　　دا نــه ګـوره زرغـونېږي پــه اخـلاص
د بلبـل سـوې ژړا پــه لبـاس نــه ده　　پـه خندا چي ګـل غـوړېږي پـه اخـلاص
مګـر تـه د ده لـه امـره مخـالف يــې　　کـه نـه هـر حاجت قبلېږي پـه اخـلاص(4)
د اسـتاد شـفقت کـم لـه پـلاره نـه دئ　　چـي شـاګرد و تـه قهرېږي پـه اخـلاص(5)

118　　د سـکوت مهـر پـر خولـه کښـېږ ده(6) "حنانـه"
مـراد د پټـي خـولې حاصـلېږي پــه اخـلاص　　932

(ض)

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض　　هغـه شاه د حُسـن نـه اروي د خـوار عـرض
آه فغـان د يـار لـه جـوره بـې فـايـدې دئ　　نـه قبلېـږي د ګلرخـو پـه دربـار عـرض
بېهـوده څـه نصـيحت کـوې ناصـحه　　عاشق نه مني پـه مينه کي د پـلار عـرض
زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه(7)　　هـر سـړی پـه مِهـر اخلـي د بيمـار عـرض
سياه بختي مي تاته څوک ويلای نه شي　　مګر کړي يې(8) سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض
سـتا د عمـر د دولـت پـه مـراد دلبـره　　همېشـه کـړم د پيرانـو پـه دربـار(9) عـرض

119　　نـه پرنيسـي غـوږ لـه ډېـري مغروريـه
کـه هـر څوکـوي "حنـان" پـه انتظـار عـرض　　939

(ط)

هسـي راغـئ پـه شـتاب پـر مـخ د يـار خـط　　چـي مـي نـه ليـده(10) راتلـه د دې غبـار خـط
هـيڅ کـا فـر هسـي شبخون پـر اسلام نـه کـه　　لګـه وکـړ د ګلرخـو پـه رخسـار خـط
مورچـه ګـانو ځـای پـر پـاڼي د ګـل ونيـو　　کـه پـر مـخ د صـنم ونيـوه قـرار خـط
د ميګونـو شـونډو قـدر يـې ډېـر کـم کـړ　　څـه بېحـده ظلـم وکـړ د نګـار خـط
د ګـل پـاڼې پـه سـبزه کـي شـوه پايمالـه　　کـه عـذار د دلبـر ونيـو وار پـه وار خـط
د خاشـاک شـعله(11) تـر يـو سـاعته نـه وي　　اعتمـاد مـه کـړه پـر دا نـا پايـدار خـط

120　　چـي يـې قـدر د شـېرينو لبـو کـم کـړ
زه "حنـان" يـې کـړم پـه دا سـبب پـه دار خـط　　946

---

(١) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: " پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص ". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کښېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا تــر زلفــو را ښــکاره شــو د دلبــر خــط
که پر پاڼي د ګل پروت دئ[1] په عنبر خط

پر ساده رخسار یې هسي عرق زیب کي[2]
لکـه کـاږي پـر کاغـذ کاتـب پـه زر خـط

لــه حیرتــه یــې قلــم لــه لاســه لــوېږي
چي د استا د رخسـار کـاږي مصـور خط

دا محال دئ چي به ستا ابروی که نقش
کـه نقاش کـاږي د تـوري پـه جـوهر خـط

چي افعي[3] یې ستا د زلفو په نظر شي
پـر ځـان و کـاږي لـه ببـري[4] پـاړو ګر خط

ستا په خیال پسي مي زړه هسي ببرون شو
لکــه ولیــږي پــه زوی پســي پــدر خــط

121
ســرخرویي د "حنــان" هلــه شــي و یــار تــه
کـه لـه وینـو یـې د زړه شي پـر ځګـر خط
953

﴿ظ﴾

وا مــي نــه خیســت لــه جهانــه څخــه حــظ
نــه لــه یــاره نــه لــه ځانــه څخــه حــظ

نوخطــان[5] مــي پــه ژړا ډېــر خوشــالیږي
ســبزه اخلــي[6] لــه بارانــه څخــه حــظ

خنک زړه مـي پـه سـینه کـي لاخفـه شـي[7]
بنــدي نــه وړي لــه زندانــه څخــه حــظ

مـخ یـې هیڅکلـه لـه زلفـو بهـره نـه وړي
نـه وړه کېـږي لـه پرېشـانه څخـه حـظ

د خنـک زړه صـحبت پرېـږده کـه دانـا یـې
څـوک بـه وړي لـه ګورسـتانه څخـه حـظ

د یار خیال چي راشي اوښي په عذاب که[8]
سـپی مېـرمن وړي لـه مهمانـه څخـه حـظ

122
لکــه طعــم د رنځــور د خــولي خــراب وي
هســي ورک شــو لــه "حنانــه" څخــه حــظ
960

﴿ع﴾

چي مي ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع
را تـه هـیڅ شـوه نـور د ګلـو د ګلـزار شـمع

مــخ دي مــه پنهــانوه لــه مــا ضــعیفه
تـر سـبا پـوري لګېـږي د بیمـار شـمع

ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه
ولـي وژنـي پـه اولـه شـپه کـي خـوار شمع

غـم لیـدلئ زړه الفـت لـه عشـقه ډېـر کـه[9]
چي یـې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع

لـه افلاسـه مـي پـه تـن کـي اور پیـدا شـو
لکـه بـل کـي[10] د ځګـر پـه اور چنـار شـمع

د پتنـګ[11] پـر طـالع ډېـره کینـه راشـي
بــې حجابــه ورتــه بلــه وي د یــار شــمع

123
چـي شـهید پـه تېـغ د سـترګو شـي "حنانـه"
پـس لـه مرګـه بـې[12] لګېـږي پـر مـزار شـمع
967

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کښلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وېري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: واښه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتنګ. (12) بې = به یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجلس کي ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فیض ورکړ — د تمام مجلس یوه بس کېږي شمع
مهرویان دي بحث ستا له مخه نه که[1] — چي لمر و خیژي نور نه ځلېږي شمع
چي د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولي هسي پراور وکړېږي شمع
صفایي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو یې تبل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 — که مخ پټ کړي له "حنانه" څه به وشي / د فانوس په پرده نه پټېږي شمع — 974

﴿غ﴾

دا چي ایښئ پر سینه زما صنم داغ — رب دې[۴] نه ایږدي پر بل بني آدم داغ[۵]
په کوڅه کي چي یې کله رقیب وینم — تازه کېږي مي له غمه په هردم داغ
چي مي نم له سترګو وڅ شو سبب دا دئ — چي چشمانو یې پر زړه راکړ محکم داغ
چي و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر یې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چي کښېږدي د ستم داغ
خو برویان په هنر زړه له خلکو یوسي — د ملهم په بانه[۶] کښېږدي د الم داغ

125 — لا تر کومه یې د هجر په داغ سوځي / له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ — 981

ستا په غم کي هرګز نه لرم فراغ — زړه مي شین، خاطر مي مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مي له کوګله څخه ورک و[۷] — ستا په زلفو کي یې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مي ګل زېږي له قبره[۸] — د لاله په شان[۹] بې وي پر سینه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو سترګو[۱۰] — یم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[۱۱]
د نفس تار مي بسته ستا په دیدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[۱۲]
ستا د مخ د سیل څه دي له رقیبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 — له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره / پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ — 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفایي یې د مخ. (3) چاپي دېوان: چي یې تېل وي. (4) دې = دي یې.
(5) دا غزله په اصل کي نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حیران زړه مي له بغله څخه ورک و".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره". (9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا سترګو غمناکو زړه پرېشانه". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ف﴾

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف
کله شي د هغه يار وعده خلاف

د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي
په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف

امتياز د ښو د بدو سره نه شي[1]
ځکه کاندي هر نامرد د مردی لاف

د دانا خبري دُر گرانبها دي
که يې وزن په کنډه[2] کړي د انصاف

چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي
دا قلب زر به بيرته ورکاندي صراف

شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته
په کشمير کي قدر نه لري شال باف

١٢٧ چي رقيب و تا ته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف
ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]

ستا بې قده په چمن کي په هر فصل
رعشه اچوي و سروي ته رفرف

خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني
فلک و وهي له شوقه د لمر دف

چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي
جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره
کان د دُورو شي مدام لکه صدف

چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد
بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

١٢٨ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولي طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف
له عاشقه سره بويه تلطف

خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه
چي يې قبر ته ارمان يووړ يوسف

که مي وژني که مي بولي[5] رضا ستا ده
و به نه کړم ستا له قوله تخلف

چي توبه يې په ماکښه دا ستا له ميني
په يوه ديدن دي ولي شو[6] چف چف

اندېښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښنه
هيڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف

د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9]
که پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط خُف

١٢٩ چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(١) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړي. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اند ېښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا کښي په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ق)

هسي تللئ یم په فکر د خپل یار غرق … لکه سنګ د ښیښي که ګُره د نار غرق
کوم ګلرخ(1) بیا نن په سیل د ګلشن ځي … چي ګلاب شو په سرو وینو کي سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر(2) برابر شو … چي یې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
له خجلته ستا د غاښو یې ځان پټ کړ … په عمیق دریاب چي شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصیحته مي سر خوږ شي … د ناقص طبیب له لاسه وي بیمار غرق
د دنیا عیشونه وکړه جاهلانو(3) … د حیرت په دریابو کي شو هوښیار غرق

١٣٠ … مړ یې کړ "حنان" له ډېره انتظاره … 1016
خدایه ته یې په خپل قهر کړې رویبار غرق

د قلم په دود څو زړه نه کاندي شق … د نوخطو د خیال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي … له تمکینه یې آهو د رم سبق
د هغه طبیب له لاسه سخت بیمار یم … چي په خیال د لب د میو کړم عرق
سیا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه … په شکوه مي یار ته نه رسي نطق(4)
دا د کوم مهروی د غم خناق نیولئ … لمر چي وینه هره ورځ چښي د شفق
هیڅ له ځانه له جهانه خبر نه یم … هسي یم د یار په خیال کي مستغرق

١٣١ … ستا د لبو د بوسې داد پر "حنان" کړه(5) … 1023
چي د حُسن د زکٰوة دی مستحق

هومره توان را ځخه نشته نه توفیق … چي رقیب دي کړم په وینو کي غریق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو … هم تر لبو دي خجل لعل و عقیق
له وصلته د ي رقیب بوجهل مایوس دئ … د وصلت اسلام نصیب شو زما صدیق(6)
د کم عمر رسن کله وررسېږي … د زنخ څاه دي هرګوره دئ عمیق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فریاد کړم … چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقیق
تر قیامته به په مست یم(7) له خماره … که دا ستا له لاسه راکړې یو رحیق

١٣٢ … شعر تل په اندازه وایه "حنانه" … 1030
طبیعت د یار هرګوره دئ رقیق(8)

---

(١) چاپي دېوان: کوم ګلرخه. (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:
ستا له مخه ابوجهل رقیب مایوس دئ … ستا د مخ اسلام نصیب زما صدیق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست یم. (8) اصل: "طبیعت د یار ګوره دئ رقیق".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک — کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه پرو کي استادان دي — باري تا رنګه(1) یو نه وینم چالاک
رحم بویه(2) چي له دي غمه بېغم شم — ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک(3)
چي یو ښکلي چیري(4) و ویني بندي شي — خدای خوار کړئ زړه لړم نه دئ په واک(5)
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای ازلي — زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک(6)
د معنا ښایي بویه په رنګ څه شي؟ — د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښیږي — په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک(7)

۱۳۳ که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان(8) هلاک 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک — نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسي دي سترګي هسي ګرزي — لکه چیرته(5) چي له مستو شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه — شو له تنده له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه — لکه تری چي پر د ښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای — شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسي کاندي(9) عیب نه دئ — په وصلت کښي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښي(10) څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک — ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک(11)
د غمسنګ(12) چي پرخوله وخوري زړه خبر شي — په وهل د در خبریږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده(13) — بي نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم — پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی — خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع — نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ له هغه مخه "حنان" څه رنګ پر هېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور(14) پر لور خلک 1052

---

(۱) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بیت په چاپي دېوان: کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عاشقان ولې له کاني دا فلک
هر آهن کله منبود شي پر محک

زېبايي د خوبرويانو ستا په مخ ده
طعام نه که خوند چې نه لري نمک

ستا له غمه سرګردانه هسې رېږدم(1)
شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک

دا د مخ په آئينه کې يې خال نه دئ
په رخسار يې عکس زما د مردمک

ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته
د کافر اسلام ته نه رسي کومک

رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي
و آفتاب ته کتاى نه شي شب پرک

۱۳۶
زه "حنان" دي غم په هسې شان ناتوان کړم
چې د باد له مخه ځغلم لکه کک
1059

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک
چې خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک

يو شبه باغ دئ د دنيا، فلک بې مراده(۳)
فرصت نه کاندي چې وکه تماشا څوک

غونچه نشته چې خزان يې فنا نه که
د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک

ډېر نازک د ګلو ښاخ دئ پر ببرېږم(۴)
چې لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک

بې ملګري سر انجام د کارو نه شي
بې بلده(۵) کله غلا کاندي تنها څوک

له کرمه يې پر حال(۶) پوښتنه بويه
چې دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷
دا محاله ده(۷) چې خوار سړى پادشاه شي
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک(۸)
1066

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي څوک
دا توښه په دا سفر څه کوي څوک

دوکان څه په کار راځي چې مايه نه وي
بې له وينو لېمه تر څه کوي څوک

د عشق راز چې پټ ساتي،(۹) اوښي عيان که(۱۰)
ملګري د پرده در څه کوي څوک

وخت د ګل قيمت د ميو جهان نه دئ
سرمايه د شور و شر څه کوي څوک

زما و مرګ ته دي(۱۱) د زلفو ماران جوړ کړه
د مېړي په مرګ حشر څه کوي څوک

چې دي خيال راشي(۱۲) زړه باسم له بدنه
په مجلس کي نوحه ګر څه کوي څوک

۱۳۸
که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"(۱۳)
ګلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک
1073

---

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وېرېږم.
(5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا
د لبو تمنا څوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که څوک ساتي. (10) اوښې = اوښي يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرګ ته يې. (12) چاپي دېوان:
خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ګ)

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ — لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي يې د عشق يم هسي محوه — چي آئينه شوه راته ټکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ يم — کړم له دې ميو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که — لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الٰهي ده بل څه نه دي — نه په زور ميسر کېږي نه په جنګ
دا يې لب په پانو سره نه دي خبر شئ — وايې خيست زما د زړه له وينو رنګ

١٣٩ — شيرين شعر دي صيقل د زړو که نه وای د "حنان" — 1080
شعر به نه ووړ د زړو زنګ

(ل)

ستا د وروځو خيال کړم خم لکه هلال — لا د ناز تصوير دي نه راځي په خيال
چي جدا له ګلرخانو يو ساعت شم — اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خيال(٣) د سم قد نه راځي په خوا کي — الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سياه بختئ نه دئ نور څه دئ(۴) — تمام عمر مي و نه ليده ستا خال(۵)
شاپېرئ د ارم واړه لېوني شي(۶) — کې په خوب کي وليده دا ستا جمال(۷)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه — ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١۴٠ — چي د خط تعريف يې تل وايې "حنانه" — 1087
دا په دا شو(٨) ستا زبان د طوطي بال

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل — څه پروا لري په قتل د بېمار خپل(٩)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که قيمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقيبانو پرهېز نه که — ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د يار کوڅه ده — هر سړی بنه پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" رديف ببخي نه لري. بله نسخه:
نن مي بيا شو په زړه باغ د جهان تنګ — نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ
ج
(2) د دې بيت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بيت راغلی دئ:
دا د چا د مخ د شمع خيال را پېښ شو — چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي يې خيال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه وليد ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرئ به د ارم ټولي لېونئ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چيرته وليد ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بيتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پري ايښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد، یم — تکی نه پرېږدي بېرون څکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته — له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ — د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه" — 1094
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل — ملامت به دي نور خلق نه بلبل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته — آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو — ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته — په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوي ګلرخساره — ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اوربل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي — د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ — تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره — 1101
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل

په څګر کي مي بلېږي د عشق اور تل — ورم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ — چي راپورې دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو — معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سود و زیانه خبر نه یم — چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېږو تم د عشق په لومه — تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقی مي هسي صافه آئینه کړه — چي خندا پر صفا یې که د بلور تل

۱۴۳ — تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ — 1108
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل — زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غېږ کښي و نیسم په شپه کښي — له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي — که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال و روځي سترګي توري زلفي — سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړي،(5) نه راځي او نه پوښتنه — د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ورنه کړ عیب نه دئ — و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ — صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه" — 1115
زه غرق کړئ یم د بېر صبر و تحمل

---

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته.... (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګلشن کې که ښکاره کړي تور کاکل — آشفته به کاندي زلفې د سنبل (1)
تن یې هسې په ګلنار لباس کې زېب کا — لکه واچوي باد یو پر بله ګل
څه تاراج یې کړې د سترګو په وهلو — قافلې د دل و دین د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست — زورور سېل مدام ورې له ځایه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه — تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفې په رخسار باندې پرتې دي — که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

۱۴۵ — چي یې خیال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه" — 1122
ځکه شوه دا ستا سینه روضه د ګل

یو بلبل نه دئ تنها ګریان د ګل(2) — په فراق یې(3) دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو — دا په دا وي(4) مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — ګوره څیري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خیال کې مې د زړه وینې څڅېږي — زما له ځاد یار تر ځا خیابان د ګل
نا امیدي له خلکو کړه که راحت غواړې — په خزان وي(5) آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ — د ګلچین وي تش کاته طوفان د ګل

۱۴۶ — بیا د چا و خونریزۍ ته ځي "حنانه" — 1129
چي یې واغوستې جامې په شان د ګل

﴿ م ﴾

خو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام — هغه نه مومي وصلت د ګل اندام
توري سترګې مې د زړه وینې یو ځای خوري — که څه نه خوري دوه هندوان یو ځای طعام
له کرام الکاتبینه سیاهي توی شوه — که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما یوه غمزه کافي ده — په خلوت کې زاهد اوسي په بادام
چي مې خال په مخ کې ولیده حیران شوم — په جنت کې دي کافر اېښئ دئ ګام(6)
خیال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر(7) — بې له تا مې د زړه کله شي آرام

۱۴۷ — بې د دوسته "حنان" هغه چا پیدا کړ — 1136
چي یې خپل ځان کړ په دا لار کې ګُمنام(8)

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبیته ده. خو شپږم بیت ما له بلي نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګویان د ګل. (3) په اصل کي "یې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي یې خال په مخ کي وینم حیرانېږم — په جنت کي ولي ږدي دا سي یو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان یې کړ په دا لار کښي ګُمنام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم ایسږده د شریعت پر لار قدم — قدم مه ږده کوږ چي شي هلته سم[1]
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که — د عصیان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته — حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصیته څو دي توان شي — نفع وړې ده عالم په دغه رم[2]
دم د بد ویلو مه وهه مظلوم ته — د مظلوم د آه تیر ګرزي دم په دم[3]
کرم کړه پر زبر دستانو په ډېر لطف — که له خدایه امید وارېې د کرم
زیم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه — چي د عمر د بوال زود وهي دا زیم[4]
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته — کل غمونه به دي هېر که دغه غم[5]

۱۴۸ — ستا قلم شعر په نوې طرح کاږي[6]
د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم — 1145

د عاشق بې یاره کله شي توان یو دم — پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان یو دم[7]
که مي یار د خوارۍ پُرس کوي عیب نه دئ — له مېږیه فارغ نه و سلیمان یو دم
د یار خیال مي له سینې څخه ژر وزي — په خفه ځای کي آزار شي مهمان یو دم
نتیجه د سخاوت آخر نېستي ده — لاس خالي شي په پاشل د دهقان یو دم
ډېرو اوښو مي صورت له واکه ویوست — نړوي عمارتونه باران یو دم
یو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو — باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان یو دم

۱۴۹ — د صورت زندګاني واړه بې روح ده
د خپل یار بې خیاله مړ دئ "حنان" یو دم — 1152

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم — د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم[8]
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به — ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به یې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا — د عشق په تور که و دوهۍ ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خیال کي همېشه دلبره — لکه غونچه د زړه له وینو سور ځګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر — که زه یو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي — که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ — جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پیرمحمد
که په قیامت کي په پناه د پیغمبر ودرم — 1159

---

(۱) "هلته" باید درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بیتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه یې مقصد دا دئ، چي د هربیت د سر کلمه د بیت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غږنـد لـه مطلبـه پـه پـرواز د هـوس ولاړم — تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم (1)
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه — سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مـي د دولـت رخ مقابـل د نظر نـه کـړ — کوز پـه دي عرصه کي پـه رفتـار د فـرس ولاړم
هیڅ(2) رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کي — سپور پر اور د دود پـه شان هوا تـه عبث ولاړم
نه شـو راموجـود پـه شپه مجلس د اهل دلو — ځکـه لکـه شـمع پـه تـش بـاد د نفـس ولاړم
طمع د دانـې چي مـي د نـس پـه رضـا وکـړه — ځکـه د مرغـه پـه دود بنـدي د قفـس ولاړم

١٥١ — زاد و راحله د لوی سفر واخیسته خلکو — 1166
زه "حنـان" چي پـر زېرمـه د نـس ولاړم(3)

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم — نـور بـه څـه لـره ګیلـه مانـه لـه تـا کـړم
جفـا جـور، ظلـم خـوی دئ د بتـانو — زه بـه ولـي لـه تـا طمـع د وفـا کـړم(4)
ستا لـه غمـه راتـه هسـي معلـومېږي — چي به پس له دي و کل هوس ته شا کړم
پـه ظـاهره کـه زرغون بنکارېږم څه شو — غـم، لړمـون لـه وینـو ډک لکـه حنـا کـړم
مـخ دي یـووړه خوشـالي لـه ماغریبـه — نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکـه مبتـلي رقیبـان زمـا پـه غوښـو — بېلتانـه دي مـزه دار لکـه حلـوا کـړم

١٥٢ — مالـه یـاره څخـه پـري کـړه د ښـو طمـع — 1173
اي "حنانـه" زړه اختـه پـه تمنـا کـړم

د ګلرخـو د دیـدن هـوا خـراب کـړم — چي دا هسـي آرام نـه یـم اضـطراب کـړم
لکـه ونیسـي و بښـتـه د اورو تـاب تـه — پېچو تـابي زلفـو هسـي پـېچ و تـاب کـړم
همېشـه دي(5) د ګُلګـون رخسـار لـه شـوقه — تماشـي د نسـترن او د ګـلاب کـړم(6)
پـه ځنځیـر د تـورو زلفـو یـې بنـدي کـړم — حوالـه یـې بیـا د سترګو پـه قصـاب کـړم
لـه خجلتـه سـره(7) شـراب لکـه اوبـه شي — سـره لبـان چي مقابـل د مـی و نـاب کـړم
د زړه مـراد مـي لـه تـا نـه مونـده حیـران یـم — چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم(8)

١٥٣ — د هجـران پـه اور دي(9) سـوی زه "حنـان" یـم — 1180
لـه سـوختنه تـل ژړا لکـه کبـاب کـړم

ستا هجـران پـه نـاتوانۍ هـومره خبر کـړم — چي مېږی پـر لاري ځي ځني حذر کـړم(10)
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم — کله شـي چي تـرک د شـیرو د شـکر کـړم
هــومره بــار د لطافــت وړې حیرانېــږم — چــي نظـر دي و وېښــتـه تـه د کمـر کـړم

(١) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه یې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و خندا تـه دي دلبـو يـم بـې هوښـه   کـه يـاقوت يـې مقابـل کـه يـې ګوهر کـړم
ستا لـه وصـله مـې دلبره يأس حاصـل دئ   و دا زړه تـه کـه هرڅـو تسـلـى ورکـړم
لمر څان پټ کـه لـه خجلـته معلوم نه شي   هر سـاعت چې لـه مهرويو ګيلـه سـر کـړم

۱۵۴ زما "حنان" پـر خـاطر مشـک و عنبـر اوري
د نوخطـو پـه تعريـف چې قلـم سـر کـړم 1187

ستا د عشق غمونو زه هسې سر تور کړم   بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
کـه زړه يـو دئ خـو سـتا مهـر ځـای نيـولئ   مګـر غـم لـره دي بـل زړه لـه چـا پـور کـړم
طـاقـت نـه لـرم بـې تـا نـه سـتا د وصـل   عاشـقىِ پـر بـد قدمـه فـرس سـپور کـړم
دا سـتا جـور، زمـا صـبرو دلبـره   عاقبـت چـې دي د کـم د لـوی پـېغـور کـړم
چـې د سـتا جفـا تـل ويـنـم لاس نـه اخلـم   دغـه واړه نـاچـاري ده پـه زړه زور کــړم
زمـا نـاري بـه آرام يوسـې لـه عـالمـه   کـه دا سـتا د هجـر ږغ پـر جهـان خپـور کـړم

۱۵۵ جفـا خـوی وي د خوبـانو، نـه دا هسـې
زه "حنان" دي پـه ژونـدوني سـر پـه ګـور کـړم 1194

چـې دا سـتا پـري د زلفـو خيـال هـر دم کـړم   د مـاغ تـر، زه لـه سـنبلو د ارم کـړم(2)
پـېچ و خـم شـم لکـه مـار پـر مـلا وهلـئ   را پـه يـاد چـې سـتا د زلفـو پـېچ و خـم کـړم
کـرې تـوري مـې پـر زړه بانـدي څرخـېږي   چـې رايـاد کلـه دا سـتا د وروځـو خـم کـړم
درک دي نـه کېـږي د تـن پـه نزاکـت کـې   د تعريـف شـرحه دي کښـل پـه کـم قلم(3) کـړم
فـرق يـې نـه کېږي يـو مـوی پـه زيـات و کـم کـې   زمـا صـبر سـتا جفـا چـې سـره ضـم کـړم
د خـط مشـق دي د ازل کـاتـب وهلـئ   نـور بـې زه(4) صـفت پـه کـم قلـم رقـم کـړم(5)
لـه شـوخ چشـمو مـې جفـا ډېـري لـيـدلي   چـې دا هسـې د نـرګس لـه ګلـه رم کـړم(6)

۱۵۶ زه "حنـان" زلفـو وکفـر تـه څکـو لـم
ستا د وروځـو محـراب بيـا پـر قبلـه سـم کـړم 1202

ستا د وروځـو خيـال بيـا خـم لکـه کمـان کـړم   لـب دي زړه لـه وينـو ډک لکـه مرجـان کـړم
پـه بـازار کـې د عشـق څـه د سـود سـودا ده(7)   نقـد د زړه بـې تـر نسـيه ديـدن قربـان کـړم
پادشـاهان آبـادوي خـراب ملکونـه   خيـال دي ولـې زه ويـران پسـې ويـران کـړم
پروېښـته تکيـه کـوم لـه ډېـره فکـره   چـې و مـلا تـه دي نظـر پـه هـر زمـان کـړم
کـه مـې زړه لـه وينـو ډک دئ زه پـه خوښ يـم   دا پـه دا چـې دي خونخـور خيـال مهمـان کـړم
لـه پـردو د سـترګو ځـای ورلـره بويـه   هغـه دم چـې(8) يـې مهمـان د خيـال سـلطان کـړم

۱۵۷ چـې يـار هسـې ظلـم و جـور کـړي پـه پـوهېږم
زه "حنـان" بـه پـه ژړا جهـان طوفـان کـړم 1209

---

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته.
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم(1) — ته شیرین خاندې زه آه کوهکن کړم
له محنته د غربت که مړشم ښایي — چې دا ستا له بدخویي ترک د وطن کړم
ته که خال پر مخ لري زما پر زړه داغ دئ — ماتوې ته زلفي، زه د زړه شکن کړم
بوی د میو مي له زخمه د سینې ځي — د مخمورو سترګو خیال چې زه غمجن کړم
لکه زخم د ناسور یأس مي حاصل شو — تسلی مي د زړه نه کېږي شیون کړم
بې رحمي چې را په یاد کړم د ګلرخو — مي باید چې ترک د ګلو د ګلشن کړم(2)
پر سبزه که ګل پیدا شي عجب نه ده — دا عجب، د سبزې دید پر نسترن کړم(3)

۱۵۸ له حسرته ستا د زلفو معلومېږي 1217
زه "حنان" به خپل ځان(4) خاوري د ځتن کړم

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم — بل دي هجر ریز مریز په زړه زبون کړم
جدا ګرزم له عالمه ستا له مینې — چې په روغ عالم به پوري دغه پون کړم(5)
په قیامت مي دي مخ تور او شرمنده شم(6) — چې بې تا به په بل چا د زړه ترون کړم
دا ستا خیال چې راولم د زړه تر کوره — خوشحالي هوا هوس واړه بېرون کړم
ستا د لبو عناب راکړه سخت بیمار یم — امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
چې له خولې مي شپه و ورځ د سوز نالې ځي — دا ستا هجر لکه نی خالي لړمون کړم

۱۵۹ مرګ مي سل ځله قبول دئ که کېږي 1224
چي "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم

بیا نګار دي په زړه زور کاندي پوهېږم — چې را تله زما پر لور کاندي پوهېږم
که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن یم — ګل به حُسن ځني پور کاندي پوهېږم
که هر څو یې د حیا په حجاب(7) نغاړم — عاشقي به مي سر تور کاندي پوهېږم
زما و صبر ستا و حُسن ته چې ګورم — ما به هم د مجنون ورور کاندي پوهېږم
چې رقیب دا ستا و زلفو ته ډېر ګوري(8) — دا کاته به یې شبکور کاندي پوهېږم
چې مدام و یار ته ګډ وي په د روغو(9) — دا ویل به یې مختور کاندي پوهېږم

۱۶۰ که یې دا د خولې پیاله، د شونډو می وي 1231
خوار "حنان"(10) به پر نسکور کاندي پوهېږم

---

(۱) چاپي دېوان: "چي نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې یې پون د پم "خاربنت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کي "فون" ده.
(6) ب: شرمنده یم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چي مدام و یار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په راستۍ لکه الف وم په قد سم   پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم[1]
يو راسته و ښسته دي نشته په ابرو کي   کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خيال ستا د سم قد کاوه په زړه کي   کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي   چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي   د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وايي کوږ بار نه رسي تر ځايه   بانړو ګان دي د زړو بار وړي په هر دم

١٢١ زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم 1238
چي هر څو کړې کوې زه بې[2] زغمم

په جنت نه يم خوښ هرګز په درد يار مي قسم   خوښ په لذت يم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه وليده   په نا اميدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فيضه   په سينه صافه آئينه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مينه کي خوشاله يم زه[۳]   په تېره تيغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وينو   په ها نسيم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم[۴]
تور بخت مي نه وليده هيڅ ستا د کاکل شب قدر   په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

١٢٢ ستا د ګُلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو ١٢۴۵
ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم

په هردم چي دي رخسار و زلفي کسم   مخ دي عين خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هيڅکله   که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم[۵]
بايلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو   بې ارواحه تش ولاړ يم خاکي جسم
پر جبين باندي يې[۲] چين له قهره راشي   هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د يار له ډېره جوره   چي جفا و جور دئ د ښکليو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته[۷]   نزد بکت مي در ته نه شي په هيڅ قسم

١٢٣ که خلعت د دشنام واغوندې و ماته ١٢۵٢
زه "حنان" به په عالم کي ښه په يسم[۸]

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم   په سحر له ښامارانو په غوغا شم
چي ببتا باغ له ورشم سروقده   قُمري طوره په کوکو ژبه ګويا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي[۹]   منتظره و نسيم ته د صبا شم
چي د لبو خيال دي راشي په خاطر کښې   مستغني نور له دوا د مسيحا شم

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بي = به يې. (3) چاپي دېوان: ستا په مينه لا خوشاله يم زه. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نيسم چاپي دېوان: نسيم؟. (٦) په اصل کي "يې" نسته. (٧) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(٨) چاپي دېوان: ابسم، يسم = ابسم. (٩) ب: را اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروانـه رنګـه مـي ځوک پـه ځـای خبـر دئ　　　چـي چـراغ د حُـسـن بـل شـي زه پيـدا شـم
چي دي ګـرزم (1) پـه کوځه کښـي ګلرخسـار　　　د جهــان لــه نعمتونــو بــې پــروا شــم

۱۲۴
د قيامــت علامــې و وينــم پــه ســترګو
زه "حنـان" چـي يـو ساعت لـه تـا جـدا شـم
۱۲۵۹

ستـا لـه مينـي بـه زه کلـه دست بـردار شـم　　　د منصور پـه دود کـه سل ځله پـه دار شـم(۲)
کـه د زلفـو بـوی دي راغـئ تـر مشـامه(۳)　　　و رقيـب تـه بـه پـه سـهم لکـه مـار شـم(۴)
لـه پرتـوه سـتا د مـخ نـه دئ نـور ځـه دئ(۵)　　　هـر طـرف چـي ځـم پـه سـيل د ګلـزار شـم
چـي طاقـت يـې سـتا د مـخ د اور راوړئ(۲)　　　هـک حيـران دي د زلفينـو پـه هـر تـار شـم
يـو بـې واکـه زړه لـرم نـه پـه پـوهېږم(۷)　　　چـي يـو ښـکلی چيـري وينـي(۸) ګرفتـار شـم
چـي ناصـح توبـه راکـاږي سـتا لـه مينـي　　　هغــه دم د ده لــه لاري(۹) توبــه ګــار شــم

۱۲۵
زه "حنان" خوښ يم د عشق پـه لېونتوب کي(۱۰)
نـه پـه دا چـي بـې ديدنـه دي(۱۱) هوښـيار شـم
۱۲۲۲

د کـږو وروځـو پـه خيـال چـي يـې خـم شـم　　　پـه ليـده يـې بيـا د قـد د سـرو سـم شـم(۱۲)
جــزء لا يتجــزا يـــې تنګـــه خولـــه ده　　　چـي پـه خيـال يـې لـه حيرتـه زه عـدم شـم
پـه حسـرت يـې د تـور خـط هسـي راکېـږي　　　سـينه چـاک وينـي خـوراک لکـه قلـم شـم
چي بې خيال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو　　　هغــه دم ځــای د محنــت د درد و غــم شــم

۱۲۲
مــا "حنــان" پخــوا ليــده دا چــي بنـدي يــې
پــه جــادو د تــورو ســترګو د آدم شــم
۱۲۷۱

قــد دي دئ تــر ســروي ســم　　　مــخ دي ګــل، عــرق شــبنم(۱۳)
وازه خولـه غونچـه پـه بـاغ کـي　　　کــوي ســتا د خــولې مــاتم
د چمـــن ګـــلان وي واړه　　　ســتا د مــخ پــه خيــال خُــرم
هــر طــرف آفتــاب ځلېــږي　　　ســتا د زلفــو تــر هــرخم
مر جان خپل صورت سوری کړ　　　ســتا د ســرو شــونډو پــه غــم
بــاج را نيســه لــه خوبــانو　　　نــازنين يــې د عـــالم

۱۲۷
پـه کاغـذ دي "حنـان" يـاد کـړ
اوکـــه شـــوې ســـهو القلـــم
1278

---

(1) چي دي ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دي بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقيب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۲) چاپي دېوان: "چي راوړئ يې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "يو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چير ته وينم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دي له دې لاري. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښي". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دي. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. په چاپي دېوان کي پنځه بيته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم   نه مي درومي له خاطره په پېغام غم
پوخ مين آه و فغان نه که په عشق کي   مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خيال په زړه کباب کړم   چي له سترګو سرېږي[1] نه وهي باد ام دم
همېشه مي پر حال مڅکه اسمان ژاړي   له هغو څخه[2] چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ   و مي نه ليده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د يار بې ذکره په کار نه دي   که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۲۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه"
ځوک چي واخلي د خپل يار له لاسه جام جم 1285

محمد سرور سردار و د عالم   عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله[3] امداد له کردګاره   هم الهام ور له ده و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ[4]   هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و   هم مطهر آل و اولاد يې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل   له واړو هر دم مدد او سه همدم
درود حمد کلهم له ره هر دم کړم   هم سلام له ما دوام او سه هر دم

۱۲۹ معما مي ده د اسم[5] دوه سمکه
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم[6] 1292

چي ترلئ وي کمر لکه قلم   وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې[7] غواص د عقل کاږي   ګرزبده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال درومي   چي سر پرې که[8] په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي   چي سم درومي برابر لکه قلم
د شيطان په ويل نه ګرزي له لاري   چي و پېښو تې[9] وي نظر لکه قلم
له طيرانه د هوا مرغان پربېا سي   چي يې غشی وي بې پر لکه قلم[10]

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"
شه له ځانه بې خبر لکه قلم 1299

چي اخته په جدا يي د خپل دلبر شوم   دا په دا په سترګو روند په غوربو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر   نبه چي اوس يې په هجران زبر و زبر شوم
د نبه يار بېلتون دوزخ باله نور خلقو   تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فرياد کړم فايده نه که   چي د يار ملګری نه، په دا سفر شوم

(١) سرې = سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطاالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې... " دئ خو ځرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ويل سوې ده، ځکه نو ما د "ئې" پر ځای "ورله" ورواچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته يې. (10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدا څوک مه سوځي په داغ د جدائیه[1] لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره څخه نه ځي په دغه اندوه يې زه لکه مسطر شوم

۱۷۱ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید[2] 1306
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم خندني د هر هندو د مسلمان شوم[3]
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم زه غریب د پاڼ و پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي څرخېږم د اشنای له هجره هسي سرګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي سودایي یم، لېوني یم که نادان شوم
سرې سرې اوښي چي له هجره تویومه کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

۱۷۲ په یاري کي يې ما دروه درلود "حنانه" 1313
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم

زړه مي یووړ تورو زلفو سپین رخسار هم قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو[4] نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي[5] سره پیوند دي که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ کږې وروځي مي د یار وژني، دستار هم[6]

۱۷۳ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه 1320
جوړ کارونه تعجیل[7] وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسي خراب یم چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا[8] د کومو زلفو نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلې د نرګس له ګله څکه[9] په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم[10]
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم چي په ژوند سره د مړو په حساب یم[11]

۱۷۴ زه "حنان" يې[12] د ګُلګون رخسار له شوقه 1328
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم

(۱) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشناې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "يې" نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه دیـدن دي د رخسـار لکـه ګـلاب یـم — بـې دیدنـه دي د مـخ لکـه تـراب یـم(1)
د سـپین مخـو دلبرانـو پـه آرزو کـې — همېشـه پـه اضـطراب لکـه سـیماب یـم
چې هـوس سـتا د بوسـې لـرم پـه زړه کې — بېهـوده مـې خلـک شـیخ بـولي، شـاب یـم
پـه پنجـه کـې دي د هجـر زمـا دلبـره — زبـون صـید پـه پنجـه کـې د عقـاب یـم
چې قالـب یـې کـړ خـالي سـتا و قـدم تـه — کبـاب شـوئ لـه غیرتـه د رکـاب یـم
دغـه سـتا د زلفـو تـاب دئ بـل څـه نـه دئ — چـې مدام لکـه مـار هسـې پېچـو تـاب یـم

١٧٥ — چې یو ښکلی چیر ته ویني باندي چوروي — 1335
زه "حنـان" د زړه لـه لاسـه پـه عـذاب یـم

پـرورده نـن پـه شـراب د محبـت یـم — چـې مدام د یـار لـه خیالـه هم صحبت یـم
پـه وصـلت کـې یـې لـه هجره آرام نـه یم — همېشـه لـه دغـه غمـه پـه هیبـت یـم
دا چې تـل زه رخسـار ستا یمه لـه شوقه(2) — و ګلرخـو و تـه تېـر پـه دا بابـت یـم
هر ساعت مې د خپـل زړه کباب غذا ده(3) — آرزو منـد یـې د سـرو لبـو د شـربت یـم
د جبیـن لـه نوشـتې مـې حـال معلـوم دئ — لکـه لـوحَ شـنه پـر سـر د هـر تربـت یـم
سـتا جفـا شـوه تـر حـد تېـره(4) زه نـاتوان یـم — ظلـم مـه رابانـدي کـړه اهـل غربـت یـم

١٧٦ — زه "حنـان" بـه څـه پـر هېـز ور څخـه وکـړم — 1342
چـې ژونـدی د شـکر لبـو پـه قربـت یـم

هسـې رنـګ حیـران پـر حُسـن(5) د نګـار یـم — نـه لـه ځانـه لـه جهانـه خبـر دار یـم
لـه دوزخـه لـه جنتـه خبـر نـه یـم — هسـې محـوه پـر جمـال د مـخ د یـار یـم
د چمـن د ګلـو سـیل پـه مـا نـه شـي — واړه خولـه حیـران پـه سـیل د رخسـار یـم
چي تشـبیه مې سـتا د قـد وکـړه لـه سـروي — پـر دا قـول تـر قیامتـه شرمسـار یـم
پـه غمـزه د شـوخو سـترګو یـې زخمـي کـړم — هـره شـپه یـې(6) لکـه زلفـي بـې قـرار یـم
کـې وژلـی دئ عـالم پـه تبـغ د وروځـو(7) — زې د سـترګو پـه نګـاه سـره بیمـار یـم

١٧٧ — زر یـو سـفه یـې د حُسـن مشـتري دي — 1349
پـه دا جمـع کښـې "حنـان" کلـه شـمار یـم

هسـې مسـت د اسـتا د سـترګو پـه خمـار یـم — چـې خبـر نـه پـه مـا ښـام نـه پـه سـهار یـم
کـه هـر څـو سـعیَ کـوم کـار پـر مـخ(8) نـه ځـي — سـرګردان پـه اول کـار لکـه(9) پرکـار یـم
کـه سـل تېغـه د جفـا یـې پـر ځګـر خـورم — عـذر نـه لـرم هنـوز یـې شـر مسـار یـم
لـه خنـدا کـه مـې لـب نـه تـولېږي څـه شـو — بـاطن زړه لـه وینـو ډک لکـه پرهـار یـم

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر یې شپږ او د دریم بیت لپاره یې ځای خالي پرې ایښئ دئ.ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ.(2) چاپي دېوان: "همېشه چي یې صفت د ښه رخسار کړم".(3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (٦) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تبغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه[1] ده — چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار يم
چي مدام له پرېشانيه نه خلاصېږم — دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار يم[2]
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره — همېشه چي د رقيب د سترګو خار يم[3]

۱۷۸ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل يې ډېر دئ 1357
زه "حنان" د ډېري عفو اميدوار يم[4]

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر يم — نور خبر نه په ماښام نه په سحر يم[5]
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه — لکه عود مدام په ميان کي د مجمر يم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم — په مذهب د عاشقانو به کافر يم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته — همېشه هغه مرغه بې بال و پر يم
چي محروم يې له ګلشنه د وصال شوم — سرګردانه لکه باد پر بحر و بر يم
زه بې پاڼو ونه يم باغوان بې مهره — عاقبت به د ګلخنو خاکستر يم

۱۷۹ چي په وصل کي يې هومره اضطراب کړم 1364
زه "حنان" يې له هجرانه باخبر يم

پيدا کړئ خدای په اصل بد اختر يم — په راستیٔ منلئ نه يوه دلبر يم[6]
چي له مخه يې شم ببرته توان مي نه شي — په دا خپله ناتوانیٔ هومره خبر يم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه — په سره اور کي ځای نيولئ سمندر يم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼي سترګي — د هلک په لاس هغه مرغیٔ بې پر يم
پس له دي به نور کنار له خلکو اوسم — د تبجن په دود و خلکو ته ضرر يم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور — همېشه سپاه سالار د دي لښکر يم

۱۸۰ جفا ظلم هومره کړه و ماته ګوره ۱۳۷۱
زه "حنان" له سنګه روغ نه يم بشر يم

په فراق د دار پر سر لکه منصور يم — هغه دم چي له وصاله څخه دور يم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع — چي په بزم کي يې هر ساعت حضور يم
د خط خيال مي دئ په زړه کي[7] ځای نيولئ — سر تر پايه فېروزه د نيشاپور يم
چي دي ياد د تنګي خولې کوم دلبره — د غونچې په دود و خلقو ته منظور يم[8]
دا اثر دي(۹) د بېمارو سترګو نه دئ؟ — چي يوه ګړی آرام نه يم رنځور يم

---

(۱) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بيت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان يې ډېر دعفو اميد وار يم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خيال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د يار د تنګي خولې کوم خبره — د غونچې په دود په دا تل مشهور يم

اصل: د غونچې په دود زړه ويني، مشهور يم. متن له "ب" څخه واخيستل سو. (۹) چاپي دېوان: دا اثر يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تسلي مي د زړه نه شي(۱) په هېڅ طور　　نا امېده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱　　زه "حنان" دي(۲) د دنیا له کاره خلاص کړم　　۱۳۷۸
چې په فکر همېشه ستا د غرور یم(۳)

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعلیم　　چې تاراج یې کړ زما د زړه اقلیم
تر الف دي قامت سم دئ مشکین خطه　　دواړه زلفې دي کږې دي لکه جیم
لام کوږ پربووت ستا د زلفو له پرتوه　　د بوسې خواست دي له خولې څخه که میم
غتیه سترګه صاد نیولي ستا و لور ته　　شین له غمه سکاره قې کړه د جحیم(۴)
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو　　پر صفحه دي د رخسار و کېښ حامیم(۵)
پس له مرګه ګذر قبر ته را وکړه　　جمع کېږي مې په تا عظم رمیم
چې خیال چیر ته ستا د مخ د ګلشن راشي　　په کار نه راځي هرګز باغ د نعیم(۶)

۱۸۲　　"حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ　　۱۳۸۲
له احواله یې خبر دئ خدای علیم(۷)

د اشنای له غمه(۸) تل مخ پر بیابان یم　　لکه سېل ځنځیر په پښو په سر روان یم
ځای مې نه را معلومېږي د استوګې　　لکه کاڼی د مچلوغي سرګردان یم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم　　په خدمت مې ملا تړلې ده چالان یم
لکه شمع د اور پلنده(۹) پر تندي ورم　　د هجران له تابه تل سوځ زبان یم
چې یې ژاړم د سرو لبو په آرزو کې　　سر تر پایه لکه لعل د بدخشان یم
که ظاهر(۱۰) لکه ګل خاندم په دا څه شو　　د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان یم(۱۱)

۱۸۳　　ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم　　۱۳۹۳
زه "حنان" له کاڼي(۱۲) روغ نه یم انسان یم

د خپل یار له غمه څه وایم حیران یم　　تر علاج مي شو رنځ تېر اخته په ځان یم
د اسیا په دود په خونه کې سفر کړم　　همېشه د بل د پاره سرګردان یم(۱۳)
چې تعریف یې کړم د زلفو وینې قې کړم　　د قلم په دود پر سر باندې روان یم
چې پر ځای د ګیاه غشې د خدنګ خورم　　زه غځه صید د مینې د بیابان یم
لکه ګوی چې آرام نه وي په میدان کې　　ستا په عشق کې(14) هسې بې سر و سامان یم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یې. (۳) چاپي دېوان: "چې په فکر د وصال دغه مغرور یم". (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زیاته صفایي لري تر میم". (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خیال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي　　"حنان" نه لري په کار جنت نعیم

(۸) چاپي دېوان: د خپل یار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان یم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم　　د آسیا په شان له غمه سرګردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اشنا د جفا درده هسي دروند یې — چي بیان یې په ما وشي لا بیان یم(۱)

۱۷۴ چي خبر مي کړ اغیار په یار "حنانه"
لکه وړکی پر بخبنل باندي(۲) پښېمان یم ۱۴۰۰

چي دا ستا د مخ پر شمع پروانه یم — دا په دا د هري جمعي افسانه یم(۳)
بېره(۴) نه کړم له قاضي له محتسبه — ستا د سرو لبو په میو مستانه یم
تن دي سیم، غاښونه دُر دي لبان لعل — چوکیدار دا ستا د مخ پر خزانه یم
له ما مه دربغوه تش نظر د سترګو — چي دي پروت مدام د در په استانه یم
چي ورځغلي په رضا د دام حلقې ته — زه هغه د میني صید دېوانه یم
دا په کوم مذهب روا په کوم ملت ده — چي رقیب شو دا ستا خپل زه بېګانه یم(۵)

۱۸۵ لاس به وا نه خلم که سل ځایه اره شم
ستا له زلفو زه "حنان" هغه شانه یم ۱۴۰۷

د خپل یار له غمه(۶) هسي دېوانه یم — چي خبر نه په کعبه نه بتخانه یم
چي بې آهه، بې ناري، (۷) بې ږغه سوځم — پر څراغ د مخ دي هغه پروانه یم
که پر سل ځایه اره شم خبر نه یم — د کاکل په شوق یې زه هغه شانه یم
د خال خیال یې ما ضعیف لره کافي دئ — د مېږي په دود قانع په لړ دانه یم
په وصلت کي یې لا څه را وشي ګوره — په تش خیال یې له عالمه بېګانه یم
چي یې خیال ساتم د سرو لبو په زړه کي — دا په دا مدام د لعلو خزانه یم

۱۸۶ دین مذهب به له ما څه پوښتې "حنانه"(۸)
چي یې مست مدام د خولې په پیمانه یم ۱۴۱۴

په امید دي د وصلت مدام زنده یم — که امید د وصل نه وي نور مرده یم(۹)
لکه څوک چي پر پیل سپور له سپي بېرېږي — په وصال کي(۱۰) له رقیبه ترسنده یم
چي تشبیه مي ستا د قد له سروي وکړه(۱۱) — په دغه وینا تر اوسه شرمنده یم
دا د چا د تورو زلفو په خیال هسي — نه پوهېږم چي مدام پراګنده یم
لاس مي وکښه ستا په دید سره له سترګو(۱۲) — په خدمت د دوو بېمارو درمانده یم
له جمله کاره وتلئ یم دلبره — څو اخته دا ستا د سترګو په دنده یم

۱۸۷ که له نازه راته سم نه ګورې څه شو
زه "حنان" دي(۱۳) په کړو کتو بنده یم ۱۴۲۱

---

(۱) چاپي دېوان:

د آشنای د هجر درد یې هسي نه دئ — چي بیان یې په ما نه شي لا بیان یم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبیل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وېره. (۵) اصل: دېوانه یم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل یار له میني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دین مذهب نور څه پوښتې له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:

که طمع د وصل نه وي زه مرده یم — په امید دي د وصلت مدام زنده یم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ن﴾

پـه دا عصـر کـي پيـدا شـوه کاتبـان | چـي فـرق نـه کـا د بتـان او د بيـان(1)
مريـد وکـاړي مرتـد پـري خبـر نـه وي | نـه صنم لـه ضم وبش کـړلی شي عيان
خاص محرم کاړي مجرم له خپله فکره | جـم او خـم کـاړي قلـم سـره يکسـان
توبـه وکـاړي ثوبـه، ثوبـه توبـه کـا | پـر عـم خـال د غـم ايـږدي هسـي کـوران
قبـل، قتـل پـه رقـم کـي نوشـته کـا | خشـم، چشـم، ستـم سيـم کـاړي آسـان
د سـنبل د سـيل هـيڅ امتيـاز نـه کـا | هـم د بـت د تـب پـه ميـان کـي وي حيـران

۱۸۸ | صداقت مـي صـد آفـت نـه کـړي قـادره | ۱۴۲۸
پـه نصيب زمـا "حنـان" کـړي سـتا جنـان

نـه طـی کيـږي د عشـق لاره پـه دويـدن | لا زيـاتيږي لکـه تـاک پـه بريـدن
تکلـم چـي يـي لـه لعلـو جلـوه گـر شـي | مـخ تـي(2) ځـي زمـا لـه غـوږو شـنيدن
زړه تـړل پـه دنيـا کـار د پخـو نـه دئ | جـدا کـړي ميـوه لـه ښـاخه رسـيدن
د يـار ديـد پـه انـدازه درلـره بويـه | دغـه گـل پژمـرده کيـږي پـه ليـدن
مـاتوي تونـده سـرکه هميشـه کـانئ | نـرم کـړي ترخـه ويـل زړه د دښـمن(3)
د زړه ورو دپـاره کـوم دلبـر را درومـي | چـي مـي زړه کـه پـه سـينه کـي طپيـدن
دا راوړي سبا پيغـام د کـومي مهـرو يـي | لبمـه کانـدي لکـه سـتوري پريـدن(4)

۱۸۹ | رم ذاتي خوی د سياه چشمو(5) دئ "حنانه" | ۱۴۳۶
څـه ښـيي و دا آهـو تـه رميـدن

بـي لـه تـا مـي احـوال هسـي دئ خـراب نـن | چي مجلس مي شو له لاسه په عذاب نن(6)
د زړه سـوخت مـي کـړ پـه اوښـو عشـق روښـانه | لا تـازه کـړژړا اورد دي کبـاب نـن
انتقـام دا سـتا لـه مخـه خـط زړوکـيښ | پـري يـي نښـود دغـه تنـدري دا آفتـاب نـن
زړه خـط يـووړ، عقـل سـترگو، صبر زلفـو | لا يـي عشـق لـري لـه مـا سـره حسـاب نـن
دا د چـا د خـط پـه خيـال کـي مسـتغرق يـم | چـي يـي يـووړ لـه مـا شـغل د کتـاب نـن
پـه کلشـن کـي دي د مـخ مچمچـې گـرزي | چـي اوربـږي د بـاران پـر ځـای گـلاب نـن

۱۹۰ | پـر لبـانو يـي خـط ښـه ابسـي "حنانـه" | ۱۴۴۳
دا د بنگـو نشـه پـه ده تـر شـراب نـن

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته (2) تي = ته يي. (3) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته.
(5) چاپي ديوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن   دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن[1]
په رکاب مي ګمان شو د پري[2] سترګي   چي لید نه شو له تېزۍ د آس رفتار نن
غوځ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم[3]   چي سجدې کوم په وینو کي[4] زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي   په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ   چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوځه کي ګرده شپه وم چي نا امیده   لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن[5]
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده   عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن[6]

۱۹۱   د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي   ۱۴۵۱
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن   خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي   که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې[7] په غاښ کړې چي یې ولید   شاپېرۍ د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن[8]   که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول   ځوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن[9]
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟   د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

۱۹۲   نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه"   ۱۴۵۸
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون   له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي   چي ګلشن تر باغ[10] صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده   عریانۍ سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي[11]   له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله[12]   د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر[13]   خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

۱۹۳   دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه"   ۱۴۶۵
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن   دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېرۍ سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي ځوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي مي ولیده د یار چین د جبین — په هر چین کي د جبین یې(1) هزار چین
دا یې چین(2) د جبین نه دئ د زړو چین دئ — په دا چین کوي د چین د مشکو چین
په هر چین کي د جبین یې چین معلوم دئ — له غیرته یې د چین پر جبین چین
د جبین په چین یې زړونه واړه چین کړه — وایې خیست په دغه چین له چینه چین
چي چین خلاص که د جبین د زړه چین وا شي — چي چین چین کاندي جبین زړونه که چین(3)
د غضب چین چي ماهروی پر جبین راوړي — لمر په چین د اورو پټ که خپل جبین(4)

۱۹۴ د جبین په چین یې چین د خلکو وکړ(5) ۱۴۷۲
زه "حنان" یې کړم په چین د جبین چین

عاقبت مي په ژړا شو تور چشمان سپین — دا اوره شوه نن له جوشه د باران سپین
په امید د مېلمانه مي زړه کباب کړ — انتظار مي کړه لېمه تر نمکدان سپین
هیڅ خبر مي بیا د ورک یوسف را نه غئ — که یعقوب رنګه مي شو واړه مژګان سپین
پاسباني دي د مخ چا و زلفو ورکړه(6) — د هندو په لاس مي ولیده قرآن سپین
مرتبه به د اوو شهیدو مومي — که چا ځان مړکړ د یار پر زنخدان سپین
دا ګوهر دئ په حقه کي د عقیقو — که په لبو کي یې(7) زېب کوي دندان سپین

۱۹۵ رقیبان چي پر خوله ورشي هغه وایې ۱۴۷۹
ځو به کړي(8) "حنان" له دې تهمته ځان سپین

رسا قد او رسا زلفي رسا حُسن — په بشر کښي موجود نه شو دا ستا حُسن(9)
توري سترګي، تور مژګان او نرۍ وروځي — چي پوره یې وي دا تول دئ د چا حُسن
چي د خدای عطا پر وشي ښایست ورکه — ګڼه نه شي رانیوه په بها حُسن
ستا ښایست لره حاجت د زېور نشته — نه زیاتېږي د هیچا په حنا حُسن
ځو دولت د حُسن شته دلبري بویه — زېب کوي چي وي سره له وفا حُسن
د بوسې مهرباني که کوې وقت دئ — دا چي نن دئ، بیا به نه وي فردا حُسن

۱۹۶ خوار "حنان" نامېنده مه شړه له دره ۱۴۸۶
چي خدای درکړ نن و تا ته یکتا حُسن

که اَمین وکه پر دا روح الامین — د رقیب ځای شه اسفل السافلین
سترګو راکړ نن برات پر غزالانو — خیال د زلفو یې کړم تېر تر چین ما چین
که فلک مي سنګین زړه تر موم کړ نرم — دی مي هم د زړه په دود سره کړ شین
د کشتن شوق د هغه شاهسوار په تېغ کړم — چي جلوه یې د قیامت د لمر که زین
په خِرام رفتار یې زه تر موی باریک کړم — چي ملا وتړي د ناز پر کمر چین
خاموَش ناست د زړو ښکار ته دئ پو هېږم(۱۰) — پټې سترګي مشق د وینو کړي شاهین

۱۹۷ د حمید د خوش نظمۍ په زراعت کي ۱۴۹۳
دا "حنان" یې دئ د شعر خوشه چین

---

(۱) یې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چي چین کاندي جبین زړونه که چین".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: ځو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته".

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ و ﴾

شَست يې صاف دئ ږبر د غشو په ويشتو   چې خدنګ تې(1) اميد نشته د ختو
شوخ کاته يې ږبر ږبر مه کوه و مخ ته   نازک تن يې زخم کېږي په کتو
څه ګيله(2) له خال و خطه کړم له زلفو   کښې ايستلئ يم(3) په ږبرو آفتو
کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي   ازمويي مې په هزار ازمويښتو
کله خواست د بوسې کله د کنار کړم   د مخ آب را څخه توی شو په خواستو
د ناصح په ويل نه ګرزم له عشقه(4)   چې مې غوښتئ و له خدا په خيراتو

۱۹۸ غل د شعر څه قدرت لري "حنانه"
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو(5) ۱۵۰۰

يو دي کړم مين د سترګو په جادو   په څنځير دي بيا بندي کړم د ګېسو
ما درزاد وحشت له قيده څخه خلاص وي   نه نيو کېږي په څنځير رم د آهو(6)
د زړه زخم مې ناسور شو(7) نه رغېږي   دئ تېر شوئ له تدبيره د رفو
د هغه شوخ چشم ديده په کوم فرصت کړم   نګهبان يې دئ د مخ تېغ د ابرو(8)
چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده   د قُمري په شان(9) مې زړه وايي کوکو
دا تور خال يې پر سپين مخ باندي ښکارېږي(10)   که و لمر ته د قيامت ناست دئ هندو
بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي   چې سجده که و محراب ته د ابرو(11)

۱۹۹ دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه
د هجران په اور يې سوئ دئ پهلو ۱۵۰۸

سِحرکړو سترګو ستا په ږبر جادو   رم کاته دريده زده کړه په آهو(12)
په محراب کې د کعبې يې قبر بويه   چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو
دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کي   دي ګلان په وينو سره لکه سالو
د يار زلفې له رقيبه نه خلاصېږي   ولې مشک اسانه نه بندي هندو
له غيرته مې پر سر ږبري اوري   چې رقيب دي کله وينم پر پهلو(13)
بېهوده ضايع کوې دوا طبيبه   زه مريض يم د عشق(14) نه مې شي دارو

۲۰۰ که يې ځای پر استانه غواړې "حنانه"
په بانو يې کړه د در خاوري جارو ۱۵۱۵

---

(۱) تې = ته يې. (2) چاپي ديوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ايستم. (4) چاپي ديوان: له ميني. (5) چاپي ديوان: "چي يې غلا له تا الفاظ که له پښتو ". (6) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (7) چاپي ديوان: ناسور دئ.
(8) چاپي ديوان: "چي تعلم يې دئ له رمه د آهو ". (9) چاپي ديوان: په دود. (10) چاپي ديوان: په سپين مخ کي معلومېږي. (11) دا بيت په اصل کي نسته. (12) چاپي ديوان: "رم کاته دي ديده زده کړه په آهو ". (13) چاپي ديوان:
"هر ساعت چي رقيب وينم پر پهلو ". (14) چاپي ديوان: يم نا جوړ د عشق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار نه دئ سیم و زر د دنیا دارو   حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
د حِرص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې   ارام نشته پر بستر د دنیا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چې غوړ شي   نصیحت نه که(1) اثر پر دنیا دارو
لکه سېل چې په تلوار له غره را لوېږي   په دولت نشته باور د دنیا دارو
لکه مار چې پر ګنج پروت وي برخې نه وي   دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
ویده پښ(2) د ډول په ږغ نه بیدارېږي   غفلت زیات په شور و شر د دنیا دارو

۲۰۱ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم
چې په حال نه شوم(3) خبر د دنیا دارو ۱۵۲۲

زړه تپېږي یاره ستا له سوربدو   چې ځي بیا په قصد د چا په خوارېدو(4)
په تاراج د کومو زړو ځې نه پوهېږم(5)   چې فرصت نه کړې هرګز د درېدو
پر هر چا باندې چې ورشي هغه سوځي   مګر خوښ یې د دې اور په لګېدو
په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګر شي   صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره(6)   شېرازه د دې اوراق شي په لیدو
چې په آه یې اسمانونه عرش لړزېږي   اجتناب کوه(7) د زړه له نړېدو

۲۰۲ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو ۱۵۲۹

طمع پرېکړه د جهان له نېو ثمرو   که ځای غواړې په درګاه کې د دلبرو
ستا د مخ خریداري نه که نور څه که   چې ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دي مخ صفا شو عجب نه ده(8)   صفا یې مومي آئینه(9) له خاکسترو
چې تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره   صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چې له تارنګه سنګدله آشنایي که   د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوړو دي زلفې هسې معلومېږي   لکه پروت مفلس هندو(10) پر سپینو زرو

۲۰۳ "حنان" خوشي امید ستا د ورانه کاندي
له غریبه بالنبت څه غواړي د پَرو ۱۵۳۶

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو   که د لمر له مخه تنبتي سحاب ورو ورو
اومه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي(11)   په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه   بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چې ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان: "که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نڅا بوزي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نازک خيال آخر رسېږي و معنا ته
هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو

د سپين مخو په وعده مه غلطېږه(1)
ترې و بولي و ځان ته سراب ورو ورو

د مشرق مغرب لارطی په يوه ورځ کړي
چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴ — ۱۵۴۳

په تعجيل نه مونده کېږي مراد "حنانه"
طالب لولي په ډېر عمر کتاب ورو ورو

بيا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو
لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو

جوړ په زړه مي اوخته شوې د يار زلفي
لکه و نښلي په غوښو ماران ورو ورو(2)

نمدي سترګي(3)، ګونه ژړه، وچ هډونه
ستا په عشق کي(4) را پېښېږي نقصان ورو ورو

حال د خپل پايماله و پوښته چي څه دئ(5)
لکه تبر پر مېرتون شي سلطان ورو ورو

يوه شپه مي په خواب و ليدې ستا زلفي
لا تر اوسه مي خاطر دئ(6) پرېشان ورو ورو

زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه
ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو

بيا مجلس کړي له رقيبه در پوهېږم
چي شړېږي له دره بيا عاشقان ورو ورو(7)

۲۰۵ — ۱۵۵۱

يا نصيب چي به له دي غمه آزاد شي(8)
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وايم د مجاز د عشق له کړو(9)
چي کوي هغه حساب دي په سرو

د پيغام په بوسه نه شي د زړه سوده
مات چيني نه پيوند برېي په اوړو

قلاده(10) ده د قصاب زړونه په زانګي
دا مېخونه چي ښکارېږي د ښپو

خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي
آهو رم لري(11)، دا ښکار کوي د زړو

هر کاته دي(12) د خنجر کار که په زړه کښي
نه رغېږي زخمي شوئ(13) د چړو

بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که
ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۶ — ۱۵۵۸

رنګ تغيره، ګونه ژيړه، وچ هډونه
د "حنان" شاهدان ډېر دي په جوړو

مخ يې لا صفا د ميو په اثر شو
دا ګلاب له دي شبنمه تازه تر شو

زما په قتل يې لاس هسي مضطرب شي(14)
لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو

مرم په دا چي و رويبار ته مي حال و وي خيال
نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو

يې و ووت له سينې زړه ورسره ووت
کورنی له دي مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه ".(2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له ميني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بيت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پيدا نه کړ ښايي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړی ـ چنګک " په معنا. حافظ وايي:

شنيده ام که سگان را قلاده می بندد
چرا بگردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

... چـي تعریـف د شـکرلبو تـل پـه کـاږم   له خامې خخه مي توی شهد و شکر شو
پــه راتلــه د طبیــب دمــه د بیمــار شــي   ستا په دید سره مي روغ زخم[1] بتـر شو

٢٠٧ نصــــیبه ازلــــي ده را رســــېږي[2] ١٥٧٥
چي "حنـان" او د یـار غـم مـخ و اسـتر شـو

د بلبل د مـاغ چي سـتا لـه بویـه پور شـو   هـره شـپه د ګـل خنـدا ورتـه نـا سـور شـو
د سـینې لـه زخمـه بـوی راځـي د میـو   چي مي زړه په خیال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کي نرګس ګوره   زرغونـه امسـا پـه لاس ولاړ رنځـور شـو[3]
چي شـبنم کـه ځـان فنـا و لمـر تـه رسي[4]   تـر هغـو چـي دی هسـتي وه منـزل دور شـو
د شکرو نـی د فـیض لـه نـارو خـلاص دئ   دنیا دار محروم له حورو له قصـور شو[5]
پـه لـږ عمـر سـره بـار د ګنـاه سـپک وي   اسرحت[6] پـه کوتـاه ورځ کـي د مـزدور شـو

٢٠٨ چي په درست عمر کامیاب د وصل نه شو[7] ١٥٧٢
سُست طالع زما "حنـان" فـرش د رنځـور شـو

سـتا د مـخ پـه ننـداره مـي بوسـتان هېـر شـو   پـه آرزو سـتا د رخسـار ارغـوان هېـر شـو[8]
تـوري زلفـي دي نـاز کانـدي پـر سـنبلو   پـه سبزه د استا د خـط مـي ریحـان هېـر شـو
سـتا د قـد پـه تماشـا شـوم هسـي محـوه   چي پـه بـاغ کښـي مـي د سـروي ننبـان هېـر شو
پـه صـورت تـر ګـل لطیـف یـې پـه زړه کـاڼی   سـتا تـر زړه پـوري مـي یـاره سندان هېـر شـو
غـم دي هسـي ربـز مربـز کـړم زړه کـوتلئ   چـي لـه مـا خخـه د مینـي بیـان هېـر شـو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي   د دي مـخ پـه ننـداره ګلسـتان هېـر شـو

٢٠٩ عاشـقان یـې و نمانځـل پـه د شـنامونو ١٥٧٩
بـدبختي ګـورئ عالمـه، "حنـان" هېـر شـو

تر غوږو چي مي یو ځله د عشق ساز شو   د یـار غـم پـه هغـه دم زمـا همـراز شـو
دا د چـا د راتلـو ږغ شـو پـه ګلشـن کـي   چي ګـل سـر تـر پایـه غـوږ پـه دا اواز شو
لـه غیرتـه پـه اور وسـوم چـي مـي ولیـد   په چمن کي چي ګـل سـتا د مخ پـه راز شو
دا یې سـتا د خولـې، د زلفـو شـرح کښله   د قلـم چـي د سـت کوتـاه زبـان دراز شـو
چـي د زړه طلبـه مـي تـل ورتـه نیولـه   دا پـه دا یـې راماتـل د سـترګو بـاز شـو
پـه دولـت د حُسـن ولـي بـې نیـازي کـړې   سـرو مـال مـي صـدقه دا سـتا د نـاز شـو

٢١٠ د ښایسـت محمـوده رحـم[9] بانـدي وکـړه ١٥٨٢
دا "حنـان" دي خـاص غـلام لکـه ایـاز شـو

(١) چاپي دېوان: ستا په دید مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو ". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عیشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني لیکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) ب او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهار راغئ شیر د غره په ګلو رنګ شو   له سائې د اورو، ملک لکه پلنګ شو
معتدل شوه هوا د جنت مثل   برف و باد د ژمي یخ واړه پر څنګ شو
د لاله په لاس کښې جام دئ د شرابو   زرغون موج د دامان هسې لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو   له غیرتې د آئینې په زړه کښې زنګ شو
درم ریزه شګوفه ده په هر باغ کښې   د کیمیا معدن د هري شپلي سنګ شو
سایه بان د اورو ګرزي پر سر باندي   تنابونې(2) د باران څاڅکي خوشرنګ شو

۲۱۱   د لاله په شان یې داغ دئ پر زړه باندي   ۱۵۹۳
و "حنان" ته بې له یاره جهان تنګ شو

په لیمه مې عکس ستا د رخسار ګل شو   چي مژګان مې اشیانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پربووت   که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسیر ترل دي بل څه نه دي   چي کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي   په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وایي په صبر مراد حصلېږي   زما د کار خرا بیده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سره و وېرېږه   تر حد تېر چي دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲   که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3)   ۱۲۰۰
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو

بیا دي جوړ پر سپین رخسار د زلفو دام شو   چي د زړه مرغه مې هسې نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کي اثر وکړ   چي پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که   په سبزه کي دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د یار د خط د زلزلي دئ(6)   چي دا هسې مې د زړه آرام حرام شو
چي مې نه پېژاند پخوا د وصل قدر   نبه چي هجر مي نصیب علی الدوام شو
ډک د ترکو په تعریف نه دئ نور څه دئ   چي دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳   لېونتوب چي په کوځه د عشق داخل کړ   ۱۲۰۷
له "حنانه" ځخه پاته ننګ و نام شو

بنفشه چي دي پیدا پر نسترین شو   له غوسې دي غم مېلمه زما حزین شو
و تصویر ته د رخسار دي حیران کښېناست(7)   چي ناظر ورته نقاش د چین ما چین شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر یم   د زړګي مرات مي هسې رنګ دوربین شو
له دي غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي   چي اشنا مي له رقیبه همنشین شو

---

(۱) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوئټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه یې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو یې. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حیران کښېناست و تصویر ته د رخسار ستا ".

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاله غمه نه یم څه یم چي دا هسي — لا د ډېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه — پر دا لار باندي مانده روح الامین شو

۲۱۴ — پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان کړه (1) — ۱۲۱۴
دا "حنان" دي د غمونو ابا سین شو

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو — د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم — یوه سترګه مي د جلېه بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو — چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه — د غونچي له درده هسي ځګر، خون شو
سور و زېړ چي مي دا ستا په غم کي وینې — رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم — چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو

۲۱۵ — د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي — ۱۲۲۱
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو

چي اشنای د یار د در په استانه شو — رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر — غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله(3) — ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته — کله ږغ کړه(4)، چي ځنځیر بې دیوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب کړه(5) — د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سر کښان که سره لمبه وي ملایم شي — صبحدم څراغ ملهم د پروانه شو

۲۱۶ — ستا د میني غم له هري خوا پر اوري — ۱۲۲۸
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو

ما وي بخت به په فرمان شي، ولي نه شو — له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و — چي بي(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او بې نمک زما په دا وي — چي بي(7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم — چي را(8) بِه بِه دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم — ماوي مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه — چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو

۲۱۷ — تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه" — ۱۲۳۵
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو

(۱) چاپي دیوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (3) چاپي دیوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دیوان: کا. (5) چاپي دیوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بي = به یې. (8) چاپي دیوان: ماوي.
(9) اصل: دا بیمار شي. (10) چاپي دیوان: صفت؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت چې مې د یار د زړه پترې شو   دا په دا مې په رقیب باندي برې شو
چې مي مینه د شوخ چشمو کړه په زړه کې(1)   د بادام په دود مې تن سورې سورې شو
چې یې لافي ستا له خولې سره وهلې   د غونچې له خجالته زړه نرې شو
توند توسن مې له تېزیه سهي نه کړ   نه پوهېږم برق و، باد و که پېرې شو
ما به څوک له یاره واړوي ناصحه   تر قیامته زما سر د یار نغرې شو
بې نیازۍ د یار هسې رنګ ضعیف کړم   چې مې سپې باله هغه راته زمرې شو

۲۱۸ د "حنان" یار په ښایست تر نورو بِه دئ
چې د وخت پر شاعرانو یې تېرې شو ۱۲۴۲

نیک بدا د ازل و قتویش و   ځنو ته لړو چاته زیات رویش و(2)
دا فغان اله ردم د بلبل اف   روانه یخ سخن کاند لریش و
عشق ایم دام ین لره ستی د   بلبل تاب رک د ګلو ریش و
نسترن نرګس نبل اله شبو د   اپکوم ال وصف رتا پیش و
کل شرم خ په انو کښې ه و نغښت   اب ستا د بدن درلوریش و
چې مې دا را پیاد شي ارقیب هم   اته رساعت رمرک بترا اپیش و

۲۱۹ څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نښ و ۱۲۴۹

د تقوا مالونه چور کړه بیا نوخطو   هوا عیش را پوري سور کړه بیا نو خطو
پېچا پېچ زلفي یې ګوره کړې وروځې   مار لړم راته حضور کړه بیا نوخطو
شاپېرۍ د ارم واړه خود بخوده   ګډ په شرو په فتور کړه بیا نوخطو
نوي عشق مې د زړو توبو صف مات کړ   جوړ داغونه مې ناسور کړه بیا نوخطو
نه خلاصېږم په هیڅ رنګ د دوی(3) له جوره   اخترونه مې عاشور کړه بیا نوخطو
خالي شوي مې جامونه وه له میو   له دا بنګو څخه(4) پور کړه بیا نوخطو

۲۲۰ د "حنان" له قصده داد د بوسې کاندي
رقیبان یې په معمور کړه بیا نوخطو ۱۲۵۲

بیا اخته شوم په بلا د تورو زلفو   بلا څه، په اژدها د تورو زلفو
تر بغل لاندي(5) یې ګنج د مخ ساتلئ   را معلومه شوه دا غلا د تورو زلفو
په ختن کې یې د مشکو قدر کم کړ   څه به وایم له سودا د تورو زلفو
په پرېشان صورت کوي د مخ ساتنه   راشه وګوره وفا د تورو زلفو

---

(۱) چاپي دېوان: "چې مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کې ".(2) دا غزله کټ مټ و لیکل سوه، حل یې د سریزې په (25 او ۲۲ مخونو) کې و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هیڅ وخت د دې (4) چاپي دېوان: د غمزې په میو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږې ناستې دې په خیال پهلو و لمر ته — څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم یې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره روڼا د تورو زلفو

٢٢١ د جنون مار ورته غاښ چیچي له درده ١٢٦٣
چې "حنان" کوي(1) انشاء د تورو زلفو

هسې ډوب یم همېشه په خیال د ترکو — چې خبر نه یم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مې د زړه و ګورئ عالمه — پکښې نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چې د بخت قرعه مې شوه اوله خلاصه غنیمت — بل څه نه راغله چې راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړې زاهده — پر پرهار دوړوي مالګې قال د ترکو
لکه موم و لمر ته ویلې شي له تابه — هسې زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼې د ګل ناست دئ خبر نه یم(2) — که پر سپین مخ باندي ایښئ(3) خال د ترکو

٢٢٢ په ویشتو د خپلو سترګو نبه پوهېږي(4) ١٢٧٠
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چې د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره — له خُتن یې کړ بېرون کاروان د مشکو
چې یې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو(5)
دا یې(6) زلفې په رخسار باندي ځړېږي — کې(7) د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا یې زلفې پر مخ نه دي غوړولي — اوربدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چې لیدلي یې(8) جفا ده له نو خطو — زړه مې نه کوي الفت چندان د مشکو

٢٢٣ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه ١٢٧٧
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو(9) — په بلا که زړه اخته(10)، کاته، د سترګو
په ګلشن کې یې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کروه(11) د سترګو
په قیامت بې(12) شهید ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسې شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم(13) نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو(14)
په بانو بې پښې مجروحې شي بېربېږم — پر قدم به مې وي ایښې خوله د سترګو(15)
د بنه یار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو(16)

٢٢٤ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه" ١٢٨٤
پر ځان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(١) چاپي دېوان: کاږي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: وايي. (7) کې = که یې. په چاپي دېوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړه ده. (12) بې = به یې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای یې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـه رخسـار یـې آبـداري یـووړه لـه ګلـو — په چمن کې چې شـور ګډ شو په بلبلو (1)
له نرګس څخه یې خوب په سترګو یووړ — تـوري زلفـي یـې بـاج اخلـي لـه سـنبلو
چې یې لب بار د خندا اخیستئ نه شو — پـه نـازبړم نـن اشـنا شـوه پـه ښـکنځلو
پـه حـرم کـې د کعبـې یـې قبـر بویـه — چې شهید یې شو(2) د سترګو په ویشتلو
چي یو زخم مي روغ نه وي بل پر و شي — د سـینې زخـم مـې تېـر شـو لـه ګنـډلو
کـه د زړه سـاتنه غـواړې پـه دنیـا کـې — عـادت و نیسـه د سـترګو پـه سـاتلو

۲۲۵ — ۱۲۹۱
چې دي نه رانیسي دُر څوک په کودري
"حنان" خولـه پـه دا نګاه کـړه لـه ویلـو

پـه رضـا مـي را وسـتلئ ځـان تـه غـم و — چـې نظـر مـې دي و مخ تـه پـه هـردم و(3)
و عـرق تـه د رخسـار دي حیرانېـږم — چـې و لمـر تـه طاقـت کلـه د شـبنم و
قتلـولم چـې دي زه پـه تېـغ د سـترګو — دا دي خـط راوړئ زمـا د مـرګ رقـم و
بېهـوده خلـګ مـاران بـولي سـتا زلفـي — کـه مـاران وای لانـدي شـوي بـه تـردم و
نن ورځ نه یم ستا کاکل پېچوتاب کړئ — لـه ازلـه لـوی دښـمن مـار د آدم و
ورنغلـه پادشـاهي هرګـز پـه خیـال کـي — د هغـو چـې سـتا پـه مینـه کـي کـار سـم و

۲۲۶ — ۱۲۹۸
لالـه زار چـې مـخ د مځکـې شـو دلبـره
دا خـوړلئ د "حنـان" د سـترګو نـم و

چـې قاصـد را ووړ احـوال سـتا د لبـانو — بل یې(4) هیڅ نه و په خوله کې بې مرجانو
د بیمارو سترګو خواست دي هر زمان که — دا چـې لاس پورتـه نیـولئ دئ مژګـانو
حریفي یـې سـتا د سـترګو کـړلای نـه شـوه — بیابـان خـوښ پـه دا سـبب کـړ غزالانـو
چـې کښـېني ور سـره شـرح د دوزخ کـه — هـر مجلـس تـر مـرګ بتـر د زاهـدانو(5)
شـکرخند دلبـر کـه قبـر لـره راشـي — مقبـره بـه سـیل ګـاه شـي د طوطیـانو
ږغ د وینـو مـي بلنـد نـه شـو دلبـره — چي دي مرکړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په دریاب غرق شو ګوهر ځکه — چي یې نه شوه کړای سیالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷ — ۱۷۰۲
پـاړوګر "حنـان" بـه سـتا زلفـي پـرې نـه ږدي
د مـارګیرو ګـذران وي(7) لـه مـارانو

---

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (2) په اصل کي "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زیات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته (4) چاپي دیوان نوري هیڅ (5) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (6) دا بیت په اصل کي نسته (7) چاپي دیوان سروکاروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مې و لیده مستي ستا د چشمانو   توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ   په چلِه یو بادام قُوت وي د صوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده   زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده   خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه   ګاهي ګاهي احوال نسه(1) له مژګانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ   چې باج اخلي د ارم له شاپېریانو

۲۲۸   د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوور(2)   ۱۷۱۳
دا نه غار ته وري دستور دئ د مېږیانو

د عشق درد چې مې په زړه کې پټ پنهان و   هغه درد مې د دې خوږ زړګي درمان و(3)
چې په عشق کې یو وار وسوم پس له دغه   په د قیق نظر مې کوت دارالامان و
ژړېږي مرکږم ښه یې وکړه زما ګله   له هغه یاره سنګدله دا ګمان و
که په تن کې مې نیم روح پاته شو څه شو؟   له سُستی د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده   چې مې یار را څخه پاته په ارمان و
چې په خیال کې یې د مخ د ګلشن ولاړم   چې لیده مې زر بلبله په فغان و

۲۲۹   چې یې ذبح د هجران په تېره تېغ شو   ۱۷۲۰
اضحیه مګر "حنان" د دې قربان و

چې موسم دې د ښایست د سلطانۍ و   هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و
د دې عصر مغروران نوخطان واړه   چې لیده مې پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مې(4)   دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و
په تش خیال(5) د مهمانۍ مې واړه صرف کړه   چې په سترګو کې مې دُر(6) د ګریانۍ و
که هرڅو میخاني غواړم نه یې مومم   هغه می چې په پیاله کې د ځوانۍ و
په یوه دید آئینې را څخه پور کړه   دا کُلي دولت چې زما د حیرانۍ و

۲۳۰   چې یې زلفي په رخسار باندي خورې کړې(7)   ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما(8) د پرېشانۍ و

چې د خط سبزې یې ځای په رخسار ونیو   زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو(9)
باز د سترګو په پنجه د باڼوګانو   زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کې   چې یې یو جهان د زلفو په تار ونیو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کې   تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

---

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښي، آه اوږمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړاوو سترګو يې زړه يوور حيرانېږم   چي دا هسي وحشي ښکار دي بېمار ونيو
دا يې سترګو زما زړه هسي تاراج کړ   که په ظلم سره ترکو بازار و نيو
٢٣١   پاد شاهان که په زور نيسي اقليمونه
د پښتو اقليم "حنان" په ګفتار ونيو   ١٧٣٤

بيا مي خيال په زړه کي ځای د دلبر ونيو   دې صياد له زخمي ښکاره خبر ونيو (1)
خميازه مي د زړه زخم په دا کاږي   که مي يو وار د تېغ دم لا په پر ونيو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي   دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونيو
دا يې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي   د کوثر د چينې دور عنبر ونيو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته   چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نيو
خط يې نه دئ پر عذار چي معلومېږي   د آه دود مي دئ چي مخ يې د لمر و نيو
٢٣٢   رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه ليد
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نيو   ١٧٤١

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته يو   يو د بل په خوی و بوی سره سوخته يو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته   په هر فصل لکه سروه و فاخته يو
هيڅ په ميان که حائله زمورږ نشته (2)   لکه مخ و استر دواړه ښه (3) دوخته يو
په هر کونج کي چي زه ناست يم دی را درومي   په خواري کي يو د بل هسي شناخته يو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده يم   ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته يو
يو ساعت جدايي نه کړو يو له بله   يو د بل په رفاقت سره پخته يو
٢٣٣   که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته يو (4)   ١٧٤٨

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او   که ميگيرد به مژگان صيد دلها باز خوی او (5)
اگر طبعش ز استغنا نميسازد به من باری   تسلی ميدهم دلرا به ياد آرزوی او
خيال زلف او گر لحظهٔ گردد فراموشم   رخم را زين گناه بادا سيه مانند موی او
چو برگيرم قلم از گريه ام تر ميشود نامه   ز دستم برنمی آيد که بفرستم بسوی او
ز خوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت   اگر يا بم من بيدل نشان راه کوی او
ز رخسارش کشد خط انتقام ما درين عالم   نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او
٢٣٤   زبان خامه "حنان" اگر ريزد شکر شايد
که عمر خويش را کرده است صرف گفتگوی او   ١٧٥٥

(١) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (2) چاپي ديوان: "هيڅ په ميان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي ديوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته يو". (5) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ هـ ﴾

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1)　　ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه
که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي　　پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه
آواره مي له دا(2) نفس اماره کړې　　په بد خوی سره مي کړ عمر تباه
د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه　　لکه تېر چي له عینکو شي نګاه
له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته　　په قدر د بخښښ نه لرم ګناه
هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله　　چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

۲۳۵　　د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې　　۱۷۲۲
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه　　لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)
کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته　　لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه
اوښي وچي له بانو شي چي تا وینم　　د شبنم پا څېده کېږي له آفتابه
عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوې　　پېچه کېږي(5) تل و ښته د اور له تابه
د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ　　چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه
نصیحت څه اثر وکه پر غافلو　　په آواز کله ویښېږي پښ له خوابه

۲۳۶　　د حنان تر قلم وڅڅېږي شهد　　۱۷۲۹
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب بِه　　په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب بِه(6)
پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي　　او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب بِه
په دادن کي د بوسې نن و سبا کړي　　تر دا هسې انتظار دئ یو جواب بِه
زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه　　چي مستانو لره نشته تر کباب بِه
دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کي　　دغه پښو لره زما سترګي تر رکاب بِه
د بوسې په داد کي هیڅ معطلي مه کړه　　وي د خیر په کار کي سل ځله شتاب بِه

۲۳۷　　شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري ببرېږم　　۱۷۷۲
دي تر سپین و ښته "حنان" لره خضاب بِه

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه　　ته به شي له دې(7) اندوه غمجن رقیبه
راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي　　ته به شي د سپي په دود پمن رقیبه

---

(۱) چاپي دېوان: "اې چي یې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کي غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که راواړوي په مهر توري سترګي   ته به شي په دوو لېمو لچن رقیبه
که ما و وینې له یاره سره وصل   زړه نا سور به شي بیمار په تن رقیبه
که یار داد د بوسې و کاندي و ماته(1)   له دغه غمه دي دئ مردن رقیبه
که یار، یار شي ته به درومې له وطنه   لکه سپی چي و شړي ښبتن رقیبه

۲۳۸ نور به نه وکړي(2) د یار د رخسار سیل ۱۷۸۳
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقیبه

زما زړه دي له ما یووړ د لفریبه(3)   ګلرخساره بې طلبه بې موجیبه(4)
ستا د سترګو و شوخۍ ته حیرانېږم   چي د آب دستار یې واخیست له غریبه
ته په اصل کښي خدای نېک وې پیدا کړئ   دا بدخوی دي نوی زده کړ له رقیبه
مؤدب چي د چا بد شي پناه غواړه   دا مثل، ادب زده کېږي له ادیبه
د هر درد علاج کاوه شي بې له میني   د عشق درد چي مستغني دئ له طبیبه
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي   شو پاره د ګل ګرېوان له عندلیبه

۲۳۹ ستا د حُسن په دولت کښي خپلي بخري ۱۷۹۰
هر چا وکړې "حنان" راغئ بې نصیبه

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه   چي تمام مشک و عنبر او رېږي نن شپه
آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم   دا چي شمع په تلوار ویلېږي نن شپه
د سپوږمۍ په سیل څوک دئ راوتلئ   چي مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه
کوم صنم د مجلس شمع شوه حیران یم   پروانه چي په سره اور کړېږي نن شپه
صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه   چي د زړه وینې(6) تر خوله تویېږي نن شپه
توري زلفي د دلبر په رخسار زانګي   که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)
په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي   په ګلشن کي چي بلبل ویېږي نن شپه(8)

۲۴۰ دا د یار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم ۱۷۹۸
دا چي سترګي د "حنان" پرېږي نن شپه

که د زلفو بوی دي باد یوسي خُطاته   د خُتن مشک په بیانه وړي و سودا ته
د دیدن طاقت یې نه لرم حیران یم   زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته
ستا لبان مي په خندا وژني دلبره   بخت مي خوی د اجل وښوو مسیحا ته
چي بانوماتت شي په سترګو کي دید کم که(11)   د ملا خیال دي ځکه جوړ کړم و ژړا ته

(۱) چاپي دیوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دیوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په ردیف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (5) چاپي دیوان: د کوم مخ دئ.
(6) وینې=ویني یې. (7) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته. (8) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (9) چاپي دیوان: زېری کړي. (10) چاپي دیوان: اضطراب که. (11) چاپي دیوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښي دید کم شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپلنی رنګه تر پښو لاندي مي اور دئ — ستا د خال په خيال کي و سوم(1) وایم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه — سر مي واچاوه د میني و آسيا ته

۲۴۱ — چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه"
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته — ۱۸۰۵

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته — که مېړیان دي سر ګردان دي و مهتاب ته(2)
خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته — لکه ګرم سړی چي بیا یې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي — طاقت نه شي د اوریځي و آفتاب ته
د بالبنت پر یې بانو د پري بویه — چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خیال د لبو یې زما له دله نه ځي — د میخورو میل زیات شي(3) و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حیراني — لکه ګوري په حسرت شیخ و شاب ته(4)

۲۴۲ — لاس و پښي وهي بېځا "حنان" په عشق کي
ختای نه شي خوک چي ولوېږي ګرداب ته — ۱۸۱۲

د نو خطو میني هسي کړم بې پته — چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو یم — میني کړم تر هسي حده بې عزته(5)
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقیب زیان دئ — پاني رېږدي(6) د ساړه باد له هیبته
چي مي واخیست د ګلرخو داغ پو هېږم(7) — چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد(8) اخته یم دوا راکړه — روغ به نه شم ستا د وصل(9) بې شربته
آدمیت مي ستا د درله سپيو ولید — ازمویه(10) نه شي خو نه وي هم صحبته

۲۴۳ — چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم
زه "حنان" د خوبرويانو له قربته — ۱۸۱۹

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته(11) — بې اختیاره یې ځان وسپاره و مار ته
د یار زلفي د هغو دي چي مجنون شي — دا ځنځیر نه اچوي(12) خوک و هوښیار ته
مخ و زلفي یې تغیر و تبدیل نه که(13) — حیرانېږم زه و دي لیل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وینو — اشارت که چیرته(14) و کړم و رخسار ته

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمويل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چیرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي نسیم یې پر ګلشن د حُسن ورشي — زړه یې نه شي چي بیا ولاړ شي و دیار ته
تېر شو سل ځله[1] صیاد له ما ضعیفه — التفات یې لړ و نه کړ[2] زما وښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه[3] ۱۸۲۲
ګوندي راشي سرو قد و دا جویبار ته

چي نامه مي وه لېږلي وخپل یار ته — هیڅ جواب یې بیا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم که[4] له سینې په خبر نه یم — مګر باز د سترګو بیا وزي و ښکار ته[5]
په فراق کي اوښې هم را څخه ځغلي — که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم — د زړه حال مي خوشي و وایه رویبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي[6] — هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګزار ته
چي نامه د شوق یې زه و قاصد ورکړم[7] — سودا یې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن یې په خط زیات شو "حنانه" ۱۸۳۳
شعله کاندي هر چي خس لو بېږي[8] و نار ته

چي یې وکاته ستا مخ ته له عبرته[9] — د لاله په زړه کي داغ شو له غیرته[10]
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه — ولي هسي شو محروم له[11] بصیرته
چي یې ستا د خولي خندا ملاحظه کړه — پستې واژه خوله نیولي له حیرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلي — لاس یې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که[12] — چي ګلاب ګرېوان کړ څیري له حسرته
مشرفه ستا په دید شوه په چمن کي[13] — غونچي واچاوه پوړني له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکلیو ناروا ده ۱۸۴۰
ما "حنان" دي از مویلي خوکرته

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته — له رخساره دي شرمېږي ګلدسته[14]
چي یې ستا ملال کاته ملاحظه کړه — له خجلته نرګس سترګه و ایسته
چي ریحان سیالي کوله ستا له خطه — دا په دي دستي یې وینم پای بسته
ستا د زلفو له پرتوه سنبل هسي — چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(۱) چاپي دیوان: زرځله (2) چاپي دیوان: التفات یې یو وار نه کړ. (3) چاپي دیوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو". (4) چاپي دیوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دیوان: "دا د سترګو باز یې بیا راځي و ښکار ته".
(6) چاپي دیوان: ګنه دلبره. (7) چاپي دیوان: "چي د عشق نامه یې زه قاصد ته ورکړم". (8) چاپي دیوان: وابنه لو بېږي. (9) اصل: له غیرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دیوان: معلوم. (12) چاپي دیوان: کا. (13) چاپي دیوان: "مشرف ستا په دیدن شوه په ګلشن کښي". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه قد یې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ له رخساره دي ګلاب که اخیسته

۲۴۷ دا ستا خیال له ما "حنانه" ارام یوور
کـه روان یم که ولاړ که نشسته ۱۸۴۷

که بیده یم، که ولاړ که نشسته له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چې تشبیه مي ستا د قد کاوه له سروي سزا واریم چې مي دا تر خوله یسته
تنګه خوله دي په رموز لن ترَا وایي مایې مثل غونچه ولي راوسته
چې یې ستا له خولې سیالي کړه ځکه هسي[1] له غیرته پر میان و چاوده پسته
لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته[2]
همېشه چې درکوي تعلیم د جور دا په دا مي کړه رقیب اینه ورسته[3]

۲۴۸ "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه
په ځنځیر چې دي د زلفو کړ بسته ۱۸۵۴

که له زړ سره مي ستا[4] د سترګو جنګ شته له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه د غونچې په دود چې زړه و خوله یو رنګ شته
بې لاله مي بل یار نشته په دا باغ کې چې پر زړه باندي یې داغ زما په رنګ شته
بې طبیبه یم بیمار لکه ستا سترګي چې کاته راباندي بار لکه د سنګ شته[5]
دا ستا شوق امیدوار کړی یم چې هسي[6] بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته[7]
یار ساقي، پیاله پر لاس، مطرب حاضر دئ هسي شان کامراني کله د اورنګ شته[8]
له رخساره یم فارغ د ګلعُذارو چې په خیال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته[9]

۲۴۹ په دربار کي دي خاکسار یو "حنان" نه دئ
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته[10] ۱۸۲۲

د فلک که سود(11) په ماه و په پروین شته په رخسار یې زما د یار زلفي چین چین شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي په ګلشن کي که نرګس و یاسمین شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو ستا پر خوله سبزه د خط عنبرین شته

---

(۱)چاپي دیوان: "چې د خولې سیالي ګویې وه دا هسي".(۲) چاپي دیوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته".(۳)چاپي دیوان: دا په دا رقیب کړه زما ینه ورسته".(۴) چاپي دیوان: زما له زړه سره که ستا.(۵) چاپي دیوان: راباندي یار لکه د ننګ شته.(۶) چاپي دیوان: کړئ یم دلبره(۷) چاپي دیوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته".(۸) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته.(۹) دا بیت په اصل کي نسته.(۱۰) اصل:
دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه" چې په سرکي دي تر اوسه خیال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دیوان: د فلک سود.(۱۲) په چاپي دیوان کي دا بیت نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکـه خونـد چـي سـتا د زنـي دئ دلبـره
سمرقند کي کله سېب هسي[1] شېرين شته

پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته
نـه پـه مينـه کـي بلبـل تـر مـا حـزين شـته

يار بې رحمه، زه بې بختـه، طالع شوم دئ
لا هنـوز د کـج فلـک را سـره کـين شـته

۲۵۰ د مـلا خيـال دي زه "حنـان" لکـه وبنسـته کـړم
نـه غلـط شـوم کلـه مـوی هسـي ميـين شـته ۱۸۶۹

نـه پـوهېږم يـم بېخـوده چـي يـار نشـته
ثوک يم، څه يم، زه حيران چي نګار نشته[2]

اوښـکي دُر، رنـګ کهربـا، زړه لکـه لعـل
جنـس مـي ډېـر، ولـي رونـق د بـازار نشـته

چي طبيب شـو پـه عـلاج را پـوري سـتړی
هسـي درد پـه هـيڅ ايـام د بيمـار نشـته

واړه زړونـه يـې پـه خيـال دي هسـي محـوه
چي پر سـر د مځکـي يـو زړه هوښيار نشـته

جـدايي مـو تـر ميـان مـه کـوه رقيبـه
چـي طاقـت د نـه ليـدو د دلـدار نشـته

کـه مي سـروه دعـوې کاندي پـه قد څه شو
رښـتيا وايـي شـاهدان د رفتـار نشـته

۲۵۱ د زړه وينـي خـوري "حنـان" لـه دغـه غمـه
چي پـه درست عـالم کي يـار و فـادار نشـته ۱۸۷۶

دا ښايسـت لکـه چـي سـتا دئ د لمـر نشـته
سـتا د زلفـو پـه شـان مشـک و عنبـر نشـته

توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي
د حبشـو، د چـين هسـي لښـکر نشـته

شـيريني چـي سـتا د لبـو ده دلبـره
پـه چشـمه کـي د زمـزم[3] د کـوثر نشـته

کـام د زړه دلتـه حاصـل کـه لـه نوخطـو
پـه جنـت کـي د ريحـان معطـر نشـته

لار به نه وکړي په زړه کي[4] ثو سم نه شي
د حلقـي مقـام د ننـه تـر در نشـته

پـه مجلـس کـي د ګلرخـو نـه ځـايېږي[5]
چي يې شمع غوندي[6] قطع د سر نشته

۲۵۲ چي تور د بو رقيب يې رام نه کړ[7] پوهېږم
چـي پـه آه کـي دي "حنانـه" اثـر نشـته ۱۸۸۳

ستا په طفيل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته
له تامي نه کړ مراد حاصل هيڅ ماحيران و ځان ته[8]

دا سـتا د زلفـو لـه ځنځيـره څخـه نـه خلاصېږم
کـه وايـم وِرد و اورادونـه هـر زمـان و ځـان تـه

ثوک چي دا ستا د زلفو خيال په زړه کي نقش کاندي
حوالـه کـړي يـې پـه لاس دي ښـاماران و ځـان تـه

کـه مي سـينه شـوه مشـبکه، بـادام رنګـه څه شـو
چي مي را پرېښو دغه ستا د خيال مژګان و ځان ته

فـارغ لـه ګلـو لـه ګلـزاره لـه چمـن هـردم يـم
چي خيال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته

چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي
هغه کسان په اختيار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳ کـه دا د کـوې د بوسـې و يـې کـړه نـن ورځ دلبـره
د ژونـد اميـد نشـته هرګـز د دې "حنـان" و ځـان تـه ۱۸۹۰

---

(۱) چاپي دېوان: سمر قند کښي هسي سېب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي دېوان: د حيات.
(4) چاپي دېوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي دېوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي دېوان: ثو يې شمع رنګه. (7) چاپي دېوان: چي تور د بو رقيب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبین ته   منفعل د محشر لمر دئ ستا و زین ته(1)
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبیبه   چي تر سر پوري مي یار ناست وي بالین ته
زما یار له نا دانیه(2) رقیب خپل کړ   د بلبلو خیال یې وکړ و ګلچین ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده   عشق یې نه ګوري هرګز و تور و سپین ته
کوږ سړی په تربیت کله سمېږي   له عینکو څه فایده ده و کجبین ته
له دیدنه د ګلرخو امان غواړه   په کتو دي خلل اچوي و دین ته(3)

۲۵۴   ورکېده د "حنان" وینم له وطنه
چي اشنا یې(4) ملا تړلې ده وکین ته   ۱۸۹۷

چي دي خیال اراده وکړه زما و زړه ته   نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خیاله مي په زړه کي بل څه نشته   لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي   چي د لمر شغلې کوي له هره وته
نه درېږي په هیڅ طور زما اوښي   که لاس نیسم که لستوڼی و لېمه ته
هیڅ د عشق له بابه مه وایه زاهد ته   نصیحت کله وایه شي و بیده ته(5)
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو   سپین و تور به څه ورو ښیې ړانده ته(6)

۲۵۵   چي یې فضل منتظر دئ و عصیان ته
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته(7)   ۱۹۰۴

تمام عمر شوې پسې په دغه ګټه   چي د بل برخه وړه کړې خپله غټه(8)
ازار ورسوې بل ته خبر نه یې   د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ   لا ترڅو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپین ږیرو زده کوه روښاني لاري   په خزان کښي اوبه پاکي شي له مټه
شیرین عمر دي په دغه فکر تلف کړ   چي حلال مي کړای فلانا سړی له څټه
تمام عمر د دنیا په بده و رځ یې   یو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶   دا عیبونه چي کل وایې دي په تا کښي
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه   ۱۹۱۱

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دین ته". (2) چاپي دېوان: له نادانۍ نه. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل یار یې. (5) چاپي دېوان: "سپین رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصیحت کله وایه شي و بیده ته".
(7) په چاپي دېوان کي یې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" یم   منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرته شوم د یار له وصله سل فرسخه　　لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه
د معشوق حقیقي وصلت[1] جنت دئ　　د هجران اورې[2] تېرى که له دوزخه
که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي[3]　　پر بوسه د خو برویانو[4] له زنخه
روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه[5]　　د مېړي کمه[6] هستي ده بې ملخه
دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ　　که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه
د رقیب آه ستا رخسار لره آفت دئ[7]　　چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷　　د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه　　۱۹۱۸

کاږم سل محنته د جهان بې ستا له مخه　　اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله له مخه[8]
نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره　　نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه
نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې　　دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه
سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي　　نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه
څه جستجوی و کړم ستا له غمه و تای نه شم　　یم پر سمه لار ستړی ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸　　څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه　　۱۹۲۴

غونچه هم له خوندلانو ښخه ستا ده　　چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده
د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې　　په دغه زېري یې سر وه کړه آزاده
شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو　　رحم عیب دئ چي وشي[9] له جلاده
لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي　　پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده[10]
که مي زړه په اور د هجر سوځي ښایي[11]　　چي پر تامین کېدم دا مي سزاده
و منزل ته دي[12] د وصل نه رسېږم　　د جرس په دود مي کار دئ له فریاده[13]
په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړي　　سپلني ته د اور ډېره تمنا ده[14]

۲۵۹　　که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ[15]
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده　　۱۹۳۲

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده ... و خنجر ته د غمزې دي سینه څه ده(1)
لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري ... ستا و مخ ته د سکندر خزینه څه ده
که د غاښو منفعل دُر یتیم کړه ... ستا د لبو و حیات ته چینه څه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره ... په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتینه څه ده
څه تعریف کوې د میو و زاهد ته ... و ړانده ته د بلور آئینه څه ده
زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي ... دا په دا چي و ښیښې ته پینه څه ده

۲۶۰ ... ستا په تش ماڼې کي دئ قتل "حنان" ... ۱۹۳۹
نور یې مرګ ته ستا په زړه کي کینه څه ده

د یارۍ یې هسي ګرانه ما شوره ده ... چي د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند یې ژر میدان ته رسي ... چي خوړلې یې د صبر کروره ده
د خپل یار هجر(2) خوړلئ هسي شان یم ... چي تر اوسه مي پر زړه باندي موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ یم، نه پر نورو ... ستا جفا زما خواري سره جوره ده
له هیبته ور ته هیڅ ویلای نه شم ... ګڼه کله زما ژبه ګانګوره ده
زما له مخه و رقیب ته قهر کاندي ... په دا څه شو، پوهېدلئ یم دوره ده

۲۶۱ ... دا جواب د علیخان د غزل و شو(3) ... ۱۹۴۶
د "حنان" زیار حبطه، تشه لوره ده

چي غونچه وي(4) غوړېدلې هومره ښه ده ... یار تر خوله خبر یستلې هومره ښه ده
معامله د عشق سرې له پردې باسي ... چي په زړه کي وي(5) ساتلې هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زیات شو ... صحیفه چي وي لیکلې هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر ... دا نامه چي وي پېچلې هومره ښه ده
سترګي مه بیداروئ د ناز له خوبه ... دا فتنه چي وي څملې(6) هومره ښه ده
سبب د زني یې خط لاندي کړ دېر ښه شو(7) ... دا مېوه چي وي پوښلې هومره ښه ده

۲۶۲ ... په تعریف د خپل اشنای د حُسن هسي(8) ... ۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ویلې هومره ښه ده

چي اغوستې یې بیا هسي سره جامه ده ... په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده
د کږو کتو طاقت یې د چا نه و ... اوس ابرو، مژګان و زلفې(10) عمامه ده
هیڅ جواب یې بیا قاصد بیرته را نه ووړ ... چي لېږلې مي و یار و ته نامه ده

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دیوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دیوان: اصل: "دیارۍ زراعت هیڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دیوان: چي غونچه شي (5) چاپي دیوان: کي دي. (6) چاپي دیوان: چي وي نیولې. (7) چاپي دیوان: "سبب د زني کې د خط پانې کړه لاندي". (8) چاپي دیوان: "په تعریف کي د خپل یار د وصفه هسي". (9) چاپي دیوان: په نظر کښې. (10) زلفې = زلفي یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه ورځي ژوند د هر چا غنیمت دئ(1)   له هجرانه پر ما یوم القیامه ده
پر رقیب دي کړه پېرزو د لبو شهد   او تمام عمر(2) زما ځني صومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم(3)   چي مي طمع(4) ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳   چي یې ملا تینګه تړلې ده "حنانه"   ۱۹۶۰
پـه تعریف د سرو قدو ستا خامه ده(5)

د ریا په زهد غره مه شه زاهده   دئ د غاړي طوق دا زهد مقلده(6)
حرموني اولاد کله په ښه کېږي   د ریا عبادت هسي دئ عابده
تا په زړه کښي سل خدایان دي کښېنولي   سجده کاندي و کوم خدای و ته ساجده
په ظاهره د تقوی خرقه اغوستي   په باطن کښي تمام ډک د مکائده
مدام جوز لا یجوز وایي عمل نه کړي   تمام عمر له رندانو سره ضده
چي و ما ته دا غلمان د جنت ستا یي   درپوهېږم ګرزوي مي له شاهده

۲۲۴   چي درځي په خوله "حنانه" رښتیا وایه   ۱۹۶۷
د فردا اندېښنه مه کړه له حاسده

اشنایي د دې دنیا څه په کار نه ده   روښنایي د دې بربښنا څه په کار نه ده(7)
چي نې خوري(8)، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي   دغه هسي استغنا څه په کار نه ده
مچ په سترګو ننوزي چي مخ ورکړي   له بې عقله مدارا څه په کار نه ده
چي یوه نېکي کوي او سل منته   و خسیس ته التجاه څه په کار نه ده
خپل ذاتي جوهر سړي لره په کار دئ   نوم مړانه د آبا څه په کار نه ده
چي دي حق د خدمت نه پېژني ګوره   و هغو ته خمه ملا څه په کار نه ده

۲۲۵   د سپي داړه په سپي منعه ده "حنانه"   ۱۹۷۴
له جاهله ستا دعوا څه په کار نه ده

ستا له میني(9) مي سینه کله خالي ده   چي دا هسي را پېرزو دي ګوشمالي ده
دا غفلت نیولئ زړه به رېز مرېز کړم   ماتېده د زنګ و هلي قلف کلي ده
په رخسار که دي لاله دعوه که څه شو   تل نصیب د صحرا شینو(10) جاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست   چي مرید د ځان په رنګ که کاملي ده
د درد ږغ مي ستا تر غوږه نه رسېږي   د تور بخت مي ثمره دا کاهلي ده
ستا خدنګ مي پر زړه هسي په ذوق ناست دئ   چي پر تن بېرون حرامه خوشالي ده

۲۲۶   هره چار له خپله وخته سره زېب که   ۱۹۸۱
"حنان" لاس له میني(11) واخیست نوفلي ده

---

(۱) چاپي دېوان: "دا پنځه ورځي ژوندون چي غنیمت دئ". (2) چاپي دېوان: په تمام عمر. (3) چاپي دېوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دېوان: د هغه چي ستا. (5) چاپي دېوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دېوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دېوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دېوان: له عشقه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرويـــو د مـــخ هســـي صـــفايي ده — چـي يـې ورې لـه آفتابـه رونـښـنايي ده(1)
کـه پـه تـور د تـورو زلفـو تـور شـوم څه شو — د تـور بخـت لـه تـورو زلفـو آشـنايي ده
لـه هـر ښـکلي نـن خيرات د حُسـن غـواړم — چـي اخيسـتي مـي کاسـه د ګـدايي ده
پـه غـرور د حُسـن نـه ګـوري هيڅـا تـه — نـه يـوازي يـې لـه مـا بـې پروايـي ده
کـه لـه نـازه ځاتـه سـم نـه ګـوري څه شـو — ولـي خـوی د دلبرانـو خـود رايـي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي — د ګلرخـو د مـخ هسـي زېبايـي ده

۲۲۷ — ده سـختي د زکنـدن ورتـه اسـانه / و "حنـان" تـه د اشـنا تـر جـدايي ده — **۱۹۸۸**

زړه عـيش څـه کـه چـي پـه هجـر شـي ميـده — و خفـه تـه ګـلان شـي لکـه بېـده
مـرګ بهتـر تـر ژنـدګۍ چـي قـدر نـه وي — سـر پرېکـړئ ښـه دئ نـه پـز بريـده
لـه صـحبته د خسـيس حـذر بايـده دئ — نـيم وبښـته لـه ديـده منـع کـړي ديـده
تعلـق چـي ګُلـي پـرې کـه خـدای تـه رسـي — کـالي روغ کـه چـي(2) اول شـي بريـده
ډېـر زخمونـه دي چـي خـاوري يـې ملهـم دئ — نـه رغېـږي پـه تـارو خولـه دريـده
هـر سـاعت تـر هغـه حُسـن قربـانېږه — چـي يـې زړه در څخـه واخيسـت(3) ناديـده

۲۲۸ — د "حنـان" اوښـي کـه درومـي عيـب نـه دئ / زليخـا د عشـق لـه درده څڼېـده — **۱۹۹۵**

چـي د لمـر پـه شـان دي مـخ و ځليـده — د زري پـه دود مـي زړه و لړزېـده(۴)
د شـفق لبـان سـهيل پـه غاښـو ونيـو — مګـر سـتا د زنـي سـبب يـې وليـده
ستا د سـترګو لـه خجلته نه دئ څه دئ — غـزالان چـي و صـحرا تـه رمېـده
صـنوبر سـروي دي خيـال د قامت وکـړ — پـه رفتـار پسـي دي نـه ور سـېده
مهتـر خضـر بـه خپـل عمـر باندي ورکـه — کـه دي چـر تـه تـار د زلفـو خرڅېـده
ګلرخـان مـي پـه ژړا هسـي خنـدا کـه — لکـه ګـل چـي پـه بـاران هوسـېده

۲۲۹ — د ازل پـه ورځ روحـانو ګټـي وکـړې / پـر "حنـان" د سـتا غمونـه اورېـده — **۲۰۰۲**

کـه خبـر وای دغـه سـتا د عشـق لـه منـډه(۵) — مـا بـه کلـه مينـه کـړه پـه هسـي منـډه
کلـه کـړه مـا سرکښـي دا سـتا لـه حُکمـه — چـي ميـده دي کـړم د هجـر پـه کرکنـډه
لا تـر کومـه سـتا لـه جـوره لـه سـتمه — پـر هـر دربانـدي ويـېـرم لکـه کونـډه
پـه دوعـا سره خپـل مرګ له خدايه غـواړم(۶) — چـي مي سـاه شـوه سـتا لـه غمـه را تـه لنډه

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږبيته ده. تر مقطع وړاندي بيت له بلي نسخې څخه واخيستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه يووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۶)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدايه غواړم په سل خواسته."

(c) ketabton.com: The Digital Library

تن پرور کله خبر د عشق په درد دئ   له دېرو وي فارغه ونه شنده
چي اوږده وعده د زلفو په خاطر کړم   په دا غم مي شي د عمر رسۍ لنډه

۲۷۰   په ازل چي یې تقسیم د برخو وکړ   ۲۰۰۹
په نصیب زما "حنان" شوه د عشق ونډه

زړه مي بند هسي په زلفو شو یکباره   چي هرګز نه شي و تای(۱) له یوه تاره(۲)
هیڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه   د پسرلي پر موسم(۳) ببره کړه له ماره
شوخي سترګي وړي بهره له شوخه مخه   طفل نه وزي په تش لاس له ګلزاره
ستا د قد نهال د سترګو بادام وکړه   ګنه چا لیدلي سروه ده بار داره
د عقیق د آب په رنګ یې تن معلوم دئ   هره ورځ چي جامه وا غوندي ګلناره
خطا بخره ازلي د آدمي ده   دا میراث ور رسېدلئ دي له پلاره

۲۷۱   چي دي نه رانیسي دُر څوک په کودري   ۲۰۱۲
ژبه و تړه "حنانه" له ګفتاره

الف، قده، لاله خده، ګلرخساره   سنبل مویه، عنبر بویه کج رفتاره(۴)
شکر لبه، سیم غبغبه، خوش ادبه   سیم اندامه، غونچه فامه، جفا کاره
آهو چشمه، اندام یشمه، ډک له خشمه   موی کمره، خوش ظفره(۵)، ګلعذاره
مشکین خاله، خوش خصاله، د زړه خیاله   په قد سمه(۶)، د زړه دمه، وفاداره
ماه جبینه، تن سیمینه، ډک له کینه(۷)   په زړه سخته، زما بخت د لاله زاره
زنخ سېبه، ډک له فرېبه، د ښار زېبه(۸)   خوش لقبه پُر غضبه، خوش روز ګاره

۲۷۲   موی میانه، کج مژګانه، میم دهانه   ۲۰۲۳
دُر دندانه له "حنانه" شوې بېزاره(۹)

اې مدام د بل په کمه روا داره   نېکي نه کوې بدۍ لره تیاره
قدم مه ږده پر عاجزمېږي په ظلم   نه چي دغه پښه دي و منبلي له ماره
هر چي وړې سبا بې راوړې لړ که ډېر دي   دا چي نن یې په ستم اخلې له خواره
کبر مه کوه چي کبر پر خدای ښایي   چي رانده شیطان په دا شو(۱۰) له درباره
تکیه مه کوه پر مال، فرزند بې بخته   که دي مال که فرزندان دي نا به کاره
د اجل صیاد طلب دا ستا د روح که   ته طلب د مال اسباب کوې نا کاره(۱۱)

۲۷۳   که دا پند د "حنان" و نیسې په غوږ کي   ۲۰۳۰
دئ بهتر تر هغه ګنج(۱۲) بې شماره

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي دېوان: له دې افساره. (۳) چاپي دېوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ر" د ردیف په 24 مخ کي راغلې ده، خو باید د "هـ" په ردیف کي راغلې وای. (۵) چاپي دېوان: خوش نظره.
(۶) چاپي دېوان: فقد سم؟. (۷) چاپي دېوان: ډک له کین، تن سېمین. (۸) چاپي دېوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي دېوان: په دا شیطان شو. (۱۱) چاپي دېوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي دېوان: له هغه ګنجه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صـــورت نهـــال ربېـــي د مـــرګ اره
لا تـــر څـــو يــې د دنيـــا پــه مــال غــره[1]

مل دښمن، غل در پسي بار دئ لوېدلئ
پــر دا لار تېرېــده ګــران، ځــان کــړه جــره

ولـي زړه پـه مـال فرزنـد تـړې بـې بختـه
بـې لـه خدايـه دي بـل ځـای نشـته اسـره

د تـــن نخـــل د اجـــل بخـــار پربباســـي
دا نفـــــس لكـــــه ارۀ دوســــــــره

د دغـو مېـوو حسـاب بـه سـبا غـوارې
دا چـې نـن خـورې سـېب، انـار و سـنتره

سـتا لـه پـاره خـالق لمـر را خېژولـئ
تـــه د ده بنـــدګي نـــه کـــوې ذره

۲۷۴ لـه حميـده سـره آس د شـعر نـه ځـي ۲۰۳۷
کـه "حنـان" پـه حـرص مځکـه کـړي پـره

کـه مـي سـترګي شـوې[۲] د وينـو فـواره
خونخـور خيـال يـې بيـا را نـه غـئ دوبـاره

دُر پـه غـوږ کـي د مهرويـو هسـې زېـب کـه
لكـــه بربښــي پـــه ســـحر کـــي سِـــتاره

تـل مـې دئ د زړه آرام پـه اضطراب کـي
د طفلانـــو آرامګـــاه وي ګهـــواره

دا زمـــا د ســـوز نـــالي اثـــر پـــر وکـــړ[۳]
چـــي لـــه ســـنګه څخـــه وزي[۴] شـــراره

چـي لاس و خيـژي لـه ځانـه آرام مـومي
دريــــاب اچــــوي مُــــرده پــــر کنــــاره

د دلبــــر لــــه ملاقاتــــه ليــــري نــــه ځــــم
کـه مـي روح او دا زړه يوسـي يكبـاره[۵]

۲۷۵ چـي لـه خيالـه خـالي نـه شـوه د بتـانو ۲۰۴۴
د "حنـان" سـينه بـه خـود کېـده[۶] پـاره

مړ شـوم زه دا سـتا لـه غمـه بـاور نـه کـړې نـا بـاوره
آئينــه د رخســـار راوړه زمـــا و خولـــه تـــه برابـــره

اخلـه بـاج لـه خوبرويـانو ، د دې عصـر لـه ترکـانو
چي پـه دا زمـان کـي[۷] واړه سـتا رعيت دي دلاوره

اې قاصده د خدای روی دئ، د يار ولي هسې خوی دئ[۸]
چي په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مـي وره[۹]

قتلـوه رقيبـان واړه، خـون يـې نـه دئ در پـه غـاړه
د خنزيـــر قتـــل روا دئ پـــه کتـــاب ســـره دلبـــره

اې زړه خوشـي هـوس کانـدې، د دلبـر د تـورو زلفـو
پــه دا هســې ښــامارانو ويســا مــه کــړه پــاړوګره

زړه يــوه قطــره د وينــو زياتــه نــه ده حيرانېــږم
چي چشمه د وينو ولي زمـا لـه سـترګو ځـي يكسـره

۲۷۶ پر مرګي دئ ستا له غمه، يو وار ورشه عيسٰی دمه ۲۰۵۱
د "حنـان" لـه حالـه لـږ څـه خبـر و اخلـه نـا خبـره

چي ګېسـو دي پـه رخسـار کـړه را خـواره
پــر خــاطر بانــدي مــي پربوتــه تيــاره

د اميـد کښـت بـه مـي کلـه را پخېـږي
چـــي دي وربېـــه د ظلـــم پـــه لاره

د فلــک د بــاغوان لاس د پرېکېــدو دئ
پــر جهــان چــي[۱۰] د ببلتـون تخـم کـاره

(۱)دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چي زړه و روح مي يووړه يکباره ". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کي. (۸) چاپي دېوان: ولي هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه ". (۱۰) چې = چي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده چــي یــې د زړو د ښــکار کولــه
ســـترګو[۱] زړه زمــــا اولــــه وڅــاره

کــه یې و وینـي دوزخ ور تـه حیران شـي
ستا دغـم پـه لمبـو سـوي تـور سـکاره

دغـه سـتا لـه ډېـره جـوره ګلرخسـاره
تـل مـي[۲] ځـي لـه خـولې لمبـې د تنـاره

۲۷۷ پـر"حنـان" بانـدي بـه څه رنګه تاخت نه کـه
رقیبـان دي کـړه د عــیش پـر آس سـواره ۲۰۵۸

اوري لــــــه ګفتـــــــاره[۳]...................
هـــــــــــــر طـــــــــــرف......................

پــه ګلشـــن کښــي یــې نــرګس سـتر.....
هــر سـحر یــې ګـل سـبق وړي لـه رخسـاره

چـــي کفـــر تـــه عـــالم ځکـــوي پـــوهېږم
تـــار د زلفـــو یـــې کـــم نــه دئ لــه زنــاره

بـــوی د زلفـــو چـــي صـــباح پـــر ملکـــو...
مشــک یــې ویاســته بــالفوره لــه تــا تــاره

پـه لاجـوردو د قـرآن جـدول ښـه زېـب کـه
د مـخ حُسـن یـې پـه خـط شـي نمکـداره

شـوخ بېباکـه چـي پـر هـر لـوري تـاراج کـه
دی د زړو پــــــــــه وړو فــــــــــــارغ.......

۲۷۸ زه"حنـان" تـر کمـه ځـان ځنـي نګـاه کـړم
عقل وړي پـه مړاویـو سـترګو لـه هوښیاره ۲۰۶۵

تــوري زلفــي دي پــر مــخ نمــایي دلبــره
کــه نــوروز دئ[۴] شــپه و ورځ شــوه برابــره

مـړ ژونـدی دا سـتا د سـترګو پـه کاتـه شي
د بــادام شـــکوفه زېـــب لـــري تـــر بـــره

د وفـــا تـــرک دي لـــه ډېـــره نـــازه وکـــړ
د ســـایې ونـــه خـــالي وي لـــه ثمـــره

ســتا د مــخ حُســن لــه زلفــو مســتغني دئ
و مسـلم تـه کومـک نـه شـي لـه کـافره

پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کـړم
دا بـــلا راغلـــه پـــر ځـــای لـــه کومـــه دره

پـه تـش خیـال یـې روح لـه تنـه څخـه وزي
دا کاکـل نـه دئ ضـابط مـار دئ دوسـره[۵]

۲۷۹ چـي پتنـګ پـه شـپه[۶] نـاحق وژنـي "حنانـه"
شـــمع هـــم نـــه پاتـــه کېـــږي تـــر ســـحره ۲۰۷۲

له کمـزوري چـي څـوک شـی اخلـي پـه زوره
ارمـان دا دئ چـي پیـدا نـه وای لـه مـوره

چــي د مــار پــه شــان ازار کانــدي د خلقــو
د افعـي پـه دود بـه سـر باسـي لـه ګـوره[۷]

چي یې باد د مغروری ګرزي په سر کښي
د حُبـاب پـه شـان کاسـه یـې شـي نسـکوره

ایمــان دُر دئ امانــت او شــیطان غـل دئ
لـه دې غلـو[۸] څخـه خپـل دُر همېشـه ګـوره

مـدد مـه غـواړه لـه چـا، کـه جبرائیـل وي
چـــي خلیـــل رنګـــه ســـالم ووزې لـــه اوره

ولـي نـه اخلـې عبـرت پـه سـترګو ځیـر شـه
چـي تـر تـا کشـران مـړه شـوه[۹] پـه زړه تـوره

۲۸۰ هـر سـړی غمخـور لـري پـه حادثـه کښـي
"حنـان" بـې تـا بـل څـوک نـه لـري غمخـوره[۱۰] ۲۰۷۹

---

(۱) چاپي دېوان: خیال یې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځایونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خه به وایم ستا د خط له شرو شوره　　پر خاطر مي کړه د چین نافه نسکوره
تر قدم لاندي بې(1) زه دواړه لېمه ږدم　　د یار خیال چي را ولم د زړه تر کوره
د غمزې غشی یې(۲) تېر تر سینه وزي　　امان غواړه د پېژۍ لیندۍ له زوره
له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه　　سپلني ژاړي چي لیري شي له اوره
په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم　　لېونی کله ببربړي له پېغوره
په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي(۳)　　بل علاج یې نشته، نشته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱　　که یار غواړې ما سوا له یاره پرېږده
اي "حنانه" د خپل یار په رضا بنوره　　۲۰۸۲

ستا په غم کې(۵) ژبه لال شوه له تقریره　　پس له دې مي ګذران دئ له تحریره
په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو　　اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره
امیدوار یې کړم و وصل ته ستا زلفو　　چي په شپه کې دعا نه وي بې تأثیره
چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه کړه(۶)　　آه فریاد که خوشي کاندې بې تدبیره(۷)
چي هر دم مزری د هجر ورته ګوري　　لا به نه وي د عاشق چهره تغیره
نخجیران د زړونو(۸) پرېواته له شوقه　　چي یې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره(۹)

۲۸۲　　په دولت کې د ځوانۍ یې رحم بویه
مین شو پرتا "حنان" په سپینه ږیره　　۲۰۹۳

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره　　زر به زر به لکه نمر شي جهان ګیره(۱۰)
د هجران تېغ دې په لاس دئ قتلول کړې　　حذر نه کوې له ځوانه نه له پیره
اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه　　صبر کړم چي له همه وو شي دلګیره
د بوسې خواست دې د خط په وقت کې بویه　　چي په شپه کښې دعا نه وي بې تأثیره
په عالم کښې له عالمه جدا ناست یم　　مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ویره
ستا بانو د چا په زړه نه دئ بنخ شوئ　　نه خلاصېږي هیڅ نخجیر له دغه تیره

۲۸۳　　پس له دې "حنان" مجنون بولئ یارانو
نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره　　۲۱۰۰

بې تا خه کوم صحرا و بوستان(۱۱) دواړه　　په کار نه لرم بهار و خزان دواړه
چي هرځای کښېنم له غمه آرام نه یم(۱۲)　　عشق دې یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه
ستا د لبو و سرخۍ ته حیرانېږم　　چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه
حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو　　چي لري په لاس کي تیر و کمان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به یې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ یې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج یې په جهان کښې نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کې. (۶) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وی له آه بې تاثیره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کږې وروځې توري سترګي سره ګوره   بل څه نه دي بلکې قوس و مېزان دواړه[1]
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کي   چي ګل خيري کړه لمن و ګرېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کي[2] حق غواړه "حنانه" ۲۱۰۷
در پسې دي مدام نفس و شيطان دواړه

له جادو د تورو سترګو[3] امان غواړه   آبادي د زړه کړي يو ساعت ويجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري[4]   په يوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کي[5]   په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چي هر دم يې زړه ګنډم دا پاره کېږي   دا سينه مې[6] له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که[7]   د آهو چي کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي   مرغلري بې دريابه نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ويوست[8] ۲۱۱۴
ورته راوړئ د اشناى د ژبې لاړه

دا دنيا و مافيها چي وينې واړه   ثبات نه لري هرګز مه پسې ژاړه
(وَ اِذَا حَكَمتُم بَينَ النَّاسِ) واروه   حق باطل سره جدا کړه مه يې نغاړه
مدامًا[9] چي لکه باز غوښې د قام خوري   عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوي نوي قصرونه خبر نه يې   نن سبا دي ابادي وينم ويجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږي   د دنيا پر لانده پاڼ باندي ولاړه
مور و پلار عزيز په هيڅا دي بنه نشته   لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ شپه و ورځ پسي ژړا کوه "حنانه" ۲۱۲۱
د همزولو قافله درځخه ولاړه

وايه نه شي و بېغم ته غم د زړه   څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه[10]
ما سوا مي له خاطره کل بېرون کړه   چي مي خيال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مي پښې زخمي د عشق په لارکي   چي ايښوو به مي هر ځاى قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ   په تدبير نه نيوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي   و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قيامته به پر پښو باندي سم نه شي   چې[11] و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چي جفا له ترکو ويني پسي ځغلي ۲۱۲۸
نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه

---

(۱) اصل: "په يوه ځاى کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي ديوان: د مجاز له ميني. (۳) چاپي ديوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي ديوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي ديوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي ديوان: دا سينه هم.
(۷) چاپي ديوان: نو نور څه که. (۸) چاپي ديوان: حنان له برمه پرې يوست. (۹) چاپي ديوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه   ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه
د قلم په دود مي توري ویني قی کړې   هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه
تر قاصد دي جارېدم و پېژاند نه شو   چي راتئ و تا تي(۱) مخ و ما تې شا کړه
تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل   اوس هغه پخوا کړده فلک را بیا کړه
بي عرضې د هجران هسي رنګ(۲) ضعیف کړم   چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه
ته لري زکوة د حُسن زه حقدار(۳)ه   ستا د حُسن دروېزه کوم څه را کړه

۲۸۸ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کي
چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ۲۱۳۵

نقاب وا خله یو وار مخ لکه آفتاب کړه   باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه
و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه   په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه
لکه خوار کړم هجر هومره وصل غوارم   د هجران ورځي له ما سره حساب کړه
نېکنامي را خخه تللي ده بدنام یو   اي ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه
ستا له غمه په خپل عمر یم موړ شوئ   د غضب(۴) تبغ مي په وینو کي خضاب کړه
په مجلس کي چي زاهده یار ساقي وي   د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

۲۸۹ په مجلس کي چي د یار می خوري "حنانه"
که شي پېښ(۵) د فرشتي وزر کباب کړه ۲۱۴۲

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه   ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه
جوش د ګل نژدي شو وخت د پیالي راغئ   خار په سترګو کي د غم او د حسرت کړه
د ګلزار سیل د مى تر نشه زیات دئ(۶)   د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه
ښادي راغله استقبال لره یې درومه   عیش مېلمه دئ یو څو ورځي یې عزت کړه
وخت د ګل و د پیالي د صراحي دئ   ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه
زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه   دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه(۷)

۲۹۰ بلبل موړ د ګل په دید شو اي ګلرخه
"حنان" هم او به د لبو په شربت کړه ۲۱۴۹

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه   ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)
تمام عمر به شیرین در باندي تېر شي   د مچې په دود مدام کښت د ګلزار کړه
چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم   ته هم توی د ندامت اوښي سهار کړه
که د حشر په عرصه کي امان غوارې   دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تي = و تا ته يې، و ما تې = و ما ته يې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دېوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګۍ دئ". (۴) چاپي دېوان: د غب غب تبغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (۶) چاپي دېوان: "د ګلزار وصال تر می تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیامت د ترازو کاني کم نه دئ		ملامتو لره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې		توښه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱		چې شفیع د هر عاصي دئ په محشر کې		۲۱۵۶
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه		له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه		ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواره د عاشقانو څه قوت شو		د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سر ورکړه شو		زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که		ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو		خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲		هره خوا آه و فغان د رنځورانو		۲۱۶۳
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه

د ګلرخو وصلت غواړي(2) جستجوی کړه		د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې		په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دې مطلب وي		د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چې راولې د زړه تر کوره		په قدم کې یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس وورکې		له اوله د غه زړه(۳) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کې غواړې واړه پربږده		بې له دې چې د ګلرخو(۴) ګفتګوی کړه

۲۹۳		عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه"		۲۱۷۰
لکه زلفې د نګار تواضع خوی کړه

که دې زلفې اسیران لري تازه		ته هم څه دلبري کړه په اندازه(۵)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه		هر ستم لري هر جور اندازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه		چې له تارې(۶) وي د زلفو شېرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کې		بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو		زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېونی دئ		په صحرا کې نه تړي څوک دروازه

۲۹۴		د "حنان" ترقلم بیا شکري اوري		۲۱۷۷
چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه

---

(۱) دا غزله په چاپي دیوان کې نشته. (2) چاپي دیوان: غواړه. (3) چاپي دیوان: خراب زړه. (4) چاپي دیوان: بې له دې چې له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دیوان کې نشته. (6) له تارې = له تاره یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه استهزه ... مـه لـه دوي سـره د بحـث آس تېـزه[1]
لمرچي ګرزي کورپه کورکچکول پهلاس کي ... دا کـــوي د دوی د حُســـن دروېـــزه
و کتــو تــه يــې د ســترګو حیرانېـږم ... چـي مـې[۲] ګـل هډونـه کـړه رېـزه رېـزه
د خط زغره، د ناز آس، د وروځو تُـوره ... جنګ تې[۳] واخسته په کین د قد نېزه
په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع ... پـر دفتـر د جمـال کـړي جـائزه
پـه ديـدن مـي زړه پـاره شـو نـه رغېـږي ... زخــم لا خرابــوي الـمــاس رېــزه

۲۹۵ سـخندان چـي واروي سـتا شـعر "حنانـه" ۲۱۸۴
بـې تکليفـه بـې[۴] د غـوږ کـړي آوېـزه

لـه خوبـانو سـره مـه کـړه استهزه ... مـه لـه دوی سـره د بحـث آس تېـزه[۵]
خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ ... بــې نمکــه طعــام نــه لــري مــزه
چي وفا غـواړي په عشق مجازي کي ... د بادرنـګ لـه بـوتي غـواړي خربـوزه
دا مـي نـه درلـود د يـار د وصـل قـدر ... چـي هجـران مـي کـړه هډونـه را رېـزه
د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه ... کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه
دا لــه خيالــه د ګلرخــو نــه دئ ځــه دئ ... چـي لېمـه مـي شـوه پـه وينـو کـي بـوزه

۲۹۶ څه کوښښ کوې د قتل په اسباب کي ۲۱۹۱
د "حنـان" د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه

تنهــا نــه يــم زه بــې آب د زړه لــه لاســه ... عالمونــه دي خــراب د زړه لــه لاســه
په دفتر کي بـه ځـای نـه شـي[۲] کـه يـې کـاږي ... چـي ګيلـي کـړم درحسـاب د زړه لـه لاسـه
چيرتـه و وينــي يــو مـخ پسـي مـي بيـايي ... پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه
پـــه اميـــد د نمکـــين دلبـــر مـــدام يـــم ... د هجــران پــه اور کبــاب د زړه لــه لاســه
پـه کوڅـه د بـدنامۍ کـي چـي يـې ګـډ کـړم ... راتــه شـــوئ دا خطــاب د زړه لــه لاســه
زه دلــي دی پــه کوڅــه کــي د يــار ګــرزي ... يــم هرګــوره پــه عــذاب د زړه لــه لاســه

۲۹۷ بـل څـه نـه دي زه "حنـان" چـي مـدام سـوځم ۲۱۹۸
د هجــران د اور پــه تــاب د زړه لــه لاســه

پر سـپين مـخ يـې خط پيدا نشـته تـر اوسـه ... دا سـبزه پـر دا صـحرا نشـته تـر اوسـه
پـه مـاتم د خـط يـې زلفـي نـه دي سکښـتي ... پـر سـپين مـخ يـې لا غوغـا نشـته تـر اوسـه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل ځخه را نقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۲) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ
دا تیاره پر دا رونا نشته تر اوسه
مشق د قید یې[1] په مکتب کې د خط کم دئ
پر کاغذ یې دا انشاء نشته تر اوسه
هر رنګ سترګي یې و مخ ته دي حیراني
پر آئینه یې لا هوا نشته تر اوسه[۲]
دا د مخ ګلشن یې هسې رنګ تازه دئ
د ریحان د ګل ګیاه نشته تر اوسه[۳]
پر مهتاب یې لا هاله له خطه نشته
احاطه پر قمر ستا نشته تر اوسه[۴]
باد د خط څراغ د خط نه دئ ګل کړئ
له دي شپې یې لا پروا نشته تر اوسه[۵]

۲۹۸
زړه به کله ځني پرې زما "حنان" شي
پر سپین مخ یې خط پیدا نشته تر اوسه[۶]
۲۲۰۷

د یار د زلفو نسیمه راشه
مشک عنبر دي را باندي پاشه[۷]
خاوري د یار د قدم را واخله
زما په سترګو کې توتیا شه[۸]
د زړه غونچه مې په تا خلاصېږي
بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه
مومیایي د ماتو اعضا شه
د هجر درد یم ریزمریز کړئ
د دغه درد مې ته مسیحا شه
رقیبه راشه چې سوله وکړو
جنت دي ستا وي، کوڅه یې زما شه

۲۹۹
پر وخت د بوس یې حیا مانع شوه[۹]
"حنان" یې جار تر نازو ادا شه
۲۲۱۴

سر و قد ه موی میانه راشه[۱۰]
د رنځورو زړو درمانه راشه
چې طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته
تر طوطي شیرین زبانه راشه
چې دي زلفي لکه جیم پر ملاکړې دي
خوش اندامه میم دهانه راشه
چې مخموره له شرابو برایي شوي[۱۱]
هیڅ خبر نه یې له ځانه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د بانو ولي
شَست دي صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سیال د حُسن نشته
له کشمیره تر ایرانه راشه

---

(۱) چاپي دېوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۳) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کي نسته. (۲) د چاپي دېوان مقطع د وزن په لحاظ بابېز وه ځکه مي حاشیې ته را نقل کړه:

لار د رحم لا خط نه ده تر سر ببولې
له حنانه چي و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دېوان:

د یار د خواوی نسیمه راشه
مشک و عنبر دي را باندي پاشه

(۸) چاپي دېوان:

د قدم خاوري دي بولم یاره
زما په بستر کي ژر توتیا شه

(۹) چاپي دېوان: مانع شه. (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ. (۱۱) ب: برائې ئې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰۰ بلبلان د ګل پر مخ باندي چغېږي ۲۲۲۱
بې تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه

په ژوندون یو وار له عقله بېګانه شه   نور ورځه له هغه یاره هم خانه شه[1]
بارګاه یې د دویي له نقشه خلاص دئ   غواړې هلته ورسېږې یګانه شه
د عشق لار رهبري نه غواړي له عقله   که عاشق یې هنر پرېږده دېوانه شه
رند عاشق لره بهتر ترعاشق نشته   عشق کوه له خپل ځانه بېګانه شه
هسي نه وایم چي تل په دغه رنګ شه   ګاه بلبل شه د چمن، ګاه پروانه شه
د دنیا طالب انثی عقبا خنثی دئ   ته طلب د دواړو پرېږده مردانه شه

۳۰۱ د دنیا حب سر د کل خطا "حنانه" ۲۲۲۸
ځني واخله لاس، طالب د جانانه شه

خیال دي یو وئ[۲] په تاراج له ما دلرېشه   دا د صبر متاع کمه وه که بېشه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فریاد کړم   د تقوا خرقه یې وکښه له درو ېشه
زما په باب د عشق خواري ده اې ناصحه   دا د پند څرخي دي بس که[۳] مه یې وربشه
له رقیبه څخه نېک خلقت محال دئ   له زنبوره څه فایده ده بې له نېشه
مخ دي و یاسته د خط په محصلانو   صد ساله شیخان یوه ګړۍ له کېشه
خبر نه یم چي په عشق کي وړاندي څه دي   نرۍ لار کړه نالیدلې خدای را پېښه

۳۰۲ اې "حنانه" صبر وکړه مراد به مومې ۲۲۳۵
د فلک ژرنده په وار ده پس و پېشه

د مخ ګل لره دئ تل خزان له خطه   دې کښتۍ ته رسي دا توپان له خطه[۴]
پر تېر شوي کار لاس نه رسېږي ځکه   نوخطان دي[۵] همېشه پښېمان له خطه
د ګل پاڼي په خار کله خرابېږي   لکه مخ د هر ګلرخ ویران له خطه
په سل جوره یې د حُسن ملک خراب کړ   نه مي و په زړه کي دا ګُمان له خطه
لکه بد خط چي پر ښه کاغذ رقم که   و ښه مخ ته هسي رسي[۶] زیان له خطه
چي شکرو د بوسې ارزاني وکړه   د مخ ښهر ته راځي کاروان له خطه

۳۰۳ که یې سل خاره د خط په صورت څرخ شي[۷] ۲۲۴۲
ګرزولای نه شي مخ "حنان" له خطه

یو دي نه وړه شم له ځانه دربغه دربغه[۸]   هیڅ تو ښه له دې جهانه دربغه دربغه

---

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: یوور. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په ردیف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرویان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دریغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بازاره د دنیا دي څه یو نه وړه — هیر له زیانه له نقصانه دریغه دریغه
وادي نه خیسته دوا له دي بازاره — هسي ولاړې بې درمانه دریغه دریغه
د سفر د توښې زېرمه یو څو ورځې — وکړه وخت دي دئ نادانه دریغه دریغه
چې فردا دي(1) نامه درکاندي په لاس کښې — ستا کاغذ ډک له عصیانه دریغه دریغه
چې پله دي د ګناه هورې درنه شي — فکر نه کړې له مېزانه دریغه دریغه

۳۰۴ پـه دنیا کښې دي عمل د ښو و نه کړ
خالي لاس ولاړې "حنانه" دریغه دریغه ۲۲۴۹

چې غمزه وکرشمه ناز دلربا که — توري سترګي یې په کښه(۲) د زړو بلا که
توري زلفې په درازي د خضر عمر — او لبان دي(۳) د مسیح د درد دوا که
باریکۍ ته یې د ملا وښته حیران دي — تنګه خوله یې پر غونچه باندي خندا که
یو کاږه کاته یې دواړه ګونه ارزي — چې نظر د سترګو یو وار تر قفا که
مرجان زړه له وینو ډک دئ(۴) ستا له لبو — خجالت دي له غاښو دُر یکتا که
له خدا ستا د مړاوو سترګو(۵) صحت غواړي — چې نرګس عصا په لاس ولاړ دوعا که

۳۰۵ نه کړې ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو
دغه ستا د مخ لیدو(۶) "حنان" ګویا که ۲۲۵۶

هیڅوک نه که هغه کار چې خدای رضا که(۷) — د قرآن تعظیم د پاره د طلاکه
دا اطلس چې پر مکه دئ غوړولئ(۸) — که په دېر کښې وي هلته اقتدا که
د جبریل له سره وړي بګړۍ د عقل — له غروره و کلام الله ته شاکه
هر عالم چې له امیره سره کښېني — ناروا له خوشامده ور دوا که
ګدای نه پرېږدي د خدای پر لاري باندي — و غني ته تواضع په خمه ملا که
و خپل عیب ته یې فهم نه وي چې زه څه کړم — شي ببغمه چې د بل عیب رسوا که

۳۰۶ د قرآن سماع واجبه ده "حنانه"
غوږ پرې نه نیسي، غزلو ته هوا که ۲۲۶۳

بېلتانه دي هسي و یستم له واکه — چې وهي مې هرمېږی و مچ بېباکه
لیاقت زما د سر کله شته هومره — چې وصلت غواړي مدام ستا له فتراکه
ستا د حُسن اوازه خط کړه بلنده — شعله پورته شوه د اور له دې خاشاکه
چې یې ستا په جدایي و ازمویلم — د فلک به(۹) اوس چاودلې وي تناکه
سره لاله به مې له قبره څخه زېږي — که مې یو وار یار(۱۰) ګُذر وکړ له خاکه

(۱) ب: چې صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وکښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان یې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار دید. (۷) کَ. (۸) ب: ... چې پر کعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: که مې یار یو وار.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې(۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي هسې شان مې زړه و تلئ دئ له واکه

۳۰۷ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه ۲۲۷۰

سپړېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو(1) بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده(۲) مرم خدای را خبر دئ چې د یار د زني خوند څه لره(۳) سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه آیني لره پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بېمارۍ یې زړونه یووړه دا ستا سترګي(۴) عجب مکر عجب فرېب که

۳۰۸ چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که ۲۲۷۷

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه(۵)
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولي تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور که د ژوند کوته دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ... (۲) نشته د بد بختو په دریاب نه شوه کاسه د ... (۷) ډکه

۳۰۹ هیڅ پوښتنه مغرور یار باندې و نه کړه
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه ۲۲۸۴

په هر زړه کښې چې د عشق خوبونه(۸) لار که هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي(۹) طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګي نه خېژي هرګز له خپله خطه لکه چرته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زېږي چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

۳۱۰ که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که ۲۲۹۱

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱)چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴)چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به یې.(۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چـي لـه رمـه د آهـو يـې ګـهـواره ده — هغـه طفـل ځـه آرام زمـا پـه بسـتر كـه
ما وې حال بې(۱۰) د بيمارو ستركو كاږم — د بيمـار د رګ طـپش تـار د مسـطر كـه
هنرمنـد تـه لـه هنـره خطـر(۱۱) رسـي — د صـدف كښـتـۍ توپان آب د ګـوهر كـه
څه حاجت ستا باڼوګان(۱) لري په زړه كي — چـي محـراب تـه د ابرويـو تـل نظر كـه
كـه د مـات لښـكر اميـد د ظفـر نشـتـه — مات مژګان يې لا د زړونو ښكار بېشتر كه(۲)

۳۱۱ — پـه صـندلو سـر درد وايـي وركېـږي
صندلي رنګ د "حنان" زيات درد سر كه — ۲۲۹۸

د ګلرخـو لـه قربتـه څـوک پرهېـز كـه — لـه څراغـه پروانـه كلـه ګُرېـز كـه
د ديدن طاقت يې هيچا څخه نشته(۳) — چي په ناز د تورو ستركو خنجر تېز كه
لا يـې سـتركي د صـياد نـه وي ليـدلي — د هجران قصاب يې غوښې رېز مرېز كه
چي په سِر د جهان پوه شو هغه ژر ولاړ — له مكتبه طفل ځي(۴) چي سبق تېز كه
ضـرر رسـي لـه هـم جنسـه پـه دا عصـر — ښيښه ګوره چي له سنګه ډېر پرهېز كه
د ګلرخـو پـه ديـدن عاشـق ګويـا شـي — د ګلانـو پـه موسـم كـي بلبـل رېـز كـه

۳۱۲ — كـې(۵) د لبـو و بوسـې تـه نـه رسـېږي
اې "حنانـه" تـور كاكـل يـې دسـتاويز كـه — ۲۳۰۵

كـوم ګلـرخ دئ چي بيـا سـيل د چمـن كـه — چي بلبل په ذوق و شوق هسې ګفتن كه
كې(۶) د لبو د شهيد خاوره مار وخوري — د حيـات اوبـه بـه تـويي لـه دهـن كـه
خپلي سـتركي يې و خط ته دي حيراني — كـه آهـو دئ پـه سـبزه كـي چريـدن كـه
تـوري زلفـي(۷) يـې بـاج اخلـي لـه سـنبلو — دغه سـپين رخسـار يې ناز پرنسـترن كه
كوم شوخ چشم نن په سيل د صحرا ځي — چـي آهـو تـر پخـوا مشـق د رميـدن كـه
كـه شـاهان تـاراجوي پـه زور ملكونـه — خوبرويان د زړو تاراج(۸) په ښه سخن كه

۳۱۳ — څه تعريف(۹) د هغو غاښو كړې "حنانه"
مسـخرې مـدام پـه دُرو د عـدن كـه — ۲۳۱۲

چي د ناز پر آس جولان هغه پادشاه كه — هغـه څـوک دئ چي جلـب د آه نګـاه كـه
د ګلرخـو قربـت مـومي غونچـه طـوره — د زړه وينـي چـي غـذا سـبا بېګـاه كـه
نصيحت د چا په كار نه دئ په عشق كي — جاهـل پيـر مريـد يـوه ګـړۍ ګمـراه كـه
چي دښمن شي(۱۰) ملايم احتياط بويه — پـه نرمـۍ اوبـه د لانـدي، كـار د كـاه كـه
خپلـه غيـږ چـي خـالي ويـنم ژړا راشـي — پـه هغـه دم چي هالـه پـه غيـږ كـي مـاه كـه

---

(۱)چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښكار لا بېشتر كه. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د ديد طاقت يې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مكتبه ځي هلک. (۵)، (۶) كې = كه يې. (۷) اصل: توري ستركي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چي تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د باڼو ګانو　　د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

٣١۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه" ٢٣١٩
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که

له غروره چي و لوړه(1) ته خاته که　　عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ　　پتنګ پته خوله(۲) په اور کي الواته که
چي دي خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم　　روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په یوه نظر مي زړه پاره پاره کړي(۵)　　د تېرو تورو ګذار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مي په دماغ شي　　چي دي خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له وني مېوه وخوري　　هر عاشق چي د معشوق(۶) د زړه ساته که

٣١۵ ګمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري ٢٣٢٦
چي "حنان" به ستا له دره جار واته که

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که　　مخ دي کور(۷) د آئیني پري خانه که
چي دي خیال د خط و خال ساتم په زړه کي　　عاقبت به مي له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو　　مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چي توسن د هوا میل که و تاخت ته　　ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تا زیانه که
چي زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ　　په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چي د تنګي خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)　　ځني پاته صومعه و بُتخانه که

٣١٦ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه" ٢٣٣٣
یو ساعت به یې فلک دړ ویرانه که

څو عاشق د میني اور لکه دود نه که　　د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسي رنځ دئ د عشق رنځ ورځه طبیبه　　په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هردم کېږي له عاشقه هسي چاري　　چي په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو　　چي پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي　　په پیرۍ دندامت او ښي سود نه که
هر چي خدای که هغه کېږي، هیڅ سړی به　　قسمتونه د چا بود و نابود نه که

٣١٧ مخامخ چي خپل اشنای ورسره ناست وي ٢٣۴٠
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که

---

(۱)چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مي زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چي د عاشق. (۷) اصل: مخ دي اور. (۸) ژربې=ژربه یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چي پېښ شي ستا د تنګي خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: چي کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښنو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ثوک چي د ګلرخ هواداري که   له چشمانو دي د وینو رود جاري که
و نخچیر ته د خپل زړه په دا حیران یم   چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري که
حذر بویه له نیم خوابو سترګو ولي   له غلافه کښه(۱۲) د تېغ زخم کاري که
د باڼو خنجر د قد نېزه خط زغره   سپور د ناز پر آس د قتل تیاري که
و دا مکر تې(1) د سترګو حیرانېږم   چي د زړونو لوټول په بیماري که
په اول قدم دي سر ورته پېشکش که   هر سړی چي د ښه مخ خریداري که

۳۱۸ چي د عصر بتان حُسن په زر پلوري ۲۳۴۷
دا "حنان" دي اول خوبنه بېزاري که(۲)

ثوک چي مینه په راستي که   ژر په لاس د عشق هستي که
هغه کار غني کړای نه شي   چي عاشق یې په نیستي که
د عشق ځای معین نه دئ   مسلمان بُت پرستي که
د عشق بوی چي په د ماغ شي   تر بار لاندي اوښ مستي که
چي د عشق سواره پر را شي   نور(۳) د عقل آس سُستي که
ثوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴)   د مېړه کار تنګدستي که

۳۱۹ "حنان" عشق له واکه(۵) ویوست ۲۳۵۴
چي رضا یې په پستي که

ابرو خم مژګان خدنګه   برې ثوک وړي ستا له جنګه(۶)
تر اورنګ یې دماغ لوړ شي   چي یې کښېني ته له ځنګه
په مزاج دي نه پوهېږم   له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کي   چي نوش کړم پیاله له بنګه
که یې اخلي تا ته ښایي   باج د حُسن له فرنګه
له غیرته ستا د خولي شوه   غونچه هسي په زړه تنګه

۳۲۰ د عشق خوی "حنانه" زده کړه ۲۳۶۱
په سکوت کي له پتنګه

برې ثوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه   هر باڼو دي تېز ویشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښیښه د طفل په لاس ورکړه   کې(۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنګه
په آرزو کي د وصال د کوم ګلرخ دئ   چي مي مځکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مي هومره پروت د غم غبار دئ   چي آئینه مي شي په دید ډکه له رنګه
دا یې ستا خوله و لیدله په ګلشن کي   له دا غمه چي غونچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تې(۹) سترګو ثه حیراني ورکړه   چي آهو یې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته یې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوبن په بېزاري که ".(۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ویوست. (۶) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که یې. (۹) تې = ته یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ ۲۳۶۸
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه

د هجران سپرو دي هسې کړم پایماله — چې فارغ یې کړم د عیش له وصاله[1]
زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ — لکه وکه په مکتب کې مرغه ځاله
خپلې سترګي حظ له خپله خطه اخلي — غزاله وي په سبزه سره خوشاله
له ساده مخه طمع د بوسې مه کړه — هلته خواست کوه چې خط شي دوه مثقاله
تر سینې یې زړه معلوم په نزاکت دئ — لکه کانې جلوه که له آب زلاله[2]
که هر څومي در ته کړې زارۍ جګیّه[3] — خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له[4] جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه" ۲۳۷۵
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله — ماتوم توبه د میو په پیاله[5]
صبحدم د ګل ګریبان پاره پاره که — راشه ګوره د بلبل آه و ناله
عقل و هوښ صبر و ارام له سرې یوسي — خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله
شوخي سترګي دلبرې د خط په وخت که — په سبزه کښې ارام کاندي غزاله
غاښ یې هسې په سرو لبو کښې ښکارېږي — په پیاله کښې د لاله لکه ژاله
فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه — دغه زه یم چې خکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښې حیران یم ۲۳۸۲
چې "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله

زه به واوړم ستا له مخه څخه کله[6] — د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله
فکر مه کوه د یار د ملا په خیال کې — سودایي به شي په دا کې ځغله ځغله
مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسې[7] — د ابرو لېنده تر غوږه و ځکوله
زه و یار لکه دوې سترګې همسایه یو — یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله
دا کړې له کاږه بخته را رسېږي — چې مدام زما یوه ده ستا پر بله[8]
لکه خس د سېلاب[9] خلاص له ګمراهۍ یم — پر اوړو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي[10] ۲۳۸۹
چې په مرګ ولاړ شي[11] "حنان" رنګه بلبله

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۶) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو ځکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سېلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه ربنتیا راغله   که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴)   ژر ولاړ شو چې د هجر تنا راغله
ولي نه ژاړم له دې غمه سرې سترګي   چې د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(1) درته کوله له رقیبه   نه پوهېږم چي پر څه دي خندا راغله
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ   کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ   ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵   د ازل قاسم چي وېش کاوه د برخو
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳)   ۲۳۹۶

چي مي ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴)   بلبلانو مي پر سر زمزمه کړله
په تور خط دي ګلګون مخ نشو نما که   لکه زېب صحیفه وکه له جدوله
دا ته نه وې په چمن کښې سرو قده   و نشتر ته چي رعشه باد واچوله
چي غوښته مي تل رشته د اشنايۍ   د جفا مقراض دي یو وار وشلوله(۵)
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي   که دي یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم   خپله ږېره که زاهد نه و شکوله

۳۲۶   ستا له امره يې سر کله وو پېچلئ
چي یاري دي له "حنانه" پرې کوله   ۲۴۰۳

چي مي ستا د تور کاکل مینه کوله   ما پخپله بلا ځان له ره بلله(۶)
ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي   دا قصه ده تر قیامته مسلسله
له زېوره دي ښه حُسن مستغني دئ   آئینه د لمر فارغ وي له صیقله
د دنیا پر کل هستي مي قدم کښېښوو   ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله
ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ   د قرآن زېبايي کېږي له جدوله
مکدر يې طبیعت شي ګیله نه کړم   د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷   چي تعریف يې زه "حنان" د زلفو کاږم
زما په لاس کي قلم مار شي هزار ځله   ۲۴۱۰

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه   امید نشته د دې دور له دوامه(۷)
ژر به ورسې مقصود ته زه ضامن یم   په اخلاص د یار پر لور واخله څو ګامه
نه پټېږي عشق د صبر په پرده کي   د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه
چي سيالي دي کړه(۸) د یار له شوخو سترګو   ښه چي و نغښت په ځنځیر کي شوې بادامه(۹)
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه   دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړې   نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کي د دې غزلي همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کي راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سيالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کي شو بادام".

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲۸ هسې دُر پېيي "حنان" د يار د وصف ۲۴۱۷
چې په شعر کې د غلو نه ښوري زامه

عشق دي بيا راته زانګو کړه غر و سمه   که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه
چې پخپله عشق ته ځغاستي(1) ګيله مه کړه   دا متل دئ خود کړده دارو له کمه(2)
تن مې هسې کړ ضعيف د فراق اوښو   چې ګيله راته د شواره شو وه صنمه
ښاخ چې مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي   آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه
بخت په شپه کې ستا د زلفو خوب و نه کړ   چې پرېشان خوبونه وينم دا له کمه(۳)
غمجن زړه مې و ګلرخو ته خلاص نه کړ   ډک له ګرومه زړه به قبر له ورمه

۳۲۹ باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وينو ۲۴۲۴
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴)   زغلوې دا د هوس فرس تر کومه
و دې غوښت د زمکې سر په تجارت کښې   رغوې دا د کاروان جرس تر کومه
روح بندي دئ يو څو ورځې په جسد کښې   دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه
يو څو ورځې د توښې زېرمه په کار ده   بې بها عمر دې ځي عبس تر کومه
چې همزولي(۶) دي همه په مرګ تمام شو   ته غوره يې په دا نيم(۷) نفس تر کومه
عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه   په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ځان ته وکړه نصيحت "حنانه" ولې ۲۴۳۱
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېربږي پر ما خوار ستا له هجرانه   مسلمان يم رحم کړه نا مسلمانه
خيال دې ځي اوښې مې هم ور سره ولاړې(۸)   لکه دروې لښکر وروسته له سلطانه
له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹)   تر بانړو لاندې خنجر لري(۱۰) پنهانه
که راحت غواړې پر خوله باندې مهر کښېږده(۱۱)   سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چې شي خندانه
په ښيښه کې د امکان(۱۳) هره دوا شته   د عشق درد دوي چې فارغ دئ له درمانه(۱۴)
معشوق طفل چې په قيد د ضبط کښېوزي   چې شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې ۲۴۳۸
زنخدان يې له سرو ډک دئ "حنانه"

د يار جبين دئ تر لمر روښانه   خوله يې قطره ده له آب حيوانه(۱۶)
غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷)   لبان يې باج وړي له بدخشانه

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) - (3) له کمه = له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۶) - (۷) دا برخه له "ب" څخه واخيستل سوه. په قلمي نسخه کې نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان "خيال دي ولاړ اوښې مي هم ورپسې ولاړې؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښې د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښيښه کې د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۶) چاپي دېوان: "چشمه د حيات يې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چين پر مشکو".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېندۍ پر موټي زاغ د تصویر دئ … که يې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي يې بِه[1] د نرګس تر ګل دي … عُذار يې زيات دئ له ارغوانه
باڼو يې غشی وروځي لېندۍ دي … خطا يې نه ځي تیر له نښانه
زما په ژړا يې مخ تازه تر شو[2] … ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲ د يار جفا وي تر حد تېرې که[3] ۲۴۴۵
له عشقه لاس واخله میرزا "حنانه"

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه … بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په ماڼې ډېر معشوق نرمېږي … شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو يې غم زړه اوبه نه که[4] نه رسېږي … و صدف ته د ګوهر يوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښې ويني … عُنقا نه که په ګلشن کي آشيانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه … دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غيرته مي زړه سل ځايه اره شي … چي دي ګوتي په وښتو وهي شانه

۳۳۳ دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځير ته ۲۴۵۲
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه … شاه دئ که ګدای دئ که هوښيار که دېوانه[5]
زه قديم اشنا ستا د زړه ويني مي خوراک دئ … حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خويونه زده کړه … ولي چي پاتېږي پس له مونږ دا افسانه
خيال دا ستا د زلفو له ما خواب و ارام يووړ … کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ … پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړې پر ما توره تياره شوه … ما وړاندي ليدلې وه د تور طالع... کانه[6]

۳۳۴ وينښ يې ويده بخت شي د "حنان" زما دلبره ۲۴۵۹
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه[7] … سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لړمون له وينو په دا ډک شو … چي رنګ واخيست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تماشا لوړه هوا که … دا چي سروه پور ته کېږي له چمنه
له وطنه به مشک و باسي بې قدره … ستا د زلفو بوی که ورشي تر خُتنه
ستا له لبو سرې[8] هيڅ مناسب نشته … که ابداره عقيق راشي له يمنه
د نرګس سترګي حيراني ستا تر سترګو … مخ دي يووړه صفا يي له نسترنه

۳۳۵ د "حنان" له خولې که واروي[9] د يار وصف ۲۴۶۶
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه

---

(۱) چاپي دېوان: سترګي يې زياتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو يې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره يې. (9) ب: واوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبت دي آواره کړم له وطنه — وطن څه دئ، له خوراک له اغوستنه
بد خویي رقیب در وښوده بد خوی شوي — اخلي روغ سړی(1) مدام پون له پمنه
عیب نه دئ که له نازه لېوني شي(2) — مېوه نه کوي هرګز د سیوري ونه
شوخي سترګي ورېږي بهره له شوخه مخه — طفلان تل د ګل دستي وړي له چمنه(3)
د سهار سپېدې را وختي په شپه کي — که تر زلفو دي روښا ځي له ګردنه(4)
د احسان لاس که اوږده عالم به خپل کړي — پر د ېوال بتان محکم شي له روغنه

۳۳۲ پـه دیـدن د ګـل بلبـل هـردم چغېږي — ستا په دید "حنان" اشنا شو له سخنه(5) ۲۴۷۳

کښېنا ستـه یـي(6) کښېنوي سل آفتونه — پاخول یي پا خوي سل قیامتونه
چي د خط په خیال یي سر پر زنګون کښېږدم — تحویلدار شم د غمو په براتونه
قراري زما د زړه په نوي خط شي(7) — غزاله مومي آرام له مېږتونه
چي په تور و سپین(8) مي اړوي پوهېږم — چي کوي را باندي نور ازموینتونه
ستا له لوري مي زړه نه راځي دلبره — که کوم ورته هزار رنګه خواستونه
چي په بد را سره واوښتي(9) پوهېږم — چي دي غوږ کړه(10) د رقیب حکایتونه

۳۳۷ د ګلرخو مینه تند ره ده "حنانه" — رېز مرېز یي کړه د تن عمارتونه ۲۴۸۰

څه به وایم د شوخ چشمو له افسونه — چي تاراج یي کړه(11) د سلو زړو کورونه
خیال د چا د زلفو لار ده په کښي کړي — چي زړه سوری شو د ځنځیر له دي تاخونه(12)
چي د زړه پر زخم مالګي پاشي څوک دئ — په هیڅ رنګ نه که پروا د(13) چا له خونه
له غیرتي(14) د خط، زلفي پېچوتاب شوي — پېچه کېږي مدام مار له مېږتونه
چي رکاب یي د پېري له سترګو جوړ وي — په میدان کي بې پراته وي خود سرونه(15)
د تبجن د عشق دوا عناب د لب دي — دا نسخه مي یاده ده(16) له افلاطونه

۳۳۸ د اوبو ړغ ژرنده نه پرېږدي و وارته(17) — د "حنان" اوښو په خرخ کړه اسمانونه ۲۴۸۷

لړیي و وته له زړه څخه کینه — چي یي راکړه یو څو داغه پر سینه
چي یي خیال د لبو کړزوم په زړه کي — زما سینه شوه د یاقوتو خزینه
پس له دې مي په عوض د اوښو زړه ځي — چي اوبه لړ شي ګل دروميي تر چینه

---

(۱) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي. (2) چاپي دېوان: لېوني سوې (3) اصل: "طفلان تل وړي د ګل دستي له چمنه". (4) چاپي دېوان: "که تر زلفو یې روښا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته (6) چاپي دېوان: که یې ناسته وي (7) چاپي دېوان: "نوی خط یې ځکه زما د زړه پای بند شو". (8) چاپي دېوان: پر تور و سپین. (9) چاپي دېوان: را سره یار واوښت. (10) چاپي دېوان: چي یې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي (12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځیر له دې تاخونه". (13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غیرتي = له غیرته یې. (15) اصل: په رکاب کي یې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: یاده وه. (17) چاپي دېوان: وخوا بته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي
زړه مې خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چې یې تقسیم د برخو وکړ(1)
ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چې زاهد و ته د عشق خبري وایي
لکه جنګ لره چې باسي ارتینه

۳۳۹
د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او دېرینه
۲۴۹۴

ښه چې مې ولیدې په تن سیمینه(3)
مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې
آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو
زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه
ګوتې څه شی ده بې له نګینه
وروځې لیندۍ دي باڼو دي غشي
څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سېب ده
خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰
په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه
۲۵۰۱

تویوي مې په ستم بې پروا وینه
په جفا مې له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو
تویوم چې تل پر ځای د ژړا وینه
چې یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو
د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چې یې کړ ځان ستا له رخساره
ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ
د ګل توی کړه په چمن کې سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کې
له خندا سره چې قی کړه مینا وینه

۳۴۱
چې محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه
۲۵۰۸

ستا وصل مې نصیب شو که اختر دئ نازنینه
طالع مې یاري وکړه چې مې زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چې له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم
قیمت د ګوتې څه دئ چې شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که
له هسې سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کې ځای پیدا او له نه کړې
ممکن نه دئ غبار چې را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را ورې یاوه ګوی له خپله ګفته
خندا د زرکې وکړه رهبري له دې شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه وړ
د رانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲
چې کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولي غزاله راځي له چینه
۲۵۱۵

---

(۱) چاپي دیوان: وکئ. (2) چاپي دیوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دیوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما د ځان ویر په هغه ساعت کاوه — چې مې زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقیب له ډېره جوره ژړا راغله — و اشنای ته چې مې زړه خالي کاوه
عاقبت تر حیا تېر کړم بې صبریه — که هر څو مې زړه په صبر ټینګاوه
خود به هسې تر ساعته نه پاتېږي — ګل چې مخ(1) دا ستا له حُسنه جنګاوه
چې یې ستا د عشق خوارۍ وارو بدلي — که رستم و تال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښې — چې ځنځیر د لېونتوب مې شرنګاوه

۳۴۳ چې "حنان" یې خوار و زار لیده په غم کښې — فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه ۲۵۲۲

چې را پېښه د دلبر د مخ برېښنا شوه — زما د سترګو له اورو ژړا پېدا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خیال کې هسې — په ګلشن کې د غونچې شګوفه وا شوه
چې اېرې پاشې پر مخ له لېونتوبه — آئینه د چا د دید په تمنا شوه
دا د کوم صیاد د شَست له ذوقه هسې — چې ملاخمه د لېندۍ هسې دوتا شوه
له کامله عشقه فیض عاشق یوسي(2) — دا ړنده زلېخا څه رنګه بینا شوه
دا چې ته ورغلې باغ له ګلرخه — له هوسه غونچه څکه په خندا شوه

۳۴۴ په طمع یې د وصال هجران کباب کړ — د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه(3) ۲۵۲۹

اندېښنه را ته د سترګو د قصاب شوه — د تن وینه چې مې اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر یې کار و کړ په زړه کې — چې باقي څه وینه پاته وه(4) شراب شوه
جای نشینه په کښې(5) خیال د کوم مهروی دئ — چې مې خونه په رونا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خیال دئ په کښې ګرزي(6) — نا آرامه مې سینه لکه سیماب شوه
را په یاد د کوم دلبر د غاښو دُر دي(7) — هره سترګه چې مې موج د دریاب شوه(8)
دا د چا په خیال زړه هسې پروانه دئ — د مجلس ګرمي چې شمع د احباب شوه

۳۴۵ بېهوده لافې د زهد کړې "حنانه" — غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه ۲۵۳۲

را رسېږي دا جفا له دلربایه — چې هډو لره مې نه راځي هُمایه
هسې نه چې نن عاشق شوم پر خوبانو(۹) — مادرزاد مې عشق را وړئ دئ له ځایه
تر مجلس د عشق به ولې نه جارېږم — چې هلته شاه برابر دئ له ګدایه
در پوهېږم چې له قهر را ته ډک یې — چې په زړه کې څه لرې راته یې وایه(۱۰)

(۱) ب: ګل چې حسن. (2) چاپي دېوان: وړای شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشین په زړه کې. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خیال نن په کښې ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په یاد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي دریاب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق یم د خوبرویو. (10) چاپي دېوان: را ته و وایه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1)
کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه

چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره
د احوال په شان نظرمي شو دوه ځايه

۳۴۶ هيڅ يې نه ورسېدې په غور ولي؟
د ”حنان“ تل گذران دئ له واي وايه ۲۵۴۳

و مي سو(2) خرمن د صبر پريرويه
سر ترپايه ناز، ادا(3) آتشين خويه

عالمونه قتلوي پروا په نه که
کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه

خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې گل دئ
ډېر بې رحم بې وفا دئ عنبر بويه

و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ
گل يې تل اخلي د رنگ سبق له رويه(4)

په خبرو هسي رنگ شکر افشان دئ
چي طوطي يې تعليم وړي له گفتگويه

جلوه گر دئ، ستم گره،(5) ناز پرور دئ
دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۳۴۷ په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه
لېوني شو ”حنان“ ستا له جستجويه ۲۵۵۰

و لېمو ته تويېده مه ورښيه
و اورو ته اورېده مه ورښيه

که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ
و آهو ته رمېده مه ورښيه

د بوسې په غلا کښې ډېر هوس استاد دئ
گل او طفل ته ولېده مه ورښيه

سر و کار د عاشقانو دئ له اوره
پروانه ته کړېده مه ورښيه

د سېلاب و مخ ته څوک درېداى نه شي
و عاشق ته ښوهېده مه ورښيه

هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ
يخ خوړلی لړزېده مه ورښيه

۳۴۸ د عشق اور مي په سينه کښې دئ ناصحه
و ”حنان“ ته گرمېده مه ورښيه(6) ۲۵۵۷

﴿ ی ﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي
چي له درده دي لبان دي را ته مښتي

له غير ته د شانې مي زړه اره شي
چي بې فهمه دي په زلفو وهي گوتي

عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه
چي مدام گرېوان پاره يم(7) څېري ختي

دا د لاړو په شربت يې لبان مُبتلي
که له قهره را ته که(8) خبري تتي

ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9)
چي رېښې يې دي(10) زما تر زړه جاروتي

ستا رقيب کله زما پر مخ را تلاى شي
د مړو و جنگ ته نه وزي عورتي

۳۴۹ د ”حنان“ عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي
ستا په در کي يې د ميني موړي نجتي(11) ۲۵۶۴

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويې سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم گردئ. (6) ب: گرمېده ورښيه د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره گرېوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړې. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: رېښې يې شوې. (11) چاپي دېوان: موړي نختي؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یار در ته مي نفس ځي و راځي — په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مي نه لري اثر(1) را ته معلوم شو — که ولور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کي د جنون مي زړه بېتابه — همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته — شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو — شېريني ته هرمګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي — بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰ — په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي / سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي — ۲۵۷۱

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي — دا دود نه دئ چي له دي اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو میل که بنا یېږي — د دي میو اثر کله له مینا ځي
که يې جمع که څوک دُر دي بې قیمته — پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړي ور څه ګوښه نشین شه — قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وي(4) — دا د چا د خونرېزۍ په مدعا ځي
چي یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که — لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱ — طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه" / بلبلان چي بیا له باغه(6) په غوغا ځي — ۲۵۷۸

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي — و څراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چي مګس ځي
په دریاب کي دي د غم بېتا دلبره — د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله يې بله شي په زړه کي — و سره اور ته په هوس(8) لکه ققنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ — چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقیب کړي(9) تر ما پورته عیب نه دئ — په دریاب کي ګوهر لاندي پر سرخس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي — تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲ — چي جفا يې له ګلرخو ده لیدلي / دا "حنان" به بیا په تُرکو پسي پس ځي — ۲۵۸۵

د پتنګ په دود چي شمع لره(11) څوځي — دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سري ګلرخان یوسي(12) — له اوله اور لګېږي(13) په پیلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ — کي له مخه پرده نه وای د اوریځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته يې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتنځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که   ظاهري جامې څه وينځې په بروځي
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ يم   که فلک[1] مي کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اور يې زما زړه، [2]هڅونه وسوه   وچ که لوند وي په ځنګله کي اور يې سوځي

۳۵۳   د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ[3]   ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي

د زړه وينې ترلېمو بېتا هردم ځي   له ګلابه چي لمر وخيژي شبنم ځي[4]
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم   زما روح يې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دي په هيڅ زمان پرې نه ږدم   که مي سر هره ګړی لکه قلم ځي
تر سيني به په ګل ښخ لکه قلم وي   چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هردم ځم په ماتم ځم   لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شې لاس مه وينځه له رحمه   برګ کشي ده د مېړيانو چي پرنم ځي

۳۵۴   د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ   ۲۵۹۹
چي "حنان" له درده هسي پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي   کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي[5]
د ګلرخ د لعلو لبو له غيرته   د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي   له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ   د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي[6]
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه   همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه واى[7]   د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي[8]

۳۵۵   د وصال ښادي دي[9] ورکړه رقيبانو   ۲۶۰۲
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي

چي په زلفو کي دي ګوتي د شانې ځي   دا په دا مي له لېمو څخه چينې ځي
چي مي زړه و آشفته د مخمور چشمو   بوى د ميو مي له زخمه د سينې ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښي ګرزي[10]   پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
چي دي خيال په کښي مقيم دئ عيب نه دئ[11]   که د ګلو بوى زما له ديرونې ځي[12]

---

(۱) چاپي دېوان: چي فلک. (2) چاپي دېوان: زما د زړه هڅونه. (3) چاپي دېوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:-

کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي   د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي

(6) چاپي دېوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي دېوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي دېوان: ښادي يې. (10) چاپي دېوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي دېوان: "چي دي خيال پکښي تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي دېوان: زما له کاشانې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه یـې ولیـده سـپېدي سـتا د دنـدانو — پـه هغـه دم آبـداري لـه دردانـې ځـي
همېشه یې(1) پر سپین مخ زلفي پرتې دي — ښامار کله په تدبیر له خزانې ځي

۳۵۲ باده خوره د یار په بزم کې "حنانه" ۲۲۱۳
بوی د مهرو محبت له پیمانې ځي

هر چې بد وي هغه بد په عقبا پاخي — رونـد محال دئ چې له خوبه بینا پاخي
و قبلې ته د عشق مخ د کل عالم دئ — و دریاب ته ځي چې سېل له هرځا پاخي
د زاهد خوی تبدیل نه مومي له عشقه — کوم جاهل دئ په دوا چې دانا پاخي(2)
مشغول مه اوسه په غم د سیم و زرو — د دنیا له ډېره فکره سودا پاخي
د لږ عمر خوشالي له کله زده کړه — چې و خار ته هر سهار په خندا پاخي
دا زما په ژړا خط د یار زرغون شو(3) — چې باران د پسرلي(4) اوري ګیا پاخي

۳۵۷ بې له خدا چا ته امید مه کړه "حنانه" ۲۲۲۰
د سائل په ډېره طمع حیا پاخي

د بهار پر موسم سیل د صحرا دئ — هر بلبل په زمزمه د مرحبا دئ
زرغون فرش دئ د سبزې پر غورولې — د هرګل سایه یې چتر د هُما دئ
سره قبا ارغوان و اغوسته له شوقه — زرغونه عصا په لاس کې هر ګیا دئ
مجنون بید زلفې له خیاله ځړولې — له هوسه سور او ژړ رعنا زیبا دئ
ځراغان د شګوفې دي په هر باغ کې — هر طرف بلبل جدا جدا ګویا دئ(5)
صراحي غونچې په غبږ کې ده(6) اخیستې — لاله جام پر لاس نیولې مهیا دئ

۳۵۸ د بهار سیل له یاره سره زیب که(7) ۲۲۲۷
و "حنان" و ته زندان شو چې تنها دئ

د هر چا چې زړه په تور کاکل اشنا دئ — د هغو د پرېشانی سفر په خوا دئ
څو آئینه غوندې(8) حیران نه شې په عشق کې — تر هغو یې د دیدن طاقت د چا دئ
چې طاقت یې د دیدن راوړي دا څوک دئ(9) — د قیامت تر لمر یې مخ ډېر مصفا دئ
له شوخۍ یې درس د ناز په زړه کې نشته — چې هر چین یې د جبین موج د خندا دئ
شوخ چشمان که نه رام کېږي عیب نه دئ — له سایې خپلې، آهو ته رم پیدا دئ
تنګه خوله یې په مثال د مېږي سترګه(10) — نه غلط شوم چې مثال یې ناپیدا دئ

۳۵۹ نن "حنان" هسې فنا په خیال د ده دئ ۲۲۳۴
چې کافور د ده د مرګ(11) صبح فردا دئ

---

(۱) چاپي دېوان: همبشه دي.(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(3) چاپي دېوان: زرغون شي.(4) چاپي دېوان: په پسرلي.(5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګویا دئ".(6) چاپي دېوان: په غبږ کي دئ.(7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي".(8)چاپي دېوان: آئینه رنګه.(9) چاپي دېوان: "چي د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګي.(11) چاپي دېوان: چي کا فور یې د کفن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ
ويل عقل د دانا په کښې خراب دئ[1]

ماول[2] وروځي دي کږې او حال دي څه دئ
ويل خال مې دئ امام وروځې محراب دئ

ماول څاه دي زنخدان را معلومېږي
ويل ليري ځني ځه د زړو ګرداب دئ

ماول سترګي دي بادام کاته دي څه دي
ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ

ماول نه دي شم تعريف د خولې کولای
ويل خوله مې په سرخي سره ګلاب دئ

ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه
ويل څه؟ په عاشقۍ کي دغه باب دئ

۳۲۰ ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر
ول[3] په عشق زما د مړو کم حساب دئ ۲۷۴۱

چي رخسار يې ښايسته تر ګل ګلاب دئ
د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ

آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړ
خوشه چين چي يې د زلفو مشک ناب دئ

مار چي هسي پېچ و خم ځي خبر نه يم[4]
چي ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ

و بهار تې[5] د خط حُسن شو ببهوښه
چي نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ

د ملا خيال يې کړم ضعيف[6] تر هسي حده
چي و ما ته د مېږي اوښکه درياب دئ

و ابرو ته يې مژګان دوعا په دا که
نوې مياشت چي شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ د "حنان" حال و هغو ته[7] معلومېږي
چي د عشق په عظيم بحر کي غرقاب دئ ۲۷۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ
هر قدم چي پکښې اخلې لېونتوب دئ

هغه مومي مدام وصل[8] د سياه چشمو
چي تر سترګو يې روان د زړه زهوب دئ

نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترګو
عبث وايي چي شېرين د پسرلي خوب دئ

برى نه وړي هر لښکر چي تر شا ګوري
بې د يار له بانوګانو، دا يې لوب دئ[9]

دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي
چي رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ

بې وهلو سپى رقيب نه پرلار کېږي
همېشه د ګاو خره تعليم په چوب دئ

۳۲۲ تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړ
چي استاد شاګرد يورنګ شي سړيتوب دئ ۲۷۵۵

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ
په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ[10]

نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو
زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي "ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي دېوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم ". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي دېوان: ضعيف کړم. (7) چاپي دېوان: و هغه ته.
(8) چاپي دېوان: د يار وصل. (9) چاپي دېوان: "بېله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ ".(10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه "کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې ايښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدم مي مشرف کړه کور، بنايېږي — د مېږي کره سليمان ورشي عادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي — دم په دم لحظه لحظه يې زيادت دئ

٣٦٣ له کوښې د سترګو لږ څه نظر وکړه — ستا له ديده د ”حنان“ مراد شهادت دئ ٢٢٦٠

څه شو که يار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ — لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(1)
نهان کاته يې لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو — او شکر خند يې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي يې د خولې په کونج کي وينې، نه دئ — دغه هندو دئ پر کنار د حيات آب ناست دئ
څوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه — چي کښلئ دئ خنجر د کين او په عتاب ناست دئ
دا په رخسار باندي يې تار د زلفو دئ حلقه — دغه لړم دئ و رڼا ته د مهتاب ناست دئ
زاهده زړه ته د عاشق په حقارت مه ګوره — چي ګنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

٣٦٤ مجروح ”حنان“ له دره مه شړه دوا يې وکړه — چي په اميد دا ستا د لبو د عناب ناست دئ ٢٢٦٧

تن په زخم دئ معمور زړه په غم ښاد دئ — ستا د جور په همت اقليم آباد دئ
د نامې د وړو حاجت قاصد ته نشته — د خپل آه په لاس بې ورکم کاغذباد دئ
ستا د قد له شرمه سروه ده ولاړه — دا مريی(2) به کله وتښتي آزاد دئ
که تصوير نقاش دا ستا د رخسار وکيښ — افرين يې پر قلم باندي، استاد دئ
چي و زلفو ته دي لار شاني پيدا کړه — د حيات په اوبو لوی مګر شمشاد دئ
کامراني(3) په عشق کي هيچا پيدا نه کړه — که مجنون و، که وامق و، که فرهاد دئ

٣٦٥ جنت زموږ دئ زړه خوشاله کړه ”حنانه“ — دا له پلاره پاته باغ وقف اولاد دئ ٢٢٧٤

نن مي زړه بندي د هغه پريزاد دئ — چي د زړه په وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تور بخت را سره هسي اشنايي ده — چي په عمر مي له عيشه زړه ناښاد دئ
څه آزار مي دئ اخستئ نه پوهېږم — پر هر مخ چي شم مين هغه جلاد دئ
چي مي نه راموجود بڼي ورځ د وصل — ګذران مي د جرس په دود فرياد دئ
چي له هجره يې مدام آه و فغان کړم — له نارو مي سنګ وکوه واړه په داد دئ
دوه طاسونه مهر و ماه اسمان تخته ده — ستوري کل سره مُهرې فلک نراد دئ

٣٦٦ چي دا هسي رنګ حريف لرې ”حنانه“ — دغه ستا سعیَ و کوښښ واړه برباد دئ ٢٢٨١

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته (2) چاپي دېوان: دا غلام (3) چاپي دېوان: کاميابي. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ | که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] مېوه ولاړه | که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو | بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښېنته څغلي | مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه | که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ویوست | چي شراب، پیاله که می[6] دئ که خمار دئ

۳۲۷ په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ ۲۷۸۸

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ | ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه | چي قرار ونیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم | بې له تا راته هرګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د میګونو لبو لعلو | یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم | چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره څغلي ستا له خود بیني ده | ولي ګوره د پېښو خار ګل د دستار دئ

۳۲۸ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ ۲۷۹۵

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ | ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر تورېږي | ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببرېږي | آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته | په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي | د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم[11] | د بلبل له بانوګانو زما بستر دئ

۳۲۹ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12] ۲۷۰۲

ستا د مخ د شغلي اور دئ | چي یې سوځي زما کور دئ
دا دي[13] زلفي پر ګردن دي | که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ | پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستوری د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا و برېږي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې | د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي هسـي خانـدي — لکـه ګـل پـه بـاران خپـور(1) دئ
کـه رقیـب لـه مـا څـه وایـي — دروغ وایـي مـخ یـې تـور دئ
دا یـې سترګي خـط تـه ګـوري — کـه آهـو یـې سـنبل خـور دئ
۳۷۰ ستا د سترګو لـه تـاثیره — "حنان" هم د مجنون ورور دئ ۲۷۰۹

و وحـدت تـه نـژدې زړه لـه ځانـه دور دئ — د دې بـاغ د ګـل غونچـه سـر د منصـور دئ
د یـار خیـال تـه مـې خـالي کـړ د زړه غـولی — مېلمانه لره تیار شي سرای، دستور دئ
وچـېـده نـه کـه یـو دم د زړه لـه نمـه — په لیمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ ویني
څـه ښـه رسـم دئ د عشـق پـه شـریعت کي — وچیـنـي دم زدن کلـه دسـتور دئ
هـیـڅ پـروا نـه کـه زمـا لـه سـاړه آهـه(2) — د ښایسـت پـه میـو مسـت هسـي مغـرور دئ
ستا رقیب په بدو ښو خبردار نه یم — د یار خیال په هر ساعت را ته حضور دئ
۳۷۱ په خوبانو کي مدام که په دا فخر — چي "حنان" رنګه عاشق را باندي چور دئ ۲۷۱۲

ما وې زړه مې ستا په زلفو کي اسیر دئ — ویلي(3) هر زمان مجنون لره ځنځیر دئ(4)
ما وې ستا مژګان مي ولیده په خواب کي — ویلي دغه خنجر ستا د مرګ تعبیر دئ
ما وې داد به له تا غواړمه په حشر — ویلي تا رنګه هر یو مي دامنګیر دئ
ما وې ډېر ستم پر ما مه کړه ضعیف یم — ویلي کړئ ما دا ستا د مرګ تدبیر دئ
ما وې زلفي شب قدر، مخ دي څه دئ — ویلي جبین مي په ښایست بدر منیر دئ
ما وې زلفي، خال و خط را ته لښکر شو — ویلي تور خال مي لا وګوره امیر دئ
۳۷۲ ما وې مه سوځه "حنان" په داغ د هجر — ویلي هر چیر ته زما د قتل ویر دئ ۲۷۲۳

که خوبان تر سر بالښت مدام د پر ړدي — زما یار له مغروري فتني تر سر ړدي(5)
د شوخ چشمو له مژګانو حذر بویه — و پهلو ته د پرهېز تېره خنجر ړدي
د کاکل له خوشبو یې یې څه تعریف کړم — چي نغمه پر زړه د مشک و د عنبر ړدي
چي لذت د یار د سرو لبو پیدا که — هغه کله بیا پر جام خوله د کوثر ړدي
له دا هسي(6) درده ورک پر صحرا ښه یم — چي پر کور بیمار په روغ عالم ضرر ړدي
د نه دید ګیله له مستو سترګو مه کړه — کله مست قدم پر لاري برابر ړدي
۳۷۳ په را تله د یار د خیال د مهماني دئ — چي "حنان" له ژبي هسي دُر ګوهر ړدي ۲۷۳۰

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دیوان: له ساړه آه. (3) ویلي = ویل یې، وې یې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دیوان: فتني ته سر ړدي. (6) چاپي دیوان: له دې هسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي
بنفشه پر کناره د نسترین ږدي

زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي
څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي

چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو
نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي

خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي
چي یې هسي (1) رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي

اشنای و شړي له دره رقیب بولي
پر بلبل باندي نومونه د ګلچین ږدي

له رقیبه سره درومي در پوهېږم(2)
چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

۳۷۴ بېلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره
پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي ۲۷۳۷

عاشقي اور ده، عاشق لکه پتنګ دئ
پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ

دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده(3)
چي له خنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ

د بلبل له ګرمه آه نه دئ څه دئ
ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ

په وسعت کښي د امکان کله ځایېږي
ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ

ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي
د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ(۴) دئ

عشق مي بخره له ازله ده زاهده
او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ(۵)

۳۷۵ له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه"
هر نظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ ۲۷۴۴

زړه اخته(۶) دا ستا د میني په جنجال دئ
چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ

که سینه مي څوک روضه بولي ښایېږي(۷)
چي پکښې د ګلرخانو د مخ خیال دئ

له لبانو یې خجل د یمن لعل
او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ(۸)

چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم
له دا غمه(۹) مي زړه سوری لکه غربال دئ

چي وعده مي یې(۱۰) د مرګ وه پرون کړې
بیا پر څه یې نن سُستي(۱۱) هو مره اهمال دئ

چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي
د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ(۱۲)

ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر
سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ(۱۳)

۳۷۶ ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ
و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ ۲۷۵۲

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده. (4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "ښایي نن دا زما سینه څوک روضه بولي". (۸) چاپي دېوان:-

د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو
او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دې غمه. (۱۰) چاپي دېوان: مي دي. (۱۱) چاپي دېوان: بیا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا حلقه، کړه، ځنځير دئ(1) که سنبل دئ   اژدها، بلا تياره که کاکل دئ
له تقسيمه د جهان چي هجران راکړه   درد و غم، بلا و صبر(2) و تحمل دئ
ما بقي د عشق له اوره شوه را پاته   آه فغان، ناله فرياد(3)، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو   بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د ميګونو لبو لعلو(4) په ساغر کي   ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم   ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ(5)

٣٧٧ يار سياه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه" ٢٧٥٩
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ

په ګلشن کي يې ليدلئ ستا کاکل دئ   چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ(6)
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حيران يم   چي عاشق يې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم   له ښايسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه   د رقيب کاږه ويل ستا تغافل دئ
خوشي وايي چي په صبر مراد حاصلېږي   چي دښمن پر ما غالب کړي، تحمل دئ

٣٧٨ لفظ لولي معنا نه ويني "حنانه" ٢٧٦٦
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ

د سپاهيانو که زينت په زغره خول دئ   د فقير خرقه ده زغره(7) خول کچکول دئ
د توښي زېرمه دلي درته بايده ده   د قيامت(8) په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د يوې زرې بازخواست در څخه کېږي   د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلٰی(9) کړې   پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسيس دولت و ما ته هسي نمايي   لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واروه   بل څه نه دئ د خراب ايوان مرغول دئ(10)

٣٧٩ اعتماد وربانديمه کوه(11) "حنانه" ٢٧٧٣
دا جهان څه بنياد نه لري کچول دئ(12)

---

(١) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځير دئ. (2) چاپي دېوان: حيا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فرياد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د ميګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ يې کړه زما د قتل اسبابونه   نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته.(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر.(9) (الست بربکم قالوا بلٰی) ته اشاره ده.(10) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ترلئ يې د يار د دراحرام دئ
پر هغو د بېغمۍ خوب حرام دئ[1]
پوخ مين د يار له جوره فرياد نه که
چي د يار له جفا ژاړي هغه خام دئ
چي د زړه ويني[2] خورک وي په هجران کي
و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ
د ناصح په نصيحت کله را گرزي
له ازله چي[3] اخستئ د عشق جام دئ
چي يې ستا زلفي رخسار گرزي په زړه کي
هغه څه خبر په صبح يا په شام دئ
ستا د خولي بوسه د سترگو پرما يو ده[4]
و مستانو ته يو پسته بادام دئ
٣٨٠ لکه توان چي د اورسوي يو ځای نه وي
دغه حال پرما "حنان" علی الدوام دئ ٢٧٨٠

توري زلفي چي دي هسي پېچو خم دي
که دي سل زړه عاشقه دي لا کم دي
دا ستا سترگي مي ليدلي سبب دا دئ
غزالان چي مکرره له ما رم دي
سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده
او نرگس دي دواړه سترگي د ارم دي عيسٰی
پاخي په آرزو دا ستا د لبو
دمه گل د مونه ستا په دم دي
عاقبت به مي جهان اوبني توپان که
ډېري خوني وراني کړي دغه زيم دي
دا پخپله راته قهر خنبم کاندي
که رقيب درته ويلي زيات و کم دي
٣٨١ "حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري
په تاراج يې رقيبان ځکه خُرم دي ٢٧٨٧

خو مي[5] ايښئ ستا په مينه کي قدم دئ
له هغه راهيسي مل راسره غم دئ
بې له تا راته غونچه شي سره سکروټه
دغه ستا په تنگه خوله زما قسم دئ
ستا و سترگو ته شوخ چشم حيرانېږم
چي يې مړ کړ کل عالم لا وايي کم دئ
تماشې د سروي نه شم کړای دلبره
چي قامت مي ستا له قد له خياله خم دئ
گل ورقي د خپل ځان ورکړې و باد ته
چي[6] ليدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ
چي په وصف ستا د خولي مي لبان[7] خلاص کړه
تر سيني مي زبان شق له قلم دئ
٣٨٢ د "حنان" د سترگو تور که سپين شي ښايي[8]
ستا رخسار لره[9] دا ديد هم نا محرم دئ ٢٧٩٤

سوي ناري د بلبل وگوره پر گل باندي
دلسوزي نه شي د گل هيڅ پر دا بلبل باندي[10]
خيال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي
که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي
کي نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده گل د
ناسته د باز وي د شاهانو په منگل باندي
گلاب يې له رخساره په هر دم شرمېږي
او توري زلفي يې ناز کاندي پر سنبل باندي

---

(١) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.(2) وينې = ويني يې.(3) چې = چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5)چاپي ديوان: چي مي ايښئ.(6) چې = چي يې. (7) چاپي ديوان: شونډان.
(8) چاپي ديوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي ديوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په(ب) او چاپي ديوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي ببځا
ګیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي

د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس
بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي

۳۸۳
چي دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شابس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي
۲۸۰۱

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ
ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ

شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو
نرګس هم سر ځړولئ پر دامان[1] دئ

د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره
و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ

خوار سړی چي روزي مومي ځان سلیمان که
پل د ژرندي د مېږي تخت روان دئ

په وعده د ساده لوحو غلط مه شه
د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح[2] ګران دئ

مشقت غواړي چي کاني ښیښه کېږي
څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ

۳۸۴
پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ
۲۸۰۸

چي د عشق شور یې په سر کښي وي شادان دئ
د چراغ په دود په بزم کښي خندان دئ[3]

په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه
و انسان ته دا بار ځرنګه اسان دئ

بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو
دا په غاړه کښي لوېدلئ د انسان دئ

عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته
ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ

پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله
وېښ ویده دواړه د دې قوم یکسان دئ

د هر درد علاج اسان په دوا کېږي
بې له عشقه چي هردرد یې بې درمان دئ

۳۸۵
ته په خپل فعل کښي سم نه یې "حنانه"
ملامت دي په خبرو کښي اسمان دئ
۲۸۱۵

بیا دي هسي کړم هجران تر غمو لاندي[4]
چي اواز مي تر خوله نه وزي دباندي[5]

چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي
تیمم نه شي چي وي اوبه بهاندي

دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ
هرسحر په ویره خوله چي ګلاب خاندي

ستا د مخ په مثل ګل مي بیا و نه لید
که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندي

د سمند نعل دئ شکل د محراب
دا په دادئ عاشق هرځای سجده کاندي

چي په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که
لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي

۳۸۶
په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښاندي
۲۸۲۲

(۱) چاپي دېوان: پر بیابان باندي. (2) چاپي دېوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف دی. (5) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

توري زلفي دي خوري په رخسار باندي(1) د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي(2)
زما د مرګ احوال ساتي د يار له ستر ګو نه کوي د مرګ خبر پر بيمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره ټول دي لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم آفرين دي وي پر هسي ګزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي لکه ګل چي وغوړيږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ايسي لکه زلفي د نګار پر عذار باندي

۳۸۷ زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره که مي يار وکړ ګذر پر مزار باندي ۲۸۲۹

ستا په غم کي به تر کومه يم بندي مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپي به تر کومه تېرومه(۳) چي مدام(۴) زما زاري ده ستا توندي
عاشق کله د رقيب خبره وړای شي له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يي باور مه کړه دلبره چي رقيب مي هر ساعت در ته غندي
سر و قد که سازش نه که عيب نه دئ سروه نه ده چا ليدلي پيوندي(۵)
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ(۶) پيدا شوي ده پستي و بلندي
واړه ستا د بي نيازۍ نه دئ نو ثه دئ چي دي زه د درست عالم کړم ريشخندي(۷)

۳۸۸ وعده وکړې په دروغو دا ثه کار دئ له "حنانه" سره مه کوه رندي ۲۸۳۷

دا ثه زلفي، ثه رخسار او ثه ذقن دئ ثه سنبل او ثه ګلاب ثه نسترن دئ
دا ثه مخ دئ دا ثه زلفي دا ثه خط دئ(۸) ثه لاله، ثه بنفشه، ثه ياسمن دئ
دا ثه خال دا ثه جبين دا ثه تمکين دئ ثه پادشاه دئ دا ثه تخت، ثه نشستن دئ(۹)
دا ثه قد دئ دا ثه ستر ګي دا ثه مخ دئ دا ثه سروه، ثه نرګس دا ثه ګلشن دئ
ثه سبزه ده ثه ګلاب دئ ثه غونچه ده دا ثه خط دئ ثه عذار دا ثه دهن دئ
ثه مژګان دي، ثه ابرو دي ثه کاته دي دا ثه غشی، ثه لينده دا ثه زدن دئ
دا ثه لب دئ، دا ثه غاښ دئ دا ثه ناز دئ ثه مرجان دئ ثه ګوهر دئ دا ثه فن دئ(۱۰)

۳۸۹ دا ثه يار دا ثه "حنان" دا ثه اغيار دئ(۱۱) دا ثه ګل دا ثه بلبل دا ثه زغن دئ ۲۸۴۵

د دوزخ تر اور بتر د يار بېلتون دئ په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يي خيال د زلفو شي هغه دم د نافي په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونده د اشنای له غمه ژاړي که رستم د زماني که افلاطون دئ(1)

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي ديوانو کي نسته. (2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي ديوان: تېروم زه. (۴) چاپي ديوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (۶) چاپي ديوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي ديوان: "دا ثه مخ دئ دا ثه خط دئ دا ثه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا ثه يار دا ثه اغيار دا ثه حنان دئ".
(۱) ب:-

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه قیامـت چـا پـه دنیـا لیـدلی نـه دئ — جـدايي د یـار قیامـت، بلکـي افـزون دئ
شـپه و ورځ چـي د اشـنای لـه هجـره ژاړم(2) — یـوه سـترګه مـي دجلـه بلـه جیحـون دئ
کبـاب کـړئ جدايي د خپـل اشـنای یـم(3) — چـي لـه درده مـي پـاره پـاره لړمـون دئ

۳۹۰ پـه مـرګ هـیڅ سـړی رضـا نـه وي "حنانـه" ۲۸۵۲
د وداع پـه سـاعت مـرګ بـه، تـر ژونـدون دئ

هسـي نـه چـي يـو عاشـق تنهـا محـزون دئ — ګـذران د درسـت جهـان پـه ځګـر خـون دئ
چـي لـه طمع لاس کوتـاه کـه تـل بـه خوښ وي — پـه ځلـور فصـله د سـروي پـوښ زرغـون دئ
لار و زړه تـه نـه لـري کـړي خبـري — د درګـاه د حلقـي ځـای ځکـه بیـرون دئ(4)
د غفلـت ګـرز پـاځوي د سـهار اوښـي(5) — د ژونـد چـرک لـره(6) پیـري سـپیدي صـابون دئ
چـي يـې کـور پـر انـدازه د خپـل بـدن وي — مچمچـۍ پـه دود يـې تـل شـېرين ژونـدون دئ
چـي لـه نفسـه سـره ښـه کـړي لا بتـر شـي — لېـونی سـپی د احسـان کلـه ممنـون دئ

391 لاس بـه وا نـه خلـي تـر مرګـه سـتا لـه مینـي ۲۸۵۹
پـه دا جهـل کـي "حنـان" هغـه پښـتون دئ

بیـايي لاس د چـا پـه وینـو کـي رنګـین دئ — دا شـوخ چشـم چـي فتنـه د اهـل دیـن دئ
ځـو بـه ګـرزوم پـه مـخ کـي سـپر د صـبر — چـي پـه لاس کـي يـې نیـولئ تیـغ د کـین دئ
چـي د مـخ پـه خیـال کـي تـل پـه وینـو ژاړم(7) — زمـا لـه اوښـو يـې کوځـه خلـدبرین دئ
چـي يـو ښـکلی چیـري وینـي(8) ځغلـوي مـي — زړه مـي نـه دئ دا دښـمن پهلـو نشـین دئ
پـه آئینـه کـي چـي ځـان ګـوري پـه غـلا ګـوري — ښایسـته دلبـر مـي هسـي شـرمګین دئ
سـتا د زلفـو پـه سـودا کـي مـي زیـان نشـته — پـه تکـرار مـي پوښـتېدلئ شـانه بـین دئ

392 پـر "حنـان" بانـدي د مشـکو بـاران اوري ۲۸۶۲
چي پـه خیـال کـي يـې د یـار خط مشـکین دئ

دا يـې لاس د کـوم مظلـوم پـه وینـو سـره دي — چـي لـه ګوتـو يـې د وینـو تویېـده دي
مشـق د چـا د خونریزۍ کـړي خبـر نـه یـم(9) — چـي لـه سـترګو يـې د وینـو څڅېـده دي
زلفي ورو ځي، سترګي خط، خال و رخسار هم — دغـه شـپږ زمـا پـه قتـل سـره ملـه دي
لـه نوخطـو(10) خواسـت د زنـي د سـبب بويـه — د پخـي مېـوې لـه ښـاخه پرېکېـده دي

لکه کونډه چي ژړا کا هسي ژاړي — د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نشته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرګ ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال يې د مخ تل ژاړم په وینو" (8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو   تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي   د زارۍ و اښه يې ترکو ته[1] په خوله دي

393   و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مستة شېره[2] سره څه دي   ۲۸۷۳

ستا د مخ چې جويان نه دئ   د بو يا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره   دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته   کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته   آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره   تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم   چې تا ويني حيران نه دئ

394   ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ   ۲۸۸۰

د اشناى له لوري سلام راغلئ دئ   پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم   حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره   چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي   حال راته وايه چې دي ساتلئ[3] دئ
د وصلت زېرى را باندي وکړه   زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته راغئ   سلام د يار چې مې اورېدلئ[4] دئ

395   د وصل ګل بې "حنانه" بوى کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ   ۲۸۸۷

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروى دئ   چې طبيب له دغه درده په وى وى دئ[5]
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي   هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سورى دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو[6]   مسافر د بل هيواد په زړه نرى دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته   ستا د زني يو عجب عميق کوهى دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله   هر عاشق جدا جدا لکه ماهى دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه   د خاوند له مخه سپى لکه زمرى دئ

396   ستا د زلفو په ځنځير تړلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونى دئ   ۲۸۹۴

---

(۱) چاپي دېوان: وانبه و ترکو ته(2) چاپي دېوان: د مست شېره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اوربدلی.(5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بيت دوې ځپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده کړې و خوبانو ته زاري ... نه مني له ډېره کبره ستا خواري
په څه طمع له ګلرخو د دوام کړې ... چاليدلې ده د ګل وفاداري
پرمحک د اهل دلو نه صافېږي ... چې ګداز نه که د عشق ګره ناري (1)
غفلت مه کوه د خط پر وخت د زلفو ... حذر بويه له مارانو بهاري
نه خپلېږي په احسان رقيب بې مخه ... څه پوهېږي ياغي خر په آبداري
په مروت په مدارا کله پوهېږي ... پر سرکوزو(2) باندي نه کېږي سواري

397 چې مي(3) يار کړه د رقيب ناپوهي خوښه ۲۹۰۱
له "حنانه" څخه ولاړه هوښياري

پر چمن پيدا شو خط زنګاري ... ساقي راوړه نن شراب ګلناري(4)
په ګلشن کي ستا د مخ تجلّی وشوه ... دا چي هسي ده د ګل چهره ناري(5)
ما وې عرض به د تنګ زړه دا ستا پر خوله کړم(6) ... و مي نه ليده(7) خوله، هېره شوه زاري
د يمن د لعل قيمت دي لبو مات کړ ... تنګه خوله دي په خندا ګهرباري
پر عصا نرګس تکيه کړې په دا ده(8) ... چې ور پېښ شوه(9) ستا د سترګو بېماري
په بيضه کي د عُنقا به تري خلاص نه شي ... د خيال باز مي د مضمونو(10) دئ ښکاري

398 چې له خاورو هسي رنګ بشر پيدا که ۲۹۰۸
صُنع وګوره "حنانه" د باري

چي يې(11) سترګي کړې د ناز په رنجو توري ... له کتو يې فتني پاڅي پر هر لوري
ته زاهد چي دم د صبر پر ما لولې ... په پوکل مي اور تازه شو مه کړه نوري
سترګي نه دي دغه سِحر(12) د فرنګ دئ ... چي بلا ځني پاڅېږي آدم خوري
رهزني يې له چا زده کړه دا ستا سترګو ... چي مدام پرځای د سترو لاري ګوري
غابښ يې هسي په سرو لبو کي نمايېږي ... لکه کله(13) په لاله کي ژاله اوري
په يوه نګاه(14) ادا کړم شوخو سترګو ... چي خوړلئ مي دئ غشی(15) پوري ووري

399 له "حنانه" په افلاس شوه مينه پاته ۲۹۱۵
چي د وخت خوبان ښايست په زرو پلوري(16)

---

(۱) چاپي دېوان: "چي ګدا رنګه د عشق کړي ناري".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان: چي بې. (4) چاپي دېوان:-

ساقي راوړه نن شراب ګلناري ... چي پيدا شو خط زنګاري

(5) چاپي دېوان:-

په پياله کي د ګل توی سبا شراب کړه ... په يوه پياله شو مخ د ګل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنګ زړه کړم ستا و خوله ته" (7) چاپي دېوان: چي مي نه ليده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترګي نه دي ګو سحر. (13) چاپي دېوان: ګويا عين. (14) چاپي دېوان: په يوه وار يې. (15) چاپي دېوان: د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښايست پلوري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې جام د لبو د دلبر خوري   هم هغه پر دا دنیا آب کوثر خوري
چې سیالي کوي د یار له شوخو سترګو   همېشه لکه بادام کانې پر سر خوري
چې ارمان د یار د خولې لري په زړه کې   د غونچې په دود مدام خون جګر خوري
دلنشین چې یې شي خیال د باڼوګانو   هغه هر ساعت[1] پر زړه باندې خنجر خوري
د جفا تاب یې عاشق تر کومه راوړي   زهر هم[2] سړی له جوره په قدر خوري
چې سیاه بخته شي په عشق کې مطلب مومي[3]   لکه زلفې د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰
ګرد اګرد یې پر خوله خط نه دئ "حنانه"
مورچه ګان سره تول شوي دي شکر خوري
۲۹۲۲

سړی کله له نصیبه زیات و کم خوري   که هزار رنګه مېوې طعام هردم خوري[4]
سر و کار چې د دنیا په سود و زیان شي   توري وینې همېشه لکه قلم خوري
چې سفر له ځانه وکه په خپل کورکې   د آسیا په دود یې رزق تمام عالم خوري
چې بېځایه کړي خندا کس و ناکس ته   د ژوند وینه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته یې هیڅ اشنا په رنجو نه شوه   دا په دا چې له سیاهیه[5] آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6]   محکمېږي څو چې تاب رشته محکم خوري

۴۰۱
د عمل توښه یې نه، سفر په خوا دئ
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري
۲۹۲۹

یار که ولاړ له ما، نظر یې زما پر لوري   له لیندۍ که غشی ځي[8] لیندۍ ته ګوري
د شبنم عینکې ګل پر سترګو کښېږدي   چې و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]
د حلیم سړي له قهره[10] ایمن مه شه   ودانۍ کړي رېز مرېز چې مځکه ښوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو یم   چې زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفیض یې یم له خطه څخه ځکه   پر خاطر چې مې[11] د مشکو باران اوري
په یوه کاته[12] یې ګونګ کړم نه پوهېږم   چې یې سترګې کړې د ناز په رنجو توري
چې کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع   تعریف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲
په فریاد یې غافل زړه ویښ کړه "حنانه"
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14]
۲۹۳۷

ناچارۍ کړم له اشنایه څخه لیري   چې تل اروم د رقیب سړې خبري

---

(۱) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی.(3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سیاهي یې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (10) چاپي دېوان: د حلیم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چې یې. (12)چاپي دېوان: په یوه نګاه. (13) دا بیت په اصل کې نسته. (14) دا مقطع په یوه بله نسخه کې داسي ده:-

خپل حاجت په نیمه شپه غواړه "حنانه"   چې د فضل دریې نه دئ هرګز پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـوږ پـه سـوي يـو زاهـد تـه پرهېـز کـړه   عاشـقي نـه ده تحقيـق دئ اورد سـري
د ګلرخـو پـه وصـال هغـه خورسـند وي   چـي مـدام د يـار د غـم سـکروټي نغـري
د جنـت معاملـه تـه کـوه زاهـده   عاشق نه ګوري په عشق کي نـژدې ليـري
د عشـق درد و هغـه چاتـه معلـومېږي   چي پـوخ شـوئ وي يـو وار لـه دغـه شري
چي تعريـف د شـکر لـب د خـولي پـه کـاږم   د قلـم لـه نـي مـي تـويي شـي[1]شـکري

۴۰۳ "حنـان" دُر کـړه را بيـرون د زړه لـه بحـره[2] ۲۹۴۴
ولـي نـې[3] را نيسـي هيڅـوک پـه کـودري

عاشـقی راتـه يکسـان کـړه نـژدې ليـري   لکـه يـو وي پـر رانـده لـوړي ژوري
را ښـکاره يـې نـه شـو هـيڅ د لبـو لعـل   تويـوم کـه لـه چشـمانو مرغلـري
کـه پـه خـوب کـي[4] چيرتـه وصـل شـم لـه يـاره   اوروي را بانـدي زر آسـمان تـوکري
سـري سـري اوښـي تويـوم د ده خنـدا ده   وي و وړکـي تـه يکسـان لعـل و کـودري
زلفـي وروخـي خـال و خـط مصـلحتي شـوه   چي يـې وکـړې زمـا د مـرګ پـه بـاب خبـري[5]
کاروانسـرای مـي شـوه سـينه د سـلو لارو   چـي مـدام پـر اړوي د غـم ميسـيري[6]

۴۰۴ د هـوا مرغـان يـې واړه پـه زړا کـړه ۲۹۵۱
چـي "حنـان" وايـي د يـار د غـم سـندري

چـي خوبـان جلـوه پـه قـدر پـه قامـت کـړي   پـرعاشـق بانـدي پـه خـوا تـر مـرګ قيامـت کـړي[7]
پـه محـراب کـي سـتا د وروځـو بـي لـه خيالـه   چا ليـدلئ نـه دئ مسـت چـي امامـت کـړي
چـي سـتا خيـال مـي لـه خـاطره ځخـه درومـي   روح لـه تنـه ځخـه تـرک د اقامـت کـړي
خوبـان ځـه غـرور د مـخ پـه صـفايي کـه   دا د خـط سـياهي بـې زر پـه نـدامت کـړي
کـه ظـاهر وسـله د جنـګ نـه لـري ځـه شـو   عاشـقان جنـګ پـه شمشـېر د کرامـت کـړي
بېـروي چـي مـي مـدام د عشـق لـه اوره   دا زاهـد دي اول ځپـل ځـان سـلامت کـړي

۴۰۵ کـه خبـر شـي ځـوک دا سـتا د دلبريـه ۲۹۵۸
نـه ښـايېږي چـي "حنـان" دي ملامـت کـړي

کـه يـو ځـل و ځپلـو زلفـو تـه نظـر کـړي   نـور بـه زمـا لـه پرېشـانيه ځـان خبـر کـړي
خـوش قلمـه صـحيفه زر زر تـوېږي   تـور خـط سـتا د مـخ خطـر دئ کـه بـاور کـړي
ميخـا نـې دوي، دوه محرابـه پـر يـوه ځـای   سـتا بـي وروځـو سـترګو نشـته کـه نظـر کـړي[8]

---

(۱) چاپي دېوان: تويي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا ځه دُر له ژبي ځخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیلو فر(1) به دي شي نن له ثقالته | که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړي
دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي | ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړي
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي | شوي سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړي(2)

۴۰۶ چي و تنګي خولې ته لار د عقل نشته(3)
ښایي دا غزل "حنانه" مختصر کړي ۲۹۶۵

لا تر څو بېغمه خوب پرپالنګ پاس کړي | او به خور لکه اورنګ په زري طاس کړي
شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي | ته لا څه(4) هوا هوس د زین و آس کړي
بیا هاله که ارمان کړې فایده به نه که(5) | چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړي
مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو | ته لا فکر د اسباب و د اساس کړي
د دنیا که چیر ته وران در څخه کار شي | هغه دم له خدا خفه شي کوز و پاس کړي
میخاني ته په څه ذوق و په شوق ځغلې | او کعبه(6) چي د خدای کور دئ تري هراس کړي

۴۰۷ باطن خوري د سرو غوښي بېره نه کړي
و "حنان" و ته ځان خضر مهترالیاس کړي ۲۹۷۲

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړي | د جهان ښادي به واړه فراموش کړي(7)
د منصور مقام به مومي تل تر تله | که د عشق د خاکسارۍ حلقه په ګوش کړي
همېشه به و حشت خوري له خپله ځانه | که له جام حقیقي څه باده نوش کړي
کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي | که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړي
هم هغه ساعت به ورشي تر مطلبه | که له ځانه څخه لېري عقل و هوش کړي
د غونچي په دود د زړه وینې غذا که | که هوا د ګلرخانو د آغوش کړي

۴۰۸ ته به خپلي خر مهري پرېږدي حاسده
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړي ۲۹۷۹

چي(۸) رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ | له درګاهه(۹) دي هیڅوک نه ځي نیمګړی
تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه | چي دا ستا(۱۰) په عبادت کاندي ځان سترې
په آسانه به د غم له ځاه و خېژي | چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن(۱۱) پړی
د غافل دا د دنیا لو یې ببځا ده | لکه باد و اخلي اسمان لره خسړی

---

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۶) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا.(۱۱) چاپي دېوان:دا ستا د کلام.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېهوده د زرق د پاره سرګردان یو(1)   ته رازق زموږ د رزق یې(2) پوروړی
دا سوړ زړه به له سیني د باندي باسم   ستا ته نه شي که هر څو عزیز وي مړی

۴۰۹ د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه
چي یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ ۲۹۸۷

بیا دي دواړه سترګي توري په جادو کړي   مسخري څکه په سترګو د آهو کړي
سیاه بختي چي را ولي زما و زړه ته   دا په دا ته(3) شانه ګډه په ګېسو کړي
د جفا په تېغ دي قتل عاشقان کړه   چي له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړي
عاشق ولي(4) ستا له زلفو ګله کاندي   قتلول د عاشقانو په ابرو کړي
د هجران تېغ مي سینه پاره پاره کړه   په وصلت که مي(5) زخمونه را رفو کړي
رنځ د عشق مي نه ورکېږي اې طبیبه   که هر څو را پوري ستا د پند دارو کړي(6)

۴۱۰ چي تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم
چي "حنان" به په دې اوښو کي لاهو کړي ۲۹۹۳

که رخسار له شاپېریو روبرو کړي(7)   له ګلشنه د ارم به یې په هو کړي(8)
که عُذار ښکاره په باغ کښي کړي دلبره   منفعل به ځني ګل د شفتالو کړي
د مفتون عاشق به حال درته ښکاره شي   آئینه که و رخسار ته روبرو کړي
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو   موی قلم که له مژګانو د آهو کړي
که و باغ ته خرامان شي سرو قده   عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړي
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي   خو برویان که سره جمع د هرسو کړي

۴۱۱ د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدي
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړي ۳۰۰۰

ما وې بیا دي پر مخ زلفي را خوري کړي   ویل ستا په خوله مي بیا خاوري ایري کړي
ما وې وایه څه ارمان لري په زړه کي   ول(9) منګولي که مي ستا په وینو سري کړي
ما وې کله به مي وژني چي خبر شم   ول(10) چړي مي د هجران در ته تېري کړي
ما وې کله په دا ستا له غمه خلاص شم   ول(11) کباب که مي دا ستا د زړه قطري کړي
ما وې کله به په مهر را ته ګوري   ویل(12) سترګي چي د وینو فواري کړي

---

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چي. (4) چاپي دېوان: عالم ولي. (5) چاپي دېوان: که په وصل مي. (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) خطي نسخه: (کړ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما وي ستر کي مي د وينو فواري دي — ول[1] له غمه چي سينه پاري پاري کړې

۴۱۲ ماوي کله به "حنان" په وصل ښاد کړې
ول[2] هاله چي اندېښني له غيرو پرې کړې ۳۰۷

په ښکاره پر سر بګړی د ملايي کړې — او په زړه کې دي پټ[3] زهد ريايي کړې
د موسٰی په دود ظاهر ځې کوه طور ته — په باطن لکه فرعون خدايي کړې
له دې خپلې بې فهمۍ و تلای نه شې[4] — افلاطون و ځان ته وايې دانايي کړې
همېشه حلال حرام در باندې يو دي — غولونه[5] په خرقه د ګدايي کړې
په باطن دې د شيطان جلب نيولی — په ظاهره تسبيح و اخلې پارسايي کړې
له عالمه له فقيره څخه تښتې — له فاسقه له فاجره آشنايي کړې

۴۱۳ دا فعلونه ګل په تا کې دي "حنانه"
بيا و نورو ته څه شکر خايي کړې ۳۰۱۴

را پسې دا ستا د غم کرکندې[6] رغږې — بل دي[7] زه کرم ننداره د درست وګړې
مدا ماً سېلاب د اوښو يم اخېستئ — که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړې
بيا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه — چې و زلفو ته دې ما لاسونه وړې[8]
چې کښېني پر زړه مې کښېني سل آفته — چې پاڅېږې پاڅوې د لحد مړې
دا چې بيا نن مصلحت کړې له رقيبه — له دغه هيبته زړه را څه رغږې
واړه درد د عاشقۍ دئ راپېښ شوئ[9] — عقل و هوش شوه په دوا را پورې ستړې

۴۱۴ چې تعريف دا ستا د خولې که شکر لبه
دا ګفتار د "حنان" خوند کوې د ګوړې ۳۰۲۱

چې له کبره پر سر ږدې کږه بګړۍ — خود به اورې دغه ستا د خيال بېړۍ[10]
د دنيا له بدو چارو لاس نه اخلې — که دې ږېره سپينه شوه لکه وړۍ
د لحد تاريکه خونه به دې ځای وي — رسوې پر څه آسمان لره ماڼۍ
د جمله بلاوو سر حب د دنيا دئ — ته پر څه کړې د دنيا پر مال اړۍ
د ځوانيه چاري مه کړه په پيرۍ کې — له سپين ږيرو سره نه ښايي څړۍ

---

(۱) - (2) چاپي ديوان: وي. (3) چاپي ديوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي ديوان: "د دې خپلې بې عقلۍ دوا کړای نه شې ". (5) چاپي ديوان: غولېده تل. (6) چاپي ديوان: کرکنده. (7) چاپي ديوان: چې دي زه کړم. (8) چاپي ديوان: "چي مي وليدې دا ستا زلفي تاو کړي ". (9) چاپي ديوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ ". (10) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمخواب و د اطلسو هوا خوار کړي   قناعت کړه په کرباس و په شړی

۴۱۵ د دنیا په بنایست مه غولېږه "حنانه"
دا زړه بوډۍ ده، اینېږي دي دړی ۳۰۲۸

پر بتانو مینه کاندي درست وګړی   د یوه یوه په لاس د مجاز پړی
که له مره خخه باج غوارم بنایېږي   ستا له مخه مي د حُسن زکوت وړی
ماهانه مي(1) ستا د حُسن په دولت کي   دوې بوسي دي بخت مي دا برات راوړی
تن مي وران کړ ډېرو اوبنو خبر نه یم(2)   له سېلابه سره څه که نېزه وړی
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي   چي یې داغ لکه لاله له ځا(3) راوړی
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم   چي شمبرلئ یم د وینو پوروړی

۴۱۶ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم
که "رحمان" و د اشنا له لاسه ستړی ۳۰۳۵

چي مي ولیدې د ترکو سترګي غوړي   نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي(4)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکی یې ژبه   په سره اور مي کړوي د صورت دړي
ګردی خوله، ګردي غابنونه، ګردی زني(5)   زما و مخ تي اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفي، اوږدې وروځي، اوږدې سترګي   په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي
نری ملا او نری ګوتي، نری شونډې   تر و بنېته یم نری کړئ دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه   بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي
په پښتو کي له حمید سره جګړي ۳۰۴۲

د هجران له لاسه پروت یم بوري بوري   رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي(6)
ستا د لب شکري نه بنایي رقیب ته   د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوري
ستا د وصل بنادي نه ده مالید لي   رقیبان مي نور پر څه غوړونه مروري
له رقیبه په هیڅ وخت کي نه خلاصېږم   نه په ژمي، نه په دوبي نه په اوړي
چي د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم   رقیبان که زړ نخړي را باندي جوړي
د بخت آس مي دئ په خته کي بوښت شوئ   رقیبان دي لا پر اچوي خرخوړي

۴۱۸ ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه"
رقیبان یې په معنی سپي دي خروړي ۳۰۴۹

---

(١) چاپي دېوان: مهینه.(2) چاپي دېوان: "تن مي یوور ډېرو اوبنو په واک نه یم ".(3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زني=زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کتو له زاهدانو ښخه توان وړي — د مخ خيال يې له عاشقه خان و مان وړي
په خبرو په مانې[1] ، په ناز په جور — زړه په هرصورت له ما ښخه آسان وړي
کې[2] هر څو شونډو ته ګورم نه مړېږم — سترګو لوزه کوم مرجان وړي[3]
د جنت مېوې يې مخ کړي له ما هېرې[4] — بې تکليفه مې زړه سېب د زنخدان وړي
چې هستي مې وه د صبر او ښو يووړه[5] — خس و خار له آبادۍ ښخه طوفان وړي
خيال بې[6] څه يوسي زما له خوار صورته — له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو څنې ساتم نه ساته کېږي
خوبرويان په کرشمه زړه د "حنان" وړي ۳۰۵۲

چې کچکول د ګدا يې په لاس نمر ګرزي — دا د چا د مخ په خيال در بدر ګرزي
دا د چا د تورو زلفو له پرتوه — په دماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي
خيال د چا د مخ د شمعې را پېښ شوئ — چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي
ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېيوست[7] — هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي
دا د چا د زنې څاه مې په خوب وليد — چې په خيال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي
له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه — له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سينه ونسه "حنانه"
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي[8] ۳۰۶۳

هر قاصد چې زما يار له ره نامه وړي — له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي[9]
زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دربغه — چې له سترګو يې په خواست آهو سُرمه وړي
که په ښکار زلفې کړې که د ماهيانو — يو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي
ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې — بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي
د هغه ظالم له ديده امان غواړه — چې ايمان له زاهدانو په نغمه وړي
حذر کړه د بوالهوس له نا ترسيه — چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړي توبې پر سر شې ماتې
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي ۳۰۷۰

عاشقان دې د خپل يار د وصال[10] ترږي — رقيبان يې لا زياتي وهي پر پرې
نه مړېږي ستا په ديد د رقيب سترګې — ماړه نه شې[11] په هيڅ شي، د اروا وږي

---

(۱) چاپي ديوان: مانه. (2) کې = که يې. (3) دا بيت په چاپي ديوان کې نسته. (4) چاپي ديوان: "د جنت مېوه يې مخ کړې له ماهېره". (5) چاپي ديوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو يووړه". (6) بې = به يې. (7) "ب" "ډېرو اوښکو مې اسمان په ګردش کښېيووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي ديوانو کې نسته. (10) چاپي ديوان: د وصل ترږي. (11) چاپي ديوان: نه مړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یې زړه له تا مونده لئ نه دئ څه دئ   رقیبان چې دي و ما ته اوریږ مُوریږي
جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور[1]   واړه زما په صورت اخته دي لکه سپږي
چې مې لاس په رقیب نه رسیږي څه کړم   له غیرته چې مي[۲] خوړین شوه اینه سرږي
که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو   په احسان کله خپلیږي زوی د یږي

۴۲۲ د "حنان" د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند یې شوه دوا[3] د دې زړ خوږي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پېښیږي   چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصیږي
کې نظر د شاپېرۍ و شي و مخ ته   تر ښیښې بې د فلک ناره تېریږي
بې له تا هسې ضعیف یم[4] ګلرخساره   پر حُباب باندي[5] که پښه ږدم نه ماتیږي
په عوض کي یې روح واخله بوسه را کړه   دا متاع پس له څو ورځو ارزانیږي
څه تعریف یې کړم د پښو له نزاکته   چې ریزه د ښیښې ګل ور ته ښکاریږي
بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم[6]   دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړیږي[7]

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه "حنانه"
چې سودا له ډېره فکره پیدا کیږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کیږي   چې غونچه له برګه و وته[8] وا کیږي
سکوت نه کیږي حجاب د عشق د لاري   د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کیږي
و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته   شوخي سترګې بې تعلیمه ګویا کیږي
چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي   ګرز چې پاته شي له سپله دریا کیږي
د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره   د پسرلي وا وره زوال د بنا کیږي[9]
که په سوز مې یار خو ښیږي عیب نه دئ   د پتنګ په سول[10] د شمع خندا کیږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما "حنانه" جدا کیږي ۳۰۹۱

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي   چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي
چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ   چې د حُسن له چپاوه[11] دي بېرېږي
سترګي کله وړي بهره له هغه مخه   چې کا ته یې په رخسار باندي ښوییږي
د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم   په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي
دید د سترګو یې په خط سره کم نه شو   په سبزه د آهو لار کله بندېږي[۱۲]

(۱) چاپي دیوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دیوان: له دغې غصې مې. (3) چاپي دیوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دیوان: ښېلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دیوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دیوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دیوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دیوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دیوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دیوان: د پتڼ په سوو. (11) چاپي دیوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دیوان کې نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژړا مـي د تنـدي غوټـه[1] وا نـه کـړه — ولـي غوټـه چـي لنـده شـي لا ټینګېـږي
زه کـه نـه شـم کـړای خپـل کـار د بـل تمـام یـم — کـه څـه سـم نـه دئ سـوهان بـل پـه سـمېږي[۲]

۴۲۵ دا د زلفـو واریـې خـط تېـر کـړ "حنانـه" ۳۰۹۹
مـورو مـار پـر یـوه ځـای کلـه چلېـږي

د عاشـق لـه زلفـو ولـي ګیلـه کېـږي — شـپه چـي هـر رنګـه اوږده وي سـهار کېـږي[۳]
زلفـي خواسـت د چـا کـوي پـه خبـر نـه یـم — بـې تکلیفـه یـې هـردم و ښـو تـه لـوېږي
دا چـي وایـي شـپه د حشـر ډېـره لویـه — د هجـران تـر شـپې هېڅکلـه نـه رسـېږي
تماشـو تـه یـو وا رایشـه دلبـره — ستا د عشق پـه تـور مـي وژنـي غوغا کېـږي
راز د عشـق مـي عاقبـت اوښـو ښـکاره کـړ — چـي د حـال طفـل محـرم کـړې رسـوا کېـږي
زاهـد اوښـي د ریـا و خـدای تـه تـوی کـړي — ارمـونی پـه مسـجد کـي مـدام لـوېږي

۴۲۶ د زاهـد زهـد هالـه مـنم "حنانـه" ۳۱۰۲
پـه کوڅـه کـي بـې لاحـول کـه تېرېـږي

پـه رمـوز د یـار د شـونډو یـار پـوهېږي — د میخـور حـال لـه سـاقي کلـه پټېـږي
زړه مـي ډک پـه خیـال د زلفـو[۴] عجـب نـه ده — کـه د مـار مهـرې زمـا لـه خـولې تېرېـږي
چي قدم مي یار پر سترګو باندي کښېښـود — کـه زمـا کوڅـه کعبـه بـولي ښـایېږي
لـه زړه و وت ګُلـي خیـال بـې کـړو وروځـو — د خـراب جماعـت تـل محـراب مـاتېږي
رقیـب نـه شـي وړای بهـره د یـار لـه مخـه — و خفـاش تـه د لمـر څـه نفـع رسـېږي
دا ورک زړه غـواړم پـه اوښـو پسـي ځغلـم — زخمـي ښـکار پـر پلـه د وینـو پیـدا کېـږي

۴۲۷ تـه ناصح وا یې چي زوړ شوې مینه پرېږده ۳۱۱۳
چـي زړېـږم زه "حنـان" حـرص مـي زیـاتېږي[۵]

ستا لـه سترګو را معلوم شو[۶] افسـون هسـي — چـي بـه ګـډ کـه[۷] پـه عـالم کـي جنـون هسـي
نـوي خـط دي هسـي چـاري پـه مـخ وکـړې — چـي د ښـمن پـر دښـمن نـه کـه شـبخون هسـي
ګلرخـان دي اعتمـاد پـر حُسـن نـه کـه — ژر تېرېـږي لکـه ورځ د پـرون هسـي
لکـه غوښـه چـي کبـاب لـره کوفتـه شـي — سـتا جفـا مـي دئ کـوټلئ لړمـون هسـي[۸]
عـرض حـال و یـار تـه سـم ویـلای نـه شـم — لکـه وایـي پارسـي ژبـه پښـتون هسـي
لکـه مـور شـي پـر زوی بـوره ډېـره ژاړي — هـره سـترګه مـي فـراق کـړه جیحـون هسـي

۴۲۸ عشـق څېـره د "حنـان" ژړه کـړه عالمـه ۳۱۲۰
څېـره نـه ژړوي تـب د طـاعون هسـي

(۱) چاپي دېوان: د جبین غوټه. (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خیال د ترکو. (۵) اصل: حرص زیاتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي یې ګډ کړه. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نیسي　　خلاص لا نه وي بیا یې بار دګر نیسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال[1] بې اوښو　　هلکان له لېونو[2] خبر نیسي
که ناصح[3] نصیحت کاندي زه یې څه کړم　　چي خبره وي بېځا کله سر نیسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته　　چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نیسي
وار په وار یې د مخ پاڼي خط کړي لاندي　　هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نیسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونیو　　لکه څوک و تېرو تُورو ته سپر نیسي

۴۲۹　　چي په یاد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه یې داغ لکه لاله مکرر[5] نیسي　　۳۱۲۷

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي　　عندلیب زما د زړه هاله ګویا شي[6]
چیرته زه، د تنګي خولې خبره چیرته　　په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خیال دي تر وینښته یم ضعیف کړئ　　هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړي خوله بسته کړه　　د خولې پټې ښیښې مې د ډېر مصفا شي
که په حشر ګیله سر کړم له مهرویو　　رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي یې و نیسم د خیال زلفي په لاس کي　　سیاه بختي لکه سایه را پسي را شي

۴۳۰　　له تیاري سره خوی و نیسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روڼا شي　　۳۱۳۴

چي یو ځل د یار پر زلفو برابر شي　　ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کامیابي په حیراني شي له ګلرخو　　آئیني ته مدام وصل میسر شي
چي یې و وهل[7] امواج د حُسن بحر　　را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته　　له کجې د حلقې ځای بېرون تر در شي[8]
د دولت اسباب فلک[9] و ناکس ور که　　هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[10]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته　　د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي　　په ګلشن کي چي قامت یې جلوه ګر شي[11]

۴۳۱　　بې رهبره هیڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي　　۳۱۴۲

عشق د عقل له تدبیره تازه تر شي　　چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهیر خپل　　اوبه ږغ نه کړه[12] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال ټول د سوي زړه دئ　　پر بېرېږم چي قاصد به خاکستر شي

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي بې و وهي. (۸) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښې ور شي". (۱۱) دا بیت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که ږغ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه … ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري يې ما په دا رانجه کړې[1] … ګوندي وي چې دُرّ د اوښو مې احمر شي
د معشوقِ هرځايي اشنايي مه کړه … چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمرشي[۲]

۴۳۲ … ستا د خط تعریف[۳] "حنان" کاږي ښايېږي … ۳۱۴۹
له قلمه که يې توی مشک و عنبر شي

زړه ور پسله مرګه لا[۴] ډېر دلاور شي … د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپرشي[۵]
د کړې تُوري پرهار تر سمي زيات وي … که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له يوې ښځا خبري فتنې پاځي … د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقيبه تښتېدم نه پوهېدلم … چې له سپي ښځه ډېر ځغلې زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بيدار شي … په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعیَ بېځا ده … لينده هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳ … ګيله خوشې کړي "حنان" له توره بخته … ۳۱۵۲
شپه که هرڅو وي اوږده آخر سحر شي

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي … هر معشوق به له عاشقه زيات مغموم شي[۶]
تواضع که تا ته نه کړم خفه مه شه … چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي[۷]
چې غوځ شوي وي[۸] په تېغ د يار د سترګو … د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سياوش په دود به پاک له اوره ووزي … چې د نفس له مقتضٰی ښځه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط يار ته کاږه[۹] … چې مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهيد زيارت حج اکبر دئ … چې پرې کړئ يې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قيامت به نابينا له قبره پاځي … چې له ديده د اشنا دلته محروم شي[۱۰]

۴۳۴ … له ناموسه يې بغل ډک دئ نه يې لولي … ۳۱۲۴
دا په دا، نه چې در ياد[۱۱] د "حنان" نوم شي

په جفا جفا مې زړه له تا لړزان شي … خپلې سترګې بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ يې[۱۲] نه راځي په سيل … که مې هډ زړې زړې لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چيرته را شي[۱۳] … د مېږي کره مېلمه ګاهې سليمان شي
ستا د عشق درياب نا پايه زه ضعيف يم … و مېږي ته نرۍ جوی[1] لکه عمان شي

---

(۱) چاپي دېوان: "رانجه کړې مې دي ستا د قدم خاوري". (2) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چې د خط وصف. (4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بيته وه. تر مقطع وړاندي دوهم بيت له بلي نسخې را نقل سو. (6) د دې غزلي رديف په چاپي دېوان کي "وي" دئ ماته د اصل ضبط "شي" موزون ښکاره سو. ځکه مې "شي" وکيښ. (۷) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چې پکښې. (۱۲) چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳) چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1) چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کي= که يې. (۴) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای ټوک. (۶) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چاپي دېوان: چې يې. (۸) چاپي دېوان: د تدبير کښلي؟. (۹) چاپي دېوان: د خوار زړه. (۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار. (۱۲) چاپي دېوان: دنيا ګنهده (۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلې مقتضا ته پرېږده رام شي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي خيال په خاطر را شي مضطرب شم لکه پېښ چي د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ورله به دئ په پېغور کي اور ته ځکه ستی تېره تر خپل ځان شي
۴۳۵ کبرجن اشنا يي کله غوږ پر نيسي که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي ۳۱۷۱

آراسته چي د مهرويو انجمن شي دا نشمند يي له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي چي لاله رنګه جامه يي سور کفن شي
کي(۲) کميس د ګل له بويه په ځان واغوست عجب نه ده نيلوفرغوندي کي(۳) تن شي(۴)
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چي واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه د ګدای رزق(۵) ورکوي که سپي دښمن شي
که ګلاب يي په سيالی د مخ څه وايي تر ساعته نه پايېږي(۶) دروغجن شي
۴۳۶ زه "حنان" چي د اشنای په کوڅه ګډ شم تماشه را ځغه هېره د عدن شي ۳۱۷۸

څو يې(۷) ويني د خپل ځان خون بهانه شي د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو څو و اورته د رخسار يي دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر چي د وصل په مسيح يي دوا نه شي
د تدبير کيلي(۸) څو نه شي ځني ورکه د اميد د درګاه قلف به يي وا نه شي
څو قانع نه شي په څاځکي له دريابه د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مي د خپل زړه(۹) هسي قوي ده چي خطا به ځني تير د بلا نه شي
۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته چي د هيچا ښه بي خدايه په چا نه شي ۳۱۸۵

څو د قبر په ورو کانو بار نه شي د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
د حرص مار هسي زهر پکښي توی کړه چي يي دفع په ترياق د ګفتار نه شي
دِ نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ چي له تنګه د عالم(۱۰) يي هيڅ عار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ د ښوري له مځکي ګل(۱۱) د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده(۱۲) له ډېرو پاته شوي اشنايي ته يي هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چي رام شي(۱۳) توند توسن څو سترې نه شي قرار نه شي
۴۳۸ دا دوعا يي مستجابه کړي مجيبه چي "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي ۳۱۹۲

څو په خيال د يار د وروځو کي خم نه شي تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري(۱) دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګذار هسي بي صرفي دئ د سياه چشمو(۲) چي زړه سوی يي پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" څله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي (2) چاپي ديوان: د سياه چشم (۳) چاپي ديوان: پر چشمه (۴) دا غزله په چاپي ديوان کي نشته (۵) چاپي ديوان: مات شي (۶) چاپي ديوان: په غبر کښي کړي (۷) چاپي ديوان: په چنبل يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته / تله قاضي لره هیڅکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه / پر چینه(۳) باندې هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په شبه دېغ نه بیداربږي / بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چې را شي ۳۱۹۹
چې د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي

په رخسار یې زلفې نه دي غوړېشي / و سپوږمۍ ته د لړمو دي لشې(۴)
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو / زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو / غونچه طوره که د زړه ویني نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم / دې نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرزم له مینې / ولې ځان ستړئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه / بېهوده د پند څرخۍ را ته وربشې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په تُرکو پسې ځغلې ۳۲۰۲
اې زاهده ولې حق ویل پوشې

د سپین مخ چې وي خوا هانه لکه زلفې / همېشه به وي پرېشانه لکه زلفې
چې هوا د لعلو لبو کړې د تُرکو / هغه تل وي اوبزانه لکه زلفې
که تسخیر د عالم کړې اوله مات شه(۵) / زړه به یوسې له جهانه لکه زلفې
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله / بر به خورې له زنخدانه لکه زلفې
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې / شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفې
چې غذا یې د زړه ویني لکه مشک وي / ځای په غبږکي که(۶) آسانه لکه زلفې

۴۴۱ که دي زړه غواړي چې زړه له خلکو یوسې ۳۲۱۳
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفې

د عرفان له جامه مۍ راکړه ساقي / چې په چښه(۷) یې شم له یاره ملاقي
هم مې خلاص که د دنیا له شر و شوره / تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چې کښېږدم / دواړه سترګې پر قدم د طلاقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن بې غِشه مې ساقي و ما ته را کړه — چې د یار د ښه دیدن[۱] شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو — راوړه ژر پیاله ساقي، پیاله ساقي
پر پیرو[۲] مې کړې ثابت د کاملانو — رسوي بار و منزل ته عراقي
۴۴۲ هم را پېښ کړې هسې حال و ما "حنان" ته — چې بې یاره بل ځای نه شم اوطاقي ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب کې — چې یې وا چولم زه په اضطراب کې[۳]
د دې جور شپه لکه ورځ را ته ښکارېږي — چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب کې
سیاه بختۍ له هري خوا یم اچولئ — ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب کې
څه ګیله کړې د سپین مخو له شوخیه — آرام نه دئ چالیدلئ په سیماب کې
آبرويي په قناعت سره زیاتېږي — ګوهر ګوره تږی پروت وي په دریاب کې
نه یې اروم نصیحت په غوږو کوڼ یم — را ته مه وایه ناصح د عشق په باب کې
۴۴۳ دا تر زلفو لاندي مخ ګوره "حنانه" — چې د لمر تماشه کېږي په سحاب کې ۳۲۲۷

تماشه یې د خط بویه[۴] په رخسار کې — د ګلانو پرېواني وي په بهار کې
چې مې وسوه کل هڅونه سیل بویه[۵] — د سره اور ښه ننداره وي[۲] په نیزار کې
زلفي ورو شانه کوه چې آزار نه شي — چې هزار زړونه[۷] یې اړ دي په هرتار کې
خط و خال و زلفو سترګو رېز مرېز کړم — رحم نشته د دې ښار[۸] په هندوبار کې
پخپل خط پسې یې خپلې سترګې ګوري — که آهو دئ آرام که په سنبل زار کې
دا شبنم د ګل پر پاڼې باندې پروت دئ — که خوله د ګلرخسار ده په رخسار کې[۹]
۴۴۴ له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه[۱۰] — چې رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کې ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په برکې — له هوسه نه ځایېږم په کشور کې[۱۱]
په سپین مخ کې یې سرخي د لبو نمایي — که شفق را ته ښکاره شو په سحر کې
چې نرحور که شاپېرۍ دئ نه پوهېږم — دغه نور نه موجود پرې په بشر کې
تنګه خوله یې جز لا یتجزا ده. — آب نه پرېښو دندانو یې په ګوهر کې
درک یې نه کېږي د ملا په باریکۍ کې — خیال له خیاله څخه وزي په کمر کې

---

(۱) چاپي دېوان: د تش دیدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وکړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بویه. (۲) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "که عرق د ګلرخسار دئ په عذار کي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همېشه به یې د لبو په مې مست وي   که یې و ویني تش عکس په ساغر کي

۴۴۵ په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه" ۳۲۴۱
هسې آب یې دئ د سترګو په خنجر کي

له ازله دا ستا خیال زما په سر کي   نه چي نن دا ګل زرغون شو زما په درکي[1]
آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي   جوهر داره زغره[3] تل لري په بر کي
بیده بخت کله ویښېږي زما په غېږ کي   سبزه کله زرغونېږي په محشر کي
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي   وي په میو کي نشه، نه په ساغر کي
د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو   د دوعا قبلېده کېږي په سحر کي
د آب باز مرګ له اوبو، مارګیر له ماره   هنرمند ته خطر رسي په هنر کي

۴۴۶ چي و فا له تُرکو غواړې په مجاز کي ۳۲۴۸
څه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کي

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کي   نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کي
په مژګانو سرې[5] یووار ادا نه کړم[6]   قوت نه وي د پېزۍ لیندۍ په تیر کي
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مي چوي[7]   شفقت نشته د عصر په د مګیر کي
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي   ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کي
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی   تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کي
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم   چي له وهمه ارام نشته په نخجیر کي

۴۴۷ چي د یار پر تورو زلفو لېونی شوې ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کي

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کي   د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کي
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره   مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کي
د دښمن په تواضع مه غلطېږه   و ښان ته لېنده خمه شي په لاس کي
سر کښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه   څو به یې له دې دښمنه په هراس کي
چي نرۍ شي میاشت آخره شپه راخېژي   پټوه ځان له عالمه په افلاس کي
ښې وربښمیني جامې باب د ارتینو دي   د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کي

۴۴۸ له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه" ۳۲۶۲
ګذران د زمانې شو په لباس کي

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښي". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره یې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو یې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مي سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کامل و وي کامل ته دا په حال کي | اچولئ یم زه عقل په جنجال کي
دا زما مشکل راحل کړه د رمانده یم | مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کي
چي د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ | چي ښه نه راځي(1) هر گز زموږ په افعال کي
هغه بل کامل جواب هسي شان ور کړ | چي ښه فهم دلیل و که زما په قال کي
چي رحیم دئ هم قدرت لري(2) پر هر څه | دنیا ځای که د یوي ماشي په بال کي
مهرباني يي عامه عامه ده پر هرچا(3) | نور يي څه کاوه دوزخ په دا احوال کي

۴۴۹ الهي گناه راعفو زما "حنان" کړې
چي دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کي(4) ۳۲۲۹

که د حُسن صفايي نه وای په گل کي | د عشق شور به هو مره نه و(5) په بلبل کي
که مجاز د حقیقت منظره بولي | پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کي
له اسمانه شکوه کفر ده(6) خبر شه | مراد ته نه پرېږدي هیڅوک په جز و کُل کي
له نظره مي فاني شو ساقي واړه | نه پوهېږم څه بلا ده(7) ستا په مُل کي
په لیده يي پېچو تاب شوم خبر نه یم(8) | څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي | که گلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰ دا يي لاس په حنا سره نه دي "حنانه"
مضمحل يي کړه ټول زړونه په منگول کي ۳۲۷۲

ستا د زلفو کاړکوتو(9) حلقو په دام کي | یو جهان زړونه پرا ته دي په ارام کي(10)
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ بِه دئ | مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کي
ستا د وروځو له قبلي خلق جار باسي | دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کي
ستا د سترگو کاته بِه دي ستا تر سترگو | د بادام د گل زېب نشته په بادام کي
که تقصیر له ما واقع دئ عفو و کړه | د بخښښ مزه نه وي په انتقام کي
چي خبري...(11) کړي واړه یو دی | د سړي کمال معلوم شي په کلام کي

۴۵۱ له سپین مخو وفا مه غواړه "حنانه"
چي وفا له سره نشته په دا قام کي ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم(12) په هجران کي | آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښي نیسي | چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

---

(۱) چاپي دیوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دیوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دیوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده ". (4) چاپي دیوان:

الهي "حنان" له دغه اوره خلاص که | چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښي

(5) چاپي دیوان: هرگز نه و. (6) چاپي دیوان: کفر دئ. (7) چاپي دیوان: څه مستي وه. (8) چاپي دیوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دیوان: بې ژړلو چاره نشته.

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ — تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي[1] وصاف د لوته سیاه چشم — له سپېدیه آهو رم که په دامان کي[2]
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي[3] — ازار کړوني ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تونده له غره رالوېږي — د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲ لاس پر ملا د نامېندی کښېږده "حنانه" ۳۲۹۰
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي — ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که — چي غونچې خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر و بېنته مي د فاختې په څېر[4] کوکو که — چي رایاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال[5] د لبو بیا موند — د برېښنا رڼا مدام وي[6] په باران کي
ګرېوان و تېره مهرویه زه بېرېږم — لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه — لوره غاره ده[7] نیولي په دامان کي

۴۵۳ په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي ۳۲۹۷
"حنان" قبر له ره ولاړ په ډېر ارمان کي

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي — چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان نښاخ د یاقوتو د بام ستن که — و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه — د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده[8] — کښې یې ږده د نوو میاشتو[9] په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یوور — ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم — د حیات اوبه دي ایښي په دهن کي[10]

۴۵۴ له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن ۳۳۰۴
مرغلري کړي را تویي په دامن کي

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي — بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هغې توبه د آهو چشمو له عناده — له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي[11] — لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي — کي هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(١) چاپي دېوان: نه رامبږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبسم يې زما پر تن هومره[1] اثر کړي   چي هر هډ غاښونه سپين کړه په زخمو کي
چي له ميني توبه ګار شم ژر پښېمان شم   هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې   ۳۳۱۱
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي[2]

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي   د ختن د ملک غزال مي دئ په زړه کي[3]
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره   ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه   چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه   ګڼه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم   ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي   ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه   ۳۳۱۸
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي   چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو[4] دا ستا له سترګو   معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن   ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وې نوش به کړم شکري ستا دلبو   زهر راکړه دا ستا عشق[5] په نواله کي
د اسمان ښيښه خالي پاته شوه ولي   د عشق مې نه ځايږده په دا پياله کي
غرور زيات لري نوخط تر ساده رويو[6]   د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ[7]   ۳۳۲۵
"حنان" رنګه مه شه څوک په کشاله کي

سر يې پورته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي   هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه   دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه[8] بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم   حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فېروزه ده   څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوْی راشي[9] زما د زړه و کا شانې ته   ولي نه لوېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يي سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي[10]   که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"[11]   ۳۳۳۲
دا په دا چي هيڅ رڼغ نه وي[12] د څراغ پروا نه کي

---

(۱) چاپي دېوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي دېوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که   چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: څه دعوٰی کوي آهو. (5) چاپي دېوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي دېوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو ". (7) چاپي دېوان: سور اور شو. (8) چاپي دېوان: هسي رنګ. (9) چاپي دېوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي دېوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي دېوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي دېوان: رڼغ نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دي شَست زِه د کمان کړه په کمين کي — ارام نه وکړه هيڅ صيد په زمين کي(1)
تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم — که يې خال دئ جلوه کاندي په جبين کي
زلفي خلاصي کړه چي زړونه واړه خلاص شي — ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچين کي
د هيڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وارته — رحم نشته ستا د سترګو په شاهين کي
دغه ستا د زلفو باد وربانـدي ومنبت — د آهو نافه خوشبويه شوه په چين کي
له قربته د سياه چشمو حذر بويه — توري سترګي خلل اچوي په دين کي

۴۵۹ — د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ
ولي وي قيمت د ګوتي په نګين کي — ۳۳۳۹

د عاشق پر رقيب نه رونېږي سترګي — له سايي څخه د بو تورېږي سترګي
په وصلت کي يې و مخ ته کتای نه شم — له ښايست يې(2) په رخسار ښوهېږي سترګي
ستا د خط را تلو رقيب په سترګو روند کړ — د افعي(3) په زمرد ړندېږي سترګي
بې اختيار يې و رخسار ته کاته کېږي — د پتنګ له شمعي نه چپېږي(4) سترګي
چي د غاښ له مرغلرو يې محروم يم — د دریاب په دود مي(5) تل بهېږي سترګي
دا د چا د راتلو زېرى(6) خبر نه يم — چي مي هسي(7) په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ — دا له غمه د کوم مخ "ميرزا حنانه"(8)
له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي — ۳۳۴۶

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي — تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي
چي يې زړه د خال و خط په خيال(9) اخته شي — شي تري پاته مطول وي که خيالي
د عاشق آه و فغان به کله اروي — چي په غوږ يې(10) د رقيب د پند والي
چي د عشق د زمزمي ږغ يې تر غوږ شي(11) — نور به نه اروي نيرېږ و فامفالي
و ديدن ته يې حيران دي عالمونه — که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي
مرنۍ سرى په ماتي کي مخ ستون که — عاشق بويه(12) چي آخر حُسن پالي

۴۶۱ — خپل زړه څيري کړه "حنانه" که عاشق يې
په دا څه کېږي چي څيري کړې کالي — ۳۳۵۳

آه مي خط کله له قده آسان اخلي — باج له سروي کله باد د خزان اخلي(13)
شوخ مژګان رسا کاته ښکولي وروځي — دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(1) په "ب" او چاپي ديوانو کي دا غزل نسته (2) چاپي ديوان: له صفايي. (3) چاپي ديوان: واقعي. (4) چاپي ديوان: نه پوچېږي (5) چاپي ديوان: د رودو په شان مي. (6) چاپي ديوان: دا مژده د کوم دلبره که (7) چاپي ديوان: دا چي هسي. (8) چاپي ديوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (9) چاپي ديوان: چي يې زړه د خيال و خط په غم

(10) چاپي ديوان: چي په غوږ کړي. (11) چاپي ديوان: "چي د عشق حيدري ناره يې د غوږ شي". (12) چاپي ديوان: عاشق هغه چي. (13) دا غزل په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په سینه کښې مي غاښ پټ لکه صدف کړه … د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري … مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې … دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي … دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ۳۳۲۰

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلي … چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلي[1]
کړې وروځي کړې توري ایرانی دي … په تش دید یې د زړه ولي غوځولي
توري سترګي د شهلا د باغ نرګس و … چي آهو یې تماشې هردم کولي
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولئ … رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلي
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ … چي کوته مي ده د صبر تا نتلي
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم … پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلي

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلي ۳۳۲۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ … لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ … دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ … په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم … چي په غېږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ … د تصویر زاغ د کمان پر موتي کښلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم … چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4]
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ۳۳۷۴

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ … آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم … چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوتلئ
عقل هم له حیرانی په خپل سر ګرزي … پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه … چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوک ویني زړه یې داغ شي[6] … د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ … په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چي د عشق پر کاڼې سروي سولولئ ۳۳۸۱

(۱) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سبب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه". (5) چاپي دېوان: دا عذاب (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو ".

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ   که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
د خدنګ اندوه يې کارېږم نه پوهېږم   چي يې غشی خطا د رومي ښکار لوېدلئ
دا عرق[1] پر سپين رخسار د ګلبدن دئ   که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ
د وصال د ګل په دید کله مړېږي   چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ
ته بېکسه، مل دښمن[2]، غل در پسي دئ   لاس و پښي ځله ختلي[3] بار لوېدلئ
په حساب د سيم و زرو عمر بايلي   غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶
د "حنان" له آه پرهېز کوه دلبره
په سينه کي يې د عشق انګار لوېدلئ
۳۳۸۸

ستا په سترګو چي له سترګو مي يې تللئ   نور مي سترګو له خوب نه دئ راغلئ[4]
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده   له دا توري شپې هرګز نه يم و تلئ
ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له وارو   د هيڅ ښکلي پر مخ نه يم ورغلئ
ستا په خوله چي خوله مي ونيوه له هرڅه   چي تعريف د خولې دي څوک نه شي کولئ
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ   چي سرو شونډو دي و مرګ ته يم بللئ
ستا د ښو په خاورو، خاوري دي د ښو يم   چي د ښو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷
ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ
۳۳۹۵

چي پر مخ دي توري زلفي ښورولې   خلقې دي په قصداً ازارولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وينو[5]   په رنجو د ناز دي سترګي تورولې
باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښي   نور د زړو[6] و ښکار ته چا وپارولې
تر پښوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم   د وفا له خويه چا و درولې
آفرين را باندي و وايه ملکو[7]   چي مي ستا جفا پر زړه هوارولې
ما وې زړه دي له ما يوو په سپينو غاښو   ول پوهېږم په رضا مي خوارولې

۴۲۸
"حنان" و ژړل له ډېري نامېنديه[8]
ستا پښوا نېکۍ پر زړه چي تېرولې
۳۴۰۲

کشکي بخت مه وای له موره زېږولئ   چي پيدا شوم عشق يې مه وای راښوولئ[9]
د محشر خواري اختر ور ته ښکارېږي   خدای هرګز په مينه مه وای پوهولئ
دا پر مخ يې خال و خط و زلفي نه دي   تور اطلس يې پر کعبه دئ غوړولئ
شوخو سترګو يې کُلي خيال له ما يووړ   لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

---

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري. (5) ب: له وينو. (6) ب: دا د زړو. (7) ب: آفرين را باندي وشو لور د لوره. (8) ب: نا اميدۍ.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بې[1] ځوک سر لکه ګوی که په میدان کي چې یې ما د نی سواری جلب نیولئ
چې ببومه یې[2] له عشقه پارسایي ته دې ولد په بهانه وم غولولئ

۴۲۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ ۳۴۰۹

له ګناهو ځخه[3] نه کوې رم ولي تل کوې پر زېرد ستانو ستم ولي
په دنیا پسې اووه اقلیمه غواړې او د حق پر لوري نه ږدې قدم ولي
د دنیا و کار ته سم ځې لکه غشی خدای ته نه شوې په طاعت سره خم ولي
د دنیا په تله له خدایه مرور شې دا چې اړوې وهلئ قلم ولي
تویوې مدام اوښې د مظلومو نړوې د تن د ېوال په دا نم ولي
د زمرې په شان ور ځغلې پر کمزوري زورور وته نه وهې دم ولي

۴۷۰ خرڅوې دین په دنیا "میرزا حنانه"
دا نعمت زائلوې په دا غم ولي ۳۴۱۲

چې عاشق د عشق پر لار برابر درومي په رضا یې معشوقان مکرر درومي[4]
هره شپه چې دا ستا خیال په غېږ کې نیسم بوی د ګل مې له بشره سحر درومي
هغه شپه چې دې محروم شم له وصاله د څراغ په شان لوګي مې تر سر درومي
چې دې خیال د زلفو و ساتم په زړه کې له سینې ځخه مې بوی د عنبر درومي
تول د زړونو ستا په خیال پسې عیب نه دئ په سلطان پسې د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کې له رقیبه نه بېرېږم په دریاب کې بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و"حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي
چې یو پاته شي، یو یار په سفر درومي ۳۴۲۳

ساقي راکړه یو څو ډکې پیالې مې چې په چښه یې[5] صد ساله مرده شي حی
چې دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي هغه جام لبالب راکړه پیا پی
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي[6] پادشاهي په نظر نه راځي د کی
هسې جام د بېخودۍ را عنایت کړه چې له فهمه مې فاني که همه شی
د اشنای د میني درد هسې سر سام کړم چې دوا مې نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کې لکه ناست وي له عالمه لېونی

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي[7]
تن پرور کله خبر دئ[8] په دا سوی ۳۴۳۰

---

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې ځخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه ځخه. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په چښو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هیخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني　　دا په دا مي پر طالع شي حیراني
عشق یې تندره اسماني نه ده نور څه ده　　ربز مرېز یې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستیه لېونی دئ　　سر و مال[1] ځني زما شه سپلني
له نظره یې وتلئ نه یم څه یم　　چي دا هسي د رقیب شوم[2] خندني
همېشه یې په پرده کي دي دوې سترګي　　نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باټ دي تېغ د سترګو تېز کړ　　د زړه سپر ور له بویه آهني

۴۷۳　　یار پاله "حنانه" اوس چي خط یې راغئ
په کفارو کي زېب که مُسلماني　　۳۴۳۷

چي مي بایلوه په مینه کي ځواني　　اوس بې[3] کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي یې ثوک نه پرېږدي و وارته　　ژر یې ور ولي تکبیر ته قرباني
تروې اوښي نمک بویه د زړه غوښي　　چي یې وکړم د خونخور خیال مهماني
زلزله مي د عشق ولیده په سترګو　　نړوله یې د صبر و داني
د خط کفر یې هجوم په وار وار وکړ　　دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخیر د عالم کړې تواضع خوی کړه　　دا په دا چي نګین خم وي سلیماني

۴۷۴　　عشق بلا نه ده کېمیا ده او که نه وای
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني　　۳۴۴۴

له نو خطو څخه نه یم صبر کړوني　　کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه درومي له سره　　نصیحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس[4] په تناره کي　　هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل دپاره　　د رقیب به ولي نه یم منت وړوني
بې نارو[5] مي اوښي ځي د یار له غمه　　بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي[6] یار په رقیب نه که　　دا په دا پر ښتن ګران وي سپی خوړوني

۴۷۵　　چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه[7]
له دې غمه غونچې خیري کړ پړوني　　۳۴۵۱

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني　　غواړې خوند د هندواني له مړغوني
د ریا زاهد ژړا د خدای په کور کښي[8]　　قحبه کښېږدي[9] په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې میدان ته راشه　　تر څو پټ یې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقیقت دئ څه پر تېر شه[10]　　ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دیوان: مال و سر. (2) چاپي دیوان: د عالم شوم. (3) بې= به یې. (4) چاپي دیوان: د هوا. (5) چاپي دیوان: په نارو مي.
(6) چاپي دیوان: بې ولي یار. (7) چاپي دیوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقیقت دی پرې تېرېږه.

د مېـــره خویونـــــه نـــــه در ښخــــه کېـــږي
ســـــازوي مـــــدام لُعبتــــي لکـــــه نجـــوني
قناعــت پـــر خپـل ټـوکر کـړه پـور تـه مـه ځـه
لقمـــه اخلـــه[1] چـــي دي ننـــوزي پـــه ســـتوني

۴۷۲ چـي دي شـعر نـه غـوړ باسـي څـوک "حنانـه" ۳۴۵۸
د اشـــــعار د آســـــو و نســــــه[2] ملــــــوني

د ښایســت لــه مخـي[۳] ځغلـي سـل فتنـي
څــو بــه راورم[۴] ور تــه تـاب زه د سـینې
یـو سـاعت مـي بـې ژړا نـه دي دوې سـترګي
نــه پــوهېږم چــي کــاریز دئ کــه چینــې
پــه سـینه کـي مـي ټـولېږي سـتا غمونـه
لکـــه جمـــع شــي عـــالَم پـــر ســـفینې
ستا د مینـي ګـرګ پـه هسـي شان رنځـور کـړم
چـي زهـوب مـي مـدام درومـي لـه اینـې
چي رقیـب دا سـتا پـه در کـي[۵] ځـای پیـدا کـړ
زړه و سـرېي مـي و راسـته شـوه لـه کینـې
د ګلـرخ د مـخ پـه اور کـي عیـب نـه دئ
کـه مـي تـن شـي[۶] تـار پـه تـار لکـه نینـې

۴۷۷ پـه قـدر دا سـتا د هجـر وصـل غـوارم ۳۴۶۵
د "حنـــان" دي پاتـــه شـــوي مهینـــې

دګلرخـو لـه چـا مـه شـه دښـمني
کـې لـه غمـه ښخـه مړشـي نـې منـي
هـیڅ پرحـال پوښـتنه نـه کـړي د مهجـورو
خـدای دي نـه ګـوري د دوی کبـر و منـي[۷]
د هــر چــا زړه لــه کوګلــه ښخــه[۸] کــاږي
چــي جامـــه د نـــاز پـــه برکـــه ســـمني
و ګُشـتن تـه د عاشـق هسـي راځغلـي
لکـه کـور لـره چـي درومـي[۹] وطنـي
سـپین غاښـوني[۱۰] پـر ګـوهرو بانـدي نازکـه
او لبـــان[۱۱] یـــې پـــر عقیـــق یمنـــي
قتـل کـړئ یـم هغـه ګلـرخ[۱۲] بـې تېغـه
چـــي اغوســـتې یـــې قبـــا ده چمنـــي
پـــه زبـــان د خوبرویـــانو زه پـــوهېږم
مـــا د دې کبلیـــو کـــړې ده شـــپني[۱۳]

۴۷۸ چـي اغوسـتې یـې د خـط تـوره جامـه ده ۳۴۷۳
د "حنـان" رنـګ شـو پـه دا کُرګُمنـي

چـي پـر زړه د زلفـو خیـال د جانـان کښېني
کـــه رســـتم د زمـــانې وي حیـــران کښـــېني
د عاشـق و معشـوق راز چـي سـره یـو شـي
هغـه دم یـې رویبـار چـپ شـي[۱۴] تـر میـان کښـېني
پـه عـرق یـې هسـي[۱۵] شـان شـي رخسـار نـرم
لکـه پـاڼي چـي د ګـل پـه بـاران کښـېني
دُر د اوښـو بـې سـامان د مهمـانۍ کـړم
کـه یـې خیـال زمـا پـه زړه کـي مهمـان کښـېني

چـي بـې غوښـتو پتنـګ طـوره ځـي مجلـس تـه
ژر پـه ژره پـر ایـرو د خپـل ځـان کښـېني
د الفـت مرغـه لـه دې ګلشـنه والـووت
چـي شـبنم د خـس و خـار پـر ګرېـوان کښـېني

---

(۱)- ب: لقمه احله، "بې ځایه اوړده حاشیه یې ور کړې ده "له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونیسه. (3) چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: څو را ورمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقیب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني. (۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپین دندان یې. (۱۱) چاپي دېوان: سره لبان یې. (۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۷۹ که یې قد د سرو قد ورشي په خوا کې
دا "حنان" به پاس پر بام د اسمان کښېني ۳۴۸۰

چې بتان شي هم صحبت د آئینې   یو په سله شي حیرت د آئینې
طمع مه کړه د بوسې له ساده لوحو(1)   نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال به څه نګاه کړم   طاقت نه که لکه صورت د آئینې
په خپل حُسن دي خبر کړه(2) ځکه هسې   خوبان ډېر کوي عزت د آئینې
له صافدلو راز د زړه پوښېده نه دئ(3)   فهم وکړه پر صفوت(4) د آئینې
په راتله د خط که حُسن زیات شي ښایي   په ایرو شي(5) شرافت د آئینې

۴۸۰ چې د عشق په اور ځان ویلي که "حنانه"
خوبان ځکه که(6) حرمت د آئینې ۳۴۸۷

یار هغه دئ چې ولاړ د یار پرېت(7) وي   که راحت ور ته رسېږي که زحمت وي
روی ګردان له یاره نه وي په هیڅ طور   د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب په ویل نه ګرزي له یاره   همېشه یې دغه خوی دا یې(8) عادت وي
نظر نه که د دنیا و سود و زیان ته   شپه و ورځ له خپله یاره هم صحبت وي
که هر څو جور و جفا له یاره ویني   لا ور څخه د هغه یار ډېر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیله(9) نه ور ته وایي   چې په سل طوره یې یار په ملامت وي

۴۸۱ که څوک سر ښندي پر هسې یار "حنانه"
د هغو سرفرازي به په قیامت وي ۳۴۹۴

څو دا مځکه اسمانونه بحر و بر وي   د ګلرخو استانه، زما دي سروي(10)
کامراني په حیراني شي له ګلرخو   د دي باغ ګل د هغه چې لاس تر سروي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګروي
د لاله په دود مې زړه د محبت وسو   د آه دود چې غوټه شي داغ د ځګر وي
چې په درست جهان یوه ډوډۍ قسمت که   و عالم ته به مخ روښنې لکه لمر وي
ځای د امن مې هیڅېري پیدا نه کړ   لکه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

۴۸۲ بې له یاره په ګلشن کې تمام عمر
و "حنان" ته خپل بانو لکه خنجر وي ۳۵۰۱

نن مې بیاله غمه زړه را څخه چوي   چې خوړلې د هجران د توري لوي(1)
جدایي د خپل اشنا یم کباب کړئ   چې مدام پر هر زیارت لګوم خوي

---

(۱) چاپي دیوان: له ساده رویه. (2) چاپي دیوان: په خپل حُسن بې خبر که. (3) چاپي دیوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دیوان: پر صورت. (5) چاپي دیوان: په ایرو وي. (6) چاپي دیوان: هلته که. (7) چاپي دیوان: په زفت.
(8) چاپي دیوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دیوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته.
(۱) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته. (2) بې = به یې. (3) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته، د خطي نسخې په متن کې د ننه هم نه ده راغلې، او له هغې پاڼې څخه را نقل سوه چې کتاب جوړوونکي "صحافان" ور ته بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دیوان: که په هجر کې څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دیوان: لکه اور. (6) چاپي دیوان: په دوړوي.
(7) چاپي دیوان: چې حنان څوک له اشنایه. (8) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته. (۹) کې = که یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ملګري يې دېوان يا حيوانان وي | پر هر ځای به باندي تول وي لکه رَوي
د سينې زخم مې بيا فراق ناسور کړ | چې مدام ځني بهېږي وينې زَوي
د کميس د خولو بوی بې(2) کله را شي | يعقوب رنګه مې لېمو ونيو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي | د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دي مصرع د حميد زړه د "حنان" وسو ۳۵۰۸
له فرياده د اور سوي زده اور سوي

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي | همېشه به يې د ګل لمن بستر وي(3)
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو | د مظلوم په وينو سره لکه نشتر وي
چې يې ستا کاته ايرې که عجب نه ده | که د طور اورې پيدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې | هغه ګل غوارم چې جمع يې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ويل و ګل ته | چې د ګل تولېده که مات يې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي | پيل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه ۳۵۱۵
تر پخوا يې نښانه د "حنان" سر وي

د خپل يار جفا مې ډېر د ېر زړوي | بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زاری وانښه په خوله تر ګوته نيسي | که په عقل غر له بيخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم(4) نه ايېږي | تريخ ژوندون سړی له عمره مړوي
نادي نشته په خندا کې د ګلرخو | پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصيحت هسې دئ په عشق کې | لکه تندره(5) په پوکلو سړوي
د يار هجر يم وژلی نه رغېږم | بېهوده زاهد نمک را پړوي(6)

485 له اسمانه پرېواته دي بل څه نه دي ۳۵۲۲
چې "حنان" له خپله ياره(7) اړوي

زلفې د دلبر پر مخ څه نښو نما کوي | قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي(8)
يو د ناز کاته د يار روح بخښي عاشق له | سترګې کې(9) بېماري دي کار د مسيحا کوي
ته پادشاه د حُسن يې مه شمېره بوسه پرما | عيب د شاهانو دئ تېر حساب چې بيا کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دي نرۍ وروځي دي بل د خط سبزه ګوره — تور خال یې د زړه په وړو څه بدۍ بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي — خوله یې پر غوټچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لرې څه نریه ملا لري — زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز
ځکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي ۳۵۲۹

د عاشق پر زړه اورونه بلوي — د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم — په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو — په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا یې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي — لخ هلک دئ حبشي، ګل تولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم — دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې [1] په خپل وصل سر فراز کړه — پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده [2]
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي ۳۵۳۲

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مایل وي — د بلا فوجونه تل باندي نازل وي [3]
چي منزل اورېد وي جرس هو مره فغان که [4] — له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کي زړه بې داغه [5] په کار نه دئ — چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره [6] سره زېب که — چي آیات [7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بایلي — که یې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د رابانديوکړه — رحم دې بر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي
قند او کورت پر هغه یو وي چي جاهل وي ۳۵۴۳

په دنیا کي به تر هغه څوک خُرم وي — چي ملګري یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره [8] څوک خلاصېږي — چي یې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو [9] — د کیمیا خیال [10] و مفلس ته د زړه دم وي
مور د عشق و غره ته شاده لګولي — له قاضي که وهم [11] هغه چي کاڼي کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ [12] — خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وراې شي — چي په فکر د دینار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته
چي په خیال د یار د وروځو مدام خم وي ۳۵۵۰

---

(۱) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي. (3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هو مره فغان کاندي". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجلس هغه دئ[1] چې ته یې یو جانان وي
هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي

خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نیسي
د لبریزي پیالې ډېر ساقي پاسبان وي

چې و باغ ته خرامان شي کله کله
هغه دم گل آشفته نرگس حیران وي

که دي زلفي پر مخ پروتي باک یې نشته
دا په دا چې شپه و ورځ مُشت و گریوان وي

چې یې ستا د زلفو عکس پر زړه گرزي
هغه تل د آئینې په دود پرېشان وي

مدام غم تر لمن نیسم زړه تې[2] بولم
پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490
په قیامت چې خدای قاضي وي حق به غواړي[3]
د میرزا "حنان" دي لاس ستا دي گریوان وي
۳۵۵۷

بندي شوئ چې د سترگو په جادو وي
له عالم یې تېښته خوی لکه آهو وي

د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېږي
چې یې سر و آئینه ته[4] د زانو وي

چې خم شوئ وي په خیال د یار د وروځو[5]
ځای یې پور ته پر لیمه لکه ابرو وي

دُر د غاښو لعل د لبو بې[6] تلې څوک
چې یې کاڼي وي شبنم[7] گل ترازو وي

د کړو ورځو تصویر به یې څوک کاږي
کې د توري په جوهر، قلم[8] د مو وي

چې په خیال د یار د قد د سروي بندي شي
د فاختې په شان یې[9] تل ذکر کوکو وي

491
دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چې "حنان" دي تل له غمه رو برو وي[10]
۳۵۲۴

په جهان کې به د وصل نعمت نه وي
که آخر پسې د هجر زحمت نه وي

وصل و هجر د یار دواړه خور و ورور دي
په دنیا کې بې زحمته راحت نه وي

سر تر پایه سره لمبه شم و به سوځم
که یو دم مې د گلرخو صحبت نه وي

له وطنه ځخه ځه که دي د پلار وي
چې بې آبه پکښې اوسې عزت نه وي

خواږه نه دي هغه غوښې د بدن دي
چې د چا کړه ورځې در ته ست نه وي

که هر څو ښایسته نجل وي مخ دې واوړي[11]
چې په ناسته په ولاړې[12] عصمت نه وي

492
ملامت کړه ځان دلې "حنانه" واروه
کاڼي کم د ترازو د قیامت نه وي[13]
۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښایي
رسا حُسن لره جور رسا ښایي

له حیا په آئینه کې کتای نه شي
که کوې بېگانگي له اشنا ښایي

که له لاسه مې نن بوی د رومي د عطرو
چې خلاص کړئ مې دئ بند د قبا ښایي[۱۴]

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چې. (2) تې = ته یې. (3) چاپي دېوان: په قیامت چې خدای قاضي محمد شفیع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئینې ته. (5) چاپي دېوان: د یار د سترگو. (6) بې = به یې. (7) چاپي دېوان: کاڼي د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښایسته خېل وي رنگ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه یې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بیا هورې په قیامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي [1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو   که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري   پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه[2]   کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 په اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه   ٣٥٧٨
که "حنان" لافي وهي د کېمیا ښایي

ستا و تېغ ته مې په زړه له اشنایي   ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت دا ستا د وروځو حیرانېږم[3]   چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو   چي هر دم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړ را تر غاړه   ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته   څو تېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق[4] ور له ره ښایي   کېمیاګر کله کوي خود نمایي

494 رقیب بیا څه ورته و ویل حیران یم   ٣٥٨٥
له "حنانه" چي کوي بې پروایي

تمام عمر په غفلت کښي نا پکار یې   لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښیار یې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس   په جنت کښي به له حورو سره یار یې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې   په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار یې
د ضعیف له اوږو بار د لته واخله   په صحرا کښي د محشر به سبکبار یې[5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته[6]   په جنت کښي به دا خل بې انتظار یې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو   په عرصه کښي د محشر به لکه مار یې

495 نصیحت و بل ته څه کوي "حنانه"   ٣٥٩٢
ته پسې مدام د خلقو په آزار یې

چي یې مخ ګل د بهار[7] دئ هغه ته یې   چي د درست جهان[8] په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم   چي د کل عالم[9] دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم   چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم   چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم   چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم   تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 چي په عشق دي مشهور[10] دئ زه "حنان" یم   ٣٦٩٩
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې

---

(١) په چاپي دېوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دېوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دېوان: قربانېږم. (4) چاپي دېوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دېوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دېوان: درست عالم. (9) چاپي دېوان: د کل جهان. (10) چاپي دېوان: په عشق کښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متفرقات

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مې ولاړ شو په سفر له دې وطنه — که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه — که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه — چا بې ایښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم(1) په مینه کې هر ګوره
یار مې ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چې خبر یې د تلو وشو ناګمانه — لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چې یوسف مې شو ملګری له کاروانه — شو یعقوب زما د زړه پسې پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه — د ژوندون طمع مې وخته له ځانه

چې ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګې نه لرم په سر کې شرمنده یم

ور سره به ځوک پر لارې وي ملګري — چې ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له سترګیا به یې زړه نه غواړي خبري — په ناکام به تر خوله تویي که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري — اړوي به باندي تل د غم پتیري(2)

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چې پر سر مې را پرې نه وته ډبره(3)

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي — خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي — له سترګیا به نیشکر ور ته ګنده پر وي
په دیدن بې د بو و دد(4) ملګري سېر وي — پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چې ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزې ښورم(5)

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم — چې نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم — نې له هجره څخه زه ځیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم — دی پخوا را پوهېده چې دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چې پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کې ښورم".

(c) ketabton.com: The Digital Library

که مي مينه وای رشتيا سوئ په اور وای　　　په نغري کي بې(1) د هجر لکه سکور وای
پښې مي ييلي(2) کالي خيري سر سرتور وای　　　په اندوه سره مي ترک د دنيا کور وای
له دې غمه مي ترا وسه سر په ګور وای　　　ښايي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دي وي د ده پر دا نايي
صد لعنت دي وي زما پر اشنايي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته　　　نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته(3)
له خبرو بې په غم وي خوله بسته　　　له دغه غمه مي شوه اِينه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته　　　په ناکام که چيري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنايي شه ببوفا يم
چي بې ياره لا ترا وسه ژوندی پايم

يار مي ولاړ شو په سفر پسي زهير يم　　　له دا غمه(4) تل اخته د ځان په وير يم
ريشخندي د هر صغير و د کبير يم　　　چي په غم لا د قليل و د کثير يم
زخمي کړئ ببلتانه دغم په تير يم　　　همېشه د دغي چاري په تدبير يم

چي تر کومه به بې ننګه يم بې عاره
چي لا طمع کړم د عيش له قندهاره(5)

په خپل فضل خواست قبول زما غريب کړي　　　د وصال ښادي مي يو وار په نصيب کړي
تللئ يار راسره وصل عنقريب کړي　　　مشرف په دغه ګل دا عندليب کړي
د هجران ناسور مي روغ په دا طبيب کړي　　　خوا په خوا را سره وصل(6) خپل حبيب کړي

په کرم سره د خوږو زړو دوا يي
چي لاړ ورکه کړي هغه پر لاري بيايي

وسيله مي کړي مجاز و حقيقت ته　　　خاموشي مي کاميابي کړي معرفت ته
شک مي ورک کړي له خاطره طريقت ته　　　را تر غاړه کړي(7) ځنځير ستا و قربت ته
ډېر طامع دي يم د وصل(8) و شربت ته　　　بې پوښتني مي لار و کړي(9) و جنت ته

غير خيال مي کړه له زړه ځخه جارو ته
دغه زهر مي که(10) په ستوني کي دارو ته

---

(۱) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه
(5) چاپي دېوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښې　　　ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړې طامع مي ستا د وصل.
(9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سکوت په تار مي خیري زړه رفو کړي — روبرو مي آئینه د خپل زانو کړي
صبر را د نوخطانو له جادو کړي — فسادونه مي له زړه څخه جارو کړي
بې ویلو مي پوره هره آرزو کړي — ما "حنان" د بیم په اوښو کي لاهو کړي

497 — که مي چیري یې بللئ له اخلاصه — ۳۷۴۳
په کرم مي کړه له غشه(1) سینه خلاصه

﴿مخمس﴾

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ — څو په بحر د عشق زه یم کښېوتلئ
زړه مي هیڅکله آرام نه دئ موندلئ — په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ
د ګرداب په میان کي ګرزم لکه خلی

آبادي مي د تن میني کړه اوجاړه — چي هستي مي وه د صبر(2) هغه ولاړه
چي د عشق محکم څنځیر شو را تر غاړه — د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو یې دئ هان نتلی

وصل و هجر د دوو کاڼو تر میان کړم — بېلتانه یې په ژوندون پوري حیران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبیر د ځان کړم — د دي هسي رنځ علاج په څه درمان کړم(3)
چي پر زړه یې یم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار یم — بېلتانه یې مدام سوئ په انګار یم
ږېر په وصل کي(4) له هجره ناقرار یم — همېشه ستړی ستومان پر د غه لار یم
د فراق غمونو ښه یم پېژندلئ

چي مي یار را څه تللئ دئ عالمه — له اندوه یې(5) نه پر غریم نه پر سمه
دا بلا چي مي پر سر اوري له کمه(6) — حیرانېږم چي لا مړ نه یم له غمه
کشکي نه وای زه له موره زېږېدلئ(۷)

یار مي قصد د سفر وکړ سوربدو ته — دا سبب شو زما د تن و نړېدو ته(۸)
ځان مي نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته — اوس راضي یم د لعنت و بارېدو ته
چي تر اوسه مي ژوندی دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنایت کړې — ضلالت مي کل بدل په هدایت کړې
مشغولا مي د قرآن په تلاوت کړې — له جمله فسق وفساده مي نفرت کړې
د هغه په روی چي تا دئ راستولئ

---

(۱) چاپي دېوان: له غشو. (2) چاپي دېوان: د زهد. (3) دغه نیم بیتی په اصل کي نسته (4) چاپي دېوان: هم په وصل کښې.
(5) چاپي دېوان: له فراقه (6) کمه = کومه (7) چاپي دېوان: "کشکي نه وای زه تر اوسه پایېدلئ". (۸) دا بند په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دنیــا لـــه اشـــتغاله امـــان را کـــړه   لـه هوســه لـه عیشــو مـي بېنــوا کـړه
پـه خپـل فضـل سـره تـرک زمـا هـوا کـړه   لار زمــا و خپـل قربـت تــه را پیــدا کـړه

امیـــد وار دي یـــم و درتـــه درېـــدلئ

څـو بـه ګـرزم پـه عـالم کـي تـازه تـر   چـي اشـنای را څخـه ولاړ شـو پـه سـفر
د بخـــت نخـــل مـــي وکـــړئ(1) دا ثمـــر   اوس "حنانــه"دا مقــال کـــړه مختصـــر(2)

۴۹۸   پـه لاس نـه درځـي اشـنای پـه سـفر تللئ   ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څـه وخـت څـه زمـا نـه شـوه را پیـدا   پـه نـاحق، پـه ظلـم هـر سـړی رضـا(3)
پـه ښـکاره کـوي ناحقـه هسـي چـاري   چـي نـي شـرم شـي لـه خدایـه نـه حیـا
د یـوې روپـۍ چـي خپلـه نفعـه ویني   د بـل سـل روپـۍ کـه زیـان شـي، لـه بـلا
پـه یـوه سـودا کښـي سـل قسـمه و خـوري   د ایمـــان پـــه فوتېـــده بـــي محابـــا
نـه غنـي انصـاف لـري نـه مفلـس دواړه   هـــر ســـړی ظـــالم پخپـــل قـــدر تنهـــا
کـه محکـم شـي د دوو کسـو تـر میـان کښـېني   بـي مرضـی یـي هرګـز نـه زده بلـه خـوا
ګناهو نـــه صـــغیره کـــه کبیـــره دي   هســـي کانـــدي تـــه وا نـــه لـــري جـــزا
هـم زنـا، ربـا، غیبـت دائـم الخمـره   لواطـــت خـــون د ســـړي ګڼـــي روا
هـیڅ پـه کشـر کښـي ادب نشـته لـه مشـره   نـه شـرمېږي پـلار لـه زو، زوی لـه ابـا
خپـل عمـل د نیـک و بـدو دلتـه تـول کـړه   د قیامـت پـه تـرازو کښـي نشـته غـلا

۴۹۹   الهـی لـه هسـي قومـه نجـات ور کـړي   ۳۷۸۱
و "حنـان" تـه پـه خپـل فضـل رَبّنـا

؟ ؟ ؟

عمـر درومـي پـه شـتاب   دم قـدم دئ پـه حسـاب(4)
تـه تـر څـو بېغمـه ناسـت یـي   مشـغول یـي پـه خـورد و خـواب
دا سـتا کـار نـه پـوره کېـږي   ګـاه نیمګـړی ګـاه کریـاب
کـار دي سـم د دنیـا نـه کـړ   او د دیـن دي کـړ خـراب
پـر نـس هـیڅ نـه معلومېږي   کـه پـه و خـوري شـهد ناب
هـر چـي ور شـي واړه ډوب کـه   جـوړ کاسـه د ده ګـرداب
رحـم نـه لـري هیڅکلـه   نـه پـر شـیخ و نـه پرشـاب
تـل پـرده د پیـری کانـدي   پـه وسـمه و پـه خضـاب
نـه دي شـرم شـي لـه خدایـه   نـه حیـا کـړي لـه احبـاب
تـه هـم زوی د فرشـتي نـه یـي   چـي دا نـور بـولي دواب
پـه ظـاهر لکـه سـپین زر یـي   او بـاطن لکـه سـیماب

(۱) چاپي دیوان: ورک کړئ (2) چاپي دیوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر". (3) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (4) دا قصیده وشمه غزله په چاپي دیوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرور نه در لره ښايي — چي پيدا يې له تراب
هم د بولو له سوراخه — دوه ځل وزې په عذاب
که پادشاه د هفت کشور شي — هيڅ په کار نه دي کذاب
همېشه د بل په غوښو — بوخت يې لکه قصاب
باز چي غوښي تل د قام خوري — ځکه بند دئ په تناب
د بل زيان دا ستا تکيه ده — د بل زيان بولې ثواب
دا ستا خوی شيطان خجل کړ — څه خو وکړه اجتناب
دين دي بايلو پوره نه شو — ستا د دې جهان اسباب
د مرګ باد به دي چپه که — نيم نفس لکه حُباب[1]
چي له هره کبرجنه — تل بېزاره دئ وهاب

500 — کې په غوږ کړې دا څه دُر دي — ٣٨٠٣
د "حنان" ويل خوش آب

؟ ؟ ؟

شاعران د پښتنو ډېر دي تر سل — څو به کړم در ته معلوم زه په ويل
يو ميرزا، ميرخان، دولت د علم کان ؤ — د سلوک شعر يې کړئ دئ افضل
بل اخوند مياداد د عشق په ميو مست ؤ — ښه شېرين الفاظ ويلي ميا واصل[2]
بل رحمان سړبنی د پېښور دئ — په پښتو يې غزل بِه دئ يو تر بل
د خوشحال ختک ويل کل نصيحت دئ — په ظاهره مسخرې دي يو د بل[3]
بل عبدالقادر شاعر د خوشحال زوی — ښه دېوان[4] يې دئ جوړ کړئ لکه ګل
بل حميد موشګاف د خيال په شعر — څه به وايم نا سفته[5] دُر يې پېيل
عليخان اخوند زاده پېښوری و[6] — ښه آبدار دُر يې له ژبې[7] تويول
ملاحسن اخوند ساګزی[8] په تلوکان کي — جوړول يې د معنا هر دم غزل[9]
د اخوند ملا پيرمحمد شعر که واروې[10] — په هر بيت سره يې زړونه سولول[11]
جان محمد حافظ کاکړ[12] په نعت و مدح — ښه اشعار به يې وايه لکه بلبل[13]
د عيْسی اخوندزاده شعر ډېر ښه و[14] — آفرين دي وي پر باندي[15] تل تر تل
ملا جمعه په شاعری کي ډېر استاد و — سيال يې نه و د خپل عصر د ويل[16]

---

(١) دا بيت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ويلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر يې مسخرې بوله بلکل ". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "عليخان اخند ازده هم ښه شاعر و ".
(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پير. (9) چاپي دېوان: "په ويلو کي د شعر ډېر اکمل ".
(10) - (11) چاپي دېوان:
د اخند پيرمحمد نظم ته که ګورې — هر ګفتار يې دئ په مثل د بلبل

(12) چاپي دېوان: کار کړ. (13) چاپي دېوان: "سيال يې نه و په پښتنو کي په ويل ". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې ". (15) چاپي دېوان: به باندي وايې. (16) چاپي دېوان: "په هر بيت سره يې زړونه سولول ".

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدین دئ(1)   په تکلیف تیاروي واړه غزل(2)
اوس صدیق اخوندزاده ښه شعر وایي   ډېر ښه پوه دئ د بیتو په ښنبلول(3)

۵۰۱ د سکوت(4) مهر پر خوله کښېږده "حنانه"
ځه غرض دي دئ(5) د خلکو په ښوول ۳۸۱۹

۹ ۹ ۹

نه رسېږي ستا و وصف ته(6) دلیل   عقل نه که په دا باب کي قال و قیل
د بدبه د خسروی چي دي شوه پورته   د کسرٰی پر ډمامه یې وکیښ نیل
و لوېي ته دي د عقل چاره نشته   د درخاوري دي رانجه کړي جبرئیل
په ډېر لطف سره یې و بللي پورته   ستا و لور ته منتظر د عرش قندیل
لامکان یې ستا مکان په خپل قدرت کړ   گفتگوی در سره و کاوه جلیل
نه نوي زره خبري(7) در ته وکړې   څوک د گوی څوک د مگوی د څو وکیل
در ته وې ښوې واړه د سِر خبري   ښه یې پوه کړې په کثیر و په قلیل
ده پخپله د لولاک خلعت دَرواغوست   ستا له رویه یې پیدا کړ سلسبیل
عنایت چي پر تا و پر بل چا نه و   که موسٰی و که عیسٰی و که خلیل
چي ستا اسم یې شفیع کړ و باري ته   دا آدم صفي قبول شو په تعجیل(۸)
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند   چي ور وښوو دغه ستا مدد سبیل(۹)
په وجود کي یې ستا نور و بل څه نه و   له سره اوره چي سالم و ووت خلیل(۱۰)
ستا په روی سره موسٰی پیغمبر خلاص شو   او فرعون یې کړ غرق په رود نیل(۱۱)
د عیسٰی په گفت به مړ کله ژوندی و   که یې ستا اُسم پر زړه نه وای دلیل(۱۲)
چي یې قصد کړ د کعبې و خرابۍ ته   ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فیل(۱۳)
برکت و واړه ستا خیر البشره   چي لښکر د خدای پر راغئ ابابیل(۱۴)
په لسان د هیڅ انسان دي صفت نه شي   له تعریفه دئ قاصر عقل طویل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي   د گناه بار مي هرگوره دئ ثقیل(۱۵)
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره   خطا شوئ مي دئ وار زما ذلیل(۱۶)
هېروه مي مه هرگز ابوالقاسمه   هغه دم چي مي روح اخلي عزرائیل(۱۷)
له فرمانه چي دې(۱۸) سر غړاوه څه شو   په قیامت به شرمنده پاخي ذلیل(۱۹)
مخ یې تور دئ چي منکر شي ستا له امره   حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقیل(۲۰)
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي   میاشت شوه ستا په رسالت باندي دلیل(۲۱)
چاچي نه وکړ باور منافقان شول   چا و نه کړ ستا پر دین باندي تعطیل(۲۲)

۵۰۲ د حساب له ورځي بیم مه کړه "حنانه"
د عاصیانو په بخښنه دئ کفیل ۳۸۴۴

۹ ۹ ۹

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدین دئ".(2) چاپي دېوان: "په تکلیف یې جوړول مدام غزل".
(3) دا بیت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب" کي هم نسته. (4) چاپي دېوان: د سکون مهر. (5) چاپي دېوان: څه غرض لرې. (6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته. (7) خبرې = خبري یې (8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بیته په چاپي دېوان کي نسته. (18) دې: دي یې. (19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بیته بیا په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ستا خبري، خوږې شکري
نږدې که لیري ور ته نولېږم(1)

په مخ گلابه، زیات له آفتابه
د مخ و تاب ته دي کبابېږم

زلفي عنبره، په قد عرعره
باریک کمره، جبین قمره

په تن سیمینه، تن انگبینه
په خوی شېرینه بې تا کهېږم

د پسرلي گله، زلفي سنبله
مشکین کاکله په لبو مُله

ډېر په عذاب یم په اور کباب یم
بې تا خراب یم لا خرابېږم

ابرو هلاله چشم غزاله
زما له حاله خبر شه لاله

بې تا غمگینه په زړه حزینه
ړیره مې سپینه په تا ځوانېږم

لاله عُذاره، گلاب رخساره
پري رفتاره در شهواره

په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم
مات پر کمر یم په تا جوړېږم

موی میانه، سرو روانه
ابرو کمانه، کاږه مژگانه

یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ
په زړه نتلئ ښه در پوهېږم

تر گل خندانه، مخ ارغوانه
تر نمر روښانه د زړه درمانه

۵۰۳
"حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم
پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم
۳۸۵۸

۹ ۹ ۹

څو غافل گرزي انسان
په خپل ځان پوري حیران

خدای پخپله ستا شاهد دئ
حذر نه کړې له عصیان

ته الا لِیعبُدُون یې
د خوړو د اوبو زیان

سر د کَل خطا دنیا ده(۲)
په خطا پسي روان

همېشه د رزق د پاره
مرور یې له اسمان

کُل شَیٌ هَالِکٌ دئ
الا وَجهَهُ، نادان

پاته شوئ هیڅوک نه دئ
نَه هندو نه مسلمان

وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ
دا خبر دئ له فرقان

عزرائیل دئ برات کړئ
پر واړه ذ ېروح یکسان(۳)

فهم وکړه لر منزل دئ
ستا تر گور تر گورستان

مه کړه خوب د بېغمیٔ ته
پاته نه شي له کاروان

ته په څه سره غره یې
چي سر کاږې له فرمان

په پیریٔ عبادت نه شي
گټه اوس په کار ده(۴) ځوان

چي پیدا بنی آدم دئ
زړه یې ډک دئ له ارمان

هوښ کړه ته یوازي نه یې
ستا په رنگ دي صد چندان(۵)

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.(2) چاپي دېوان: دینار.(3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان".(4) چاپي دېوان: اوس وکوه.(5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا دغه یې کار دئ | اسمان ژرنده سر ګردان
ژر به ورسي تر مطلبه | ما سوی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو | واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد | تر ګدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته | واخله لاس له دي دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ | وزه تا له دي زندان
لِلانسَان عَدُوا دئ | ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کي | چا سود کړئ دئ بې زیان
چي سکندر، دارا، جمشېد وو | واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴ نصیحت و ځان ته وکړه بل ته څه وا یې "حنان" ۳۸۸۳

؟ ؟ ؟

بیرته غلي در بدره | خبر نه یې نا خبره (1)
غابن و تلئ رېږه سپینه | په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوي له خدایه | نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په ګمان (2) غاپي | له ما بنامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي | هیڅ نه اروي کور وکره
عبادت ته خدای پیدا کړي | ته خوردن کړي ګاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري | تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دي فیضه | بیده پروت یې بې اثره
مغروري لېوني کړئ | ځان ته ګوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې | چي کوي کبر یکسره
له یوي قطري منیه | پیدا شوئ یې عنتره
شیطان نه زده چي تازه دي | د شیطان د خوی رهبره
آدمي دي سره وروڼه | د یوي وني له بره
ته په څه د چندن بناخ شوي | چي و بل ته وا، ډېره (3)
په ظاهر لکه موسٰی شي | په باطن د قارون کورَه
چي یې کور دئ ستا په ځنګ کي | پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده | دستم پر بلا بره

---

(۱) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کي نسته (2) دا برخه په اصل کي نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چي و بل ته وا ډېډره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر عاجز مېږي قدم ږدي   خبر نه يې له داوره
همېشه د بل و زيان ته   ځان پرېباسې له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته   د دنيا په کارکي غوره
د دنيا په زيان نامرده   شې له خدايه مروره
له بنده ښخه شرمېږي   نه له خدا ښخه، کافره
خداى په هر نفس حاضر دئ   ته ګناه کړې بې هنره
لږ ښه و ګرزه و خداى ته   توبه وکړه برادره

۵۰۵   د "حنان" ويل په غوږ کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره   ۳۹۰۸

؟ ؟ ؟

چې د حق پر در رويدار بابا ولي دئ   خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ(1)
چې مفتاح د خزائنو د فتوح دئ   حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چې سليمان رنګه يې دي تر حکم لاندي   انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غيبانه سواره چې ګرزي پر ملکونو   د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات يې تر عدد تر حساب تېر دي   د وليانو افتخار بابا ولي دئ
چې په تش نظر يې خاوري سره زر کېږي   هغه ښوک د قندهار بابا ولي دئ
چې طواف د قبر يې کم له حجه نه دئ   هم يې فضل زيات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هيچا ښخه نه که   مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چې تنګسه در باندي در شي تر ده ورشه   چې له خوا، يې سروکار بابا ولي دئ
چې يې ښوک قبر ته ورشي فيض مومي   چې پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف يې هغه رنګ لکه په ژوند و   ويده نه دئ تل بيدار بابا ولي دئ
هر مقصد يې پر مزار تر سره کېږي   پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندې فيض د حق اوري   له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي   ناز بردار پر لوى دربار بابا ولي دئ
چې په زړه کښې دي مطلب وي دى پوهېږي   په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۶   زه "حنان" يې په اخلاص يم د در خاوري
په پيرانو کښې ابدار بابا ولي دئ   ۳۹۲۴

؟ ؟ ؟

(قصيده)

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه(2)   غابښ په خوله کښې نشته عمر ولاړ شو نه راځينه(3)
خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته   زه هم پسې ځم توښه مې نشته يم غمګينه

خريد مې په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف   نقد بخښ لرې دا جنس مې رانيسه متينه
را ښخه عمر شو په لهو په لعب کښې   نه را ښخه وشو کار د دين هرګز په مينه

(١) دا قصيده په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي دېوانونه دا قصيده نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لرم عمل لایق چي در یې ورېم درګاه ته   ته مي پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په ګناهونو یم امید مي تاته ډېر دئ   ته مي لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمایلي چي لا تقنطو خوشحال یم   فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم یې کردګاره   هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه
پټ کړه قبایح مي د اعمال له دښمنانو   ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم   خلاص مي کړه په فضل ستا له دې د ېو لعینه
هیڅ مي حاصل نه شوله رفعته په دنیا کښې   پورته لکه دود په هوا ولاړم له زمینه
وقت د زکندن مي له شیطانه په امان کړې   مژده لا تخافو را باندي وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده   ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غوارم شپه و ورځ دغه مي کار دئ   ړوند له خپله عیبه یم اِلٰهُ العالمِینه
دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه   بحر د احسان لرې حبیب التوابینه
ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه   تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مي نسه لاس زما دستګیره افتاده یم   نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې   ډېر ډېر وارخطا یم یا امان الخایفینه
لار چي مستقیمه پر هغه مي برابر کړې   هسې لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
ډېر په ګناه بار یم سترګي نه لرم و تا ته   ته مي عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مي خلاص که   بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق   هلته مي جار باسې په خپل فضل له سجینه
روح چي مي له تنه ځخه وزي ذوالجلاله   ته یې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولئ   ته مي پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

۵۰۷   ډېر مي دئ امید زما "حنان" تاته رؤفه
مه مي کړه نامېنده یا اِلٰهُ العالمینه   ۳۹۴۹

الٰهي د هر چا قاضي الحاجات یې   په عطا په کرم حل المشکلات یې[1]
نامېندي ده ستا له دره ځخه کفر   د هر چا د غم کافي المهمات یې
ته ارحم الراحمین یې رحم وکړه   عفو کړونئ د همه وو خطایات یې
څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم   ته خالق د اوو مځکو سماوات یې
بې بدی، بل عمل نه را ځخه کېږي   ته خبر په واړو سِر و خفیات یې
خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله   دا په دا چي ته مجیب الدعوات یې

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا لـه دره هـیڅ سـړی نـا امیـد نـه ځـي زه هـم نـه ځـم تـه واهـب العطایـات یـې
کـار زمـا غریـب پـه خپـل فضـل پـوره کـړه لاس مـي و نیسـه رفیـع الـدرجات یـې
پـه کـرم مـي د مهـم قفـل را خـلاص کـړه یـا فتاحـه تـه کاشـف المشـکلات یـې
خواسـت بـې تـا لـه چـا روا نـه دئ کریمـه بـې لـه شـکه تـه سـامع المناجـات یـې
لـه عدمـه آدم جـوړ کـړې تـه قـادر یـې ور کـوونئ و ذرې تـه د حیـات یـې
منـزه یـې لـه ادراک، لـه وهـم و فهمـه مبـرا د چـون چـرا دکـم و زیـات یـې
وَلَقَـد کَرمنـا تـا دي فرمـایلي و انسـان تـه بخښـنده د کرمـات یـې
نفس ظـالم دئ، زه مظلوم غـور مـي وکـړه تـه غیـاث د مسـتغیثو هـر اوقـات یـې
زمـا توبـه ده ذوالجـلال والاکرامـه د هغـو لـه دیـده تـه چـي ځنـي مـات یـې(1)
تـا ویلـي دي فلاتَنهَـر، سـائل یـم زمـا حاجـت را کـړه لایـق د دې صفات یـې
مـا رسـوا نـه کـړې پـه ورځ د حشـر و نشـر عفـو کړونـئ د ګنـاه پـر عرصـات یـې
مـا عاصـي دیـن پـه دنیـا دئ بـایلوولئ تـه دلیـل د حیرانـانو د حـالات یـې
زرغـو نـه ګیـاه پیـدا بـاران پـر و کـړې تـه صـانع د همـه واړو مصـنوعات یـې

۵۰۸ د "حنـان" حاجـت پـه خپـل فضـل پـوره کـړه ۳۹۷۹
قبلـوونئ د دوعـا پـه هرسـاعات یـې

﴿فالنامه﴾

پـه نامـه د پـاک الله کـرم ابتـدا(2) بـل پـه نعـت د رسـول مجتبٰـی ﷺ
دایـره د فالنـامې د دې کتـاب نوشـته پکښـې مطلـب دئ د هـر بـاب
څـوک کـه فـال پـه دایـره کـي نیسـي ګـوره هـم الحمـد قـل هـوالله وایـي وروره
نـور دي ګوتـه پـه یـوه خانـه کـي کښـېږدي مخ پـه کښـته دي حسـاب کـه لوړ دي پرېږدي
حـرف دي کـاږي پـر کاغـذ یوولسـم چـي ورو رسـي تـر پایـه پـوري سـم
دایـره دي بیـا لـه سـره راشـماري چـي یـې مـراد د زړه تـر سـره کـه بـاري
حـرف دي بیـا یوولسـم شـماري نېکرایـه چـي نیـو دئ وي حـرف تـر هغـه ځایـه(3)
او دا لـوړ حسـاب دي لـوړ کـاږي دینـداره پـر هغـه بانـدي چـي کښـلئ وي لـه واره
د غـزل د سـر مصـرع بـه شـي تـرې جـوړه مګـر تـه غلـط شـوې مـه کـړه ماتـه غـوره
هـر مطلـب چـي وي پـه زړه کـي وایـه کېږي پـه ویلـو یـې د فـال څښـتن پـوهېږي

۵۰۹ د هـر چـا دي خـدای حاصـل د زړه مـراد کـه ۳۹۸۰
دا "حنـان" دي پـه یـوه الحمـد یـاد کـه(4)

---

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کټ مټ را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعات﴾[1]

یوه ورځ په جذبه کې بایزید ... چې سلطان العارفین و هویدا
هسې و ویل چې ورځ د جزا راشي ... او عاصیان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بیایي ... زه به و ګرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابوسعید مرید حاضرؤ ... چې یې وا وریده په غوږو دا وینا
و خپل پیر ته یې دا قال هسې شان وکړ ... د حضرت بازید له قوله په رښتیا
سعید و وې هغه ورځ هسې ورځ نه ده ... چې د چا به ښه بې خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وایي له وهمه ... له امته شي بېزار موسٰی عیسٰی
د بازید بسطامي له لاسه نه شي ... د عاصیانو خلاصېده ده تمنا
تر دا میان خوب غلبه پر سعید وکړه ... وې لیدله ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصیان واړه سره جمع ... چې ځکول یې هم هر یو جدا جدا
چې حضرت سلطان بازید هلته پیدا شو ... چې له مخه یې پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځیرو یې و تړلي ... ملائکې په حساب وې زر اویا
امر وشو له خالق بېچګونه ... چې په فضل دي عاصیان بخښلي ما
چېري نه وي چې ګذر وکه دوزخ ته ... او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چې سلطان ابو سعید له خوبه ویښ شو ... وې ویل چې آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چې وایي هغه کېږي ... بې له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبې پر هره پاڼه نوشته دي ... دغه حرف چې بایزید ولي الله

۵۱۰ دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ ... ما "حنان" د ده په روی و بخښې خدا ۳۹۹۸

﴿قطعه﴾[2]

نوم یې پرې وینځئ له لوح انساني ... چې یې زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له دېوه یا له دده انسان نه دئ ... چې حب نه لري په زړه د دلربا
په سینه کښې چې حب نه وي د ګلرخو ... له هډوکي بنی ډکه بولئ دا
په هر زړه کښې چې عشق نه وي د مهرویو ... لکه بې نګینه ګوتې ده بېځا

۵۱۱ چې تمام عمر مشغول په غوا په خره وي ... د "حنان" په مذهب کفر بولم دا ۴۰۰۳

؟ ؟ ؟

---

(۱) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي دېوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي دېوانونه دا قطعه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عدد د ابجد به درته وایم — یو څو چیزه برابر دي په حساب[1]
که کشمش دي که نخود[2] په حساب یو دي — هم بنګي او ملحد[3] یو دئ په دا باب
د درازو د بېعقل[4] عدد یو دئ — هم کاکل و ګژدم[5] یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ[6] یو رنګه عدد دئ — خواجه سرا او خرسیاه[7] سره تناب
هم صهبا او پیاله مې[8] په یوه رنګ دي په — قلعه برج[9] هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه[10] یو دي — هم دغه رنګ برابر سهو حساب[11]

۵۱۲ — ۴۰۰۹

﴿د کال نومونه﴾[12]

"سچقان" موش، "اود" يې غويی، "پارس" پلنګ دئ — پس له دې "توشقان" سوی، "لوی ئيل" نهنګ دئ
"ئيلان" مار، "يت" ئيل فرس، "قوی" ئيل پسه دئ — "بيچ" بيزو، "تخاق" مرغه يې هم پر څنګ دئ
"ايت" ئيل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ[13]

۵۱۳ — ۴۰۱۲

۹ ۹ ۹

اوربدو مې چي يو ښکلی لکه لمر و — وا يې خيست له يوه توره ډېر عبرت
وې يې ته يې توره شپه زه لکه ورځ يم — پر چهره دا ستا د مخ راځي حسرت
تور وې دواړه د يوه آدم اولاد يو — ته پرڅه کوې له ما څخه نفرت
که زما د رنګ يو څاڅکی پر تا وشي — هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که څاڅکي پر ما وشي ستاله رنګه — تمامي عالم مې پيس بولي صورت
مې بايد چي زه له تا څخه کنار شم — ته پرڅه هومره اندوه کوې حسرت

دا قطعه "حنان" ويلي په رښتيا ده
ګوندي واخلي مهرويان ځني عبرت

۵۱۴ — ۴۰۱۹

﴿قطعه﴾[14]

چي مې و کاته په رای و په تدبير — نشته بِه تر خاموشي زياتي خصلت
هسي نه چي سترګي و ګنده خوله بنده — چي مقام يې وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وايه — چي پکښې وي امر و نهي د لالت

ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکايت کړه
په قدر چي طبع نه کړې ملالت

۵۱۵ — ۴۰۲۳

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي ديوانو کي نسته (2) کشمش=نخود=660. (۳) بنګي=ملحد=82. (۴) دراز=بېعقل=212.
(۵) کاکل=ګژدم=71. (۶) عدو=سګ=80. (۷) خواجه سرا=خرسياه=876. (۸) صهبا=پياله مي=98.
(۹) قلعه=برج=205. (۱۰) لوک=مايه=56. (۱۱) سهو=حساب=71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي ديت ئيل کال په فرهنګو کي "يونت ئيل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وايي سم دي. (م، هـ). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿قطعه﴾

یو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چې دی و په هغه علم کښې کامل
چې بهتر دئ موسیقي علم تر نظم — ده وې زه یم په دا دواړو کښې عامل
موسیقي مدام محتاج د بل و بیت ته — اوربېده هم د بل غوارې متصل
هم بې وقته وایه نه شي که یې وایي — هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوې چې زینت په زېور کاندي — د بل شعر موسیقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غوارې د لائل
علم نظم لکه ښه ښایسته ناوې — چې زېور یې دئ و حُسن ته باطل
کې تنها وایې په جهر هم روا دئ — کې خفیه وایې هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه — ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1) ۴۰۳۲

٭ ٭ ٭

دا ثو کاره له دا ثو طایفو نه شي — دا خبره آزموده ده په ثو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره یا له پلاره
شجاعت له شېرازي ثخه مه غواړه — نه به هیڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کې رحم هرګز نشته — نه راستي بخارایي لري له یاره
هندی نه لري حیا کشمېری صبر — طمع پرېکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښانه ثخه مه غواړه — نه به چېرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هیڅ په کابلي کې حیا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښیاره

۵۱۷ دا قطعه به مطوله وه "حنانه" — د اشنای له غمه نه یم زه وزګاره ۴۰۴۰

٭ ٭ ٭

﴿سراپا﴾(2)

اې چې زړونه وړې له شاهه له ګدایه — خېژي ستا د عشق آواز له هره ځایه
سر تر پایه دي وجود په ژبه ستا یم — په دا باب کې له خرواره موټی نما یم
دا تعریف کله ادا زما په خوله شي — له دریابه که یو ثاڅکی ولاړ شي، ثه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه یم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ یوه سروه ده نازکه — په رفتار یې له هوښیاره کړه لار ورکه
وه، ثه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چې زړه ور باندي تم دئ

---

(۱) په "ب" کې مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دېوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شانې که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندي سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د ځورلسم مهتاب دئ
چې یې وړئ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانېې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې(1) و ګورې د غوږ پر کناره
څه ښه زیب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالمونې(2) په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُورې
په لیدو یې پر عالم کړې میندې بورې

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشې دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلې
پر قلم د پزې(3) پاس دي خدای ویلې

وه، څه سترګې دي مستې ځنې تویېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وایې څه د باڼو ګانو په غضب کې
وي مدام د خونریزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشې دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تویېږي
صفا یې په نزاکت ځنې څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یوړ لاله
له غیرته ځنې و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندي بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندي
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندي

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندي کښلئ
که مېږې د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې(4) مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتې د نبې میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې(5) و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوځ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

(١) کې= که يې. (2) عالمونې= عالمونه يې. (3) د پزې= د پزي يې. (4) پزې= پزه يې. (5) بې= به يې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه شونډې چې د زړه وینې[1] خوراک دئ   له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه   په تنګې یې غونچه و ایسته له شکه
خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده   چې و مرګ تې[2] رسولې خلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومې ده   و بوسې ته یې نیولې ما، شومې ده
غابښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته   چې په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته
دا څه غابښ، په تجله یې لبان وسوه   د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
وه، څه غابښ دئ چې له دُرو آبداري وړي   په خندا سره مدام زړه د پري وړي
دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ   نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل   ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل
وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي   کې د خیال په خوله کې و نیسې او به شي
سپین غبغب چې یې له موجه مالا مال دئ   او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ
چې ښایست یې په هردم و وهي موج   لوېتوي د عاشقانو د زړو فوج
څه غبغب وایم یوه قبه له نوره   خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره
غاړې[4] نه ده ګلدانۍ ده د بلور   چې په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره
نه غلط شوم دا د میو صراحي ده   چې پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
وه، څه غاړه ده او به پکښې ښکارېږي   دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي
دا سینه ده که د څورلسم مهتاب ده   که تخته د سپینو زړو که سیماب ده
تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده   و بغل تې[5] د زاهد خوړینه اِینه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي   لکه سنګ چې په اوبو که لیده کېږي
دوه ساعد یې دواړه شمع کا فوري دي   که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي   خَلقې یې په دیدن پسې توپان دي
څه مړوند چې څوک یې نه لري اصلا   یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا
پرپنجه باندې دلاس پروته حنا ده   پر نقره باندې ورقه د طلا ده
ګوتې نه دي نوې میاشتې سره تولي   اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو   چې رنګ شوي دي په وینو د احبابو
څه تعریف به و کم زه د هغې ملا   چې په خیال کې نه کښېوزي د هیڅا
زې[6] په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم   چیري و وینم مېږی ځنې پر ځنګ یم
وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه   پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه
نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر   که صندل دئ له شیدو سره خمیر
هسې نس لکه چې ګل د نسترن دئ   یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

---

(۱) وینې=وینې یې. (2) تې=ته یې. (3) زنې=زنه یې. (4) غاړې=غاړه یې. (5) تې=ته یې. (6) زې=زه یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهین دئ ناف یې — په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن — که نافه ده دا له مشکو د خُتن
دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم — ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده — چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وایم زیات و کم — له حیا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم — خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم
پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي — کې(1) کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي — د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښوییږي — په امید سرې(2) د زړه غوټه خلاصېږي
وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي — او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي — کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي
سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي — د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي — له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر ترپایه دي تعرف پر "حنان" پورو — چي د عشق په اور دي سوځ لکه سکورو
موافق له خپله توانه مدح ستا یم — ګنه کله هومره شي چي یې ادا کړم

518 — ولي نه شو دا تعریف له ما ادا
"حنان" جار شه د غه ستا تر سراپا — 4121

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا — له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا بېرون کړه زما له خاطره — مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

مخ دي سیالي کوي له آفتاب — زه یې کړم ویلي له ډېره تاب
سایه د زلفو را باندي وکړه — تور بخت مي ویښ که له شکر خواب

ګل چي خندا کوي له عشرت — مغرور په حُسن دئ له سیرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کي — ګرېوان به څیري کړم له حسرت(3)

---

(۱) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) د غه درې رباعۍ په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عشق مي د يار شو راته حادث — نور يې ته ولي پر مرګ باعث[1]
چي مرم د يار غم به راسره يوسم — څه به مي يوسي له ارث وارث

٭ ٭ ٭

د هجر درد دي کړم لا علاج — فراق دي ويستم له رسم و رواج[2]
بوسه د لبو را عنايت کړه — موافق دوا ده زما له مزاج

٭ ٭ ٭

ژړل به هره شپه ما تر صباح — د مرګ مي وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسي فتوا ورکړه — د عاشق قتل معشوق ته مباح[3]

٭ ٭ ٭

ما تما شا کوله لا ستا د مخ — په څاه کي ولوېدم ستا د زنخ[3]

٭ ٭ ٭

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندي — تر هغه پېش چي اجل دي که لاندي
دنيا په باغ کي خندا په کار نه ده — خپل سر ژر وخوري پسته چي خاندي

٭ ٭ ٭

زړه تازه کېږي د يار په رخسار — يا په ديدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وايم چي دېوانه وې — کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

٭ ٭ ٭

و چاته ته مه وايه د ميني راز — حذر کړه مدام له غماز
ولي ته نه وينې چي يوې ښځي — محمود کړ ببل په دروه له اياز

٭ ٭ ٭

فلک نا پسندي چاري را وکړې — خاوري ايرې يې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، يار بې پروا دئ — پيالې د وصل يې ما ته را نه کړې

٭ ٭ ٭

هغه شوخ چي له خون نه کړي هراس — عالم يې قتل کړ زيات تر قياس
بېرېږم دا چي په عرصات کي — خلک به وژني څوک بې نه نيسي لاس

٭ ٭ ٭

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش — چي باسي صوفيان شيخان له کېش[4]
زلفي يې شلوي زنار د کفر — سترګي يې يوسي زهد له درويش

٭ ٭ ٭

عالم شو واړه خالي له اخلاص — که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه — چي يې ته بولې له خاص الخاص

٭ ٭ ٭

(١) چاپي دېوان:
شوق قديم وو پر ما باعث — نه چي نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل کي نسته (3) دا رباعي همدا راز نيمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کي نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خواری وکړو یار ته ما عرض لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض(1)
جواب يې را نه کړ خاموش ولاړ شو بدبختی زما کړ بې مدعا عرض

٭ ٭ ٭

پر مخ دي راغئ کرار کرار خط رخسار دي لاندي کړ وار په وار خط
دښمن هسي چاري په دښمن نه که لکه چي وکړې ستا په رخسار خط

٭ ٭ ٭

له ګلو واخیست باد سبا حظ یو وړ قمری له سرو بالا حظ
پتڼ هم ځان کړ فدا پر شمع مخمورو سترګو یووړ له ما حظ

٭ ٭ ٭

چي مي ولیده د مخ شعاع را څخه ورک شو کلی صداع
کامیاب له سره په وصلت نه شوم چي رقیبان شوه راته سباع

٭ ٭ ٭

پر زړه مي کښېښو دلبر مغرور داغ چي بِه به نه شي زما مهجور داغ
یار بې پروا شو فلک بې رحم له دوا نا امید شي د ناسور داغ

٭ ٭ ٭

نیمخوا به سترګي که د قتل لاف ځني پر هېز کړه په زړه کي صاف
زخم يې کاري دئ تر حد د پاسه تېغ چي تازه و خېژي له غلاف

٭ ٭ ٭

خپل چي ورکېږي تل له نفاق ځبله یو یوسي تول له اطاق
په اتفاق کي عزت، حرمت وي مچان عسل وکه له اتفاق

٭ ٭ ٭

هسي دي زه کړم فراق پایمال چي خبر نه یم د ځان له حال
مېږي مي بس دي چي قبر مي کیني تر موی باریک شوم(2) د ملا له خیال

٭ ٭ ٭

پزه د یار پر مخ ده سپین ترسیم همېشه باج وړي د زړو له اقلیم(3)
نه نه غلط شوم معجزه طوره د نبي ګوتي میاشت کړه د وه نیم(4)

٭ ٭ ٭

---

(۱) د دې مخ له دوو وروستیو څلوریځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دیوان: باریک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقلیم". (4) چاپي دیوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نیم

خـال د وروځـو پـه میـان د عینـین　　　یـو آهـو دئ(1) پـه میـان کـي د حـرمین
او کـه دا نـه دئ(2) حجراسـود دئ　　　اطلـس یـې پـروت دئ پـر طـرفین

* * *

شـور وماشـور د قیامـت حضـور شـو　　　چـي د یـار مـخ(3) مـي را ښخـه دورشـو
ورشـي و بـاغ تـه(4) ګـلان سـره واوړي　　　د مېلمـه پـه راتلـه(5) د مفلـس مـخ سـور شـو

* * *

زلفـي دي طعـن پربـت د چـین کـه　　　شـوخي سترګي دي تـل غـارت د دیـن کـه(6)
چي خدای پـه حشر ګوري دا ستا و مخ تـه　　　پـر خپـل قـدرت بـه څـه ډېـر آفـرین کـه

* * *

علم مومي چي یې شپږ چیزه حاصل شي　　　حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شـفقت دا سـتا د لفـظ تحقیـق وایـي　　　هـم سـبق بـې نـاغې لـولي زر قابـل شـي

* * *

تـل بـه اختـه د ځـانو پـه ویـر وي　　　چـي پـر زړه یـې نښـتی د جفـا تیـر وي
پـه لېونتـوب د عشـق دي زه "حنـان" خـوښ یـم　　　چـي غـاړه مـي بنـد سـتا پـه ځنځیـر وي

۵۱۹　　　﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾　　　۴۱۷۶

زمـا پـلار محمـد حسـن د دیـن پنجـه　　　خـدای دي ور کـړي پـه جنـت کـي سـراچه
لـه هوښـیاره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه　　　راتـېِ(7) و ویـل تـاریخ شـو مـرغ چـه(8)

۵۲۰　　　﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند﴾(9)　　　۴۱۷۸

چـي ولـي و د خپـل وقـت فـاني فـی الله　　　نـا امیـده یـې څـوک نـه تلـه لـه درګـاه
یـو هوښیار یې پـه وفـات کښـې دغـه و وې　　　دا تـاریخ میاجـان محمـد رضـي الله(10)

1273

۵۲۱　　　﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾(11)　　　۴۱۸۰

د برهـان مـرګ مـي پـر زړه اور بـلاوه　　　پـه پوښـتنه مـي همـه ځـای لټـاوه
د وفـات تـاریخ یـې دا هـاتفي و وې　　　لـه دا نـیم برهانـه مـخ وګـرزاوه(12)

۵۲۲　　　* * *　　　۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر وتنه پکښې سته. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابحدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سرېزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبر مات کړم پر ملا   چې مشفق او مهربان و پر هرچا
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه   وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳   ۴۱۸۴ 1270

﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مې و جوار ته د کریم   شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مې د مرګ پوښتنه وکړه   ویل تاریخ دی لهٔ اَجر عَظیم

۵۲۴   ۴۱۸۶ 1259

﴿معما﴾

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره   ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و   لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵   ؟   ؟   ؟   ۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو   درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره   چې مَه خیري سوه په میان کې یې دین ونیو[4]

۵۲۶   ۴۱۹۰

﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

یو خو بیته در ته وایم معنوي   نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مې و وایه کتاب   هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چې مولانا مولوي جام   د دیوان غزل اووه بیته تمام
چې الحمد د قرآن اووه آیته   زیاته نه ده ابتداء تر نهایته
ده نور خپل دیوان پر دا بحر تیار کړ   ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي یا ډېره   یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وګکوه قلم د عفوي یاره   دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملا لېږم   و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُرسُفتن   ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري   و ړانده ته وي یو رنګ لوړي ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کې نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کې داسې ده.

قبله ګاه مې په عمل لکه بېضه   د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفې ئې په وفات کښې دغه وویې   چې تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دیوان کې نسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سخندان چې وي په دا ویل پوهېږي — د سفله خیال و دا حال ته نه رسېږي
و صراف ته معلومېږي چاندي زر — جواهر جوهري وړي سفله خزر
په اتمام کې چې مې وکړ استفسار — عقل و ویل تاریخ اختصار[1]

۵۲۲ سخندانو ته عذر د "حنان" دئ — ۴۲۰۴
چې انسان سره له سهوي له نسیان دئ

۹ ۹ ۹

(۱) دا بیت له بلي نسخې رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چې د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغتنامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿الف﴾

آشيانه: ځاله- ځالکی.
آمَنا و صدقنا: د تائيد او تصديق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غياث).
احباب: دوستان.
احوَل: چپک- هغه څوک چي سترګي يې کږې وي، يو شي دوه ويني.
اِرَم: د شداد جنت "غياث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کينه.
آرهټ: لوی کوهی چي په غويو اوبه څني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتياج.
اسفل السالفلين: د کنايې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غياث".
اصحاب فيل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجيد د فيل په سوره کي يې بيان راغلئ دئ.
أضحِيَه: قرباني- د قربانی پسه – غويی- اوښ....
افسون: جادو- کوډي.
اکسير: کيميا "غياث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
أنثي: ښځه- ماده "د نرضد".
اَوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سر چپه "اپوته" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وايي "غياث".
اِيل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صيقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پيسي چي غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزيه- ججه.
بانګ د صرير: د ليکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منير: روښانه سپوږمی.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر يا پيسې اخيستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چي کالي يا مړي په پرېولي.
بَړوس: عبوس- تر شرو "فارسي"- ترينګلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوړي بوړي: له ستړیا څخه اوږد اوږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي "ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پرور- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزې: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پروي: پاشي- دوروي؟.
پړې: عضله- د بدن غړې.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین" یې بولي.
پېژې: و ګورئ بېزې.
پېزې: // // // //
پَیکان: توبرې- غشی.
پېلوځی: درګران "فارسي" هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: تورېدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لبنتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبرۍ: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د ځغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بویناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړۍ.
چندڼ: صندل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ح)

حادِث: پیدا سوئ.

حامِد: ستایونکئ.

حُباب: د اوبو پر سر کوبی.

حَسَب: شرف- لویي- د یوه شي اندازه.

حُقه: د جواهرو دبلی "قوطۍ".

حَلاج: نداف.

حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.

حور: ښکلي معشوقې چي په جنت کي به د مؤمنانو په نصیب وي.

(خ)

خَت- ختي: کمیس.

خَدنګ: غشی.

خَزَر: میده ګي- پالتو "فالتو" مواد.

خِراج: د مځکي محصول.

خرخوړی: بېکاره زړه جامه- زړه ټوټه ټوکر.

خړی: پروړ- خس.

خُف: د غبار په معنا- خوپ.

خفاش: شوپرک- کځلکی.

خلدبرین: جنت.

خَلی: خس- خاشه.

خمیازه: د سترړیا په وخت کي د لاسو غزول.

خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.

خنثی: نرښځی.

خَوِي: منګولي- له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کي هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوِي لګول.

(د)

دَرَسته: وسله- د جګړي وسېله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاټره "کچره" وه چي د اسکندریې حاکم حضرت محمد ■ ته استولې او آنحضرت ■ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو ځاروي.
دوړَه: تپوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د ځکولو ځای.
دوهې: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان دلاس یا بل اندام بې ارادي رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رَقیق: نرۍ- د غلیظ "ګاټه" ضد.

رَم: تښتېدل.

رَمق: وروستۍ ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وچکي کشمش زرخوړی: وړی- هغه ځوک چي د زړه رنځ په یوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چي له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کي په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکئ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپنډل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کي د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر- کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندي جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کي استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ- له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شار: يو ډول بوټی دئ، ژړي اوړدې خاشې لري، په کندهار کي جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بين: د فال کتونکي لپاره د کنايې په ډول راځي.
شَبديز: د خسرو پرويز د آس نوم و- رنګ يې تور، او ويل کېده چي تر معمولي آس څلور لوېشتي جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چي غشی ويشتونکی يې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: څنډه.

(ص)

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

(ض)

ضابِطه: قاعده- دستور.

(ط)

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چي باز په آموخته کوي. د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دريم بيت) کي په همدې معنا راغلی دئ.
طَيران: الوتل

(ع)

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قيامت.
عَرعَر: د غره سروه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس گزمې ته وایي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس" – "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي و سوځول سي ښه بوی ترې ولاړېږي.
عَینَین: دوې سترګې.

﴿غ﴾

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی – د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوره: قهر- بد ویل.
غوربښه: غوراشه- د غوټي "تکمې" کاج.
غَیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فُتور: خرابي-ورانې.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضي الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قُبا: چوخه – چپنه.
قُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قصور: د قصر جمع-مانۍ.
ققنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ک﴾

کاشف المشکلات: د ستونزو حلوونکئ.
کافي المهمات: د سترو او سختو کارو ضامن.
کاووس: ستر پاچا و چي رستم يې نوکري کوله.
کانه: چل- چاره.
کچول: کلوچ، کړوپ.
کحل البصر: د سترګو رانجه.
کَذاب: درواغجن.
کِرام الکاتبين: هغه ملايکي چي د انسان ورځني اعمال کاږي.
کرکنده: غټه ډبره –خرسنګ.
کَروَړه: "فشار پر وروستی ځپه دئ" قمچين- شلاخه "لس زره لغتونه".
کوړه: کوټه –انبار- توده.
کِسرٰی: دنوشېروان لقب و- د خسرو معرب شکل.
کسل: کتل.
کف: "د کاف په زوَر" اورغوی- "د کاف په پېښ" سيال.
کک: ذره.
ککوی: يو ډول مرغه دئ چي د کابل خلک يې باران طلبک بولي.
کلپ: ناچله –قلب.
کنده: "د کاف په زور" ترازو- تله.
کوب: د اوښ بوک- کوهان.
کَی: د شهنشاه په معنا.
کېش: مذهب- دين.

﴿ګ﴾

ګانګوړه: لکنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د ايني "جګر" يو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګيند- پنډوسکی.
ګېسو: زلفي کوڅۍ- اوږده وربښتان.

﴿ل﴾

لاتـَقـُل: څه مه وايه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نیښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغي ویالې ته وایي چي د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړي څخه بلي څنډي ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿م﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایي.

ماشوړه: د تار کلاوه.

ماڼه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چي عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبري غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چي سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلي وربښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه وسیله چي خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څني اخلي.

مَشاطه: ډمه- آرایشګره- سینګار کوونکي.

مُشَبک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَنده.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

مورَه: د مځکي برآمدګي "لس زرِه لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیايي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار: زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان يې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکوة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولي بوی "غیاث".

نمايي: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وايي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سیلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(و)

والی: غوږ والی –ګوشواره.

واهب العطایات: **بخشش** "**انعام**" ورکوونکئ.

وَت: د وتلو ځای- درز- تنګه دره.

وَرَتېورَتې: د ېره ژړا- رینګتې.

ورېشه: وراشه- خبري- ګفتګو.

(ي)

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.

یَبلی: لوڅي- بربنډي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library